

Vak 50

162^c

Vak 50
1620

1681

V2A50
162c

IETS OVER HET BEGRIP VAN EERLIJKHEID EN GOEDE TROUW NAAR
MAÇONNIEKE, PROFANE EN MERCANTIELE OPVATTING. (1)

BOUWSTUK

VAN

Br.: Mr. A. C. WESENHAGEN,

GEHOUDEN

in de Maçonnieke Societeit te Rotterdam 12 Maart 1880 g.: s.:.

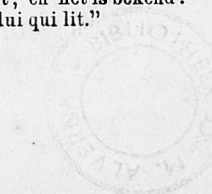
Z.: geachte Hoorders, medeleden der Maç.: Societeit!

Het onderwerp, dat ik dezen avond behandelen zal, is van min of meer neteligen aard. Mij tot algemeene toestanden bepalende, geef ik echter het bewijs, dat ik overtuigd ben, dat, — moge al op deskundig gebied mijn rede tegenspraak kunnen uitlokken en ik daardoor het voordeel genieten door mannen van meerder zaakkennis beleerd te worden, — ik niet de minste vrees koester, in *uw* kring door eenig woord den geringsten aanstoot te zullen geven.

I. Eerlijkheid en goede trouw naar *maçonnieke* opvatting.

Wanneer men de vereischten tot eerlijkheid en goede trouw aan de maçonnieke beginselen toetst en die van

(1) Gevolg gevende aan het verzoek van vele hoorders om voor dit Bouwst.: een plaats te vragen in het maç.: jaarb.:, doe ik dit niet dan schoorvoetend en met beroep op een groote mate van welwillendheid in de beoordeeling. De oorspronkelijke bestemming was uitsluitend die eener mondelinge voordracht, en het is bekend: „que celui qui écoute est plus indulgent que celui qui lit.”

een hoog zedelijk standpunt beschouwt, dan is de vraag: wat is eerlijkheid en goede trouw? niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. Dit hangt dikwijls geheel van omstandigheden af. Ook is de grens tusschen eerlijkheid en oneerlijkheid soms zeer moeilijk te trekken. Een richtsnoer is ten deze gemakkelijker te vinden en leidt alsdan van zelf tot de definitie. Ik geloof dat de norma gelegen is in ons maçon. voorschrift: „gelijk gij wilt dat de menschen u doen zullen, doe gij hun desgelijks,” ook op het punt van de eerlijkheid. Eerlijkheid is dus, ook volgens de taalkundige beteekenis, een geheel van handelingen overeenkomstig de eer en het eergevoel.

Evenals intusschen het bewijs van schuld in den regel gemakkelijker is te leveren dan dat van onschuld, — zoo is het ook lichter aan te toonen wat oneerlijkheid is en daardoor, in omgekeerde verhouding, tot het juiste begrip van eerlijkheid te geraken, dan in het abstracte te betoogen wat eerlijk zijn op zich zelf beteekent. Het is toch meer een plicht, die tot het intiem gemoedsleven behoort, en dus, zoolang hij niet naar buiten werkt, ook niet met onze zintuigen kan worden waargenomen. Anders is 't met de negatieve eigenschap van oneerlijkheid, die zoo krachtig naar buiten werkt, dat men die gerust als den omgekeerden maatstaf van de eerlijkheid kan aannemen.

Bij het licht der maçonnieke beginselen stemt de tegenwoordige samenleving, ook op dit punt, ons Vrijmetselaren, tot ernstig nadenken: en het is een maçonnieke plicht, bij ernstige en gewichtige zaken en verschijnselen opzettelijk stil te staan.

In de profane maatschappij bestaat een geijkte, doch niettemin veelbeteekenende, uitdrukking: *struggle for life*, om aan te toonen, dat de zorg voor de materie in alles voorziet. Op een klein gedeelte na, zeer eigenaardig *la bourgeoisie satisfaite* genoemd, zijn degenen, die zich op de hoogere en lagere sporten van den maatschappelijken ladder bewegen, alleen daarin van elkaar onderscheiden, dat de worsteling bij de eersten is een *struggle for riches* en bij de laatsten *for life*. Maar 't blijft een worsteling, waarbij men

elkaar verdringt, onder den voet werkt en zoonood vertrappt.

In tegenstelling van den *struggle for life* bij de lagere standen, is 't bij de hoogere — om mij van de zoo bekende, gebruikelijke en toepasselijke uitdrukkingen, naar het Americaansche stelsel, te blijven bedienen — eenvoudig een *run*, een *steepchase after riches*, waarbij de egoistische regel: *charity begins at home* gehuldigd wordt en alles *go-a-head* elkaar ten onderste boven loopt, om maar het gouden kalf te genaken en er in aanbidding voor neer te zinken. Voor inkeer tot zich zelven is daar tijd noch gelegenheid. *Time is money!*

Er zijn gelukkig nog zeer velen, die in die geldzoekende en geldmakende maatschappij zich gunstig onderscheiden, die toonen, niet in alles den metalenklank na te jagen, maar ook hooger genietingen te kennen en te zoeken dan die van het stof. Doch 't blijft een treurige ervaring, dat eerlijkheid en goede trouw maar al te dikwijls een klank van lippen is, volstrekt niet overeen te brengen met de aangenomen begrippen, gebruiken en handelingen, die daarvan het gevolg zijn, hoeveel te minder met de zoodanige, die, als oneerlijk gebrandmerkt, hun dagelijksch contingent opleveren voor het levensboek der menschheid.

Bij ons behoort 't gansch anders te zijn. Onze symbolen doen ons gedurig voor oogen hebben al wat van oneerlijkheid terughoudt; de vrijheid, die wij tegenover elkaar in onze gedachtenuiting bezitten, doet ons gedurig met de grootste vrijmoedigheid zaken bespreken, die daarbuiten zelden — en dan nog wel met de grootste schroomvalligheid — worden aangeroerd. Als zonen van dezelfde Weduwe gevoelen wij ons binnen denzelfden uitgebreiden Get.: R.: omsloten, en reiken wij elkaar de broederhand, niet slechts met oppervlakkigen ernst en in den Tempel, maar ook met diepen ernst en daarbuiten, in het gewoel der wereld, te midden van de somwijlen zoo opgezweeptе golflagen van de wijde levenszee. Daarmede is oneerlijkheid en kwade trouw onbestaan- en onvereinigbaar, niet slechts tusschen BB.: onderling, maar ook tegenover duisterll.:, die wij toch allen als leden van hetzelfde groote gezin hebben leeren beschouwen.

Bij de volkomen vrijheid, die wij begeeren, bij de onafhankelijkheid van onzen arbeid, moet die arbeid toch steeds op den vollen middag geschieden, beschenen door onze drie groote LL.:. Bij zulk een schijnsel kan ons denken, spreken en handelen niet anders zijn dan haaksch, dus onder meer ook eerlijk en te goeder trouw.

Onze gedachten, gewijd aan W.: K.: S.:, sluiten als van zelve de afzichtelijke gestalte van bedrog en kwade trouw buiten. Wanneer wij in onze kamer van overdenking met den persoon van ons zelve en tegenover hem ons in een tête-à-tête begeven, zullen wij, op welk een goeden voet wij ook tot dien persoon staan mogen, hoe hoog wij ook met hem ingenomen zijn, moeten toegeven dat wij nog genoeg arbeid te verrichten hebben met het afbikken van de oneffenheden van dien R.: S.:, en dat de neiging tot kwade trouw tegenover de bezittingen, de eer of den goeden naam van een evenmensch een van onze grootste ziekelijke uitwassen is. Het toegeven aan zulk een neiging is met den maç.: arbeid natuurlijk geheel en al onvereenigbaar.

Onze woorden, die de strekking zouden hebben om van onzen naaste kwaad gerucht te verbreiden of hem van zijn eer of bezittingen te berooven, hebben daarom voor het oog van het zelfonderzoek ook geen reden van bestaan. De winkelh.:, die den hoek aanwijst, door recht en plicht voorgeschreven, de pass.:, die de grens bepaalt van onze handelingen tegenover anderen, de maatstok, het schietlood en het waterpas brandmerken alle gedachten aan het bezigen van woorden, gericht tegen den goeden naam van onzen naaste, of om eens anders goed vertrouwen op te wekken, met het doel en het vooroverleg om het daarna te verschalken.

Het een en ander kan in een Vrijmetselaars gemoed niet ontvankelijk zijn.

Onze uitwendige daden en handelingen eindelijk zijn onderdeelen van een grooten arbeid. Ook deze moeten toonen dat 't bij ons althans geen lippenklank is. Wij leven in de wereld om te arbeiden aan den grooten T.:, om steenen aan te dragen, elk naar zijn kracht, met

ijver en volharding. Onze arbeid is zwaar, want wij kunnen geen steenen aanbrengen, dan tot een volkomen kubus afgewerkt.

Dergelijke Werklieden, of wij Leerlingen zijn of Gezellen of Meesters, wij hebben geen tijd om ons met kwade praktijken op te houden. Wij hebben wel wat anders te doen.

Vandaar dat een goed Vrijmetselaar zijn hart niet bij uitsluiting aan goud of zilver hechten zal. Vandaar dat hij zich wacht voor de klippen, die onverbiddelijk naar den afgrond der oneerlijkheid voeren. Hij zet de tering naar de nering, voert uit blooten naijver tegen zijn buurman geen hooger staat dan hij kan: geleden verliezen tracht hij niet terstond te dekken door overdreven en onverantwoordelijke speculatiën, maar hij draagt ze met gelatenheid en wacht met kalmte den redres tijd af: hij houdt zich niet op met argumenten van convenientie: ter wille van niets ter wereld maakt hij zich zedelijk medeplichtig aan bedrog, door de onthulling er van opzettelijk na te laten: hij geeft zich evenmin af met berekeningen, die er op uit zijn, het goed vertrouwen in wankelende zaken gaande te houden. Hij zal eerder gereed gevonden worden droog brood te eten, dan het op oneerlijke wijs met allerlei toespis te kruiden. Door zulk een gedragslijn zeilt hij de gevaarlijke klippen om, ontloopt hij het gevaar van in oneerlijkheid te vervallen.

Hij zal daardoor krachtig genoeg gevonden worden, om weerstand te bieden aan de verzoeking om in vele zaken zoogenaamd de hand te lichten en daardoor oneerlijkheden te vergoëliken; en wanneer hij, door ondergeschikte betrekking of om andere redenen, zich eensklaps te midden van het gevaar bevindt, dan zal hij het oogenblik gekomen achten, om, met toepassing van het beginsel: *vivent les principes, périssent les colonies*, zich, zoodra hij het bedrog ontdekt, op zijn standpunt van hooge moraliteit, aan alle zedelijke medeplichtigheid te onttrekken. Hij zal er eerder zijn dagelijksch brood voor opofferen en met vrouw en kinderen gebrek lijden, dan te offeren aan de kwade trouw en zedelijk of feitelijk

leel te nemen aan den roof van eens anders geld of goed. Evenzoo behoedt zich de Vrijmetselaar voor roof van eens anders naam. Belet dit laatste niet, dat hij steeds moet pal staan voor zijne overtuiging, dat hij, ter wille van de zaak of het beginsel, die of dat hij voorstaat, geen personen ontzien, maar zonder omwegen recht op zijn doel afgaan en het kwaad daarbij kwaad noemen moet, hij zal dit kunnen doen niet overtuiging en ten overstaan van dien 't aangaat, maar tevens een vijand zijn van achterklap en het verspreiden van kwaad gerucht.

En mocht nu een Vrijmetselaar bij het bewandelen van dezen weg wel eens struikelen, welnu, hij zal zich weder oprichten en dienzelfden weg vervolgen. Ieder, die staat, zie toe dat hij zelf niet valle, werpe althans geen steen op den naaste, die eens minder vast in zijn schoenen staat! Bij al zijn struikelen zal een Vrijmetselaar toch voortgaan den R.: S.: te polijsten, hij zal tot den R.: S.: niet zeggen: „wat heb ik met u te doen.”

Hoe schoon en verheven onze theoriën ook zijn mogen, W.: Hoorders en Z.: W.: BB.:, de teleurstelling, die men dikwijls ondervindt, als men ziet, hoe weinig zij in beoefening worden gebracht, kan alleen tot bijdrage strekken, om te doen uitkomen dat het ideaal nog niet is bereikt en onze Orde nog geen hors d'oeuvre is, gelijk door sommigen, zelfs onder de BB.:, wel eens beweerd wordt. Zoo ergens, dan geldt 't ook hier, dat de geest gewillig is, maar het vleesch zwak, of wel dat het papier geduldig is, maar de tong niet minder.

Gelijk gij wilt dat de menschen u doen zullen, doe gij hun desgelijks.

In rollende, hoogdravende phrases worden dikwijls in onze TT.: dergelijke en andere schoonklinkende stellingen verkondigd en met maçonniek applaus begroet, terwijl men er in het werkelijke leven dikwijls vergeefs naar de sporen van zoekt. Niet dat hier in den regel oneerlijkheid of kwade trouw in 't spel zou zijn, dit zij verre! ik neem zelf aan, dat menig onzer de Vrijmetselarij door onderzoek en studie heeft leeren beschouwen, niet als een onbeduidend ritualistisch poppenspel, maar als een hoogernstigen wegwijzer door

het leven, niet als een flauwe kunstenmakerij, maar als de K.: K.: van zelfverbetering en veredeling van den naaste; ik neem aan, dat bij het uitspreken en aanhooren van de fraaie theoriën het voornemen om ze ook ten uitvoer te brengen werkelijk bestaat, dat ook de ernst, daartoe noodig, niet ontbreekt; — maar dan wordt ook op dit punt alweer dikwijls het bewijs geleverd dat de oppervlakkigheid in alles zulk een groote rol speelt, de oppervlakkigheid, die, als kaf, met den wind naar alle richtingen wegstuift. Menig volijverig, enthousiast en betrouwbaar Vrijmetselaar doet mij soms denken aan iemand, die ontzettend veel van de morgenlucht houdt, die erg veel met den morgenstond op heeft, die een liefhebber is van vroeg opstaan en ochtendwandelingen doen. Hij neemt zich telkens, op een schoonen zomeravond, voor, den volgenden morgen met het kriecken van den dag, nog liefst voor dag en dauw, op te staan, maar 't mag hem nooit gebeuren, voor tien uur het bed te verlaten. Zoo gaat 't ook menig in theorie uitstekend Vrijmetselaar. Hij wil wel, maar hij kan niet.

Wie onzer kan zich zelve op dit punt vrijspreken? Het leven met al zijn aanloksele verlamt onze goede voornemens en drukt ons neder, even als de slaap de oogen van den langslaper, die op den morgenstond verliefd is geraakt. In vele zaken willen wij wel, maar kunnen wij nu eenmaal niet, ten ware wij al onze krachten, soms met groote zelfverloochening, gebruiken.

Onze uitstekende opvatting van eerlijkheid en goede trouw is zuiver en oprecht gemeend, maar wij *kunnen* die dikwijls maar niet van toepassing brengen. Het valt ons zwaar, tegen den stroom op te roeien. Vol van de beste voornemens springen of vliegen wij, even als Piet Paaltjes 't zijn drie studenten laat doen, in d'armen der wereld — en de wereld knijpt ons dood; — zij knijpt ons dood in haar reusachtig sterke en gespierde armen van valsche schaamte en conventioneel bedrog. Zij doet dit namelijk, en wij stellen er haar toe in staat, als wij ons zonder strijd gewillig aan haar overgeven.

II. Eerlijkheid en goede trouw naar *profane* opvatting.

Het is een ieder, helaas! niet gegeven met zijn mac.: opvatting van eerlijkheid en goede trouw den strijd tegen het legioen van aanvechtingen in en buiten ons te aanvaarden, nog minder dien vol te houden, hoeveel te minder aan duisterlingen.

In het profane leven is bij een groot aantal personen ongetwijfeld nog een meer of minder groote mate van eerlijkheid te vinden. Treffende blijken hiervan worden niet alleen in de geschiedenis van vervlogen tijden, maar ook nog gedurig in onze dagen waargenomen; getuige, — om ons niet tot geschiedkundige persoonlijkheden, als Washington, Thorbecke en andere toonbeelden van geheel belangelooze plichtsbetrachting te bepalen, om ook niet van geïsoleerde feiten te spreken, — de talrijke gevallen, waarin met huiselijke zorgen gekwelde personen, wien in hun betrekking soms zware geldelijke verantwoording is opgelegd, de hun toevertrouwde belangen nimmer met hun particuliere verwarren, — de gevallen, waarin men schulden van bloedverwanten of anderen, zonder dat men er wettig toe gehouden is, vrijwillig op zich neemt en voldoet, — de gevallen van behoeftige maar eerlijke vindere, van trouwe loonbedienden en zoo-vele meer. Doch 't moet gezegd worden, dergelijke verschijnselen zijn als oäsen in de groote, dorre woestijn van maatschappelijke bedriegerijen. In het profane leven moet men nu eenmaal, om het hoofd boven water te houden, voortdurend kamp voeren tegen de aanrollende golven der kwade trouw en tegen de deinende stroomingen van meer of minder conventioneel bedrog.

De oneerlijkheden laten zich m. i. in drie hoofdgroepen verdeelen. De eerste wordt saamgesteld uit de oneerlijkheden in optima forma, de misdrijven, waarbij het vooroverleg, de meer of min voorbedachte raad een kenmerkend en essentieel vereischte is. De tweede soort bestaat uit handelingen tengevolge van een oogenblikkelijke opwelling, van een meer of min wanhopige poging tot redding uit

geldnood of broodsgebrek. Eindelijk heeft men de schendingen van het goed vertrouwen, soms met- soms ook zonder doel van benadeeling, met voorzorg en in het duister gepleegd of ook wel zonder de minste verbloeming, omdat ze den naam van oneerlijkheid in het profane leven nu eenmaal verloren en er een soort burgerrecht verkregen hebben.

Laat ons eerst bij de twee eerstgenoemde, aan elkaar zoo nauw verwante, ook in de profane wereld veroordeelde hoofdgroepen stilstaan en dan de derde groep, van het meer of minder conventioneel bedrog, behandelen.

Tot de beide eerstgenoemde soorten behooren de diefstallen in hun van elkaar zoozeer verschillende vormen, gedaanten en nuanceeringen, de arglistige wegneming van eens anders goed, meer eigen aan de mindere standen, soms gepleegd uit werkelijk gebrek, dikwijls ook uit zucht naar meerder levensgenot, -gemak of -wellust, terwijl nevens de zucht naar- ook de beneveling daartoe door den sterken drank er zoo vele malen een hoofdrol in speelt.

Verder vindt men daar de bedriegelijke oplichting, door zich valschelijk op naam van een ander door bedriegelijke middelen iets te doen afgeven; het misbruik van vertrouwen, door ten nadeele van den eigenaar verduisteren of weerloos maken van gelden of goederen, die tegen betaling ons ter bewaring of tot een ander bepaald gebruik zijn ter hand gesteld; deze beide delicten eigen aan alle standen en afwisselend in gelijke mate bij den hooger en als bij den lageren stand voorkomende; de bedekte of onbedekte schadeloosstelling voor ongeoorloofd dienstbetoon zijdens ambtenaren; de bedriegelijke handelingen van comptabelen, ambtenaren zoowel als particulieren; de valscheit in geschriften en het des bewust gebruik maken daarvan; beide laatsten meer eigen aan hooger geplaatsten, en even als de anderen dikwijls gepleegd uit oogenblikkelijken geldnood of wanhopige poging om de zaken vlottende te houden, doch dikwijls ook met

het vuilaardigst overleg om zich zelven ten koste van anderen te verrijken.

Daarneven staan andere, tastbaar oneerlijke, en ook als zoodanig algemeen erkende handelingen, die toch niet altoos door de strafwet te bereiken zijn. Telkens en telkens worden er nieuwe strafwetten gemaakt, doch zoo vlug kan het daarmee niet toegaan, of de mensch is vindingrijk genoeg om een nieuwe manier van bedrog uit te denken, waartegen bij de wet nog niet is voorzien. De strafwetten kunnen op 't punt van oneerlijke vindingen bij geen mogelijkheid gelijken tred houden met het menschelijk vernuft. Vandaar zoo dikwijls ontslag van rechtsvervolging bij vonnis, na openbare behandeling, of wel buiten vervolgingstelling bij beschikking in raadkamer, waardoor de behandeling ter openbare terechtzitting vervalt. Beide wel te onderscheiden van vrijspraak. Bij vrijspraak is het ten laste gelegd feit door de een of andere omstandigheid *niet* bewezen, dikwijls wel *overtuigend* (bij tastbare schuld van den beklaagde) maar niet *wettig*, niet volgens de scherpe regelen en langs den afgebakenden weg der wettige bewijstheorie, dikwijls daarentegen wel *wettig*, maar b. v. bij ongeloofwaardigheid der getuigen niet *overtuigend*, dikwijls ook noch wettig noch overtuigend. Dan weer is 't feit wel bewezen, maar niet de *schuld* van den beklaagde daaraan. In al die gevallen volgt vrijspraak. Bij ontslag van rechtsvervolging en soms ook bij buiten vervolgingstelling is het feit wettig en overtuigend bewezen, als door den beklaagde gepleegd te zijn, doch verklaart de rechter dat de wet er niet tegen voorziet, dat het feit volgens de bestaande wet nu eenmaal geen misdrijf daargestelt, daar er geen straf tegen bedreigd is. Meestal is 't een zeer laakbaar feit, en dat bovendien het Openbaar Ministerie gemeend had onder een wetsartikel te kunnen brengen, doch waarvan de rechter, met de wet in de hand, in raadkamer zeggen moet: „'t is infaam, maar 't is toch sluw overlegd, 't is jammer, maar wij kunnen er niets aan doen, omdat de wet er niet in voorziet”. Als wij b. v. een quitantie, die ons vrijwillig wordt ter hand gesteld met het doel betaling te erlangen, een-

voudig zonder betaling terughouden, en vele dergelijke kwade praktijken, 't zijn alle oneerlijkheden, zelfs door de profane wereld veroordeeld, doch tot dusver niet door de strafwet bereikt, niet onder strafbedreiging gebracht. Misbruik van vertrouwen, bij *niet* betaald wordenden arbeid gepleegd, — bedriegelijke oplichting, bij eene verklaring van den opgelichte dat *niet uitsluitend* het gebezigd bedriegelijk middel zijn vertrouwen opwekte, — hoe boos het overleg ook zijn moge, blijven straffeloos. Men zal hoogstens, voor 't geval men twee getuigen kan bijbrengen (want in een civiel geding mag de partij niet zelf als getuige optreden) eene civiele actie kunnen instellen, meer ook niet: en de dader zal waarschijnlijk zorgen dat hij niet onder een talrijk pubiek alzoo te werk gaat. En, mocht al een uieuw Strafwetboek ons voorschriften, ook tegen dergelijk bedrog in 't algemeen, aanbrengen, ik twijfel er niet aan of er zal altoos wel een nieuw middel worden uitgedacht om ook die voorschriften te ontduiken. Het terrein voor ontslag van rechtsvervolging zal wel nooit aan toevoer gebrek hebben.

Ten opzichte van al deze handelingen, misdrijven zoowel als straffeloze kwade praktijken, geeft een blik in de strafrechtspleging een antwoord op de vragen: van waar? en: waartoe? Men vindt er de treurigste tegenstellingen van handelingen uit gebrek, uit bitteren nood en behoefte, uit sociale ellende in één woord, tegenover misdrijven uit een koortsachtige jacht naar rijkdom, weelde en genietingen. Wendt men dikwijls inwendig met afschuw den blik af van de bank der beklaagden, het is soms ook een gevoel van diep medelijden, dat ons bevangt, wanneer wij de afwikkeling van menige levensgeschiedenis met een ernstigen blik beschouwen. Een overigens oppassend werkman heeft b. v. bij den naderenden winter van stad tot stad gereisd om werk te zoeken, zijn laatste spaarpenningen verteerd en nergens gevonden wat hij zocht. De behoefte aan levensmiddelen doet zich gevoelen. Hij is ten einde raad. Zijn toestand is te minder benijdenswaard, naar gelang hij zich de weelde van vrouw en wellicht ook die van kind of

kinderen heeft meenen te mogen veroorloven. Opzending naar een bedelaarsgesticht wacht hem wellicht, ter zake van bedelarij, als hij door de politie betrapt wordt, of als deze er achter komt, dat hij een voorbijganger om een aalmoes vraagt; — ter zake van landlooperij, als hij zich om onderstand en huisvesting bij de politie aanmeldt of langer zonder een cent op zak maar rondzwerft. In beide gevallen wacht hem bij veroordeeling zeer zeker gevangenisstraf: als hij opgezonden wordt, dan zal hij vooraf die gevangenisstraf hebben te ondergaan. Is hij vroeger al eens in een bedelaarskolonie geweest, dan gaat hij, als hij voor de tweede maal aan bedelarij of landlooperij schuldig bevonden wordt, er zonder genade weer naar toe. De wet kent geen genade, de wet spreekt in dit opzicht gebiedend. Dit is hem, helaas! uit zijn ervaringen van het leven bekend; hij zelf of anders allicht een bloedverwant of kameraad heeft er al kennis mee gemaakt. — Wat zien we nu herhaaldelijk gebeuren? De ongelukkige doet een keus: hij kiest de gevangenis, zonder de risico van opzending; om 't meerder of minder onteerende van den inhoud van zijn vonnis bekommert hij zich niet 't minst. Hij stapt kalm en beraden den eersten den besten winkel binnen, vraagt eenige artikelen te bezichtigen, steekt er openlijk en rustig een paar van op zak en gaat zonder betaling langzaam den winkel uit en de straat op. Hij haast zich geenszins, als hij wordt nagezeten en nageschreeuwd. Hij loopt bedaard onder 't straatgejoel door, alsof 't hem niet aangaat, gaat rustig — men zou haast zeggen met een zuiver geweten — een naderenden diender te gemoet en laat zich meenemen, ten einde onderkomen en voeding te erlangen, waar 't hem op stuk van zaken eenvoudig om te doen is. Zijn houding blijft uiterst natuurlijk en geposeerd, zoowel aan het politiebureau, wanneer de agent met ophef van zijn arrestatie melding maakt en de corpora delicti te voorschijn brengt, als voor den rechter. Na een paar weken voorarrest, moet hij, gelijk hij, blijkens een naar gevangenisreglement onderschepten brief, aan zijn familie schrijven, „voor het tribenaal verschijnen om zijn ijs te

halen." Hij heeft tegen de klacht en den eisch hoege-naamd niets in te brengen: „'t is zoo, heeren, ik wist geen raad meer," en hij verhaalt vervolgens een van de vele lijdensgeschiedenissen der menschheid, die in alle opzichten het cachet van de waarheid draagt. Hij buigt intusschen zeer beleefd tegen den officier, als deze een maand cel tegen hem requireert; acht dagen later buigt hij nog eens zoo diep tegen de rechtbank, als de voorzitter hem zijn vonnis voorleest, waarbij hem die straf of wat minder wordt opgelegd, en hij verlaat met zekere plechtigheid en zelfvoldoening de gerechtszaal, buigende en met vriendelijke knikken tegen den deurwaarder, de veldwachters en het publiek. De rechter was soms meer geïnclineerd, den man wat werk te bezorgen dan gevangenisstraf; en de man zelf denkt dat zoo'n gevangeniscel en de gevangenkost allicht beter zijn dan straatkeien-slijpen en een middagmaal van zuivere lucht. Zoo een kent intusschen den weg. En als 't hem in de cel meevalt, wees dan verzekerd dat hij later — misschien binnen kort — nog eens terugkomt.

Grooter afmetingen neemt het misdrijf aan, wanneer een bende van zulke radelooze lieden zich vereenigt, en, door den drank en onderlinge ophitsing vervoerd, in den stillen nacht, op alle eventualiteiten gewapend, de wrok tegen de hardvochtige rijken, waar zij mee kennis maakten, in 't hart, langs de straten sluipt, loerende op een goede gelegenheid om met één slag zich en de hunnen voor geruimen tijd bezorgd te zien.

Het einde is — de misdaad. Diefstal bij nacht, door twee of meer personen met buiten- en binnenbraak, in- klimming of valsche sleutels, soms gepaard met doodslag, om den diefstal te kunnen volvoeren, of de sporen er van uit te wisschen. Misdaden, des te afschuwelijker, naarmate de behoefte minder is, en de zucht naar meerder levensgenot de drijfveer wordt. Dan komen wij in den superlativus, in de echte misdadigerswereld, die ons soms met medemenschen in aanraking brengt, die, wegens oneerlijkheid op veertigjarigen leeftijd in 't geheel reeds 25 levens-

jaren in den kerker doorbrachten (1); met tuchthuisboeven, die de gevangenis verlaten om er na één maand of soms korter tijd in terug te keeren; met door den drank verdierlijkte individuen, vrouwen- en kinderbeulen; met de meest liederlijke en walgelijke sceptici, die b.v. niet schroomden hun hoogste levensopvatting voor den rechter te ontwikkelen, als bestaande in het ideaal van „elken dag een borrel, een pruim en een meid, als ik dat maar heb, kan me de rest niet schelen.”

Maar 't wordt tijd dat ik u uit dien modderpoel verplaats in hooger, meer geparfumeerde, doch daarom inwendig niet minder bedorven kringen. Ook hier alweer dezelfde slechte menschelijke neigingen en uitspattingen, meestal met denzelfden tendenz. Hier is de oorsprong en de strekking van het misdrijf, de beweegreden zoowel als het einddoel, veelal de hebzucht; een hang naar gewin, een speculatielust en zucht, ten einde daartoe in den kortst mogelijken tijd te geraken; daarbij een valsche schaamte, een begeerte om de verkwistingen, niettegenstaande vermindering van inkomsten, te blijven volhouden; van daar speculatie niet alleen met eigen fortuin, maar ook met toevertrouwde gelden van derden, van minderjarigen, weduwen en weezen; en waar dit geen oogenblikkelijke afdwaling is, maar gepremediteerd bedrog, daar heeft men te doen met een misdrijf, waarlijk even zwart als nachtelijke diefstal met braak en inklimming, zoo niet zwarter.

Aan dit alles draagt de tegenwoordige trein van leven een groot deel van de schuld. Pasbeginnenden willen zich al spoedig meten met anderen, die na jaren arbeid en overleg van zich zelve of hun erflaters reeds in de haven van den rijkdom zijn aangeland. Zij willen voor deze niet onder doen, voor het fortuin niet zwichten. Zij trotseeren alles en zullen den staat, dien zij voeren, bij de

(1) Nog sterker. Op 30 December 1880 stond voor mijn rechtbank wegens diefstal terecht zekere S. S., 58 jaar oud, die — behoudens de preventieve gevangenschappen — blijkens de overgelegde extracten van vonnissen en arresten, 36 jaren en 1 maand in gevangenis en tuchthuis sleet.

vermindering hunner inkomsten, niet opgeven; een ver-
keerd eergevoel weerhoudt ze, tot inkrimping hunner
uitgaven over te gaan. „Ze zijn”, zegt v. ERFFEN in zijn
Spectator, „gelijk aan onervaren zeelieden, die met een
„slecht geballast en halfbeladen schip tusschen klippen
„en ondiepten zich bevinden. Lang voordat zij den kwaden
„hoek voorbij zijn, geven zij het schip met volle zeilen
„aan den wind over niet alleen, maar ook dan, als storm
„en orkaan zich aanmelden, reyen zij de zeilen niet,
„maar maken zich sterk, het onweer met volle zeilen
„te trotseeren.” Ik heb ergens gelezen, dat toen de
Spanjaarden nog kortelings de nieuwe wereld vermeersterd
hadden en dagelijks bezig waren onnoemelijke schatten
naar hun vaderland aan te voeren, vele van hunne rijkst-
geladene schepen door de zee ingeslokt werden, omdat
hunne barsche en opgeblazene bestierders, in geval ze
door een storm wierden beloopen, in plaats van de zeilen
te minderen of een bijlegger te maken, alles lieten door-
staan, om winden en baren zelfs te trotseeren. Daar zijn
veel lieden in alle natiën, die, in de bestiering hunner
huishouding en levenswijze aan dusdanige roekeloosheid
zich schuldig maken, en met een schip dat door den
storm beschadigd, het nauwelijks boven water kan houden,
even breede zeilen willen voeren als te voren.

Het eind is ook hier — althans zeer dikwijls — de
misdaad.

Ik gaf u zoo even een type van oneerlijkheid uit gebrek.
Van de laatste soort, oneerlijkheid uit een ziekelijk over-
dreven jacht naar rijkdom, verwijs ik u naar de te zeer
bekende type van den voortvluchtigen misdadiger, wiens
naam, even als die van andere groote booswichten, zonder
dat ik dien hier behoef uit te spreken, door een alles
behalve benijdenswaardige renommée aan de vergetelheid
ontruikt en voor de nakomelingschap bewaard is.

Ik zie bij dit alles geenszins voorbij, dat in het pro-
fane leven, door onvoorzien waardeverlies van papieren,
door déconfiture van anderen en menige andere omstan-
digheden, vele rechtschappen mannen geheel buiten hun
schuld met allerlei geldelijke calamiteiten en désastres te

kampen kunnen hebben. En al zien wij hier en daar een glimp van eigen onvoorzichtigheid, 't voegt ons niet anders dan met deelneming getuige te zijn van den kamp dezer mannen met de tegenspoeden des levens. Laten wij hun, in zoover ze zich onder ons bevinden, van harte toewenschen dat de fortuin te hunnen opzichte een keer moge nemen en 't hun in den vervolge beter ga. Maar, laten wij dan ook wél onderscheiden, en dezulken niet begrijpen onderen verwarren met hen, die uitsluitend door eigen roekeloosheid de oorzaken zijn van hun ongelukken en eventuele misdrijven.

In den aanvang mijner beschouwing over de profane opvatting van eerlijkheid en goede trouw noemde ik ook een derde hoofdcategorie, saamgesteld uit handelingen, die in de maatschappelijke samenleving in den regel niet als oneerlijk zijn gebrandmerkt.

De reden hiervan is te zoeken in de omstandigheid dat ze óf in 't duister óf met de noodige voorzorgsmaatregelen geschieden óf ook wel een soort van burgerrecht verkregen hebben. Deze handelingen vormen betrekkelijk hoogst zelden een onderwerp van strafvervolgning, althans van openbare behandeling, en wel: 1°. wat betreft dezulke, die in 't duister geschieden, omdat ze eenvoudig niet worden aangegeven, omdat de benadeelde partij er liefst het zwijgen toe doet; neem maar eens het debaucheren van vele minderjarigen, waar geen haan naar kraait, de diefstallen van loonbedienden, waarvan $\frac{7}{8}$ onvervolgd blijven, omdat de meesteressen, de benadeelden en meestal ook de hoofdgetuigen, huiverig zijn in het openbaar getuigenis der waarheid voor den rechter te komen afleggen, zoo ook de overtredingen der huwelijksvrouw, uitsluitend op klachte vervolgbaar enz.; 2°. ten opzichte van de zoodanige, waar men de noodige voorzorgen nam, omdat, — en dit geldt vooral voor de slinksche praktijken der geldmannen, — vele dezer praktijken als 't ware met de wet in de hand bedreven worden, alsof ze op rechtskundig advies geschieden, ten einde, zoo ten opzichte van het bewijs als van de strafbaarheid, zoo nood door de mazen der wet te kunnen heen-

kruipen. Hieraan koppelt zich als van zelf wat ik zoo even over vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging en buitenvervolginstelling zeide. De feiten zijn meestal met zulk een sluw overleg als 't ware door de wetsartikelen heen getraceerd, vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging laat zich bij de eventueele strafactie zoo duidelijk en in de verte voorzien, dat de rechter de zaak dikwijls maar niet eens naar de publieke zitting verwijst, maar na de gehouden instructie van den rechter-commissaris den beklaagde buiten vervolging stelt en zijn in vrijheidstelling gelast. En mocht het nu blijken, dat de voorzorgen onvoldoende waren, dan is een buitenlandsche reis altoos een laatste uitweg, soms voor de ingestelde vervolging, soms ook — als de wet de voorloopige gevangenneming niet toeliet — zelfs na de veroordeeling. Genoegzaam reisgeld, bereidsheid en bekendheid met vreemde talen heeft de man van fortuin steeds voor boven den man uit de mindere klasse. Tegen de veroordeelden uit deze klasse, die op vrije voeten bleven, worden nagenoeg alle vonnissen ten uitvoer gelegd, tegen de meer gefortuneerden, die in dat geval verkeerden, bijna geen; men is bij de poging tot executie eenvoudig uitlandig en blijft 't, minstens tot de straf verjaard is. Het is dus een minder juist spreekwoord, dat zegt: „de groote dieven laat men loopen, de kleine hangt men op.” De groote dieven zijn meestal slimmer en in allen gevalle in beter en gunstiger omstandigheden dan de kleine, zou juister gezegd zijn: de groote geven niet zoo makkelijk vat op zich, gaan met meer uitgeslapenheid te werk dan de kleine, of, gelijk het naar een andere, even platte doch meer ware, volksuitdrukking heet: „de stommelingen komen de doos in”.

Eindelijk zijn er 3°. handelingen, gelijk ik zeide, die min of meer geusiteerd zijn, die een soort van burgerrecht verkregen hebben en toch niet van oneerlijkheid zijn vrij te pleiten. Maar dit is *conventioneele* oneerlijkheid en wordt daarom in de wandeling door velen niet eens meer als zoodanig aangemerkt.

Deze handelingen zijn alweer te onderscheiden in *financieel* en in *moreel* oneerlijke.

Tot de eerste behooren onder meer: de ontduiking van belasting in alle mogelijke vormen. Men ziet er zoo geen kwaad in, het algemeen, den lande te kort te doen; wellicht omdat men, als lid van dat algemeen, voor zijn aandeel zelf daarbij wordt te kort gedaan. Op het punt van inkomende en uitgaande rechten is de vindingrijkheid 't sterkst ontwikkeld; zoo zat ik als rechter dezer dagen nog in een zaak, waarbij een welgekleede dame terecht stond, die, uit Zwitserland komende, op het bloote lijf een gordel (*queue de Paris*) droeg, waaraan op kunstige wijze 60 horloges en andere zaken gehecht waren, die zij getracht had zonder betaling van rechten hier te lande in te voeren. Het, met het doel om de rechten op ruiling te ontduiken, aangaan van een vennootschap en het kort daarop weer ontbinden daarvan met toebedeeling aan de eene partij wat de ander heeft ingebracht en omgekeerd, de te lage aangifte van koopsommen tot ontduiking van de transportrechten enz. Intusschen blijft het bedrog *qua* bedrog hetzelfde, of 't een enkel particulier, of wel den staat, een verzameling van particulieren, geldt. Met de conventioneele opvatting op dit punt is de wetgever 't dan ook volstrekt niet eens. En dat men 't kwaad dikwijls in zijn laatste levensuren inziет, — de Roomsche Catholicken dikwijls bij het ontvangen van het laatste oliesel en de slot-absolutie, — bewijzen vele toezendingen aan den Minister van Financien van aan den staat op deze of gene wijze te kort gedane gelden.

Het gezegde van hetgeen er aan de maat- en strijkslok blijft hangen, toont reeds aan met hoeveel zorgeloosheid de kwade trouw bij administratiën, directiën, bediendenpersoneel en leveranciers van vennootschappen, liefdadige gestichten en gemeente-instellingen wordt vergoëlijkt en zoodoende aangemoedigd.

Verder zien wij alweer het groot leven ten koste van anderen zich uiten in twee met elkaar samenhangende en op elkaar inwerkende en ingrijpende misbruiken, het zg. beeren en het zg. snijden, het eerste als een gevolg van het laatste te beschouwen. Nalatigheid in het betalen van gemaakte schulden is de naaste aanleiding

en oorzaak, dat het bedrag dier schulden met inbegrip van een buitensporige winst wordt opgegeven. Het kwaad moet dus bij den wortel, bij het zg. beeren maken, worden uitgeroeid.

De credietnemers zijn in beleefde, onbeschaamde en sluwe te onderscheiden; de beleefde, die van den aanvang tot 't einde kruipend en voorkomend is, doch intusschen bij 't maken zijner schulden reeds weet, dat hij ze niet zal vermogen te voldoen, die zoodoende op de zak van anderen speculeert en ten slotte, bij ontvangens aanmaning, zijn schuldeischer dringend excuses maakt en een zak vol complimenten meegeeft, maar geen geld; de onbeschaamde, die wel betalen kan, maar niet betalen wil, die van zijn renten liever op reis gaat dan zijn schulden afdoet, overtuigd dat zijn maatschappelijke positie hem tegen onaangenaamheden waarborgt; de sluwe, die den spot drijft met de goedgeloofige gemeente, die er voor uitkomt er een menagerie van beeren op na te houden, en als ze 't hem te bont maken, als ze te hard brommen, wel, dan schuurt hij zijn piek, en vertrekt op een goeden dag met de Noorder zon, zonder afscheid te nemen en zonder achterlating van adres.

Op grond nu van de opgedane ervaringen op 't punt van nalatige of ontijdige betaling, laten op hun beurt sommige schuldeischers zich niet onbetuigd. De meest logische weg zou wezen, dat zij zich voor den vervolge eenvoudig wat voorzichtiger betoonden in het verleen van crediet, maar dit hulpmiddel is minder in zwang; men volgt liefst een anderen weg. Men dekt zich liever in het bedrag der rekening ruimschoots voor de eventueele kwade posten en renteverlies; ongelukkig echter, dat men zich hierbij niet bepaalt tegenover de proefondervindelijk gebleken slechte betalers, maar dit ook uitstrekt tot al wie men onder de handen of liever onder het mes krijgt. De goeden moeten 't, helaas, ook hier alweer maar voor de slechten misgelden. De schuldeischers zijn of leveranciers van koopwaren of verhuurders van goederen of diensten; van deze laatste soort zijn sommigen door een tarief schijnbaar beperkt, maar een tarief is een zeer

rekbaar iets, waar men precies mee leven kan zooals men wil, al naar gelang de gewetens-elasticiteit en het eerlijkheidsbegrip der getarifeerden. Men ziet nu eenmaal in het snijden zoo'n groot kwaad niet, men loopt zooveel risico tegenover slechte betalers, dat 't overvragen door zeer velen als een soort veiligheidsklep beschouwd wordt, louter een voorzichtigheidsmaatregel, meer niet.

Maar een voorzichtigheidsmaatregel is 't ook van mij, om mijn voorbeelden op pecunieel gebied niet uit te breiden.

Ook op zedelijk terrein vindt men velerlei vormen van conventioneel bedrog, en dit wel over 't algemeen en bij speciale standen.

Over 't algemeen: door een valschen schijn aan te nemen, door ongemeende hartelijkheidsbetuigingen en vleierende redenen; door, met groote zelfmisleiding of bedrog, eigen meening steeds voor de ware te houden en niet voor overtuiging of ongelijkserkenning vatbaar te zijn, — door in het publieke en godsdienstige leven, zonder eigen onderzoek, door gemakzucht gedreven, na te bouwen en te gelooven of niet te gelooven op gezag van anderen, — door zich als politieke cameleon te doen kennen, hoogst vormelijk, doch niet eerlijk, — door op het ruime veld van de leugen zich te vermeien en op de een of andere wijze daaraan te offeren, zij 't door de noodleugen, om zich voor 't oogenblik te redden, of door de leugen om zich zelf te bevoordeelen, of ter wille van de zaak, of in het belang van derden, soms zoó natuurlijk dat men zelf zou beginnen te gelooven wat men vertelde, — of door te liegen uit lust om te liegen, uit een soort van fysieke behoefte tot liegen, even eigenaardig aan hysterische jonge lieden in de periode van geslachtsontwikkeling, als de zucht tot stelen en brandstichten aan zwangere vrouwen eigen is; een ziekelijke toestand, die zich soms zoó sterk voordoet, dat jonge meisjes, uitsluitend ten einde eens ferm en frisch te kunnen liegen, zich zelve moedwillig verwonden en dan in rechten onder eede getuigen dat een derde 't gedaan heeft; — en zoo vele andere vormen meer.

Bij de leugen zij men dus vooral omzichtig met het

aannemen van oneerlijkheid en kwade trouw. Een zekere mate van menschenkennis is voor een goede onderscheiding noodig. Maar waar de kwade trouw steeds ontegenzeggelijk voorzit, dit is: in het verspreiden van kwaad gerucht, wel te onderscheiden van den strafbaren, groven laster, hiervoren aangestipt. Hier is 't geen telastlegging van een bepaald feit, maar een fijne insinuatie of het uitdenken en in de wereld zenden van een onschuldig nieuwtje, waar ongelukkig maar de goede naam van een evenmensch mee gemoeid en bij betrokken is, een als 't ware gooien met straatvuil, doch met glacé handschoenen aan de hand.

Tot de conventionele oneerlijkheden kunnen over 't algemeen nog gebracht worden: het zg. de hand lichten met zaken, waarin men volgens beter weten, soms volgens zijn eed, gehouden is anders te handelen, het schenden van het opgewekt vertrouwen in huwelijks en andere beloften, het misbruik maken van de zwakheid van jeugdige meisjes, al de soorten van list en bedriegelijke middelen, en zooveel andere handelingen.

Ook bij speciale standen openbaren zich, soms zonder bedoeling van eenig geldelijk gewin, deze in de samenleving getolereerde afwijkingen van het scherp afgebakend pad der hooge moraliteit:

bij den notaris b. v., die, geheel te goeder trouw nochtans, in zijn wisselprotesten en andere, soms veel belangrijker, acten relateert dat hij in eigen persoon is opgetreden, terwijl hij zich intusschen door zijn bediende liet vertegenwoordigen; die, zonder het minste doel iemand te benadeelen, integendeel met groote kansen en gevaren zich zelve zedelijk zoowel als geldelijk te kort te doen, tegen de waarheid in, partijen, die dien dag wellicht zich in andere gemeenten bevonden, althans op zijn kantoor toen geen voet gezet hebben, in zijn acte opgeeft als voor hem notaris te zijnen kantore te zijn gecompareerd, hetgeen (b.v. voor het geval een kwaadwillige borg, die op grond van zulk een acte om betaling wordt aangesproken, zijn alibi bewijst) zulk een notaris in de grootste ongelegenheid zou kunnen brengen;

bij den ambtenaar, die zich ter wille van den persoon bij zijn plichtsbetrachting laat blinddoeken, die zaken met personen verwart, anti- en sympathien koelt door misbruik van gezag;

bij den machthebbende in staat, provincie en gemeente, als hij aan coteriegeest of nepotisme offert, en het hem toevertrouwd algemeen belang dienstbaar maakt aan het belang van zich zelve en de zijnen;

bij den bankier, kassier en al wie een betrekking van publiek vertrouwen bekleedt, wanneer hij voor de groote verleiding zwicht en, hoezeer ook voor het oogenblik door eigen fondsen genoegzaam gedekt, met de hem à deposito toevertrouwde gelden van anderen speculeert;

bij den journalist, wanneer hij — daargelaten de onderlinge verguizing der dagblad redactien onderling, die veel van het prestige der betrekking wegneemt — die beschuldigingen waar maakt door stoffen te behandelen, die hij niet meester is; of door in ronkelende fanfaronnades gevoelens te huichelen, die hij niet bezit; als hij kwaadwillig en opzettelijk verkeerde en partijdige voorstellingen van zaken geeft, of door tastbare Gallicismen of Germanismen of ook wel door eenvoudige domheden toont met eens anders veeren te pronken;

bij den advocaat, procureur en deurwaarder in verschillende kostbare routines der rechtspractijk;

bij vele andere klassen in allerlei niet nader aan te duiden omstandigheden;

en niet het minst bij den koopman.

Maar vermits ik dezen stand; ook ten opzichte van de twee andere hoofdgroepen meer in het bijzonder beschouwen wil, zal ik het voordeel hebben dezen avond meer gezet en opzettelijk bij den handelsstand stil te staan.

III. Eerlijkheid en goede trouw naar *mercantiele* opvatting.

Het zou mij te ver leiden, als ik van den handel in den meest uitgebreiden zin van het woord spreken wilde, en daaronder ook begripen de productie, zoowel van

landbouw als fabriekarbeid, de scheepvaart, expeditie en alle mogelijke zij- en aanverwante takken. Ik zal mij dus bepalen tot den handel in den meer beperkten zin van het woord, nl. het beroepmatig uitoefenen van daden van koophandel, het koopen van waren met het doel ze weer te verkoopen, zij 't als groothandel, door het van heinde en ver, waar aanbod bestaat, opkoopen er van met het doel ze ter plaatse, waar er navraag naar is, weer van de hand te doen, zij 't als kleinhandel of winkel-nering, door het brengen van koopwaren in het bereik van het publiek.

De vereischen ten voor een goed handelaar zijn m. i. vele, zoowel op stoffelijk als op intellectueel gebied: daartoe behooren aanvangs- zoowel als bedrijfs- of onderhoudskapitaal, een goed oordeel, grondige studie, practische bedrevenheid, kennis van volkstoestanden en een juiste blik in de politieke toekomst; op sociaal gebied moet men uitgestrekte relaties hebben, een zekere bereidsheid en menschenkennis, alsook de kunst om met menschen om te gaan; op zedelijk gebied is onder meer een onkreukbare goede trouw een hoofdvereischte, naast een groote mate van energie, ijver, tegenwoordigheid van geest en kalm overleg.

De voordeelen van den handel behoeft ik uit den aard der zaak voor u, geachte Hoorders, niet uiteen te zetten, doch zal ik slechts even aanstippen.

Reeds van de oudste tijden af werd het materieel voordeel er van ingezien, en begreep men dat de kapitaalsomzet de bestaansvoorwaarde is voor elke natie, de kapitaalsvermeerdering de bestaansvoorwaarde voor elke vooruitstrevende natie. Van daar dat Indiërs, Chinezen, Phoeniciërs en Egyptenaren zich reeds in overoude tijden op den handel toeleegden. Dat begrip heeft zich allengs uitgebreid, de stoffelijke voordeelen wogen meer en meer, en thans is de moderne maatschappij zonder handel eenvoudig een ondenkbaar iets, dat tot stilstand van de machine zou leiden.

Maar ook het zedelijk voordeel is niet gering te schatten. De handel is een der grootste middelen tot ver-

spreiding van verlichting en beschaving, hij is de pionnier der humaniteitsbeginselen, het middel tot aanraking tusschen de volkeren onderling, tot opheffing van vooroordeelen, tot kennismeming van vreemde toestanden en tot verzachting der zeden van onbeschaafde stammen.

De handel wenscht en beoogt twee onschatbare zaken, zegt MONTESQUIEU in zijn „*Esprit des lois*,“ de vrede en de vrijheid. Het belang van den handel is een der grootste middelen, waardoor de vrede behouden en de gestoorde vrede hersteld wordt. De vrijheid is een der grootste voorwaarden van- en een der grootste waarborgen voor den handel. De nadeelen van den handel vormen de keerzijde der medaille. Vooreerst: de demoraliseerende werking, die de onderlinge aanraking zoowel op sommige beschaafde als op sommige onbeschaafde wezens uitoefent, getuige het toenemend gebruik van sterken drank onder de wilden en de toenemende veelwijverij van Europeanen in andere luchtstreken. Doch vooral biedt de handel ruimschoots gelegenheid aan tot ontwikkeling van het eigenbelang in slechten zin, m. a. w. van de kwade trouw.

Tot op zekere hoogte is eigenbelang, nl. in goeden zin, nuttig en zelfs noodig; het geeft impulsie aan den ondernemingsgeest, weerhoudt van verslapping en indommeling. In dien zin is 't eigenbelang te noemen, wanneer de krijgslieden der oudheid, door de zekerheid dat zij zich een deel van den te bemachtigen buit mochten toeëigenen, daarin een drijfveer te meer vonden tot moedsbetoon en een prikkel tot heldendaden; wanneer natuuronderzoekers en geschiedvorschers, in de hoop hun kennis te vermeerderen en de hun dierbare wetenschap met hun ondervindingen te verrijken, gevaarlijke tochten ondernemen naar verre en onbekende streken en gewesten. In tegenovergestelden zin ziet men aan den anderen kant de geschiedbladen eveneens vol van de nadeelige gevolgen van het eigenbelang, van dat der geestelijkheid bv., om volksvooroordeelen en wanbegrippen aan te kweeken en het volk kunstmatig dom te houden, ten einde op geschikte werktuigen te kunnen

staat maken niet alleen, maar ook naar willekeur te kunnen regeeren, en tevens ten koste van het volk te kunnen leven.

In den handel bestaat verreweg de meeste gelegenheid en de grootste verleiding tot het botvieren aan het eigenbelang in kwaden zin, en in zoover kan dit dus als verzachtende omstandigheid gelden. Ook hier bestaan evenwel zeer veel gunstige uitzonderingen: in de annalen ook van de handelswereld staan genoegzaam feiten opgeteekend van zelfopoffering en groote menschenliefde, die deze verkeerde richting tegenwerkten en ten onder brachten. Daarvan getuigen, — om weer van bijzondere personen, als ROTSCHILD en anderen niet te gewagen, die hun groot fortuin met eerlijkheid verkregen en vermeerderden, — de tijden, toen uit een welbegrepen patriotisme, niet-tegenstaande de algemeene gedruktheid, de handelsverplichtingen, hoeveel opoffering dit ook kosten mocht, trouw werden nageleefd. *Frankrijk* gaf er in 1870 het voorbeeld van: het is bekend hoe betrekkelijk weinig wissels alstoen onbetaald daarvandaan terugkwamen; *Holland* gaf er vroeger het voorbeeld van, door de erkenning zijner schuld na de Fransche overheersching; daarvan getuigen verder de nu en dan hier te lande en elders, hoe zelden ook, voorkomende gevallen dat een koopman, wiens faillissement door de wettige homologatie van een aangenomen accoord beëindigd werd, toch later, als hij er toe in staat is, zijn crediteuren ten volle afdoet, althans ruim boven de gestipuleerde percentage. Maar in den regel — 't ligt in den aard der zaak — zal het echte handelsbedrijf den edelmoedigheidszin in meerder of minder mate vernietigen.

De vooropstelling van het beginsel: *alles om geld, niets om niet*, brengt als van zelf mede de uitsluitende overweging van het belang van zichzelf om te koopen of te verkoopen. De belangen en behoeften van een ander staan geheel op den achtergrond; de menschenmin wordt hierdoor langzamerhand geheel gedood. De leus is weldra: „ieder werke voor zichzelf, gelijk ik voor mijzelf doe. Ik vraag u niets of ik bied er u eene waarde voor

aan, doe gij desgelijks." Uit dit beginsel van eigenbelang redeneerende en het vooropstellende, vervalt alle gastvrijheid en wordt alle edelmoedigheidszin langzamerhand vernietigd en uitgedoofd. MONTESQUIEU, het historisch gedeelte aan het wijsgeerige vastknoopende, toont met groote scherpzinnigheid aan, hoe het eigenbelang bij de oude Germanen de moeder en de voedster is geworden van maatregelen tegen de gastvrijheid, aan dit volk eertijds zoo eigen.

Eenige door dien schrijver uit TACITUS aangehaalde plaatsen bewijzen duidelijk, dat een latere Germaansche wet, ter verandering van vroegere zeden, straf bedreigde tegen het aanwijzen aan een vreemdeling van eene woning, waar hij, met het oog op de welgesteldheid der bewoners, gastvrijheid zou kunnen genieten, en dat bij een andere wet schadevergoeding was voorgeschreven voor aan een vreemdeling bewezen gastvrijheid, waartoe al de bewoners van de plaats, waar die gastvrijheid verleend was, ieder voor zijn aandeel, moesten bijdragen, opdat de een niet boven den ander met gastvrijheid *bezwaard* zou worden.

Doch langzamerhand zien wij in de geschiedenis van den handel nog meer uit het eigenbelang geboren worden dan enkel gebrek aan edelmoedigheidszin en gastvrijheid. Het loven en bieden bracht spoedig mede het aanprijzen met opsomming van niet bestaande voordeelen bij verkoop, en het afkeuren en deprecieeren, met opsomming van niet bestaande nadeelen, bij inkoop.

Consumtie en productie staan tot elkaar in een zekere, een balanceerende verhouding. De staathuishoudkunde leert, dat de vraag door het aanbod wordt geregeld en omgekeerd, de prijs door vraag en aanbod beide. De handel heeft echter het middel uitgevonden van kunstmatige opvoering van prijs, vraag of aanbod, al naar gelang zulks door het eigenbelang geëischt wordt. Tusschen het geweten en den plicht aan den eenen en dat eigenbelang aan den anderen kant, wordt weldra een harde strijd gevoerd: bij sommigen bezwijkt het geweten en het plichtsgevoel, en de oneerlijkheid is in den vorm van

het bedrog weldra onbeschroomd en zegevierend de handelswereld binnengetreden, overtuigd dat zij zich daar zal nestelen en daaruit niet weer zal laten verdrijven.

Het handelsgebied is ontegenzeggelijk een geschikt en uitstekend terrein om te wedijveren in vindingrijkheid, om de goede trouw van een ander, die minder uitgeslapen of wel niet op overrompeling bedacht is, te verschalken, om alle begrip van eerlijkheid te verkrachten. De verleiding is dikwijls zeer groot, de gelegenheden zijn zeer talrijk.

De giftige plant woekerde dan ook spoedig voort, het onkruid tierde welig, en zóo snel waren de vorderingen, dat reeds de Romeinen een der zonen van Jupiter, Mercurius, tot speciaalgod van de dieven en handelaren meenden te moeten verheffen. Het verschijnsel, dat de naam Mercurius waarschijnlijk van het Latijnsche woord *merx* (koopwaar) moet afgeleid worden, toont aan dat zijn hoofdbetrekking was: *handelsgodheid*. Het was de god van schrander beleid, goede kansen en berekeningen, de god van liegen en bedriegen, mits met tact en smaak en overleg, gelijk zijn maiden-diefstal aantoon, toen hij als pasgeboren kind uit zijn wieg kroop, van den rug van een schildpad een lier vervaardigde, Apollo met zijn spel betooverde en hem intusschen vijftig runderen afhandig maakte, die hij later tegen de lier inruilde. Hij was geen god van ruwe dieven, die met geweld iemand van zijn goed berooven, maar van geslepen, fijnsmedige oplichters, die er anderen netjes weten te laten inloopen en hun het geld met fluweelen tong uit den zak weten te redeneeren. De Grieken, van ouds als fijnbegaafde, geestige leugenaars en bedriegers bekend — hij liegt als een Griek, zeiden de Romeinen van een aartsleugenaar, of wel in den superlativus: hij liegt als een Athener — vereerden Mercurius, in hun taal *Hermes*, nog hooger dan de Romeinen. Zij beschouwden hem meer als den snelvoetigen gids en gezelschap van reizende kooplieden, als den vluggen, onvermoeiden, dienstvaardigen jongeling, die daarom dan ook, — volgens de u bekende afbeelding, waarnaar een standbeeld bij uwe Beurs is opge-

richt — wordt voorgesteld met een reiskap tegen zon en regen op het hoofd, vleugels aan de voeten en een toverstaf in de hand, omkronkeld door slangen, als het symbool der sluwheid. In de vereering van deze godheid als gids van reizende kooplieden, blijft men nog in onze dagen de Grieksche overlevering getrouw, wanneer men onder haar bescherming en auspicie, zonder opspraak, met snelheid, tact en overleg, handelsvrienden op een gegeven oogenblik zich buitenslands laat verwijderen en hun aftocht door sterke reticentie dekt.

De Grieken, dat bedriegelijkste volk der oudheid, handhaven hun reputatie tot op den huidigen dag. Zeer karakteristiek zegt de bekende MARK TWAIN in zijn onlangs verschenen „Modernen pelgrimstocht” van de moderne Grieken: „Liegen en bedriegen zijn bij hen aangeboren gaven of gewoonten, die zij hun gansche leven bij voortduring trachten te ontwikkelen en te volmaken. Indien te *Constantinopel*, waar de Grieken vooral den handel in beslag nemen, een vader zijn zoon bij een handelsvriend als een flink, jeugdig koopman wil aanbevelen, dan zal hij hem niet vertellen dat zijn stamhouder een beste, brave, eerlijke jongen is, die trouw de zondagsschool heeft bezocht en eerlijk is als goud, maar eerder zeggen: deze mijn zoon is een jongen, die zijn gewicht aan goud waard is, want zie, daar is niemand, met wien hij handel heeft gedreven, dien hij niet heeft weten te bedriegen; van de Euxina tot aan de wateren van Marmora leeft er geen tweede, zoo rijk begaafde, onbeschaamde leugenaar. Het moet dan ook onder het volk te *Constantinopel*, volgens dien schrijver, het top punt van bewondering en vereering zijn, als men van iemand zegt: ach, welk een handig oplichter, welk een onovertroffen leugenaar. Iedereen, die er in den handel is, liegt en bedriegt er om 't hardst; zelf de vreemdelingen worden verplicht de gewoonten en gebruiken van het land over te nemen; zij zullen in *Constantinopel* niet lang handel drijven, of ze beliegen en bedriegen ieder, die van hen koopt of aan hen verkoopt, als een Griek; ik zeg als een Griek, omdat de Grieken algemeen voor

de onbeschaamdste van dat soort gehouden worden. Eerlijke en betrouwbare Turken en Armenianen heeft men nog, maar geen Grieken worden er aangetroffen, bij wie men een spoor van een dier maatschappelijke deugden zelfs met een kalklicht mikroskoop kan ontdekken."

Direct vleierend is deze beoordeeling nu niet. Ik laat ze intusschen voor rekening van MARK TWAIN, met al zijn humoristische overdrijving, alsof er geen uitzonderingen op dien regel van Grieksche oneerlijkheid zouden bestaan.

In zijn reisbeschrijving naar *Noord-Amerika* schrijft COHEN STUART in denzelfden geest over de Amerikanen, waar hij de Yankees hun stamhouders den raad laat geven: „Mijn zoon, verdien geld, als 't kan eerlijk, maar in allen gevalle, verdien geld."

Er zijn meer landen en steden, alwaar de oneerlijkheid in de lucht schijnt te zitten en daardoor aan de bewoners eigen schijnt te zijn, even als de domheid aan het oude volk van de landstreek Boëtie en van het zinnebeeldig Abdera. Zoo beschrijft HEINE in zijne „Reisebilder" de Hamburger kooplieden, rondlopende met de hoeden op 't hoofd gedrukt en de handen in beide broekzakken, alsof ze elkaar steeds over en weer moeten vragen: „wat heb ik te betalen? of: wat kan ik aan je verdienen?" Zoo staan de Russen in hun handel, zoowel als in hun wetgeving, administratie en rechtspraak als een trouweloos en lichtzinnig volk bekend. Doch, afgescheiden van bijzondere en bepaald aangewezen en gebrandmerkte rassen en natien, zal wel bij elk volk, speciaal ook op handelsgebied, meer of minder kwade trouw zijn waar te nemen.

Wat de Nederlandsche handelstrouw betreft, ook ten deze wordt met de zoogenaamde oud-Hollandsche eerlijkheid geducht geschermd. De roem van het verledene is een gewoon en eigenaardig verschijnsel. Men vindt dien ook ten aanzien van de zoogenaamde oud-Hollandsche matigheid, welke ik echter zoo vrij ben in twijfel te trekken, en wel op grond van de geschiedenis en van de bestaande oudheden, van oude schilderstukken bv., die ons de echt ouderwetsche manier van feestvieren te aanschouwen geven, en de in natura bewaard gebleven ontzettende roemers en pokels, waar-

mede onze voorvaders zoo behendig wisten om te gaan. Naar denzelfden maatstaf van het eigen onderzoek die oud-Hollandsche goede trouw beoordeelende, geef ik deze evenmin zoo onvoorwaardelijk toe. Niet dat ik bewijzen heb van doorgaande oneerlijkheid van het voorgeslacht, dat zij verre! De goeden niet te na gesproken en aan den anderen kant de werkelijke misbruiken voor een oogenblik daargelaten, maak ik uit de oude spreekwijzen: „hij is geen duit waard, geen oortje waard, hij is er goed voor, enz.,” op, dat de waardeering van den mensch veelal naar diens bezittingen geschiedde, terwijl ik uit oude schrijvers, als v. d. SPIEGHEL in zijn „Nadenking” en LUSAC in zijn „Hollands rijkdom” bemerk, dat het eigenbelang bij de voorvaderen zoodanig werd op den voorgrond gesteld en bij alles schering en inslag was, dat onkreukbare goede trouw daarmede niet wel vereenigbaar was. — De oud-Nederlandsche handelmaatschappijen, genaamd de O. en W.-Indische Compagnie, uitsluitend ter bevordering van handelsbelangen opgericht, waren niet geschikt om aan de kolonien, die in haar bezit geraakten, de noodige waarborgen te geven voor den vooruitgang op stoffelijk en zedelijk gebied; integendeel, zij belemmerden de ontwikkeling der kolonien en waren in alles slechts op vermeerdering van het fortuin der Compagnie bedacht. Het was alles uit- en ingericht op winstbejag; staatkundig en financieel beleid ontbrak, de kantoorgeest was er meest altoos de ziel der werkzaamheden en de slenter was er genoegzaam de geheele wetenschap. — „Veel verdienen,” zegt Mr. O. VAN REES in zijn „Geschiedenis der koloniale politiek van de Republiek der Vereenigde Nederlanden”, „veel verdienen en weinig uitgeven was steeds de leus dergenen, aan wien het bestuur der overzeesche bezittingen van den staat was opgedragen” (p. 379). — En toch zijn er nog in onze dagen personen te vinden, die meenen dat onze voorouders hun eigenbelang nog niet genoegzaam in het oog hadden gehouden. De heer JOSEPH JACOBSON in „Ernstig bedreigd, een handelsbeschouwing”, meent dat „het jammer is dat niet reeds vroeger meer algemeen is ingezien, hoeveel

beter het is ons koloniaal bezit vóór alles dienstbaar te doen zijn aan de bevordering onzer handelsbelangen." Men ziet 't, dat 't moeilijk valt, het een ieder naar den zin te maken; zelfs onze voorouders vermochten dit niet.

Intusschen, we behoeven zoover niet op te klimmen. Zelfs heden ten dage doet het eigenbelang zich in den handel krachtig gelden. Met het oog daarop en uitsluitend ter wille daarvan worden, door velen onbewust, de drink- en vernielingszucht bij de wilden aangemoedigd en opgewekt, ten einde die hoog aangewakkerde en geprikkelde neigingen met spiritiosa en moordtuigen te kunnen bevredigen. En men is zich soms daarbij blijkbaar zoo weinig van het onzedelijke van zijn handelingen bewust, dat het geen ongewoon verschijnsel is, dat een koopman, die bekend staat ruime bijdragen te schenken voor het stichten van scholen en het uitvaardigen van zendelingen onder de heidenen, deze lieden, ter wille van zijn eigen gewinzucht, ter zelfder tijd volop in de gelegenheid stelt sterken drank te gebruiken en te moorden. Menig koopman van onze 19de eeuw zal er niet tegen opzien met dezelfde scheepsgelegenheid een groote collectie tractaatjes naar *Afrika* te zenden in het gezelschap van ettelijke kisten jenever en brandewijn, met en benevens de noodige geweren, kogels en buskruit.

Hoe geheel anders zou 't wezen als men den handel over het algemeen wat meer beschouwde als een kunst om handel te drijven, als een vak dat voor geen ander, ook in zedelijke strekking, behoefde onder te doen, dat juist als van zelf voor de toepassing van de maatschappelijke beginselen als geschapen is, in plaats van, gelijk meermalen gebeurt, als een werk van routine en bloote geldmakerij. —

Gelukkig zijn, zoo in vroegere tijden als in onze dagen, nog ettelijke verschijnselen van goede trouw bij den handel waar te nemen, gelijk ik zoo even door enkele trekken deed uitkomen. Is dit over 't algemeen waar, het is in 't bijzonder ook het geval bij den Nederlandschen handel. Zonder van speciale feiten te spreken, zijn er hier ter stede en elders genoeg mannen van ka-

rakter en zelfstandigheid in den handel, die een ander uit eigenbelang geen rad voor de oogen draaien, de schare van nijvere mannen is groot, die de eigenaardige levendige handelsdrukte en het werkzaam vertier voor hun aandeel steeds paren aan de goede trouw. Heeft mijn omgang in deze societeit en daar buiten mij hier ter stede in kennis gebracht, deels met vele bekende, hoogst betrouwbare steunpilaren van den Nederlandschen handel, deels met vele stillen in den lande, die zich, hoewel op kleiner schaal en in kleiner afmeting, toch ook met onkreukbare goede trouw op het handelsgebied bewegen, een blik op en in de handelswereld, een kijkje in die maatschappij, zooals men in de gelegenheid is die door middel van de rechtsgedingen te nemen, doet aan den anderen kant ook die wereld niet steeds van de gunstigste zijde kennen. Toch stel ik op den voorgrond, dat, bij wijze van vergelijking gesproken, de Hollandsche eerlijkheid, — zonder te onderscheiden in oud- en nieuw-Hollandsch, — zeer zeker gunstig afsteekt bij die van vele andere volken. *Holland* heeft in het buitenland dan ook terecht zekeren waarborg van soliditeit, ook in handelszaken.

Maar toch, met het oog op de nauwgezette toepassing van den regel: „gelijk gij wilt dat de menschen u doen zullen, doe gij hun desgelijks, behandel uw naasten steeds met eerlijkheid,” laat zelfs die Hollandsche degelijkheid veel te wenschen over.

Waar de grens is van die handelseerlijkheid en waar de oneerlijkheid begint, valt moeilijk te zeggen. Uit hetgeen ik in verschillende rechterlijke betrekkingen heb opgemerkt, moet ik evenwel zeggen, dat ik den persoonlijken indruk ontvangen heb, alsof de handelconscientie veelal bijzonder rekbaar is en alsof zedelijkheid en handel in het dagelijksch leven dikwijls twee zeer uiteenlopende begrippen, twee ongelijkslachtige grootheden zijn. 't Komt mij voor, dat men gewoon is met twee maten te meten, een voor het gewone en een voor het handelsverkeer; dat vele menschen, die in de maatschappij voor 't overige wezenlijk door hun handelingen een hoog zedelijk

standpunt innemen, als 't op de negotie aankomt, allicht geneigd zijn tot een zeer elastieke opvatting van dat standpunt over te hellen. Wanneer ik daarbij naga, wat er soms op strafrechtsgebied aan 't licht komt, bij enkele en bedriegelijke bankbreuk, valsheid in geschriften van koophandel, beleening van goederen tot andere doeleinden toevertrouwd, vervalsching en aanlenging van koopwaren, bedrog met maten, gewichten en weegwerktuigen, dan sta ik met verbazing stil bij de vele slinkische en sluwe middelen, die meest allen van meer of minder geslepenheid en vindingrijkheid getuigen. En behalve de eigenlijk gezegde misdrijven, komen, in de handelswereld vooral, allerlei stootende misbruiken voor, die ik hier niet allen zal opnoemen, maar waarvan ik enkele even zal aanroeren.

Let eens op hetgeen er soms vóór en na de op zoo schaaamteloze wijze vermeerderende faillietverklaringen gebeurt, de gewoonte bv. om eene som van f 2- à f 300 te deponeren bij iemand, die met dat geld later een accoord zal aanbieden, en om, na alzoo die som aan den boedel te hebben onttrokken, eigen aangifte te doen ter griffie der rechtbank, dat men heeft opgehouden te betalen; of wel op den bedriegelijken verkoop van inboedel of ook wel van onroerende goederen aan een derde, en het in huur of bruikleen nemen van een en ander, alles bij behoorlijke acte, en het zich, nadat de termijn van nietigheid van dien verkoop zal zijn voorbijgegaan, als failliet aangeven, zoodat 't wel eens gebeurt dat de curator, als hij komt inventariseeren, volstrekt geen baten in den boedel aanwezig vindt, maar de gefailleerde, feitelijke bezitter, zich formeel als huurder of bruikleener gelden laat; of ook op de gewone accoorden van 5 pCt., waar zooveel groote en kleine faillissementen mede eindigen, en waarbij de crediteuren zich door omstandigheden dus genoodzaakt zien, hun geheele schuld als 't ware met een jaar interest te doen afkopen.

Een inzage van menig lijvig handelsdossier en het aanhooren van menig handelspleidooi, doet soms de vraag stellen: zijn partijen wel bewust dat uit hun naam inde

conclusien der procureurs en de pleidooien der advocaten over en weder zulke onthullingen geschieden? Trouwens, correspondentien en telegrammen, van partijen zelve afkomstig, bevestigen dikwijls hetgeen waartoe geconcludeerd en hetgeen gepleit wordt. Men ziet in vele rechts-edingen de misbruiken van consignatie, scheepsbevrachting enz. Men ziet den commissiegever soms à la hausse speculeeren op de beurs van den commissionair, door onder het genot van voorschotten den verkoopprijs zijner koopwaren op buitengewone hoogte gelimiteerd te houden. Dan is 't weer de commissionair, die blijkbaar zwartgallig lage marktberichten geeft, in vergelijking met anderen van zeer bedenkelijk en verdacht gehalte. De velerlei chicanes bij de pogingen tot uitvoering van assurantie- en vrachtedingen, de weigeringen om ladingen te ontvangen onder voorgeven dat de qualiteit slecht is, terwijl 't blijkbaar geschiedt op grond van de daling in waarde en de vrees dat men voor de artikelen geen goeden prijs meer maken zal, de verschillende uitleggingen van wederzijdsche overeenkomsten, het betwisten van rekening-couranten, de geschillen tusschen firmanten, de stelselmatige eerlijkheidsopvatting in zekere handelstakken betreffende facturering, boekhouding, winst- en verliesrekening, dit alles geeft dikwijls veel stof tot nadenken.

Van de handelsmisbruiken, die zelden of nooit een onderwerp van proces uitmaken, valt ook veel te zeggen, maar 't is dikwijls zeer moeilijk aan te geven wat men ten deze onder *misbruiken* en wat onder algemeen aangenomen *gebruiken* te verstaan heeft. Het is bv. duidelijk, dat het ontduiken van het wisselzegel meer als *gebruik* dan wel als *misbruik* is aan te merken, evenzeer het in eigen vak handel drijven of zg. lippen van den beëdigden en het beunhazen van den onbeëdigden makelaar. Toch zou ik al die gebruiken, aan vele fatsoenlijke en eerlijke lieden, ik meen toch aan nagenoeg alle kooplieden en makelaars eigen, op het standpunt der strikte eerlijkheid niet wenschen te verdedigen. Ik weet wel dat de wet, waarmee men zoodoende in strijd handelt, in deze opzichten te streng is, en de circulatie van wisselpapier zóowel als

de betrekking van makelaar bij eene zorgvuldige naleving ondoenlijk zou worden, maar van mijn standpunt geloof ik dat een blijvende, groote en beredeneerde aandrang tot wetsverandering het eenige middel is tot verbetering, en intusschen de bestaande wet behoort te worden geëerbiedigd. Ik geloof dat men zich, door anders te handelen, ten allen tijde aan de gevolgen van wetsovertreding blootstelt. Intusschen zijn er andere gebruiken, die ook in den handel door velen veroordeeld worden, doch door anderen met goed gevolg worden gebezigd; terwijl een zekere aan- en afhankelijkheid onder den handelsstand, en de wetenschap dat men, bij de bestaande concurrentie, elkaar over en weer steeds benadeelen kan, het ontmaskeren van vele bedriegerijen tegenhoudt. Daar- onder ressorteeren: het over en weer teekenen van zg. complaisance-papier, de moeder en voedster van de groote en zoo dikwijls voorkomende wisselruiterijen; het stellen van valsche debiteuren door het geven van schijnhoofden in de boeken, ten einde de daadwerkelijke belangheb- benden, wien in hun betrekking de geboekte handelingen niet geoorloofd zijn, te verbergen; het opmaken van ge- fingeerde contracten, ten einde de contrôle te verschalken; het valschelijk tegen den eersten Januari als verkocht en eenige dagen daarna voor denzelfden prijs weer als in- gekocht boeken van fondsen, ten einde de balansen te kunnen vervalschen; het kunstmatig reduceeren van fic- tieve winstcijfers tot de werkelijke; de gewoonte van som- mige kassiers om aandeelen in grooten getale voor veel lager prijs dan de beurswaarde in te koopen en ze dan successief voor de beurswaarde over te doen; of ook om eigen effecten aan hun clientèle te verkoopen door middel van koopbriefjes, en het daardoor te doen voorkomen alsof de effecten ter beurze door een' makelaar of commissionair waren ingekocht, enz. De handelsgebruiken en -misbruiken vloeien bij al deze manoeuvres zóo ineen, dat ze bijna niet meer van elkaar te onderscheiden zijn. Dit verschijn- sel is een worm, die aan de renommée van de handels- moraliteit knaagt en daaraan zeker meer schade toebrengt dan de een of andere gevoelige schok van een voorbij-

gaande catastrophie. Men vindt die misbruiken of gebruiken, hoe men ze noemen wil, in de middelen, die te baat genomen worden om op minder loyale wijze zonder kleerscheuren van een zg. gekochten *strop* af te komen, of om bij verkoop van vaste of roerende goederen een goeden slag te slaan, eens goedkoop in te koopen; in het eerste geval zal men, met verkrachting van het „doe uw naaste gelijk gij wilt dat hij u doen zal”, zich haasten om door allerlei slinksche middelen zichzelven voor schade te vrijwaren en die door een ander te doen dragen; in het tweede geval zal men allerlei nadeelige geruchten rond gaan strooien, bv. dat het goed reeds ettelijke malen verkocht is, zoodat er zeker iets aan haperen moet of iets dergelijks; dit alles ten einde de waarde er van te depreciëren, het wantrouwen op te wekken, den kooplust te verminderen en intusschen zelf zijn slag te slaan. Verder lette men slechts op het schromelijk ontduiken van inkomende en uitgaande rechten bij den handel over 't algemeen, — op het zg. snijden, bijzonder bij den transitohandel, door pakhuishuur in rekening te brengen, en intusschen van de zwakheid van een gemeentebestuur misbruik te maken met, zeer ten ongerieve zijner medeburgers de openbare straat als pakhuis voor opstapeling van koopwaren te bezigen, — op de zoo dikwijls voorkomende, doch zoo moeielijk te constateeren en daarom, hoewel met straf bedreigde, toch zoo zelden vervolgde, vermenging en aanlenging der koopwaren, natte zoowel als drooge, met voor de gezondheid schadelijke bestanddeelen.

Men lette vooral, — de laatste tijden leerden dit op gevoelige wijze, — op al hetgeen er bij de oprichting en het beheer van naamlooze vennootschappen gebeurt. Het zij mij geoorloofd ten slotte opzettelijk daarbij stil te staan en in deze veelbewogen dagen er een kalm woord over te zeggen. Het zal, hoop ik, leiden tot een mild en billijk oordeel over de hoegrootheid van schuld van sommige onzer medeingezetenen. 't Zijn dus verzachtende omstandigheden, die ik aanvoer.

Ik geef onmiddellijk toe, dat, gelijk dan ook met hoop

en
bep
vol
zeg
wet
bet
nog
wet
zijn
we
son
de
Vo
na
en
do
wo
din
go
kw
na
di
zo
va
co
ge
in
zi
D
ee
ta
de
g
v
en
is
n
a

en vooruitzicht op verbetering wordt ingezien, onze wetsbepalingen op de naamlooze maatschappijen geenszins voldoen, integendeel de deur voor misbruiken ontegenzeggelijk wijd openzetten. De Fransche en Belgische wetgevingen zijn, wat dit punt betreft, in vele opzichten beter. Maar dit neemt niet weg, dat de wet daarom nog niet verplicht haar te misbruiken; de lacunes der wet zijn dus de schuldigen niet, maar zij, die er op uit zijn hiervan te profiteeren. En bovendien, geen enkele wet kan de waarborgen geven, dat men *geschikte* personen met geldelijke zorgen belast. — En wat zien wij bij de oprichting van naamlooze vennootschappen gebeuren? Voor zoover ik een kijkje in de handelswereld nam, het navelogende. — Ik geef mijn gevoelen intusschen voor beter en zal, zoo mijne gevolgtrekkingen onjuist blijken, gaarne door meer deskundigen beleerd worden. —

In den regel komt 't mij voor, dat zoo'n maatschappij wordt op touw gezet door lieden, die zelve naar de directie aspireeren; hun eerste werk is dan een paar goede *namen* — niet eenige mannen van erkende bekwaamheid, eerlijkheid en soliditeit — maar een paar namen bijeen te krijgen, die klinken als klokken, en die namen er dan als commissarissen voor te spannen; zooveel mogelijk bekende geslachtsnamen, die ter plaatse van de operatie, en liefst ook daar buiten, relaties en connexies verschaffen kunnen. Het publiek laat zich onder gewoonte weer lokken en vangen, de aandeelen worden in een ommezien aan den man gebracht en de directie zit weldra, gelijk 't heet, te paard. Alles gaat goed. De commissarissen beschouwen hun baantjes, en terecht, eenvoudig als eerebaantjes. Met dat al klinken de tantièmes spoedig als klokken en zijn geëvenredigd naar den klank der geslachtsnamen van commissarissen. Het gaat uitstekend; de tantièmes zijn er het klinkend bewijs van; dientengevolge neemt het toezicht een rustige rust en dommelt ten slotte kalm, doch geheel en al, in. Het is alles echt menschelijk en natuurlijk, en er is hier niets misdadigs in, zelfs niets dat tegen de gewoonten aandruischt. Doch de gevolgen zijn niet altoos dezelfde.

Een vertrouwbare directie maakt er geen misbruik van; doch, redeneert een minder eerlijk directeur, waar is de zorgeloosheid anders voor geschapen dan om haar te gebruiken? De lichtvaardigheid sluipt weldra binnen, daarna het geknoei, de zwendelarij en het gescharrel, ten slotte troont er het bedrog en de vervalsching. En toch, de zaak kan jaren lang marcheeren, totdat door de een of andere gebeurtenis uit het smeulend vuur van alle kanten de vlam uitslaat.

En als dan de aandeelhebbers, — die, toen zij zich van fondsen voorzagen, in hun onnoozelheid en in hun onbekendheid met handelsgebruiken, op de zedelijke verantwoordelijkheid van de financieel zoo soliede commissarissen gerekend hadden, die mogelijk in hun onbekendheid met wet, wetsuitlegging en processen-loterij, door die soliditeit zich ook werkelijk gedekt achtten, — als dan die aandeelhebbers verantwoording vragen, dan zijn de heeren commissarissen niet te huis, althans niet te spreken. Bij hen is men niet aan 't rechte kantoor. Toezicht was niet noodig, als men meende met eerlijke directeurs te doen te hebben. In dien zin hebben zij waarlijk hun betrekking niet opgevat. Hun opvatting is en blijft dat de wet, noch het handelsgebruik, eenige verantwoordelijkheid voor hen medebrengt; de zedelijkheid, nu ja, daar kan men 't in zaken niet altoos over hebben; 't is slechts de vraag wat wettelijk al of niet kan worden gereclameerd.

Zij verzoeken, als de eenvoudigste oplossing van het vraagstuk, het verledene met stilzwijgen voorbij te gaan, het te laten voor wat het is, en voor de toekomst continuatie van vertrouwen te schenken in hun wijs beleid. Het afteekenen van ongejustificeerde balansen, 't was handelsgebruik; wisselruiterij — handelsgebruik; een grondig onderzoek naar den oorsprong hunner tantièmes — geen handelsgebruik; het opeischen en nauwkeurig nagaan van verificatoiren — geen handelsgebruik; het verschaffen aan een misdadiger van de gelegenheid tot verwijdering — niet meer dan handelsplicht; het bevorderen van zijn buitenlandsche reis — niet meer dan handelsbeleefdheid; het verzwijgen van de misdaad — niet meer dan handels-

vriendschap. — Waartoe, mijne BB.: , ik vraag het u in gemoede af, waartoe zou dan Hermes anders ook met vleugels aan de voeten en een reiskap op 't hoofd zijn afgebeeld, waarom zou er een wegwijzer en gids voor kooplieden zijn, als de handel er geen gebruik van mocht maken?

En wanneer de een of ander benadeelde aandeelhebber, die geen verhaal blijkt te hebben op hen, die hij als een soort van borgen had aangezien, als zulk een zich althans eene aanmerking veroorlooft op slecht toezicht bij de commissarissen van de eene-, en van kwade trouw spreekt bij die van eene andere, zeer na aan de eerste verwante, vennootschap, — dan staat er in een ommezien een familievriend op als redder in den nood, een bondgenoot der zg. verdrukte onschuld, die aan de in druk verschenen verdediging zijn naam leent en ze met kwistige hand ronddeelt, doch, om tegenspraak te voorkomen, niet in den handel brengt. En het boekje blijkt dan geen verdediging te bevatten, maar behendig over beide voorzegde aanmerkingen een slagschaduw te werpen; men zal bv. met meesterlijke verwarring, uitsluitend en in den breede betoogen, dat daàr, waar van slecht toezicht gesproken wordt, geen kwade trouw bestaat, hetgeen natuurlijk geheel gratuit, onnoodig en overtollig is.

De goêgemeente wordt er intusschen door geblinddoekt en de onbeschaamdheid doet een stap voorwaarts. Dit is niets nieuws onder de zon. Dan volgen over en weêr de brevetten van goed gedrag, de testimonia van eerlijkheid en goede trouw, uitgereikt aan allen, die vroeger min of meer zijn aangevallen. De hekken worden verhangen en de rechtmatige verontwaardiging tegenover zóoveel zorgeloosheid en plichtverzuim wordt voor laaghartige verdachtmaking uitgekreten. Het is de reactionaire wind, die dan over alles heen waait. Zulk een periode beleven wij op dit oogenblik, mijne BB.: , in onze gemeente. Het is nu de welaangename tijd, waarin de reactionaire strooppot rondgaat. Wij zijn eerlijke mannen, — gij zijt eerlijke mannen, — zij zijn eerlijke

mannen. Stroop bij liters en decaliters ! Adoration mutuelle !

Dit alles doet *ons* onwillekeurig denken aan de bij SHAKSPEARE beschreven toespraak van ANTONIUS tot het volk van *Rome* bij het lijk van JULIUS CAESAR. Hoort op welk een ironische wijze *hij* de eerwaardigheidsbrevetten uitreikt, aan BRUTUS c. s. Eerst aan BRUTUS alleen, in zijn telkens terugkeerend :

But Brutus says he (nl. Caesar) was ambitious,
And Brutus is an honourable man."

en eindelijk aan de geheele bende :

"For Brutus is an honourable man,
So are they all, all honourable men!
I should do Brutus wrong, and Cassius wrong,
Who, you all know, are honourable men,
I will not do them wrong, I rather choose,
To wrong the dead, to wrong myself and you,
Than I shall wrong such honourable men."

Het was zeker de beste weg, dien ANTONIUS koos. Men moet zulke menschen geen leed aandoen: men moet ze laten voor wat ze zijn: honourable men!

Maar ook honourable men kunnen onverantwoordelijke verzuimen begaan. Men behoeft, om zedelijk schuldig te zijn, geen oneerlijke daden te *plegen*, men kan 't ook worden door eerlijke daden *na te laten*.

Het onderwerp der oneerlijkheid blijft intusschen een uiterst bedroevend thema.

Vragen wij onszelfen als ernstige mannen af, wat tegen zulke feiten en toestanden te doen is. M. i. helpen hier geen wetten, althans niet genoegzaam. De neigingen en inzichten der menschen kunnen niet op eens door wetten worden veranderd. Onze tegenwoordige minister van justitie, toenmalig hoogleeraar, zeide in zijne laatste bekende feestrede als rector-magnificus aan de Leidsche hoogeschool: „Verwacht weinig van staat, wet, straf; veel van de maatschappij, meer van het huisgezin, alles van de liefde." Een waar en behartigenswaardig woord. Tegen elke maatschappelijke kwaal verlangt men drankjes en pillen, in den vorm van strafwetten. Het nieuwe

wetboek van strafrecht zal bepalingen inhouden tegen het verzwijgen van gepleegde misdrijven, al zijn 't geen staatsmisdaden enz., en een nieuw wetboek van koop-handel zal allicht herziening brengen van de bepalingen op naamlooze vennootschappen enz. enz. Doch dit is niet genoeg; naast den geneesheer staat de gezondheidsleer, even goed staat naast den wetgever een sociale of zedelijke hygiëne. Men moet de kwalen in de maatschappij even goed als die van het lichaam door een goeden leef-regel niet slechts zien te genezen, maar vooral zien te voorkomen.

Wij, Vrijmetselaren, vooral moeten er toe medewer-ken die voorzorgsmaatregelen te doen ingang vinden, elk in zijne omgeving en zijn werkkring. Aan ons is bij uitnemendheid die taak opgelegd. Wij arbeiden onder de symbolen der zelfkennis, met het besef van eigen schuld, en zijn daardoor in staat anderen met zachtheid te beoordeelen. Wij hebben hetgeen noodig is om dit te doen, nl. de vaste overtuiging, dat wij allen van nature even slecht zijn, en dat alleen de uitwendige om-standigheden ons hebben behoed voor een zwaren val. Omdat de macht der gewoonte of het effen pad van onze betrekking ons het plegen van grove oneerlijkheid onmogelijk maakten, zijn wij daarom van nature geens-zins beter dan anderen, wier voeten op den hobbeligen levensweg, bij de vele verzoekingën der kwade trouw, gedurig struikelen. Het is een feit, dat dikwijls de om-standigheden iemand oneerlijk maken, dat de gelegen-heid soms den dief doet geboren worden. Die staat, zie toe dat hij niet valle!

Wij dan veroordeelen alleen de opzettelijke bedriegers, maar niet de strukelaars; volmaaktheid verwachten wij niet in dit vergankelijk Oosten, alleen willen wij voor ons zelve zooveel mogelijk daarnaar streven en anderen daartoe opwekken.

En menschkundig te werk gaande, moeten wij dit niet slechts doen op grond van de zedelijkheid, maar ook bij wijze van redeneering uit een bloot stoffelijk oogpunt. Wij behooren aan te toonen, dat, zoo mate-

rialistisch mogelijk gesproken, oneerlijkheid gelijk staat aan domheid. Vroeg of laat komt 't toch uit niet alleen, maar met dezelfde maat toegemeten, loopt men gevaar in zijn fijne zetten en streken door nog fijner zetten en streken van anderen te worden overtroffen en benadeeld. Eerlijkheid daarentegen, het zedelijk standpunt geheel daargelaten, is ook materieel als wijsheid te beschouwen. Zij geeft vertrouwen en een goeden naam; en het is op den duur in het stoffelijk belang van den koopman, als eerlijk bekend te staan. Wanneer dit denkbeeld wat meer in den handel doordrong, zou 't een groote stap tot den vrede zijn en zou ook de zedelijkheid er indirect bij winnen.

Wij Vrijmetselaren zijn de aangewezen personen om ons, dicht aaneengesloten, in de eerste gelederen te plaatsen, ten einde op deze wijze het menschdom, ook in dit opzicht, te doen beter worden.

Het is nog steeds stikdonkere nacht om ons heen. Maar eenmaal zal het licht aan het O.: dagen.

There's a light about to break,
There's a day about to dawn.

En wat er volgt geldt van u en mij, geldt van ons allen, Z.: W.: BB.::

Men of thought, and men of action
Clear the way!

DE ZELFKENNIS.

DOOR

Br.: D. BURGER.

Zelfkennis wordt aan alle Vrijmetselaren in den eersten graad aanbevolen, en zeker is zij eene heerlijke zaak, die ruimschoots deze aanbeveling verdient. Het is evenwel zeer de vraag, of allen, die het woord *zelfkennis* bezigen, er hetzelfde bij denken; ja men kan gerust het tegendeel beweerden. De meest gewone opvatting der beteekenis van dit woord zal wel deze zijn: dat men hierbij denkt aan de kennis van onze eigene gebreken, hetgeen zekerlijk de eerste stap is tot zelfverbetering. Deze soort van zelfkennis is ongetwijfeld zeer aan te prijzen; want het eerste noodige, om eene ziekte te genezen, is het kennen der ziekte. Hoe toch kan iemand met genezen aanvangen, voordat hij weet, welke de kwaal is, die moet genezen worden?

Anderen vatten het begrip der zelfkennis geheel anders op, en denken daarbij vooral aan kennis van ons lichaam. Zij prijzen daartoe de studie der ontleedkunde aan en beschouwen het als onverantwoordelijk, dat de meeste menschen zoo weinig begrijpen van de beenderen, zenuwen, spieren enz., die hun lichaam uitmaken. Ook deze kennis is geenszins verwerpelijk; want het is zeker waar, niet alléén, dat de kennis van het menschelijke lichaam voor den mensch zeer belangrijk is, maar ook, dat deze kennis ons kan helpen, om te begrijpen wat

voor onze gezondheid voordeelig of nadeelig is, en wat wij dus te doen en te laten hebben, om deze te bevorderen.

Weer anderen vatten de zelfkennis op als de kennis der menschelijke hartstochten en van de wijze, waarop dezen werken, en waarop zij worden opgewekt en tot bedaren gebracht. Ook deze kennis is voortreffelijk, en zeer noodzakelijk zoowel bij de opvoeding van kinderen, als bij onze pogingen om ons zelven te verbeteren, en de rede tot voogdesse van onze ziel te maken. Immers, als het onloochenbaar is, dat vrijheid verkieslijk is boven slavernij, dan is het ook onloochenbaar, dat het denkbeeld van inwendige vrijheid de grootste aantrekkelijkheid bezit voor den redelijken mensch, en dat ons welbegrepen eigenbelang ons moet nopen, om ons te oefenen in het beheerschen onzer hartstochten, ten einde te voorkomen, dat wij door begeerte, vrees, vreugd of droefheid tot daden gebracht worden, die wij zelf zouden moeten veroordeelen, en die ons naderhand door berouw zouden pijnigen.

Het zij verre, dat ik ééne dezer opvattingen van de zelfkennis zou verwerpen. Evenzeer als ik echter iemand, die ééne daarvan met ijver beoefende, zou moeten toejuichen, meen ik ook recht te hebben, om eene andere soort van zelfkennis aan te prijzen die veel te weinig wordt in beoefening gebracht. Ik bedoel de kennis onzer zintuigen. Deze toch is van het hoogste gewicht, om de gevolgtrekkingen, die uit haar zijn af te leiden. Ik bedoel nu niet de kennis onzer zintuigen uit een geneeskundig oogpunt, en van de middelen, om ze in goeden toestand te houden, of zelfs te verbeteren. Ook dit is uitstekend, maar het is niet wat ik thans op het oog heb. Ik bedoel de kennis, die wij aan de zintuigen ontleenen, en de gevolgtrekkingen, die wij daaruit afleiden.

Gewoonlijk zegt men: wij zien de kleur en de gedaante der voorwerpen; wij hooren het geluid; wij voelen de warme of koude lucht, de zachte of harde voorwerpen; wij proeven smakelijke spijs en lekkere wijn; wij ruiken rozen, jasmijnen, enz. Dit is echter niet geheel juist.

Onze
hunn
buite
wij
van
aflei
doer
bezi
verh
Laa
gev
wel
V
Ied
lam
zag
het
mic
het
dit
hee
is,
als
be
tri
ve
va
vo
lin
na
ve
ga
ku
ge
ni
za
da
V
sp

Onze zintuigen geven ons niets anders te kennen dan hunnen eigenen toestand; en wat wij van de dingen buiten ons, ja van ons eigen lichaam weten, dat weten wij slechts door gevolgtrekkingen, die wij met behulp van ons verstand uit de aandoeningen onzer zintuigen afleiden. Dit wil ik zoeken te betoogen; om daaruit te doen zien, welke voortreffelijke vermogens ons verstand bezit, en hoezeer wij reden hebben om ons hierover te verheugen, en ons als bevoorrechte schepsels te beschouwen. Laat ons eerst nagaan, wat de zintuigen ons eigenlijk geven; vervolgens, wat wij daaruit afleiden; daarop, door welke vermogens van onzen geest dit mogelijk is.

Wij zien de voorwerpen, zegt men. Dit is onjuist. Ieder kan zich hiervan overtuigen door des avonds de lamp uit te draaien. Indien wij de voorwerpen zelve zagen, zou dit ons volstrekt niet hinderen; maar, nu het ons wél hindert, is dit een bewijs, dat wij eene middelstof tusschen de voorwerpen en ons oog, namelijk het licht noodig hebben om te kunnen zien. Wat is nu dit licht? De natuurkundigen leeren ons, dat er in het heelal eene zeer fijne en veerkrachtige vloeistof verspreid is, die zij aether noemen, en dat deze ons niet aandoet, als zij in rust is; maar dat, zoodra zij in eene trillende beweging komt, zij ook in ons oog, op het netvlies, trillende bewegingen veroorzaakt, die voor oneindige verscheidenheid vatbaar zijn, en door eene groote menigte van zeer fijne zenuwdraadjes naar onze hersens worden voortgeplant. Dit is hetgeen wij *zien* noemen. Die trillingen gaan door het zwarte gedeelte van onzen oogappel naar binnen, raken het netvlies binnen in ons oog, en verspreiden zich verder naar de hersenen. Dat het zóó gaat is niet alleen door de onderzoekingen der natuurkundigen bewezen, maar ook bevestigd door waarnemingen bij geopereerde blindgeborenen, die in den beginne niets begrepen van hetgeen zij zagen, maar dit langzamerhand moesten leeren uitleggen, en in den beginne dachten, dat de voorwerpen hunne oogen aanraakten. Wij hebben dit als kleine kinderen geleerd, voordat wij spreken konden, en hebben het naderhand zoo dikwijls

uitgeoefend, dat de gewoonte daarvan ons eene tweede natuur is geworden; en daardoor zijn wij vergeten, hoe het gegaan is.

Hetzelfde geldt van het gehoor. Hier is ook eene middelstof. De lucht doet hier hetzelfde, wat de aether bij het oog doet. Dit wordt aanschouwelijk gemaakt door eene zeer eenvoudige proef. Verscheidene klokjes van metaal worden door het opwinden van een uurwerk in beweging gebracht. Zij geven een helder geluid. Hierop zet men er een glazen klok overheen. Het geluid wordt nog goed gehoord. Nu pompt men de lucht uit de glazen klok. Thans ziet men de klokjes nog voortdurend bengelen, maar hoort niets meer. Nu laat men de lucht er langzamerhand weer in, en terstond wordt het geluid weder even als vroeger gehoord. Dus is de lucht de middelstof, waardoor wij hooren. Doch niet de lucht, als zij stil is. Om geluid te maken moet de lucht in trillende beweging gebracht worden. Die trillende beweging komt in ons oor en brengt daar eene trillende beweging op ons trommelvlies te weeg, en deze wordt wederom door duizende fijne zenuwdraden naar de hersenen getelegrafeerd. Dit is alles, wat het zintuig ons geeft.

Het gevoel werkt anders, denkt misschien iemand, omdat wij hier zonder tusschenstof de dingen zelf waarnemen. Dit is evenwel zoo niet. Wij nemen niets waar dan de aandoeningen onzer zenuwen, die vooral op de toppen der vingers en op de punt der tong zeer fijn en zeer veelvuldig zijn. De aldaar gevoelde drukking plant zich langs zenuwdraden naar de hersenen voort en wordt eerst daar waargenomen. Dat dit zóó is, zal ieder lich- telijk begrijpen, wanneer hij weet, dat lieden, wier been is afgezet, na de afzetting nog pijn in hunne afgezette exteroogen kunnen gevoelen, omdat de zenuwdraden, waarlangs die pijn vroeger naar de hersenen getelegrafeerd werd, nog bestaan.

Hetzelfde geldt van reuk en smaak. Wij nemen niets waar dan eene aandoening van de zenuwen onzer reuk- en smaakorganen, maar de dingen zelf, die deze aan-

doen
waar
Eerst
eenig

Nu
help
van
men
same
gewa
licha
de r
te l
zien
dit
toch
in
ond
beel
wij
ron
wan
doo
ver
me
van
I
ger
kun
een
tui
eer
taa
ho
bij
so
He
aa
tu

doening te weeg brengen, leeren wij door de zintuigen, waarmede wij die aandoening ontvangen, niet kennen. Eerst door herhaalde oefening is het mogelijk hierin eenige bedrevenheid te verkrijgen.

Nu is het volkomen waar, dat onze zintuigen elkander helpen, en wij door gezicht en gehoor samen de oorzaak van het geluid, door gezicht en gevoel samen de lichamen, die ons aanraken; door gezicht en reuk of smaak samen de bloemen of dranken, wier geur of smaak wij gewaar worden; door het gebruik der twee oogen den lichamelijken vorm der dingen; door onze twee ooren de richting, van waar het geluid komt; door ons lichaam te bewegen de ruimte, die de voorwerpen, welke wij zien, innemen, veel beter kunnen onderscheiden dan wij dit met slechts één zintuig zouden kunnen doen; maar toch is het ook waar, dat de dingen, die wij waarnemen, in eene verbazende mate de geringheid der door ons ondervondene aandoeningen overtreffen. Neemt bij voorbeeld eens in aanmerking, welk eene menigte voorwerpen wij zien, wanneer wij van eenen toren onze oogen laten rondgaan; hoeveel verschillende klanken wij hooren, wanneer wij een concert bijwonen; hoeveel dingen wij door betasten met de hand onderscheiden; hoe velerlei verschillende geuren en smaken wij kennen. Deze groote menigte staat in geene verhouding tot den kleinen omvang onzer zintuigen.

En dit geldt van alle menschen met gezonde zintuigen, maar hoeveel meer ziet een kenner, bv. een sterrekundige aan den hemel, een boomkweker in een bosch, een landman op een akker, een kruidkundige in een tuin, een arts in een ziekenhuis? Hoeveel meer hoort een musicus dan een gewoon mensch? Hoeveel meer een taalkenner dan iemand, die eene hem onbekende taal hoort spreken? Hoeveel meer voelt een ontleedkundige bij het betasten van een menschelijk lichaam? Hoeveel soorten van wijnen kan een wijnkooper onderscheiden? Hoeveel soorten van sigaren onderkent een tabakskooper aan den geur van den rook? Hoeveel bloemen kent een tuinman aan den reuk? Voorwaar, wij verkrijgen uit-

komsten met onze zintuigen, die verbazend zijn, en het is alleen de gewoonte, die te weeg brengt, dat wij deze wonderen dagelijks beleven, zonder er iets bijzonders in te vinden. Had ik onrecht, toen ik zeide, dat wij ook ten opzichte van de werking onzer zintuigen ons wel eenige zelfkennis mochten eigen maken?

„De verwondering is de moeder der wijsbegeerte,” zeide een oud schrijver. Dit is inderdaad het geval. Immers, wanneer wij ons ergens over verwonderen, dan worden wij opgewekt, om naar de verklaring er van te zoeken. Wat is nu de verklaring van het feit, dat de menschen uit zulke geringe gegevens, als zij van de zintuigen ontvangen, zooveel kunnen maken? Die verklaring moet men zoeken in de uitstekende vermogens van onzen geest; in onze verbeeldingskracht, die ons in staat stelt om ons ruimte en tijd voor te stellen; in ons verstand, dat ons de begrippen van oorzaak en gevolg, wezen en eigenschap, geheel en deelen, mogelijkheid, werkelijkheid en noodzakelijkheid, enz. doet vormen. Zonder deze vermogens zouden de aandoeningen onzer zintuigen eenvoudig aandoeningen blijven, even als het riet door den wind bewogen wordt, zonder iets van den wind te weten; even als het kruidje-roer-mij-niet de bladeren laat zakken, wanneer men het aanraakt, zonder te weten, waardoor het wordt aangeraakt. Men zegt, en ik geloof met recht, dat ons oog werkt als eene chambre obscure, zooals de fotografen gebruiken; maar wat weet eene chambre obscure van de beelden, welke zij ontvangt, of van de voorwerpen, waarvan die beelden de nabootsing zijn? Wat weet de zee van den wind, die hare golven doet klotsen, terwijl de zeeman daaruit de gevolgtrekking maakt, dat hij zijne zeilen moet reven?

Ik heb onze zenuwdraden met telegraafdraden vergeleken, en in der daad schijnt die vergelijking niet ongegrond te wezen; maar wat weet de telegraaf van de berichten, welke zij overbrengt? Wat weet een scheepstrompet van de bevelen, die de scheepskapitein er door uitspreekt? Wat weet een orgel van de toonen, die het voortbrengt? Wat weet de drukpers van de boeken, die

zij du
Onz
steken
te ge
zij on
lezen
terug
met
moet
voorl
dat l
tjes
waan
word
gelij
en l
te
men
mar
De
voo
gew
oor
doe
slu
ges
Ho
we
va
zel
bo
zit
wa
da
vi
oc
w
da
e

en het
 j deze
 lers in
 rij ook
 as wel
 erte,"
 geval.
 , dan
 an te
 at de
 an de
 e ver-
 ogens
 ns in
 n ons
 volg,
 heid,
 rmen.
 onzer
 s het
 den
 t de
 nder
 , en
 mbre
 weet
 ont-
 n de
 die
 t de
 en?
 rge-
 nge-
 de
 eps-
 door
 het
 die

zij drukt? de pen van de woorden, die zij schrijft?
 Onze zintuigen zijn voortreffelijke kunstwerken, uitstekende werktuigen; maar zonder den geest, die ze weet te gebruiken en die hunne berichten ontcijfert, zouden zij ons niets baten. „Geef een boek aan iemand die niet lezen kan,” zegt een oud profeet, „en hij geeft het u terug met de woorden: ik kan niet lezen.” Zóó is het met onze zintuigen. Zij geven ons eene spraak, die wij moeten uitleggen. Geen student, die zich voor een examen voorbereidt, studeert half zoo hard als een klein kind, dat leert zijne zintuigen te gebruiken. Die kleine wezentjes zijn groote studenten. Zij krijgen allerlei aandoeningen, waarvan zij eerst niets begrijpen, maar van lieverlede wordt alles helderder en helderder. Gelukkig dat dit, gelijk men zegt, van zelf gaat. Moesten vader, moeder en kindermid het hun leeren, dan kwam er niets van te recht, want ook dezen hebben het niet van oudere menschen, maar van moeder Natuur geleerd, en de manier waarop dit geschied is, weten zij meestal niet. De inrichting van onzen geest, het vermogen om de voorstelling van ruimte en tijd te vormen en daarin onze gewaarwordingen te rangschikken, om de begrippen van oorzaak en gevolg enz. toe te passen, en zóó van aandoeningen onzer zintuigen tot dingen buiten ons te besluiten; dit is het eigenlijke wonder. En dat het zóó geschiedt weet ieder, die kinderen heeft waargenomen. Hoe vaak bedriegen zij zich in den afstand der voorwerpen, in de grootte van verwijderde dingen? Hoe vaak kijken zij achter eenen spiegel, waarin zij zichzelf gezien hebben? Hoe dikwijls meenen zij, dat de boomen langs den weg loopen, wanneer zij in een rijtuig zittende naar buiten zien? Hoe aanhoudend vragen zij: waarom? Dit vragen van waarom is het grootste bewijs dat het begrip van oorzaak hun is aangeboren. Hun vragen is dikwijls lastig, vooral omdat zij zoo vaak de oorzaak willen weten van dingen, waarvan ook de volwassenen de oorzaak niet kunnen zeggen; maar toch is dat vragen van waarom een voortreffelijk ding. Het is een teeken, dat zij nadenken. Het is de groote vraag,

die wij gedurende ons geheele leven telkens moeten herhalen.

Zoo geeft dan de zinnelijke ervaring de stof, en het denkvermogen den vorm, waarin wij die stof moeten brengen, om er kennis uit te vormen; en hierdoor is het mogelijk, dat wij ons boven de dieren verheffen. Onze kennis is het product van twee factoren, van de aandoeningen van onze zintuigen en van de vermogens van onzen geest. Eén van beiden geeft alléén niets. De zintuigen alléén geven slechts eene groote menigte en verscheidenheid van trillingen; de vermogens van onzen geest alléén zouden ons geen kennis verschaffen; want denkvormen, zonder dat er iets door gedacht wordt, zijn ledige vaten; maar door de samenwerking van zintuigen en verstand komt zoowel de alledaagsche kennis van alle menschen tot stand als de uitgebreide wetenschap, die wij in de groote geleerden, welke door verbazende ontdekkingen hebben uitgemunt, bewonderen.

Deze soort van zelfkennis is ongetwijfeld ook wel aanbevelingswaardig, al ware het alleen, omdat zij ons voor eene eenzijdige waardeering van een gedeelte der ons geschonkene vermogens, en eene even eenzijdige terugzetting der andere bewaart, en ons doet gevoelen, hoeveel talenten ons verleend zijn, en wat er dus met recht van ons, als verstandige wezens, kan verwacht worden.

Hier zou ik kunnen eindigen, indien ik niet vreesde, dat in de gedachten van sommigen een bezwaar kon opkomen. Hoe, zal wellicht iemand zeggen, hoe kunnen wij op onze kennis vertrouwen, wanneer wij de dingen niet zelve waarnemen, maar alleen gevolgtrekkingen maken uit de aandoeningen onzer zintuigen? Wie weet, hoeveel wij er bij maken, dat eigenlijk niet bestaat? Wie weet, of wij niet valsch redeneeren, zonder het te merken?

Hierop is gemakkelijk te antwoorden. Wanneer wij buiten onze bevoegdheid gaan, is er alle kans, dat wij valsch redeneeren; maar wanneer wij op ons gebied blijven, en de middelen, die ons gegeven zijn, bedaard en zorgvuldig gebruiken, dan kunnen wij volkomen gerust wezen. Hoe de natuur er zou nitzien, wanneer wij andere

zintuigen hadden, of wanneer wij haar onmiddelijk konden waarnemen, kunnen wij onmogelijk weten; en wanneer wij ons aan gissingen daaromtrent wagen, dan is er veel kans op, dat die gissingen op vergissingen zullen uitloopen; doch wanneer wij onze zintuigen en ons verstand zoo goed mogelijk gebruiken, dan kunnen wij gerust zijn, dat zij ons niet bedriegen. Wij behoeven ons hier niet met afgetrokken redeneeringen en machtspreuken te behelpen, maar hebben in ontelbare gevallen de proef op de som binnen ons bereik; onder anderen, om slechts een paar sterke voorbeelden te noemen, in den almanak en in de Oost-Indische berichten. De almanak voorspelt ons verschijnselen aan den hemel, die op de aangekondigde tijden en plaatsen door alle menschen gezien worden; de Oost-Indische berichten melden ons, dat de stoombooten over den Oceaan, waar schijnbaar niets dan water en lucht te zien is, den weg vinden en behoorlijk aankomen. Wij zouden deze aan de dagelijksche ondervinding ontleende bewijzen schier tot in het oneindige kunnen vermenigvuldigen; doch waartoe zou het dienen? De aangehaalde zijn voldoende. Zij leveren, gelijk gezegd is, de proef op de som, dat de mensch op zijn gebied met genoegzame vermogens is toegerust, en dat hij door deze vlijtig te gebruiken aan zijne bestemming kan beantwoorden. Wat andere wezens misschien kunnen verrichten, is hunne zaak, en gaat ons volstrekt niet aan; wij hebben genoeg aan de vermogens, die ons verleend zijn, mits wij ze behoorlijk gebruiken.

EENE SCHETS BIJ VOGELPERSPECTIEF.

DOOR

Br.: N. J. MOUTHAAN.

Elke levensphilosophie is grillig.

Levenslust!

Het marktbericht zegt: Prima kwaliteit van dit artikel is nog zeer prijshoudend; — maar toch is er weinig vraag. De lagere kwaliteiten vinden, wegens hare fameuse vermeniging met schadelijke materiën, geen notering.

Levenslust!

Wij meenen natuurlijk niet den lust tot het leven.

De lust tot het leven is elk ingeweven. Wel treft men nu en dan nog een ELIA aan, die weeklaagt: „neem mijne ziele van mij;” maar tegelijkertijd blikte die huiverend links weg of hij den knokkeligen vriend ook, op die ver-zuchting, de deur ziet binnenkomen.

Neen, wij meenen die n levenslust, die als eene schoone frissche bloem met hare kleuren en geuren de omgeving, het leven verrijkt.

Levenslust, die het ware vernis op het mensch-zijn legt en wier nabijheid zegenend werkt.

Naar die prima kwaliteit is weinig vraag. 't Is te betreuren; — maar, wat is de oorzaak?

Over die vraag kunnen we lang filosoferen, en wel van uit de hoogte, maar we kunnen volstaan met ééne aanwijzing: de strijd om het bestaan.

De strijd om het bestaan, en wij bedoelen hiermede alweêr niet dien strijd van 't schepsel uit den ur-tijd, tegen overheersching en wild gedierte. Neen, bij ons liggen de wilde dieren achter slot, en overheersching in 't vrije Nederland is non-sens.

En toch is er strijd om 't bestaan.

Mogelijk zullen vele spreken van overbevolking, en er bijvoegen: „ja, zoo'n epidemietje zou zoo kwaad niet zijn, dan kregen we wat lucht.” Maar, trots VAN HOUTEN, gelooven wij niet sterk aan overbevolking. Wat wij van de wereld gezien hebben, dan ligt er nog zooveel grond, die als 't ware op spade en houweel wacht, dat 't waarlijk zonde en jammer is dien grond zoo braak te laten liggen. En dat er geen voedsel genoeg voor 't menschedom zou zijn, wil er ook niet bij ons in. Immers, oesterbanken worden er bij legio aangelegd, en Artis zorgt voor de piscicultuur, wat wil men nog meer?

Strijd om bestaan, ja: ze is er; werkelijk ze is er. Ze heeft echter een geheel ander karakter, een gansch ander uiterlijk.

Strijd. En onwillekeurig treedt ons een god MARS in vol pontificaal met een' minister van oorlog voor den geest; maar met hen hebben we niets te doen. De strijd om bestaan in onze dagen is een strijd met strijkaadjes, buigingen, vrolijk lagchenden trek, vonkelend niet al te flink opslaand oog, weinig of veel gesten naar dat de persoon veel of weinig harlekijn wil zijn. 't Is een strijd van — om 't populair uit te spreken — van vliegen afvangen, onder de duiven schieten, kruiwagenstheorie, 't is, we hebben er een mooi woord voor, 't is concurrentie.

Concurrentie, waarom niet liever wedijver? waarom niet? wel, omdat 't woord ijver ietwat bindend is en verplichtend maakt; terwijl onder 't woord concurrentie de teugel ruimer gevierd kan worden.

Verdenk ons niet, dat wij te oud worden om den tijd bij te houden, want we lezen de vraag u uit de oogen: „hoe, ge zijt dan tegen concurrentie?” In geenen deele; maar toch is 't ons dikwijls opgevallen, dat concurrentie

de conscientie van een mensch guttapercha-achtig, ja, zoo echt prettig rekbaar maakt. Mogelijk verbeelden we 't ons; 't kan wel zijn. We hebben ze echter vaak begluurd, die in stilte hun web spinnen, waar de mensch-vlieg in gevangen moet worden; en we hebben ze ook gezien, die in stilte de zinnebeeldige dolk wetten, die 't hart van den natuurgenoot treffen moet.

Dit kan nu alles wel moderne ontwikkeling genoemd moeten worden, maar wij wenschten dat men „leven en laten leven” als volkslied op muziek bragt.

„En is nu die concurrentie de strijd om 't bestaan?” roept men ons toe.

Ja, en dat is een heftige strijd op leven en dood; een strijd, die de bloemen van levenslust als van de wangen jaagt. Bij dien strijd dreigt de mensch in den mensch onder te gaan.

Hoe ongaarne wij den eerlijken wedijver zouden missen, die een gewenschte prikkel voor den nijveren man is, wenschten wij de concurrentie teruggebracht tot de grens van „roeping en plicht.”

De beste locomotief moet dérailleren bij den tegenwoordigen strijd om 't bestaan. Dat regt-door-zee der vaderen wordt tamelijk aangelengd en op zijn wijnkoopers versneden. De moraliteit in deze verbeurt bijna dagelijks haar carte de bonne conduite op de levensschool!

„Hoe pessimistisch!” hooren wij. „Begrijpt ge dan niet, dat men nolens volens gedwongen wordt het pad te volgen dat concurrenten inslaan? Die eenmaal in den mallemolen zit moet immers wel draaijen.”

Alles goed en wel; maar wij missen de overtuiging, dat 't nu eenmaal niet anders kan, als het gaat.

't Is eene vreemde wereld, heeft men niet te vergeefs gezegd. Als men thans niet iets zoo met beide handen kan vasthouden, dat men voelt wat men grijpt, dan is het nul.

Daar is in dat moderne leven eene koortsige ongedurigheid en gejaagdheid, die inderdaad angstig maakt. Daar heerscht zoo'n opgeschroefde negotie-vergoding, dat men er van rilt en onwillekeurig zijn jas toeknoopt, zoo'n

ijskoude lucht komt ons tegen. En als men zoo nu en dan al een idealisme ontdekt, dan zoekt men te vergeefs naar 't ideaal; dat idealisme was ook al een meteor.

De ware taktiek des levens wordt niet genoeg bestudeerd; maar geen wonder, die leert men ook niet op de handelschool.

Elk mensch is zelfzuchtig. Die zich mensch noemt moet zich hiervan bewust zijn.

't Is waar, dat wij tegen wil en dank, als waren wij in een zeeschip, de golvende beweging der massa moeten meêmaken, op gevaar af zeeziek te worden; wij moeten wel op de woelige levensmarkt den vlijenden huichelaar ontmoeten, die ons zijn weefsel van valsheid en sluwheid half te geef aanbiedt, en we durven soms geen woord zeggen, als „dank je wel,” als de sluwe hebzucht den plompen voet op ons zet en ons op zij dringt.

Men moet veel 's levens kruitdamp opgesnoven hebben om op die levensmarkt ons goed t'huis te gevoelen.

Er is een woord, dat zoowat alles afdoet, en waar onze tijd een nuttig gebruik van maakt, omdat het zeer beleefd ieder het zwijgen er meê oplegt.

Dat woord heet: „praktisch.”

Die dat woord op zijn getuigenschrift of diploma kan laten lezen, die rolt de wereld gemakkelijk door.

.
.
.

„Ontvliede deze plaats ieder die met het heilige spot, want deze plek is heilige grond.”

„Ontvliede deze plaats ieder die een der menschen haat, want hier heerscht liefde.”

„Ontvliede deze plaats ieder die alleen het zinlijke lief heeft, want hier heerscht het verlangen naar het zedelijk schoon.”

Prachtige, prachtige woorden! Met hoeveel genoegten worden ze door ons vaak aangehoord! maar ze zijn niet praktisch. Ze moeten onze bouwhutten ontvolken.

Als men geen mensch mag haten, en als men allen moet liefhebben, dan blijft men immers een sukkel in

de wereld, en als men het zedelijke schoone alleen moet najagen, dan verdient men geen droog brood.

Praktisch heet het immers, als men lastert, als men haat, als men zedelijk doodt Och, arme sukkelaars en struikelaars die wij zijn!

Bij dat garen des honigs voor onze maar neen! grillig is onze levensphilosophie; de zon gaat op over goeden en boozen!

Praktisch! ja, hier liggen voetangels en klemmen. Praktisch; er zijn goede, er zijn kwade praktijken.

Onze praktische eeuw is rijk aan hulpmiddelen om zoo zonder kleêrscheuren tusschen goed en kwaad door te zeilen. De onden zouden dit een huichelaars-taktiek noemen; maar, foei! huichelaars, die bestaan er niet meer

Men zegt: de mensch is een lijder, de mensch is een strijder, de mensch is een deerniswaardig schepsel. Dat is alles waar; maar als het hek van de levensmarkt achter hem gesloten is, dan geniet hij eene praktische rust, dan — mijn God! — dan is hij in staat ieder vol liefde aan zijn hart te drukken!.

Op school hadden wij een schrijf-exempel: „Wat is praktijk zonder theorie?” Maar daar zullen wij nu maar niet over doordenken. Dat gaat te hoog, en wij zijn al hoog genoeg, niet waar?

Dat vermalledijde spreekwoord: „Gewoonte is eene tweede natuur.” Op die wijze komt de wagen nooit weêr in 't spoor.

Het individueele karakter van den mensch wordt bij dat praktische gewurgd, niettegenstaande de doodstraf is afgeschaft.

Die echt praktische geest van onzen tijd heeft zeer veel van 't monument op 't Damplein der hoofdstad. Voor vreugde, voor lijden, voor leven, voor dood, voor alles blijft het koud. Zingt dat monument zooveel lofliederen op de ééndracht en op de broederlietde toe als ge wilt, het antwoordt op uw' kreet geen stom woord.

.

Veel sterft er om ons weg, maar nog meer sterft er in ons hart!

Laten wij vrede trachten te sluiten met dat praktische van dezen tijd, dat den strijd om 't bestaan zoo heftig doet zijn, dat het den waren levenslust verjaagt.

Wij hijschen de witte vlag.

Praktisch, welnu, behoudt dat woord, maar voegt er aan toe een' praktischen levensernst.

Praktische levensernst, wat is dat eigenlijk?

Men herinnere zich, dat deze schets genomen is bij vogel-perspectief.

Een praktische levensernst is, dat we geschikt en bekwaam zijn om tot ons doel te geraken. Maar niet elke weg leidt naar Rome, en niet elke weg naar ons doel. Wij nemen den kortsten weg, wij gaan zonder omwegen regelrecht op den man af en kloppen aan de rechte deur. Wij doen onzen verkoop bij den hoogsten, onzen inkoop bij den laagsten koers; iets dat onze handelsbeurs gaarne ook zou doen, maar nog niet van ons heeft kunnen leeren.

Wij hebben altijd een oog in 't zeil, al loeren ook nog zooveel kwade praktijken op ons. Wij kennen onze menschen en doen goede zaken op de levensmarkt, daar wij geen kaart uitspelen zonder de andere naauwkeurig te hebben nagezien. Onze deugdelijke eerlijkheid zetten wij niet van de hand, als voor onvervalschte deugdelijke munt. „Een man een man, een woord een woord,” is 't devies op onze koopwaar.

Maar 't groote geheim van dien praktischen levensernst, waardoor hij zoo gelukkig slaagt, is „het zien op zich zelve.”

Zien op zich zelve, dat is zooveel als zelfkennis, en die krijgt men door waarneming en ervaring.

Zonder zelfkennis baart het leven gedurig teleurstelling.

En op die levensmarkt valt wat waar te nemen. Wij bedoelen niet, dat wij op de levensmarkt moeten staan te dreutelen en af te gluren wat de buurman alzoo in- en verkoopt, om hem ten slotte te benijden. Wij moeten dáár onzen kostbaren tijd niet verdoen met eene geschie-

denis te fantaseren van A of B; wij bemoeijen ons met onze eigen zaken. Als wij al te veel ons oog van ons zelven afslaan, dan zou een grijpgraage hand ons wel eens iets kunnen ontnemen. En ziet, men ligt daarvoor altijd op den loer. Als het hart niet als een trouwe schildwacht steeds op post staat, dan sluipen er spoedig deugnieten binnen, die er den boel op stelten zetten. En als eens de storm der passie is opgestoken, dan schuiven dammen en schuiven dijken weg.

Wij zien op ons zelven, al stellen wij ons gemoed ook open voor de indrukken der omringende samenleving. Wij turen op eigen omgeving, en zorgen dat door geen zorgeloosheid spinraggen hier en lekken dáár ontstaan. Is er op de levensmarkt een prijsje te behalen, wij willen er bij zijn, maar ons bijtijds wapenen om gereed te wezen als de Marktmeester roept!

Eigen vorming is een eerste vereischte. Wij moeten ons bruikbaar maken voor de samenleving. Liefde zij ons eerste beginsel; wij moeten het ware rigtsnoer voor 's levens doel zoeken; zóó komt het ideaal tot harmonische samenwerking, zóó komt 's levens lust tot zijn regt.

Tot zijn regt?... Wij hebben reeds gezegd, dat levenslust het vernis is op het mensch-zijn.

Ons eerste streven zal dus moeten zijn niet alleen om gelukkig te worden, maar ook om gelukkig te maken.

Die geeuwende het leven een last noemt, kunnen wij gerustelijk, zonder doctoralen graad te bezitten, voor ernstig ziek verklaren.

Men treft vaak menschen aan die een gezigt zetten, waaruit men de woorden, die vaak voor de winkelruiten leesbaar zijn, kan lezen: „Uitverkoop wegens likwidatie tot fabrieksprijs.” Ze willen van niets meer weten; 't getijlp der vogelen is hun reeds een last!

En toch „elke dag van het leven maakt het leven tot leven.”

Wat kunnen wij veel zegen om ons heen verspreiden zonder 't kleinste stukje klinkend metaal te offeren. Onze opgeruimdheid, onze voorkomendheid, ons voorbeeld in één woord, werkt krachtdadig op onze omgeving.

Wij moeten nooit de wanden des levens eng noemen, want we kunnen ze zooveel uitzetten, als we zelve maar willen. Schijnt ons 't leven kleurloos, — we kunnen, en we behoeven er geen schilder voor te zijn, we kunnen er gloed, er tint, er leven aan geven, zooveel we maar willen.

't Is waar, het gemoed heeft zijn eb en vloed. Als de beursfondsen dalen, kunnen we niet lagchen en vrolijk zijn; maar we zijn vaak te lui en te vadsig om 't morgentoilet des levens te verwisselen tegen een passender kleed.

Trots VAN ALPHEN, die ons het kijken in den spiegel verbood, roepen wij u ieder toe: „Zie toch voortdurend in den maatschappelijken spiegel, om te ontdekken of ge voegt in 't groote mozaïk der wereldmaatschappij.

„Schik u in 't leven, even als de reiziger in een volle spoor-coupé; sier uw knoopsgat dagelijks met een welriekend bloemtje; plooi u sierlijk den mantel der liefde om de leden, want liefde doet ons leven, en zóó komt 's levens lust tot zijn regt.”

DE INVLOED DER VRIJMETSELARIJ OP ONS DENKEN, GEVOELEN EN WILLEN,

voorgedragen in de Loge l'Union Royale, 23 Dec. 1879.

DOOR

Br.: Y. YKEMA,

Tweede Redenaar.

A.: Mr.:, Z.: W.: BB.:!

't Is altijd een treffend oogenblik, wanneer de blinddoek van de oogen des duisterl.: wordt weggenomen. Niet alleen voor hem, die zich plotseling in den vast aaneengesloten Br.:kring ziet opgenomen, maar ook voor de aanwezige BB.: die, bij de zwaarden welke op den nieuwen medearbeider gericht zijn, hun woord van trouw aan hem verpanden. De indruk van dat oogenblik wordt niet gemakkelijk uitgewischt, en elk Vrijmetselaar herinnert zich gaarne de plechtigheid zijner aanneming, hoelang hij ook reeds in de kolommen hebbe gearbeid; ja 't is opmerkelijk, hoe nauwkeurig de meesten de omstandigheden, tot in de kleinste bijzonderheden toe, in het geheugen bewaren.

En toch BB.:, wij behoeven 't niet te ontkennen, omdat wij allen 't weten, en 't zelfs in de prof.: wereld geen geheim is, velen verlaten hunnen arbeid reeds, kort nadat zij dien hebben aangevangen.

Er zijn er die teleurgesteld heengaan; zij hadden zich van onzen kring en onzen arbeid heel iets anders voorgesteld; zij hadden gedacht dat we krachtig inwerkten op de maatschappelijke toestanden, en van achter onze tempelwanden op geheimzinnige wijze de wereld regeerden; zij hadden zich den machtigen Vrijmetselaarsbond als tegenhanger der Jezuïeten-Orde voorgesteld; — hunne fantasie had instinctmatig het symmetrisch tegenbeeld ontworpen — maar de werkelijkheid beantwoordde niet aan de grillige figuur, die verbeelding hun had voorge-tooverd. Zij hadden gedroomd koningen te zullen zijn —

er werd hun bij de werklieden eene plaats aangewezen. Zij hadden gedacht het geheim te zullen doorgronden, waarmee men de wereld regeert, en de Vrijmetselarij had hun toegeroepen: ken u zelve. Zij hadden gemeend zuilen te worden, waarop de wereldtempel rust, — alle illusie was hun ontnomen, toen men hen wees op den ruwen steen. Anderen zijn heen gegaan, wier verwachtingen niet zoo hoog waren gespannen; zij hadden aan stoffelijk voordeel gedacht; zij hadden gemeend in de Vrijmetselarij een krachtigen steun te vinden voor hun nering of bedrijf, of een alles afdoende aanbeveling tot verkrijging van eene gewenschte betrekking; — wat vonden zij? Het streven naar zedelijke ontwikkeling op den voorgrond geplaatst, en van materiëel belang geen sprake.

Weer anderen waren den Tempel binnengetroden, zonder dat hunne illusiën een' bepaalden vorm hadden aangenomen. De sluier der geheimzinnigheid had hunne nieuwsgierigheid geprikkeld, zij wilden zich wel eene geldelijke opoffering getroosten om te weten, wat het was Vrijmetselaar te zijn; en 't ging hun als allen nieuwsgierigen: toen hunne onbestemde verwachtingen tegenover de werkelijkheid werden geplaatst, verloor de prikkel haar kracht; op actie volgde reactie en alles keerde tot den evenwichtstoestand, d. i. de onverschilligheid terug.

Ziet, nieuw aangenomen BB.: , zoo iets verwachten we van u niet. Wij vertrouwen, dat ge met volle bewustheid, met oordeel des onderscheids, zooals het mannen betaamt, hebt gehandeld, toen ge onzen T.: zijt binnengetroden. Wij hopen dat ge zult blijven onder den indruk, hier ontvangen, dat ge als ernstige mannen u bij ons zult aansluiten, dat ge zult volharden tot den einde toe.

Dat is niet gemakkelijk. Na enkele dagen zal er ook bij u reactie komen, dat is onvermijdelijk; na weken, na maanden misschien, maar komen zal zij. Dan zult gij u zelve vragen: misschien, ja zeker vraagt ge 't u morgen reeds: wie ben ik nu? Wat onderscheidt mij, in welk opzicht ben ik veranderd, nu ik Vrijmetselaar ben geworden? Uwe omgeving zal u

antwoorden: Niets onderscheidt u, gij zijt nog dezelfde als gisteren; aanziet u zelven, uwe omgeving, uw vrouw, uwe kinderen, uwe werkzaamheden, de geheele wereld rondom u; alles is als gisteren, er is niets nieuws te zien, noch aan u, noch om u.

Als ge u zelven die vraag doet, dan hoop ik dat ge er evenwel een voldoende antwoord op zult vinden; want als ge dat niet kunt, dan zijt gij voor de Vrijmetselarij verloren, en de Vrijmetselarij is verloren voor u. Veroorloof mij daarom u den weg tot een bevredigend antwoord te wijzen.

Als de wereld u antwoordt: er is niets aan u, noch om u veranderd, herhaal dan uwe vraag en vraag u zelven af; wat is er in mij anders geworden? Als ge dat reeds morgen doet, dan hoop ik, dat deze avond u tot de bewustheid heeft gebracht, dat de Vrijmetselarij eene richting aan uw denken, gevoelen en handelen kan geven; en als gij de vraag na weken en maanden herhaalt, dan moge die richting u reeds duidelijk zijn geworden, en gij daarin reeds een belangrijken stap voorwaarts hebben gedaan. Als dat zoo is, dan zal de Vrijmetselarij u dierbaar en heilig worden, en gij zult het uur zegenen waarop de broederketen u in hare schakels opnam.

Op de richting, waarin de Vrijmetselarij ons denken, gevoelen en handelen leidt, wil ik u wijzen, als het beste antwoord op de vraag: wat onderscheidt mij als Vrijmetselaar?

Ons denken, gevoelen en willen, ons innerlijk bestaan, ons zijn, zooals we het in korte woorden kunnen uitdrukken, is aan allerlei invloeden onderhevig. Van onze vroegste jeugd af hebben deze invloeden er op gewerkt, hebben het elken dag, ja elk oogenblik gewijzigd en doen het nog. Toen wij jong waren hebben onze ouders of hunne plaatsvervangers getracht aan dat innerlijk bestaan eene richting te geven; zij hebben de werking van sommige invloeden bevorderd, de werking van andere

tegengegaan en zoo mogelijk geneutraliseerd; met andere woorden: zij hebben ons opgevoed; die pogingen hebben meer of minder vrucht gedragen, naarmate zij meer of minder in overeenstemming waren met de wetten, die ons bestaan beheerschen, met onzen aanleg en de voorwaarden onzer ontwikkeling.

Toen we ouder werden, toen de ouderlijke tucht ons losliet en we zelven kiezen moesten, welken weg we zouden inslaan, hebben zeker velen van ons de wijsheid gezegend van den leidsman onzer jeugd, die er op uit was geweest ons van jongs af tot zelfstandigheid op te leiden, die er geen krenking van zijn vaderlijk gezag in wilde zien, als we er ons aan gewenden onzen eigen weg te gaan, en in kleine schermutselingen ons voorbereidden voor den strijd des levens.

Maar velen hebben ook moeite gehad om eene besliste keuze te doen; bij enkelen was de opleiding tot zelfstandigheid niet genoeg in 't oog gehouden; bij anderen bestond een mindere aanleg tot beslist handelen; velen waren aan besluiteloosheid ten prooi, her- en derwaarts geslingerd door de velerlei invloeden, die elk oogenblik op hen inwerkten. Waar zullen zij nu steun vinden?

't Is duidelijk dat wij hier bepaald het oog hebben op 't zedelijke in den mensch. En dan schroomen we niet het als onze volle overtuiging uit te spreken: gelukkig degeen die de Vrijmetselarij tot leidsvrouw kiest; wie hij ook zij, een krachtige, zelfstandige geest of een weifelend karakter, ieder biedt zij op den verderen levensweg een vertrouwbaaren steun, en wie zich door haar laat leiden behoeft voor geene afdwaling te vreezen.

De Vrijmetselarij dringt zich evenwel aan niemand op en daarin verschilt zij zeer veel van de kerk, die zich sedert eeuwen als de toongeeffster op zedelijk gebied op den voorgrond heeft gedrongen en als zoodanig heeft gehandhaafd. Deze wacht zelfs niet tot we de jaren van onderscheid hebben bereikt; zij neemt ons onder hare vleugelen, weinige oogenblikken nadat wij ter wereld komen. In onze prilste jeugd dringt zij hare beginselen als onomstootelijke waarheden aan ons op; zij zorgt er

wel voor dit zoo vroeg mogelijk te doen, want zij weet wel dat de eerste indrukken alle andere bepalen en het langst blijven. De kerk vraagt naar geen oordeel van het verstand; hetgeen zij den mensch leert is daarmede zeer dikwijls in lijnrechten strijd; zij vordert alleen geloof, blind geloof aan hetgeen zij leert; dat is de basis van de zedelijkheid die zij predikt, de voorwaarde waarop gij aan haar deel kunt hebben; zoo gij niet gelooft, zijt gij voor haar niets. Waag het niet, de waarheden der kerk aan het gezond verstand te toetsen, zij zal u brandmerken als een ongeloovige of een ketter, en 't is hare schuld niet dat de brandstapels niet meer rooken; verbeeld u niet, dat zij den nevel, die hare leeringen omhult, voor u zal doen opklaren, het mystieke kleed, onder welks breede en zwierige plooien zij hare waarheden verbergt, zal afleggen. Gij hebt slechts neer te knielen en geloovig aan te nemen, — of zij vloekt u.

Geheel anders de Vrijmetselarij. Niet dat zij *tegenover* de kerk staat — volstrekt niet. Met kerkelijke vraagstukken laat zij zich zelfs in 't geheel niet in; 't staat haren leden vrij over kerkelijke en godsdienstige kwestieën te denken, zooals zij dat het best met zichzelf overeen brengen kunnen. De Vrijmetselarij wil hetzelfde, wat de kerk ook beweert te willen: nl. de verbetering en het geluk van 't menschdom. Maar de Vrijmetselarij vergeet haar doel niet, even als de kerk, voor allerlei nevenzaken; zij houdt het vast in 't oog, gaat er recht op aan en veracht de zijpaden. De middelen die zij aanwendt om haar doel te bereiken, zijn vele; wij hebben ze nu niet alle na te gaan, alleen die, welke de zedelijke richting betreffen, die de Vrijmetselarij haren leden geeft, hebben nu onze aandacht bezig te houden.

Die middelen hebben het groote voordeel, dat zij bijzonder eenvoudig zijn, en dat om eene goede reden. Zij hebben namelijk hun oorsprong en grondslag in de wijze, waarop de Vrijmetselarij den mensch beschouwt.

De mensch is voor ons geen gevallen engel, die het paradijs heeft moeten ontruimen; ook geen ellendig zon-

daar, met den vloek van zijne voorouders beladen. Hij is eenvoudig mensch, dat is een schepsel met heerlijken aanleg, vatbaar voor oneindige ontwikkeling, wiens denken zich uit het stof verheft tot het bovenzinlijke, wiens gevoelen den zinnelijken prikkel versmaadt en opklimt tot hetgeen Waar, Schoon en Goed is, wiens willen zich op het zedelijke kan richten. Dien aanleg erkent de Vrijmetselarij in elken mensch, welke de kleur zijner huid ook zij, onder welke hemelstreek zijne wieg ook hebbe gestaan, tot welke nationaliteit hij moge behooren; op dien aanleg grondt zij haar ideaal van den mensch. Dat ideaal, den reinen mensch, stelt zij haren volgelingen voor oogen, naar dat ideaal moet gestreefd.

Maar hoe? Langs welken weg? Even eenvoudig en menschkundig als het doel der Vrijmetselarij is, zijn ook de middelen waardoor zij haar doel tracht te bereiken. De onvolkomen mensch, beheerscht door zijne hartstochten, gehoorzame aan zinnelijke prikkels, door de rede onvoldoende voorgelicht op het levenspad, te maken tot een vrij wezen, tot iemand, die over zijne hartstochten volkomen meester is en niet meer de slaaf van de zinnelijkheid; die zich in zijne handelingen slechts laat besturen door zijne wetenschap wat kwaad en wat goed is, tot dat groote doel komt zij met de eenvoudigste middelen. Zij kent geene plotselinge omkeering, geene wonderverschijningen, geene ingeving van boven; zij zegt tot hare leden: om te weten wat gij worden moet en hoe ge dat worden kunt, moet gij eerst weten wie gij zijt. Leert u zelve kennen; gewent u, altijd en zonder omwegen, zonder zelfmisleiding, u zelve rekenschap te geven van uwe gedachten, uwe gevoelens en uwe handelingen; tracht de meest verborgen drijfveeren in uw doen en laten op te sporen. Zoo gij dat doet, is aan het eerste vereischte, om een goed mensch te worden, voldaan.

Zelfkennis is echter eene moeielijke wetenschap, en om haar te leeren is er veel inspanning noodig. Even als er slechts enkele individuen zijn, die zonder hulp met vrucht wiskunde, physica of astronomie bestuderen, evenzoo is 't maar aan zeer weinigen gegeven uitsluitend

door eigen kracht te komen tot zelfkennis. Maar de Vrijmetselarij laat hare dienaren niet hulpeloos staan als zij hun het doel heeft gewezen; zij wijst hun den weg van afstand tot afstand; zij leidt, steunt en helpt. Overal heeft zij wegwijzers geplaatst, die met elkander in nauw verband staan en op treffend nauwkeurige wijze aangeven welke richting men heeft te volgen om tot het hooge ideaal te komen.

Die wegwijzers zijn onze prachtige symbolen.

De Vrijmetselarij verkondigt hare beginselen niet in afgetrokken redeneeringen, zij stelt die voor onder concreeten vorm. Dat is nu niets vreemds, de profane wereld doet dat ook. De verschillende perioden van 't mensche-lijke leven bijv. worden door de jaargetijden voorgesteld, de tijd door een maaier, de dood door een geraamte, de eeuwigheid door een cirkel. Maar de symbolen der Vrijmetselarij onderscheiden zich daardoor vooral, dat zij eene geschiedenis hebben; zij zijn door geen rijke phantasie op een oogenblik geschapen, maar van langzamerhand ontstaan, sommige zelfs uit de verre oudheid tot ons gekomen. Dat maakt ze niet alleen eerwaardig, maar ook treffend waar en is een waarborg voor hunne duurzaamheid. De kennis dier symbolen, het begrip van hunne diepe beteekenis, is dan ook niet te verkrijgen bij eene enkele receptie, zelfs niet door het bijwonen van alle bijeenkomsten, maar kan slechts de vrucht zijn van vlijtige en opzettelijke studie. Maar eene studie, die zichzelf rijkelijk beloont, omdat zij het juiste inzicht geeft in 's menschen wezen en bestemming; omdat zij den mensch tot de regte kennis brengt van hetgeen hij is, van hetgeen hij worden kan en daarom worden moet.

De Vrijmetselarij is dus niet voor den lichtzinnige die door het leven dartelt, wiens eenig doel is genot natejagen; niet voor den beschroomde, die vreest de rust zijner ziel te verliezen bij het nadenken over zich zelve en de menschheid; niet voor den onverschillige, wiens belangstelling niet voor een ideaal gewekt kan worden, niet voor den practischen man onzer eeuw, den man van

zaken, wiens ideaal bestaat in een vollen geldbuidel; zij is alleen voor den ernstigen man, die vrede wil voor zijn verstand en zijn gemoed, die naar een standpunt zoekt, van waar hij zich zelve en de geheele menschheid naar waarheid kan beschouwen. Waar de kerk den denker terugstoot en hem met haar: „geloof of verga,” mismoedig doet omkeeren, daar wenkt de Vrijmetselarij hem vriendelijk toe, toont hem hare symbolen en zegt: „denk.”

De Vrijmetselarij leert ons dus, wie we zijn, wat wij moeten worden, hoe wij dat kunnen worden.

Die leer is voornamelijk neergelegd in hare symbolen, en nu vraagt gij mij, N.: A.: BB.: „welke zijn die?” Mijn antwoord kunt gij licht bevroeden: onderzoekt en denkt. De rijke bibliotheek der Loge staat u ten dienste; bezoekt getrouw onze bijeenkomsten, weest vlijtige Vrijmetselaren, niet alleen uiterlijk, maar vooral innerlijk en uw verlangen naar onze wetenschap zal bevredigd worden. Maar hoe kunt gij nog vragen: welke zijn die symbolen? Zij zijn immers om u, gij hebt den geheelen avond er u in bewogen. Alles wat gij in de K.: van O.: hebt gezien, was symbool; de blinddoek, de reizen, het zwakke licht, de broederkring, de zwaarden, alles symbool. En ziet voor u op den grond uitgespreid ligt het Tableau, daarop ziet ge de voornaamste symbolen afgebeeld. Ze zijn zoo niet alle, dan toch voor 't grootste gedeelte aan de bouwkunde ontleend, en dat zal u niet bevreemden, als ge slechts denkt aan den naam dien wij ons geven: Vrijmetselaren.

Wat de beteekenis dier symbolen betreft, die leert men slechts door gezette studie en nadenken, door arbeid, zoo als wij dat noemen; eene enkele fingerwijzing zal u bij den aanvang, misschien tot leiddraad kunnen dienen. Uit de vele onderwerpen dit weinig:

Wij Vrijmetselaren bouwen aan den T.: der menschheid, welks Kolommen de geheele aarde moeten omvatten. Aan dien T.: moeten worden aangebracht wel bewerkte steenen, die behoorlijk saamgevoegd tot een stevigen muur, het gebouw vastheid en sterkte kunnen geven. Die steenen moeten den vorm hebben van een zuiver

kubiek; zij hebben daartoe eene degelijke bewerking te ondergaan; de ruwe Steen kan, zooals hij daar ligt, niet als bouwsteen worden gebruikt. De arbeid aan den ruwen Steen is 't werk van den Leerling.

De Passer en Winkelhaak zijn de werktuigen, waarvan hij zich kan bedienen, om na te gaan, of 't geen hij verricht, juist en goed is, om te onderzoeken of de lijnen van 't kubiek even lang, of de hoeken behoorlijk recht zijn.

De ruwe Steen vervormd tot een regelmatig kubiek! N.: A.: BB.: er behoort wezenlijk niet meer dan gewoon gezond verstand toe, om de beeldspraak te begrijpen. De ruwe Steen, d. i. uw eigen hart; de verdere toepassing laat ik gerust aan u zelve over, hoe meer gij er over nadenkt, hoe schooner de vergelijking u moet voorkomen. Immers in den ruwen Steen is de stof voor het kubiek gelegen, die stof behoeft niet veranderd, of verbeterd, zij is uit zich zelve dengdelijk en goed; alleen de kanten zijn nog scherp, de oppervlakte is ruw; ge hebt hier wat weg te slijpen, daar iets uit te hakken, ginds wat meer te polijsten, maar met den Passer kunt gij afmeten of hetgeen gij doet juist, met den Winkelhaak of het recht is, en ge hebt dus gegronde hoop, dat uw werk zal slagen, indien ge slechts deze ééne voorwaarde vervult: „arbeiden met lust en met kracht!”

De aanleg van den mensch is edel, de stof is voortreffelijk, maar dat edele en voortreffelijke is verborgen onder eene ruwe oppervlakte; en wat is nu in staat om den schoonen, regelmatigen vorm te voorschijn te doen treden? 't is de zelfkennis. Kennis van zich zelve, de volkomen bewustheid van het hoe, het waarom en het waartoe van al onze handelingen, dat is het eenige, het ware middel om den mensch te maken tot hetgeen hij wezen kan en wezen moet.

Ten slotte nu deze enkele vraag: Is de Vrijmetselarij alzoo beschouwd, in staat aan ons denken, gevoelen en willen eene richting, de ware richting te geven? Zoo ja, laten wij den O.: B.: d.: H.: dankbaar wezen, dat wij Vrijmetselaren zijn.

DE VROUW

OP HET GEBIED DER

VOLKSHUISHOUDKUNDE.

DOOR

Br.: N. J. KROM.

Reg.: M.: der A.: Loge l' Amitié sans fin.

In het Jaarboekje voor 1879 zeide ik, dat verheffing der vrouw noodig is, o. a. opdat zij niet alleen onze huishoudster, maar ook een geschikte levensgezellin voor ons mannen zou zijn.

Men zou daaruit kunnen opmaken, dat, volgens mijn gevoelen, de vrouw als huishoudster geen degelijke opvoeding, geen ontwikkeling en beschaving, geen behoorlijk onderwijs behoeft. En het tegendeel is waar.

In ieder geval heb ik niet opzettelijk gewezen op de noodzakelijkheid van kennis en verstand voor de vrouw ook als huishoudster.

Nu heb ik onlangs kennis gemaakt met een boekje van Dr. LORENZ VON STEIN over het onderwerp aan het hoofd dezes genoemd, ook in onze taal overgebracht en uitgegeven bij J. RINKES Jr. te *Arnhem*.

Om goed te maken wat ik vroeger heb verzuimd, wensch ik op dat voortreffelijk boekje te wijzen en het aan te bevelen aan de BB.:, in de hoop dat velen het aan hun dochters in handen zullen geven.

De Hollandsche vertaling, die een keurig net uiterlijk heeft, is in 't geheel slechts een 90 bladzijden groot.

Het bestaat uit vijf afdeelingen. De eerste vormt een inleiding op het onderwerp, waarin de schrijver opmerkt dat deze eeuw nadenkt over de vrouw, over het wezen

en de zending der vrouw in de maatschappij; wat de oude wereld niet deed. In de Germaansche wereld verschijnt zij in de geschiedenis, doch is nog maar alleen het eigendom der dichtkunst. Onze prozaïsche tijd vraagt naar de waarde, de huishoudelijke waarde der vrouw.

In de tweede afdeeling begint hij met te wijzen op het gewigt, op de magt voor het leven van rijkdom, goederen, vermogen, die komen en gaan volgens vaste wetten; zóó dat ook de vrouw behoort te vragen: wat kan ik er voor doen? Het „goed” is een bestendige beweging, die zich vertoont in voortbrenging, verbruik of vertering en nieuwe voortbrenging. Man en vrouw doen daarvoor niet het zelfde. Voor den man is de productie, voor de vrouw is de consumtie, voor beiden de reproductie levenstaak. „Of” zegt de schrijver blz. 30 „wanneer gij het welligt iets anders en duidelijker wilt uitgedrukt hebben, de man zal voor de waarde, de vrouw voor het genot, doch beiden gemeenschappelijk voor de vorming van kapitaal, voor de vorming van vermogen uit de juiste verhouding van het genot tot de productie der waarde zorgen.” Haar hoofdtak is alzoo de consumtie, de bevrediging van de behoeften des huisgezins; en de volkshuishoudkunde moet aan de vrouw zeggen, waarin haar huishoudelijke magt en daardoor haar zedelijke waarde bestaat.

Daarna, in de derde afdeeling, toont hij aan, dat het verwerven van vermogen niet alleen arbeid is, maar dat men ook werkt als men verteert en geniet; dat het de vraag is, hoe beide met elkander moeten verbonden worden; en dat elke goede huishouding berust op de verhouding van het geld, hetwelk het huishoudelijk verbruik afneemt van de som der verdienste, tot deze som. Is de eerste som grooter dan de laatste, dan ontstaat een zieke huishouding, die op den duur het huisselijk geluk moet verwoesten en de huwelijksliefde dooden. Zoo gewigtig is de arbeid der vrouw in het huisgezin! Derhalve is 't noodig, dat zij 't vermogen van den man kenne, en de som, die zij beheeren zal, mee helpe bepalen. Hoewel het hoofd der inwendige huishouding, kan zij in een belangrijk deel er van niet alleen beslissen,

maar moet dat de man met de vrouw zamen doen. Eerst het tweede gedeelte behoort uitsluitend tot haar gebied: de eigenlijke dagelijksche en wekelijksche uitgaven. En tusschen deze uitgaven bestaat een onverbiddelijk verband, omdat, als men voor de eene behoefte te veel heeft uitgegeven, men voor eene andere te weinig overhoudt. En dagelijksche regelmaat en orde in de huishouding met dagelijkschen arbeid te bewaren is het a b c der volkshuishoudkunde. De vrouw moet in staat zijn een huishoudelijke berekening op te maken, zij moet leeren meten en wegen.

Doch niet alleen cijferen en berekenen is de taak der vrouw. De vrouw is de koningin van het huis, zijn sieraad en de voorwaarde van geluk en vrede in huis. Hierover handelt vervolgens de vierde afdeeling. Haar arbeid zorgt voor orde en harmonie in huis, die meer nog waard zijn dan rijkdom en smaak, en heilzaam niet alleen voor den man, maar ook voor het kind. En behalve wanorde is er nog een tweede vijand in huis, waartegen gestreden moet worden en de hand der vrouw alleen opgewassen is: de vergankelijkheid van alles. Zij houdt in stand door zindelijkheid en herstelt, vernieuwt. „Vriendelijker schijnt de zon, grooter wordt de ruimte, uitnoodigender de disch, waar de arbeidende zorg der vrouw de onaangename atomen verdreven heeft,” lezen wij blz. 70. En dat deze zorgvolle arbeid niet alleen weldadig, maar ook voordeelig is wordt u voorgerekend. Als de vrouw door orde, zindelijkheid en verstellen met naald en schaar jaarlijks één percent van alle roerende goederen bespaart, dan zal dit voor ieder huisgezin gemiddeld toch wel vijf gulden uitmaken; en aangenomen dat *Nederland* zeshonderd duizend huisgezinnen telt, dan zullen de Nederlandsche vrouwen daardoor ten minste drie millioen gulden jaarlijks besparen, die de man niet besparen kan. Als iedere vrouw daarentegen dagelijks 10 cents laat verloren gaan, dan bedraagt dat voor de 600,000 huisgezinnen 60,000 gulden, die het Nederlandsche volk dagelijks verliest. Deze dagelijksche strijd met het onnoodige, deze spaarzaamheid in het kleine,

en de zending der vrouw in de maatschappij; wat de oude wereld niet deed. In de Germaansche wereld verschijnt zij in de geschiedenis, doch is nog maar alleen het eigendom der dichtkunst. Onze prozaïsche tijd vraagt naar de waarde, de huishoudelijke waarde der vrouw.

In de tweede afdeeling begint hij met te wijzen op het gewigt, op de magt voor het leven van rijkdom, goederen, vermogen, die komen en gaan volgens vaste wetten; zóó dat ook de vrouw behoort te vragen: wat kan ik er voor doen? Het „goed” is een bestendige beweging, die zich vertoont in voortbrenging, verbruik of vertering en nieuwe voortbrenging. Man en vrouw doen daarvoor niet het zelfde. Voor den man is de productie, voor de vrouw is de consumtie, voor beiden de reproductie levenstaak. „Of” zegt de schrijver blz. 30 „wanneer gij het welligt iets anders en duidelijker wilt uitgedrukt hebben, de man zal voor de waarde, de vrouw voor het genot, doch beiden gemeenschappelijk voor de vorming van kapitaal, voor de vorming van vermogen uit de juiste verhouding van het genot tot de productie der waarde zorgen.” Haar hoofdtak is alzoo de consumtie, de bevrediging van de behoeften des huisgezins; en de volkshuishoudkunde moet aan de vrouw zeggen, waarin haar huishoudelijke magt en daardoor haar zedelijke waarde bestaat.

Daarna, in de derde afdeeling, toont hij aan, dat het verwerven van vermogen niet alleen arbeid is, maar dat men ook arbeidt als men verteert en geniet; dat het de vraag is, hoe beide met elkander moeten verbonden worden; en dat elke goede huishouding berust op de verhouding van het geld, hetwelk het huishoudelijk verbruik afneemt van de som der verdienste, tot deze som. Is de eerste som grooter dan de laatste, dan ontstaat een zieke huishouding, die op den duur het huisselijk geluk moet verwoesten en de huwelijksliefde dooden. Zoo gewigtig is de arbeid der vrouw in het huisgezin! Derhalve is 't noodig, dat zij 't vermogen van den man kenne, en de som, die zij beheeren zal, mee helpe bepalen. Hoewel het hoofd der inwendige huishouding, kan zij in een belangrijk deel er van niet alleen beslissen,

maar moet dat de man met de vrouw zamen doen. Eerst het tweede gedeelte behoort uitsluitend tot haar gebied: de eigenlijke dagelijksche en wekelijksche uitgaven. En tusschen deze uitgaven bestaat een onverbiddelijk verband, omdat, als men voor de eene behoefte te veel heeft uitgegeven, men voor eene andere te weinig overhoudt. En dagelijksche regelmaat en orde in de huishouding met dagelijkschen arbeid te bewaren is het a b c der volkshuishoudkunde. De vrouw moet in staat zijn een huishoudelijke berekening op te maken, zij moet leeren meten en wegen.

Doch niet alleen cijferen en berekenen is de taak der vrouw. De vrouw is de koningin van het huis, zijn sieraad en de voorwaarde van geluk en vrede in huis. Hierover handelt vervolgens de vierde afdeeling. Haar arbeid zorgt voor orde en harmonie in huis, die meer nog waard zijn dan rijkdom en smaak, en heilzaam niet alleen voor den man, maar ook voor het kind. En behalve wanorde is er nog een tweede vijand in huis, waartegen gestreden moet worden en de hand der vrouw alleen opgewassen is: de vergankelijkheid van alles. Zij houdt in stand door zindelijkheid en herstelt, vernieuwt. „Vriendelijker schijnt de zon, grooter wordt de ruimte, uitnoodigender de disch, waar de arbeidende zorg der vrouw de onaangename atomen verdreven heeft,” lezen wij blz. 70. En dat deze zorgvolle arbeid niet alleen weldadig, maar ook voordeelig is wordt u voorgerekend. Als de vrouw door orde, zindelijkheid en verstellen met naald en schaar jaarlijks één percent van alle roerende goederen bespaart, dan zal dit voor ieder huisgezin gemiddeld toch wel vijf gulden uitmaken; en aangenomen dat *Nederland* zeshonderd duizend huisgezinnen telt, dan zullen de Nederlandsche vrouwen daardoor ten minste drie millioen gulden jaarlijks besparen, die de man niet besparen kan. Als iedere vrouw daarentegen dagelijks 10 cents laat verloren gaan, dan bedraagt dat voor de 600,000 huisgezinnen 60,000 gulden, die het Nederlandsche volk dagelijks verliest. Deze dagelijksche strijd met het onnoodige, deze spaarzaamheid in het kleine,

die zoo groote resultaten heeft, noemt de schrijver de ware en laatste grondslag onzer volkswelvaart. Hij verzekert, wat ik meermalen van nabij heb gezien, dat in het ééne arbeidersgezin, met minder verdienste, door toedoen van de huisvrouw alleen, meer welvaart heerscht dan in 't andere, waar meer wordt verdiend.

Toch vervult dit alles nog niet de zending der vrouw. Het is een huishoudelijk ligchaam, waaraan de ziel ontbreekt. Dit ontbrekende krijgen wij eindelijk in de laatste afdeeling. VON STEIN leert dat het bezit der goederen nog niet het genot er van is. Het genot volgt op den arbeid, die het bezit verschaft; is het loon voor, de rust na volbragten arbeid. De mensch verlangt een uur en eene plek voor die rust, en in dat uur en op die plek een aangenaam, genotrijk oogenblik. Dat nu moet hem het huisgezin verschaffen en in zijn huis de vrouw. Doch laat ons ten slotte de volgende schoone woorden uitschrijven: „vergeet het nooit, de man wil in de bruid de bruid, doch in de vrouw wil hij de vrouw. Hij wil een wezen, dat hem niet alleen bemint, maar dat hem ook verstaat. Hij wil iemand, wier hart niet alleen voor hem klopt, maar wier hand hem ook de rimpels der zorg van het voorhoofd strijkt, van wier wezen de vrede, de rust, de orde, de stille heerschappij over zich zelve, en die duizend dingen uitstralen, tot welke hij dagelijks terugkeert; hij wil iemand, die om al deze dingen den onuitsprekelijken geur der vrouwelijkheid verspreidt, die de levendmakende warmte van het leven in huis is.... Hij ziet u — meent gij dat hij niet ziet, of gij in huis eenvoudig, netjes, maar smaakvol gekleed zijt, overeenkomstig uw stand, met uw persoon zijn trots, met uwe gedragingen zijne vreugde? Meent gij, dat hij niet weet, dat eene vrouw, die slordig op haar ligchaam is, ook in andere zaken slordig is, en dat aan den anderen kant de vrouw, die te veel voor zich zelve zorgt, te weinig voor andere zaken zorg zal dragen?..... En meent gij dat de mannen aan elkander gelijk zijn? Dat allen het zelfde lief is? En dat gij eischen kunt, dat iets hem genoeg zal doen, als hij er geen behagen in

schept? Of dat hij vergeet, als hij aan de zaken ziet, die gij voor hem klaar maakt, dat gij niet alleen aan den man, maar aan u w e n man gedacht hebt? Meent gij, dat hij de moeite niet gevoelt, die gij u gegeven hebt, om juist h e m aangenaam te zijn? En waar ligt het geheim der innigste genegenheid, zoo dikwijls schoonheid, rijkdom, jeugd ontbreken, en toch de harten zoo naauw met elkander vereenigd zijn? Daarin, dat de vrouw haren man niet alleen bemint, maar ook begrijpt, en in al de duizend dingen, die zij hem geeft, zijn eigen geest en zin aanbiedt. Als zij dit leert, en als zij leert het schoone en smaakvolle te dwingen dat het niet alleen schoon en smaakvol zij, maar ook overeenkome met het karakter en het wezen van den man, dan zal zij niet alleen de meesteres in huis, maar ook de geliefde heerscheresse in het hart van haren man zijn en blijven..... Leer u zelve kennen, uwen man, en datgene wat ware vreugde verschaft, waardoor alleen de jaren met hun leed en verdriet worden doorworsteld! Nooit zag ik eene vrouw anders gelukkig dan door haren man, en nooit een man door iets anders gelukkig dan door zijne vrouw!

Maar hoe moeilijk is dat! Welk een arbeid van gedachten, van gemoed, van uren en dagen!

En gelooft gij dan, dat er iets is, 't welk gij op deze aarde zonder arbeid verkrijgen, zonder arbeid behouden kunt? En is het niet goed, dat dit zoo is? Is het niet een ware zegen, dat gij, onafhankelijk van schoonheid en rijkdom, door eigen kracht in uw huisgezin kunt scheppen en behouden, wat de kostbaarste parel van uw leven, de eeuwige krans in uwe lokken is? Het huisgezin is de arbeid der liefde! Vergeet nooit, dat zij te zamen, tegelijk met de hoogste waarde, ook het hoogste geluk der vrouw uitmaken."

ONGELOOF EN VALSCHE GRONDSTELLINGEN LEIDEN TOT VERTWIJFELING.

Romantische schets uit het leven.

DOOR

Br.: H. ZEEMAN.

Reg.: M.: der A.: Loge La Charité.

De menschelijke ziel is een raadsel, en de ziekten, waarvoor zij vatbaar is, kunnen het allerbest voorkomen worden door zuivere zelfkennis en door gezonde, verstandelijke ontwikkeling.

Woeste, bulderende stormen
Vellen hooge ceders neêr,
Maar de man, die manlijk handelt,
Moedig 't doornenpad bewandelt,
Valt, — om rustig op te staan.

't Was doodstil in 't dorp. — De boeren sliepen een paar uren langer dan gewoonlijk; de winkels werden niet geopend; de herbergier zette in zijn' tuin banken en tafeltjes gereed voor de gasten, die na kerktijd bij hem kwamen „borrelen en billarten.” De barbier had een uur vroeger bij den Burgemeester en bij Dominé moeten zijn. De kinderen gingen niet naar de school, zij kregen hun mooie „plunje” aan; meid en knecht werkten niet, ook zij hadden hunne „beste spullen” voor den dag gehaald.

't Was Zondag; de eerste dag der week; de dag om rust te nemen van den zesdaagschen arbeid, die nog be-
giinnen moest!

De godsdienstoefening was geëindigd. Alle belijders der Hervormde kerk hadden vol aandacht en stichting naar den leeraar gehoord. De dertigste Zondag, volgens den Heidelbergischen catechismus, was de tekst geweest:

„Wat onderscheid is er tusschen 't nachtmaal des Heeren en de Paapsche mis?

Bezielt met het zuivere Dordsche vuur, had de dienaar van 't woord der liefde en der verdraagzaamheid, zoo klaar als de dag bewezen, dat de Paapsche mis een vervloekte afgoderij was. „Dierbaar,” zelvend had de man gesproken en nog gewezen op de groote genade, door God aan de ouders geschonken, die hunne kinderen door den doop in de ware kerk van Christus hadden mogen inleiden!

Ook de Pastoor had „dierbaar” gesproken: „Vervloekt waren zij,” zoo had hij geleeraard, „die niet tot de alleen-zaligmakende kerk behoorden en die de Heilige Moeder Gods niet boven alles beminden. 't Was pligt, neen, 't was Gods wil en wet, de aanraking te vermijden met ketters en vrijdenkers, die tegen de kerk waren opgestaan,” en donderend had hij 't uitgesproken: „Ga achter mij, Satan!” en met vreeselijke bedreiging had hij zijnen kerkgenooten den pligt op 't hartgedrukt, de afvalligen te „dwingen om in te gaan.”

De belijders van beide zijden verlieten in twee digte rijen hunne heiligdommen; het smalle pad verleende niet veel scheiding, en 't was alsof die God, welke door beide partijen een God van liefde genoemd werd, die scherpe lijnen niet getrokken had; de strijders vermengden zich eindelijk en gingen zelfs vreedzaam den weg op naar huis.

De weg op den smallen dijk was niet breed; het gedrang groot; wie haast had of de aanraking vreesde met de kinderen van bijgeloof en duisternis, wier godsdienst slechts een heidensch poppenspel was, of wie vreesde besmet te worden door dien „geuzenadem”, wie, of het een niet begeerde, of het andere weerde als de pest, die moest zich eenigzins langs de helling van den dijk wagen.

Dáár gaat op eens een kreet van ontzetting op; daar stuift de schaar uiteen; dáár, langs de steile helling, die in het water eindigt, is een der voetgangers naar beneden gestort; 't is een klein meisje, de zwartoogige lieve SARA, het eenigste dochttertje van LEVIE, den slagter in 't dorp. Zij had hare boodschapjes gedaan,

ONGELOOF EN VALSCHE GRONDSTELLINGEN LEIDEN TOT VERTWIJFELING.

Romantische schets uit het leven.

DOOR

Br.: H. ZEEMAN.

Reg.: M.: der A.: Loge La Charité.

De menschelijke ziel is een raadsel, en de ziekten, waarvoor zij vatbaar is, kunnen het allerbest voorkomen worden door zuivere zelfkennis en door gezonde, verstandelijke ontwikkeling.

Woeste, bulderende stormen
Vellen hooge ceders neêr,
Maar de man, die manlijk handelt,
Moedig 't doornenpad bewandelt,
Valt, — om rustig op te staan.

't Was doodstil in 't dorp. — De boeren sliepen een paar uren langer dan gewoonlijk; de winkels werden niet geopend; de herbergier zette in zijn' tuin banken en tafeltjes gereed voor de gasten, die na kerktijd bij hem kwamen „borrelen en billarten.” De barbier had een uur vroeger bij den Burgemeester en bij Dominé moeten zijn. De kinderen gingen niet naar de school, zij kregen hun mooie „plunje” aan; meid en knecht werkten niet, ook zij hadden hunne „beste spullen” voor den dag gehaald.

't Was Zondag; de eerste dag der week; de dag om rust te nemen van den zesdaagschen arbeid, die nog be-
ginnen moest!

De godsdienstoefening was geëindigd. Alle belijders der Hervormde kerk hadden vol aandacht en stichting naar den leeraar gehoord. De dertigste Zondag, volgens den Heidelbergischen catechismus, was de tekst geweest:

„Wat onderscheid is er tusschen 't nachtmaal des Heeren en de Paapsche mis?

Bezielt met het zuivere Dordsche vuur, had de dienaar van 't woord der liefde en der verdraagzaamheid, zoo klaar als de dag bewezen, dat de Paapsche mis een vervloekte afgoderij was. „Dierbaar,” zalvend had de man gesproken en nog gewezen op de groote genade, door God aan de ouders geschonken, die hunne kinderen door den doop in de ware kerk van Christus hadden mogen inleiden!

Ook de Pastoor had „dierbaar” gesproken: „Vervloekt waren zij,” zoo had hij geleeraard, „die niet tot de alleen-zaligmakende kerk behoorden en die de Heilige Moeder Gods niet boven alles beminden. 't Was pligt, neen, 't was Gods wil en wet, de aanraking te vermijden met ketters en vrijdenkers, die tegen de kerk waren opgestaan,” en donderend had hij 't uitgegalmd: „Ga achter mij, Satan!” en met vreeselijke bedreiging had hij zijnen kerkgenooten den pligt op 't hartgedrukt, de afvalligen te „dwingen om in te gaan.”

De belijders van beide zijden verlieten in twee digte rijen hunne heiligdommen; het smalle pad verleende niet veel scheiding, en 't was alsof die God, welke door beide partijen een God van liefde genoemd werd, die scherpe lijnen niet getrokken had; de strijders vermengden zich eindelijk en gingen zelfs vreedzaam den weg op naar huis.

De weg op den smallen dijk was niet breed; het gedrang groot; wie haast had of de aanraking vreesde met de kinderen van bijgeloof en duisternis, wier godsdienst slechts een heidensch poppenspel was, of wie vreesde besmet te worden door dien „geuzenadem”, wie, of het een niet begeerde, of het andere weerde als de pest, die moest zich eenigzins langs de helling van den dijk wagen.

Dáár gaat op eens een kreet van ontzetting op; daar stuift de schaar uiteen; dáár, langs de steile helling, die in het water eindigt, is een der voetgangers naar beneden gestort; 't is een klein meisje, de zwartoogige lieve SARA, het eenigste dochttertje van LEVIE, den slagter in 't dorp. Zij had hare boodschapjes gedaan,

vleesch bezorgd bij den Burgemeester, ook bij den Predikant en bij den Pastoor; allen vonden kracht en sterkte bij den Jood. De onschuldige kleine had zich tegen den stroom van zooveel verschillend geloof niet kunnen opwerken; zij was onder den voet der vrome kerkgangers geraakt; zij was gestruikeld en van den dijk gestort!

Ieder werd door eene algemeene ontsteltenis aangegrepen. Ieder staarde haar na; — niemand dorst haar volgen; — de dood in den snelvlietenden stroom scheen onvermijdelijk!

Daar opent zich de groep; daar nadert in allerijl een man, die met een forschen sprong het kind volgt; reeds is hij het bijna genaderd; — maar te laat! Hoort gij dien vreeselijken gil? Het meisje en haar redder zijn in de golven verdwenen en de watervlakte sluit zich boven beiden!

Dat vreeselijk ongeval zal het onderwerp der gesprekken zijn voor heel den dag, zoowel aan de koffijtafel als daar straks, onder „een glaasje rood,” in de dorpsherberg.

De vrome kerkgangers zullen de daad van dien man becordeelen. De Protestanten, die den man een' vrijdenker noemen, zullen welligt tot de gevolgtrekking komen, dat de daad mooi was, maar niet veel beteeuende voor een' man, die niet wedergeboren was en zeer dikwijls had gezegd, dat met den dood alles ophield; voor dien man had 't leven toch geen waarde en eene Eeuwigheid bestond voor hem niet.

De Katholieken zullen wellicht aanvoeren dat, zoo het de redding van een Roomsche meisje ware geweest, de Heilige Moeder Gods de verloren ziel van den stationschef welligt uit het „vagevuur” zou gered hebben. Maar nu; — nu ja, 't was moedig! maar 't waren toch maar een ketter en eene Jodin, door CHRISTUS lang verworpen!

En hij, die ongeloovige dan? Voor eenige oogenblikken nog, toen hij door de ramen van zijn bureau die vrome kerkgangers ten bedehuize had zien opgaan, had hij bij zichzelf nog gemompeld: „Gelooven... en niets weten... maar er is niets te weten; er is niets... en toch, die allen gelooven dat daar wel iets is... als zij eens gelijk hadden, dat er wel iets was... Maar,

zoo daar een God is, dan is het wreed en liefdeloos, om ons juist dat te verbergen, waaraan wij het meeste behoefte hebben: overtuigd te worden. Wij? Oneen! Zij zijn gelukkig in hun geloof; maar ik? Neen, ik geloof niet meer! Ik heb geloofd; ik heb lief gehad; ik heb gebeden en gestreden; ik heb de wonden van menigeen verpleegd en geheeld; de mijne zijn bloedig vaneengereten; als ik het hoofd opbeurde en den lijdensbeker geledigd waande, dan brak de storm op nieuw weêr los, dan werd ik weêr gemarteld, gemarteld ten bloede toe. Mijn Gethsémané is nooit een Olijfberg geworden! Kom, kom, gekheid, gekheid! onzin! 't Is alles een loop van omstandigheden; — alles is stof; alles vergaat, ook wij! Waartoe blijf ik dan leven? Heb ik dan om 't leven gevraagd? Is 't mij niet, zonder weten of willen, opgedrongen? Ja, VOLTAIRE had gelijk: *Quand on a tout perdu; la mort est un devoir! Tout perdu!* Ja, ik heb alles verloren en de dood vernietigt mij, mijn leed en mijne smart; alles! alles!... Maar zij die gelooven, hebben — dat gelooven zij immers — een tehuis!... Een tehuis!" — en als ontwaakte hij uit een angstigen droom, — „Waar is mijn tehuis?... O, mijn God, dat ik het gelooven kon!"

En die man had den vreeselijken sprong gedaan, en die man kwam, na een pijnlijk oogenblik, weêr boven en omklemde het negenjarig Jodinnetje, dat hij uit de klaauwen des doods gered had.

Toen hij weêr op de kruin van den dijk stond, ijelde hij met het geredde kind naar zijn huis en vleide het zachtkeus neêr in 't bedje van zijn ANNA, die hij voor acht dagen van haar zachte peluw had opgenomen, om het stof der lieve kleine in den koelen schoot der aarde voor eeuwig weg te bergen; en toen de kleine, gedroogd en verkwikt, de oogjes opende en den redder van haar leven zoo hemelsch lief aanzag, toen werd het dien zonderlingen man eng om 't hart; toen mokte en kookte het weêr in dat hart, dat door ongeloof en valsche stellingen vergiftigd was. „Waarom moest ik dat kind van een' vreemde redden? Heb ik dan ook niet gebeden: „Gij hebt duizend, dui-

zend engelen; ik maar één; — och, laat die mij!" En God heeft mij toch niet verhoord! Is dat nu liefde? Neen! dat is liefdeloos, dat is onbarmhartig, dat is wreed! Wat ging mij dien Jood aan? Maar die Jood was vader; dat kind was zijn rijkdom, zijn eigen leven, dat gevoelde ik, en daarom waagde ik mijn leven om het geluk van dien Jood te redden — en God, die almagtig is, kon mijne ANNA redden, zij was ook mijn rijkdom, — en Hij vernietigde haar; — van zulk een liefdeloos God wil ik niet gediend zijn!"

Wie was die man?

Die man was een edel mensch; die man had een hart zoo rein als goud, maar die man had kennis gemaakt met dat „onkruid dat zich onder de tarwe" bevindt; met dat onkruid, dat zich meer en meer verspreidt, en onder den naam van materialismus in meer dan één onzer Werkplaatsen is ingeslopen. 't Hart van dien man had 't goede bemind, 't goede gezocht, ook 't goede gedaan; maar hij had in ruime mate de wederwaardigheden des levens ondervonden. Wat hem lief, wat hem dierbaar was, had hij reeds vroeg ten grave moeten brengen. Elke lievelingswensch van zijne ziel, hoe onschuldig ook, was, als hij zich in de vervulling verblijdde, immer en altijd verwoest. Hij had de blinkende ondeugd zien aanbidden; de nederige dengd zien miskennen.

Toen verliet hij het bedrijvige leven en 't vergrijsd *Europa*, en zocht vrede en rust op de schuimende golven, die hem naar de andere zijde van den oceaan zouden voeren. Wat vond hij in 't verjongd *Amerika*? Hier de leer van het dolste materialismus, daar de meest ziekelijke kerkleer; maar vrede, kalme vrede, was voor hem nergens te vinden. Holle théorien, ongeloof en valsche grondstellingen, zelfs wetenschappelijk toegelicht, vormden van den man, die bij een warm hart een helder hoofd voegde, den godloochenaar, wiens geleerdheid hem meer en meer aan 't dwalen bragt. Die man keerde, even dor van ziel als hij gegaan was, terug. Hij verzoocht en verkreeg de betrekking van chef aan een klein station, waarep zijn veelzijdige bekwaamheden hem eenig regt

gaven. Zoo vinden wij hem te A. Was de strijd nu uitgestreden? Had dat onstuimige hart nu rust? Geloofde die man nog niet aan een Eeuwig Albestuur, dat wijs en goed handelt? Neen, die man was een vreemdeling voor zichzelf; die man had niet geleerd, dat dit leven de leerschool voor hooger leven moet zijn. Hij geloofde niet, omdat hij niet aan zichzelf geloofde, en wat nog hoop op redding van die verdorde ziel had kunnen geven, werd geheel gedood toen hij kennis maakte met de „ideën van een verwelkt genie!” Gelukkig, daar kwam een keerpunt. Hij leerde een meisje kennen, even rein als onschuldig. Hij leerde liefhebben en geliefd worden. Hij geleidde zijne ANNA, jonger, maar door haar geloof en haar vertrouwen gelukkiger dan hij, naar het echaltaar, ondanks die goddelijke ideën hem geleerd hadden, dat „vrije liefde” om burgerlijke, koude, wettische trouw lacht; — en toen na een jaar zijne ANNA hem eene dochter schonk, zoo aanvallig als de moeder zelve, toen rolden tranen, geen bittere tranen van wrok, maar tranen van waarachtige blijdschap, hem uit de oogen; en, helaas! voor de laatste maal toch, vloeide uit dat verdorde hart de bede: „O God! ik geloof; — kom mijne ongeloofigheid te hulp!” Twee jaar later, en slechts drie dagen vóór hij het kind van den Jood redde, was de kleine ANNA tot beter leven opgegaan: „Vroeg gestorven, vroeg bij God.” Neen, neen, dat was niet waar! Twee jaren lang had hij den krans der hope zoo blijmoedig om de slapen gedragen, — nu had hij dien krans afgerukt, nu had hij hem voor altijd bij zijn kind in 't graf geborgen!

„Waarom? waarom?” had het dof in de duistere ziel van den wanhopenden vader geklonken. „Waarom? De vader mijner vrouw, voor wien het leven een last is, en voor wien de dood eene uitkomst zou zijn; zie, hij sleept zijn negentig jaren nog voort, . . . en zij; — zij? — Waarom? Eene straf voor mijn ongerechtigheid, heeft die vrome man daar ginds, die zich Herder der gemeente noemt, gezegd; eene straf voor mij; — moest daarom dat kind lijden en sterven? Wel zeker, zóó handelt God, die regtvaardig is! Het onschuldige bloed van JEZUS

moest vloeijen om een zondige wereld te reinigen ! Fraaije liefde ! En die God verlangt , dat ik Hem dienen zal ; welnu , Hij , die alles vermag en allerlei wonderen kan doen , Hij verklare zich duidelijk aan mij en ik zal hem eeuwig dankbaar zijn ; Hem beter dienen dan thans , nu mijn levensgeluk verwoest is ! ”

En die man , die zichzelf niet kende , die niet geleerd had , dat zelfverloochening de grootste les in de school des levens is , zag niet hoe schoon bosch en veld met de bloemen der lente prijkten . Had de storm der vertwijfeling en de magt van 't ellendige materialismus maar niet in zijne ziel gewoed , dan zouden die kinderen der lente hem niet te vergeefs toegeroepen hebben : „ Aanbid en geloof ! ”

Maar die man hoorde der vogelen lied niet , dat daár hoog in 't blaauwend luchtgewelf klonk : „ Hoog , omhoog , het hart naar boven , hier beneden is het niet ! ”

Arme topper op den levensweg ! gedreven door de kracht van het ongeloof , heeft hij de godsdienst willen bestrijden voor 't geen zij als vinding van menschen was , en hij is geëindigd met de waarachtige godsdienst , dat eenig licht des levens , aan te tasten . Arme dwaas ! wist hij dan niet , dat het aan het kind des stofs niet voegt Hem rekenschap te vragen , Die van Zijn doen en laten geen verantwoording verschuldigd is ! Ja , hij wist zulks ; hij had zulks vaak beleden , maar de hoogmoed des harten had elk sprankje van liefde en vertrouwen vernield en verwoest ; — die hoogmoed had hem tot ongeloof gebracht ; — dat ongeloof tot valsche grondstellingen en die grondstellingen , hoe wijsgeerig ook uitgedacht , tot volslagen vertwijfeling !

Zijn er zoo ?

Zoo zijn er velen in de wereld en in den Tempel der Vrijmetselarij ook .

Bij het lijk van zijn kind ontving de arme vader een bezoek van den predikant , een vroom man , „ volstanding in de leer :

„ Schrei niet , waarde Heer ! Des Heeren wegen zijn wonderbaar ! Wie weet , wanneer gij eenmaal wedergeboren zijt uit water en geest , gij JEZUS en den Heiligen

Geest niet danken zult dat u uw kind ontnomen is, opdat gij de zaligheid deelachtig zult worden."

"Mijn zaligheid?" was het scherpe antwoord, "mijn zaligheid? Moest daarom het kind sterven? Heeft het daarom geleefd? Gij weet niet wat vadersmart is!"

"Wel mogelijk; maar als dienaar van Gods woord kom ik u den troost des Evangelie's brengen."

"Ik wil van uw' God niets weten. Een God, zoo als gij dien voorstelt, verlang ik niet te kennen."

"Maar Hij kent u!"

"Denkt gij dat God er zich mede bemoeit of ik een kind verlies of niet. Kent gij de leer van oorzaak en gevolg? Mijn dochttertje had zich verkouden, ziedaar de oorzaak harer ziekte, en 't gevolg was de dood."

"Gij gelooft dan niet aan de zalige leer der voorbeschikking?"

"Neen, nooit! Wat verloren is, is verloren; de dood vernietigt alles en met den dood is alles gedaan en alles vernietigd! — Stil vrouw! ween zoo niet, gij breekt mij 't hart; och, dat ik met u kon weenen; och, dat ik tranen had! Tranen, — o, zij verligten zoo. Stil, ANNA! Mijnheer, vertelt de oude paradijshistorie. God geeft een vruchtboom, onder voorwaarde niet van de vrucht te eten. God gaf ons een kind, onder voorwaarde het ons weêr te zullen ontnemen als het hem lust. ANNA, wees bedaard en hecht niet aan die sprookjes, die men u wil wijs maken."

"Wilt gij dan niet bidden om troost, mijnheer?"

"Had men mij niet bedroefd, ik had niet noodig gehad te bidden om troost. Ik bid nu niet meer; ik heb om 't behoud van 't kind gebeden, en 't is mij toch ontnomen; waarom zou ik dan nu om troost bidden?"

"Ik ga, mijnheer! Gij wilt niets aannemen; gij hebt dan ook op niets geen aanspraak! (1) En de predikant ging verontwaardigd heen.

Wie was die zonderling?

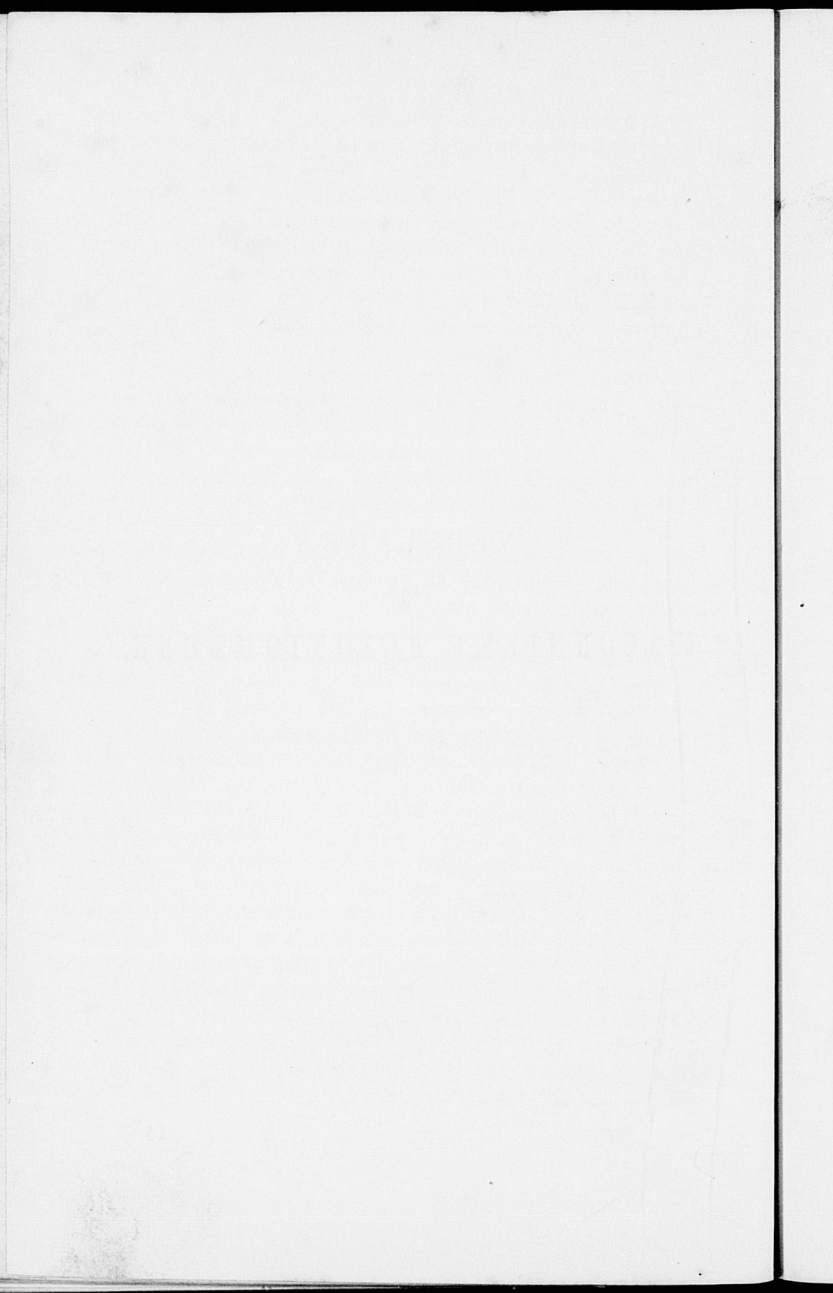
(1) Den grondtekst heb ik van verre ontleend aan de novelle van GERARD KELLER, getiteld: „Uit het veerhuis." 1862.

Een der velen, die wij meer en meer daarbuiten in de wereld, daarbinnen in den Tempel ontmoeten: een martelaar in het weten, een martelaar in 't geloof, die, omdat zijne wetenschap niet alle raadselen des levens kon oplossen, omdat zijn weten de gordijn niet kon wegschuiven, die daar hangt tusschen het Geziene en het Ongeziene, alles verwierp, aan alles wanhoopte. Uit beginsei wordt zulk een martelaar geen vrijdenker, geen materialist; alleen de koortsachtige spanning van den geest, veroorzaakt door onnatuurlijke schokken, vermeerderd door holle theorien van dezen of genen ongelukkig geleerde, die met zich zelve rust noch vrede heeft; alleen zulk eene koortsachtige spanning leidt tot ongeloof en zelfmoord.

Godsdienstige en sociale kwestien wil men gaarne in de Werkplaatsen der BB.: bespreken. Er wordt beweerd dat de Vrijmetselarij eene hoogere vlugt moet nemen; dat de BB.: moeten breken met verouderde tradities en vermolmd geloof, dat zij naar buiten moeten werken. 't Is mij wel en ik laat 't oordeel en de behandeling aan hem over, die aan 't hoofd der Werkplaats staat. Voor mij, ik wenschte dat, zoo er dan kwestien besproken moeten worden, deze de voornaamste zij: „dat het idee van God, besproken, bewezen, den jongeren ingescherpt worde. Dat wij leeren, dat wij gelooven, dat wij in- en buiten den Tempel verkondigen dat geloof, hoop en liefde de heldere lichtstralen op het vaak donkere levenspad zijn. En verder, dat het leven eene leerschool is, en in die school, door strenge beoefening en verloochening van ons zelve, de overtuiging moet worden opgedaan, dat liefde het begin en einde der Almagtige Godheid is, en dat het eenige ware, het onveranderlijk schoone en het eeuwige goede, de afstralingen zijn van die levende Bron van alle volmaaktheid, die wij bij en in alles moeten leeren kennen.”

Het onsterfelijkheidsbegrip zij en blijve de eenige waarachtige broederketen. Zij bindt ons door de zoete en vertroostende hope van een zalig wederzien. Dáár, waar dat onsterfelijkheidsbegrip ontkend wordt, is de broederketen dood en de Vrijmetselarij een lijk!

VERSLAGEN
VAN
MAÇONNIEKE PLEGTIGHEDEN.

OPENING

EENER

VOORLOOPIGE WERKPLAATS

in het O.: van Kota Radja,

(Gouvernement Atjeh en onderhoorigheden).

MEDEGEDEELD DOOR

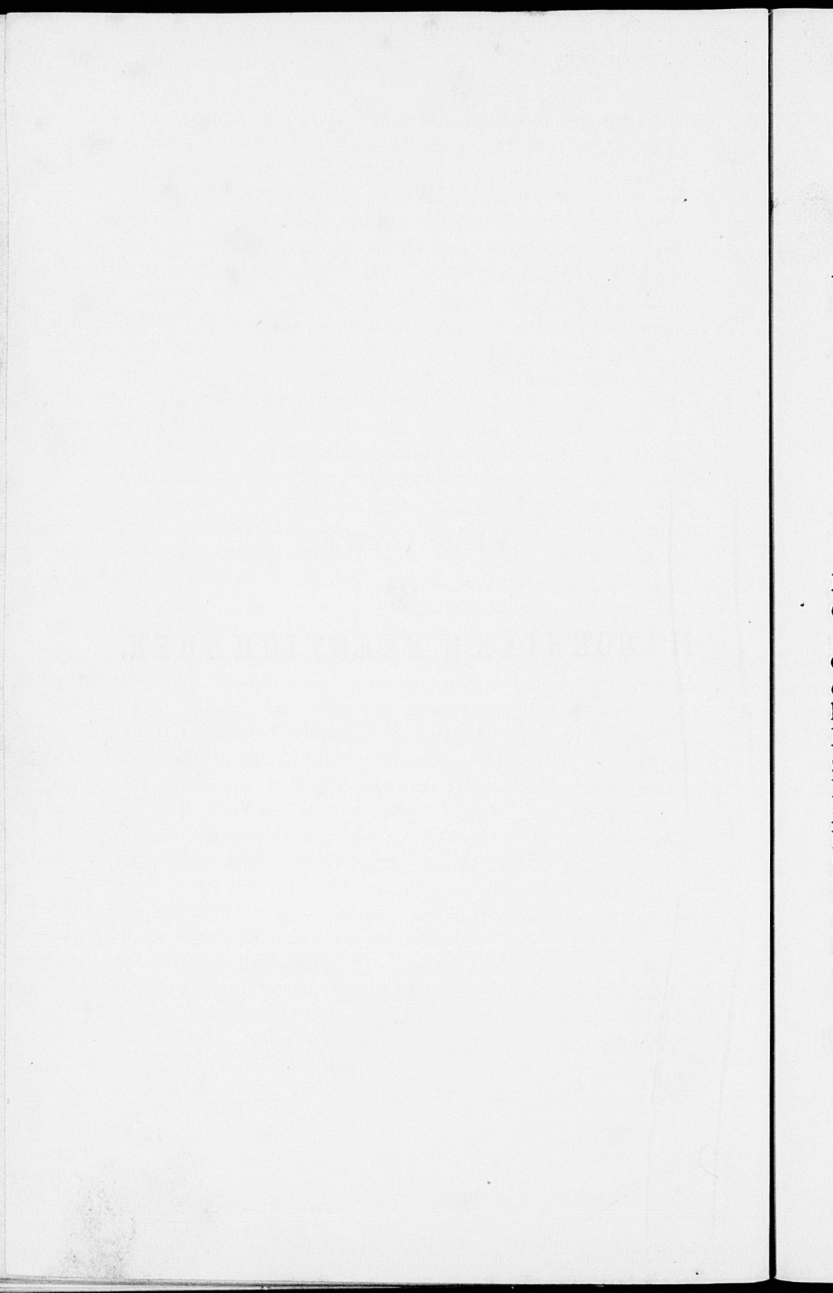
Br.: T. H. DER KINDEREN.

Sedert het jaar 1876 had zich te *Kota Radja* eene Maçonnieke Vereeniging gevormd, die eerst den naam droeg: *Na duisternis licht*, vervolgens: *Prins Alexander*.

Van lieverlede had zij zich een eigen gebouw verschaft, en toen de oorlogstoestand in het gouvernement *Atjeh en onderhoorigheden* een einde nam, besloten een 28tal harer leden eene constitutie aan te vragen voor eene Maçonnieke Loge, die onder den naam *Prins Frederik* de Societeit zou vervangen. Zij wendden zich daartoe, met den Luitenant-Generaal, Gouverneur van *Atjeh en onderhoorigheden*, Br.: K. VAN DER HEYDEN aan het hoofd, tot het Collegie van Groot-Officieren, en verzochten den Z.: V.: Ged.: Grootmeester Nationaal in de oostelijke en westelijke gedeelten van Nederlandsch Oost-Indië hun, in afwachting van het verkrijgen der constitutie, met toepassing van art. 30 der Algemeene Wet der Orde, te vergunnen in eene voorloopige Loge maçonnieken arbeid te verrigten.

Bij Teekenpl.: van 11 December 1879 g.: s.:, gaf de Ged.: Grootmeester Nationaal zijne toestemming.

Nadat de BB.: zich een bestuur hadden gekozen, bestaande uit de BB.::

OPENING

EENER

VOORLOOPIGE WERKPLAATS

in het O.: van Kota Radja,

(Gouvernement Atjeh en onderhoorigheden).

MEDEGEDEELD DOOR

Br.: T. H. DER KINDEREN.

Sedert het jaar 1876 had zich te *Kota Radja* eene Maçonnieke Vereeniging gevormd, die eerst den naam droeg: *Na duisternis licht*, vervolgens: *Prins Alexander*.

Van lieverlede had zij zich een eigen gebouw verschaft, en toen de oorlogstoestand in het gouvernement *Atjeh en onderhoorigheden* een einde nam, besloten een 28tal harer leden eene constitutie aan te vragen voor eene Maçonnieke Loge, die onder den naam *Prins Frederik* de Societeit zou vervangen. Zij wendden zich daartoe, met den Luitenant-Generaal, Gouverneur van *Atjeh en onderhoorigheden*, Br.: K. VAN DER HEYDEN aan het hoofd, tot het Collegie van Groot-Officieren, en verzochten den Z.: V.: Ged.: Grootmeester Nationaal in de oostelijke en westelijke gedeelten van Nederlandsch Oost-Indië hun, in afwachting van het verkrijgen der constitutie, met toepassing van art. 30 der Algemeene Wet der Orde, te vergunnen in eene voorloopige Loge maçonnieken arbeid te verrigten.

Bij Teekenpl.: van 11 December 1879 g.: s.:, gaf de Ged.: Grootmeester Nationaal zijne toestemming.

Nadat de BB.: zich een bestuur hadden gekozen, bestaande uit de BB.::

C. J. J. H. VAN KEMPEN, Reg.: M.:,
 J. C. F. VAN HEERDT, Ges.: M.:,
 D. M. KAAKENBEEN, 1ste Opz.:,
 W. COOL, 2de Opz.:,
 F. DE BOER, Secr.:,
 C. W. E. STUMPF, Schatbew.:, Cerem.: en Onderz.:,
 C. J. VAN DEN VRIJHOEF, Voorber.:, Aalm.: en Dekk.:;
 besloten zij de voorloopige Werkpl.: te openen op 11
 Januarij 1880 g.: s.:.

Alvorens echter hadden zij, bij een besluit van 30 December 1879, g.: s.:, den Eerevoorz.: der Maç.: Societeit, den A.: Br.: K. VAN DER HEYDEN, uitverkozen tot M.: van Eer der nieuwe Loge.

Zij motiveerden dit besluit op de volgende wijze :

„ Wordt benoemd tot M.: van Eer, als de eerste der nieuwe Werkpl.: *Prins Frederik*, in het O.: van *Kota Radja*, de Edele Br.:, de dappere veldheer, die onversaagd voorging de zaak van ons Vaderland te dienen, de getrouwe staatsburger en aanvoerder, op wien geheel *Nederland* de oogen gevestigd hield, *Europa* niet kon nalaten af en toe een zijdelingschen blik te werpen; hij die naar plicht en geweten zich onvermoeid, geducht en gevreesd in den strijd tegenover den vijand toonde; hij, die door allen, die onder hem streden voor den roem en de eer van *Nederland*, wordt geacht en geëerd; hij, die thans met betuigingen van hoogen eerbied inlandsche onderworpen hoofden en rijksgrooten zich ziet naderen; hij, de man geducht en verschrikkelijk in den strijd, overtuigd als hij is, dat uit het noodwendige kwaad — want dat is de oorlog — met krachtigen arm verrigt, steeds het goede voortkomt. Die man, die Br.: staat dáár in het midden eener Br.:schaar, neen! aan hunne spitse! op eene schoone wijze door de BB.: gesteund, den palm des vredes te planten.

„ En hierbij staat bij ons vast, dat hij niet heden, maar over eenigen tijd, aan zijne zending door het *Vaderland* hem opgedragen, luisterlijk zal hebben voldaan.

„ Getrouw als hij is gebleven, en blijft, aan zijnegelofte

nadat hem het L.: geschonken was, staat hij daar nevens ons, vol vuur en gloed voor zijne en onze humanitaire beginselen.

„En doordien die Eerw.: Br.: alle bovenvermelde deugden in zich vereenigt, de Orde der Vrijmetselaren zoo krachtig heeft gediend en gesteund, en de ware Vrijmetselaren dezen arbeider zijn L.: waardig keuren, hebben wij, in onze vergadering in den 3den Gr.: , dit besluit genomen op 30 December 1879 g.: s.:; en dat wel om aan de na ons komende BB.: te toonen, dat de Vrijmetselaren der 19de eeuw, werkende onder het Groot-Oosten der *Nederlanden* en onder toezigt van den Z.: V.: Ged.: Grootmeester Nationaal voor de symbolieke graden in de oostelijke en westelijke gedeelten van *Nederlandsch Indië*, vaderlandslievende, staatsburgerlijke, gepaard met maçonnieke deugden naar waarde hebben weten te loonen.”

Diep getroffen ontving Br.: VAN DER HEYDEN de mededeeling van dit besluit.

Nadat de Maçonnieke Vereeniging *Prins Alexander* op plegtige wijze door den optredenden Reg.: M.: was ontbonden, begaven de BB.: zich in statigen optogt naar den T.:.

Aan de poort gekomen, overhandigde de Br.: Bouwmeester den Reg.: M.: den sleutel van den T.: onder het uitspreken der volgende woorden:

„Hier staat een nieuw gebouw aan onze K.: K.: gewijd; aanvaard daarvan den sleutel; bescherm en beveilig het, opdat geen onwaardige hier binnentrede; laat haat en tweedragt nimmer deze plek ontsieren, veel minder ontheiligen; werkt hier binnen tot luister der nieuwe Werkpl.: , in het bijzonder, tot heil der Br.:schap in het algemeen.”

Hierop de Reg.: M.: , den sleutel aanvaardende en de poorten openende, sprak:

„BB.:! laat ons met dit heilig voornemen hierbinnen treden, en doet u aan den Br.: Dekk.: door T.: A.: en P.: kennen.”

In den T.: bevonden zich reeds de Ged.: M.: en de beide Opzz.:.

Den M.: van Eer werd eene plaats in het O.: aangewezen.

Nadat het nieuwe bestuur beëdigd was, werd de nieuwe Loge volgens rituaal geopend en weergalmden voor het eerst in *Atjeh* de drie beteekenisvolle slagen.

De Reg.: M.: opende den arbeid met een krachtigen welkomstgroet, waarna hij den M.: van Eer en de nieuwe Officieren op welsprekende wijze toesprak.

Vervolgens het woord rigtende tot de BB.:, spoorde hij hen aan zich moedig aan te gorden voor den strijd tegen de duisternis, hun daarbij mededeeling doende van het geen te lezen staat op blz. 351 en 352 van Br.: MAAR-SCHALK'S „Geschiedenis van de Orde der Vrijmetselaren in Nederland en onderhoorige Koloniën en Landen.”

„BB.:”, zoo riep hij hun toe, „waakt op uwe T.:poorten! Zoo ooit, dan is het noodig te begrijpen dat het tegenwoordig volstrekt niet waar is, dat, zooals de prof.: wereld schreeuwt, de Vrijmetselarij heeft uitgediend. BB.:! Zoo ooit, dan is het nu de tijd om meer en meer ons sterk te maken en sterk te gevoelen, door eendrachtig samenwerken, door het aankweeken van waren Br.: zin en ware Br.: liefde, opdat ter elfder ure onze post niet onbewaakt worde bevonden.

„Komt BB.:! laat ons van die innige eensgezindheid in dezen stond getuigenis geven, door het vormen van de keten der eendracht, dat schoone symb.: teeken onzer K.: K.:, dat aan de geheele oppervlakte der aarde het broederhart verrukt.

„BB.:! de Vrijmetselarij is werkelijk eene kunst, die niet allereerst door studie wordt verkregen, noch gekend; eerst door ernstige, liefdevolle toewijding verkrijgt men haar; daardoor leert men haar begrijpen, daardoor eerst wordt zij in hare geheele voortreffelijke waarde gevoeld.

„BB.:! begrijpt het goed, dat Vrijmetselaar te zijn, hetzelfde is als mensch te wezen in den zuiveren, reinen zin des woords; dat een ernstig lid der Orde te zijn, gelijkkluidend is met een ernstig streven naar die humaniteit, die niet een holle klank is, maar gevonden wordt bij eene harmonische samenwerking en ontwikkeling van het hoogste en beste in ons. Gelukkig hij, die met CARTESIUS zeggen mag en kan: „Cogito, ergo sum.” Toont BE.:! vooral bij de beoefening der K.: K.:, dat gij denkt; toont daardoor aan de Orde dat gij bestaat, opdat een iegelijk onzer het zijne bijbrengt voor den opbouw van onzen Salom.: T.: Komt, BB.:,

laten wij ons zelven hiervan doordringen en ons, in het zelfbewust-zijn dat willen kunnen is, vereenigen, voor het eerst, in dezen nieuwen T.:, de Br.:keten vormende, die ons symbolisch de onderlinge verbinding voorstelt der BB.: verspreid over de gansche oppervlakte der aarde."

"BB.: vormt de Br.: keten!"

En terwijl allen dáár zoo aaneengestrengeld, naauw vereend stonden, vervolgt de Reg.: M.: :

"Treffend, niet waar BB.:? Wat onze K.: K.: vermag! de Br.: keten; de mensch den mensch gelijk, gevoelt dat goed! Maar..... daarbij blijven wij niet. Treffend! niet waar? zóó staan wij hier; de keten, die ons verbindt, spreekt tot u: „helpt den Br.:! dit zij onze eerste plicht: neemt den verdoolde bij de hand, maar vooral, veracht hem niet!"

"Geen haat noch vijandschap ontsier deéz' Br.: keten,
Die strijdend heeft gewrocht, waarop ons oog hier staart.

Zij hebben ons gevrijd voor d'aanklagt van 't geweten;
Gij lat're Br.:schaar waart niet onze erf'nis waard!"

"BB.:! die vrijbrief van het geweten ligt in deze Br.:keten, zooals wij hier staan; als eerlijke mannen hebben wij de erfenis der voorvechters in onze K.: K.: aanvaard; hunne idealistische beginselen, daarbij weggelegd, binnenkort, zoo wij hopen, geheel vervuld."

"Houden wij ons en blijven wij krachtig aaneengesloten, het oogenblik verbeidende, waarop die flinkerende ster met al haar lichtenden glans in vollen luister zal staan, ten teeken dat het W.: L.: de nevelen, over het land der duisternis hangende, zal doen optrekken. En vóór dat wij nu de Br.:keten openen, nog iets den BB.: Officieren dezer Werkpl.: toegezongen met de woorden van onzen eerwaardigen Br.: RUDSCH:"

"Hoe schitt'ren de Banieren!
Gezwaaid zoo forsch, als schoon!

Door BB.: Officieren,
Beschutters van den Troon.
Hun vlijt kent geene perken,
Daar elk zijn plicht betracht.
Het zegel hunner werken
Zij Wijsheid, Schoonheid, Kracht!"

"Gij die, bij 't edelst pogen,
Ons 't pad der rede wijst!
Waar, door geen nacht omtogen,
Het heerlijk Licht verrijst!

U zijn wij dank verschuldigd,
 Getrouwe Tempelwacht!
 Uw naam zij dus gehuldigd
 Door Wijsheid, Schoonheid, Kracht!"

"BB.: Die drie bezielen ons allen!"

"Bezegelen wij dit plegtig oogenblik door onze gewone toejuichingen."

Toen de BB.: naar hunne zitplaatsen waren teruggekeerd, wijdde de Reg.: M.: nog eenige hartelijke woorden aan den M.: van Eer, Br.: VAN DER HEYDEN, die juist zijn 55ste levensjaar — het was reeds na middernacht — was ingetreden.

Daarna sprak hij neg een diep gevoeld woord van hulde, eerbied en gehechtheid aan den Hoog Eerw.: Grootmeester Nationaal, met wiens naam de nieuwe Werkpl.: prijkt.

De collecte bragt de belangrijke som op van f 60.—.

Vervolgens werd deze eerste Vrijmetselaarsloge op *Atjesch* grondgebied ingevolge het ritueel gesloten.

INSTALLATIE

DER

LOGE PRINS FREDERIK,

in het O.: van Kota Radja,

op den 30sten d.: der 9de m.: v.: h.: j.: d.: W.: L.: 5880;

DOOR

Br.: W. F. BRAUN,

Secretaris der Loge.

T.: E.: V.: D.: Gr.: B.: V.: H.: H.:!

Op den 1sten October 1877 g.: s.: werd door een drietal BB.: te *Kota Radja* woonachtig, eene oproeping gedaan aan BB.: Vrijmetselaren in *Atjeh*, ten einde de belangen der Orde te bespreken. Aan die oproeping werd door twintig BB.: gehoor gegeven. In eene den 6den October 1877 gehouden vergadering werd besloten eene Maç.: Vereeniging op te rigten, als voorloopster eener wettig geïnstalleerde Loge. Aan die Maç.: Vereeniging werd de naam gegeven: *Na duisternis licht*; het Beschermheerschap werd aan Br.: VAN DER HEYDEN aangeboden, die dit op zich nam. Op een schrijven aan den Ged.: Grootmeester Nationaal, den Z.: V.: Br.: T. H. DER KINDEREN, werd de toezegging van welwillende medewerking ontvangen.

Met ijver en volharding werd door die Vereeniging gewerkt. Tot het bekomen der vereischte metalen voor

het daarstellen van een gebouw, werd het noodige gedaan. Op een rekwist aan den Gouverneur van *Atjeh*, dd. 5 Maart 1878, houdende verzoek tot het bekomen van een stuk grond voor het vestigen van een Logelokaal, werd welwillend beschikt; in Mei d. a. v. was een houten gebouw voor den aannemingsprijs van / 6000 verzezen. De fondsen lieten echter niet toe het onmiddellijk geheel te meubeleren, en had dit voorloopig alleen plaats met ééne der zalen.

Om te voldoen aan art. 48 der Algemeene Wet, had de Vereeniging zich gewend tot de Loge *Mata Hari te Padang*; op het daartoe strekkend verzoek, dat gunstig werd ontvangen, werden de BB.: leden der Vereeniging, als leden der *Mata Hari* ingeschreven.

Aan den strijd in de XXII Moekims moest het meerendeel der BB.: deelnemen, hierdoor werden van af Mei tot September 1878 g.: s.: geene vergaderingen gehouden. Na September kwam men meer geregeld bijeen.

In de maand October 1878 werd in eene algemeene vergadering besloten den naam der Vereeniging te veranderen, en voortaan te noemen Vereeniging, *Prins Alexander*.

In 1879 nam de Vereeniging toe in bloei; en daar de toestand gunstig was en zich ook voor den vervolge aldus liet aanzien, werd besloten, ingevolge het bepaalde bij de Algemeene Wet, aan het Groot-Oosten der Nederlanden aan te vragen als wettige Loge onder den naam van Loge *Prins Frederik* geïnstalleerd te worden. Gebruik makende van art. 30 der Algemeene Wet, verleende de Ged.: Grootmeester Nationaal voor de Symb.: gr.: in de oostelijke en westelijke gedeelten van *Nederlandsch Indie*, bij teeknpl.: dd. 10 December 1879 g.: s.: vergunning om in eene voorloopige Loge maçonnieken arbeid te verrigten, in afwachting dat de Constitutie door het Groot-Oosten der Nederlanden zou worden verleend.

Op den 11den d.: der 11de m.: van het J.: des W.: L.: 5879 werd de voorloopige Loge plegtig geopend. Hoe die Loge in den loop van het maç.: jaar 5880 werkte, blijkt uit de volgende opgaven:

Na de uitreiking der voorloopige Constitutie tot de plegtige installatie vergaderden de BB.: 30 maal, en wel 10 maal in den M.:graad, 2 maal in den Gez.:gr.: , 18 maal in den 1sten gr.: . Drie-en-twintig duisterlingen werden als leden der Orde aangenomen, aan twaalf BB.: werd op hun verzoek H.: L.: toegekend en vijf BB.: Gezz.: werden tot MM.: bevorderd. Tot MM.: van Eer werden gekozen de Br.: K. VAN DER HEIJDEN, de Z.: V.: Br.: T. H. DER KINDEREN en Br.: C. J. J. H. VAN KEMPEN. Op het tijdstip der installatie telde de Loge negen-en-vijftig leden.

In de op 20 Junij 1880 gehouden vergadering van het Groot-Oosten der Nederlanden werd de gevraagde toestemming verleend, waarvan kennis werd bekomen door toezending van een uittreksel der Resolutien van het Groot-Oosten, terwijl de Ged.: Grootmeester Nationaal, de Z.: V.: Br.: DER KINDEREN, bij zijne teekenpl.: dd. 22 October 1880 g.: s.: , n°. 414, mededeelde dat hij, in zijne profane betrekking met eene commissie naar *Atjeh* belast, in den loop der maand November aldaar aankomende, zelf den Constitutiebrief zou uitreiken en de Loge plegtig installeren.

De datum, waarop de inwijding zou plaats hebben werd vastgesteld op 25 November, door de later ingevallen bandjir moest dit worden uitgesteld tot den 39sten dier maand. Aan de Zusterloges in *N. Indie* werd kennis gegeven van de aanstaande plegtigheid, met verzoek zich daarbij te doen vertegenwoordigen; gelijke uitnoodiging werd aan de Loges *Royal Prince of Wales*, in het O.: van *Penang*, en *Zetland*, in het O.: van *Singapore*, gedaan.

De Ged.: Grootmeester Nationaal werd, bij zijne komst te *Atjeh*, door eene Commissie van de Loge, bestaande uit den Gesubs.: Voorz.: M.: (1), de beide Opzz.: , den Feestredenaar en den Secretaris, welkom geheeten.

Door den Ged.: Grootmeester Nationaal werden als

(1) De Voorz.: Mr.: was niet ter plaatse aanwezig, en door profane bezigheden verhinderd het feest der installatie bij te wonen.

fungerende 1ste en 2de Groot-Opzieners aangewezen de BB.: K. VAN DER HEYDEN en E. B. KIELSTRA, terwijl Br.: W. C. L. VAN DEN BERG, die mede tijdelijk *Atjeh* bezocht, optrad als fungerend Groot-Secretaris.

Van de Loge *Mata Hari*, in het O.: van *Padang*, werd kennis bekomen, dat zij zich bij de aanstaande plegtigheid zou doen vertegenwoordigen door Br.: K. VAN DER HEYDEN; deze, die als Groot-Opziener fungeerde, droeg dit mandaat over aan Br.: STUMPF.

De Loge *de Ster in het Oosten*, in het O.: van *Batavia*, deed zich vertegenwoordigen door haren Gesubs.: Reg.: M.: , Br.: L. W. C. VAN DEN BERG.

De Loge *Royal Prince of Wales*, in het O.: van *Penang*, wees twee BB.: aan om haar te vertegenwoordigen; een dezer, Br.: HUTTENBACH, kon slechts aan de uitnoodiging gevolg geven. In haar schrijven deelde zij o. a. mede:

„We are able to inform you that, upon receipt of your kind invitation, our worthy and worshipful Master at once convened a meeting of this Lodge and laid before us your valued letter, but after full consideration it was found that, owing to various causes, two only of our Brethren are able to avail of the occasion to be present at your Festival, and these will be especially appointed and authorized by our respected worshipful Master to represent, at your coming celebration, our Lodge.”

Het Tempelgebouw was, naar het oogmerk der zamenkomst, op den 30sten November 1880 g.: s.: ingerigt, en zoowel in- als uitwendig feestelijk versierd.

Op het aangegeven tijdstip, des avonds ten 6½ uur, vereenigden zich de leden, gekleed en gewapend in het Logegebouw, en begaven zich, op uitnoodiging van den Gesubs.: Reg.: M.: , in den T.: 46 BB.: waren tegenwoordig.

De T.: was flauw verlicht, alleen de 3 LL.: op den Tr.: brandden helder; die voor de beide Opz.: en om het Tabl.: waren uitgedoofd.

De Ges.: Voorz.: M.: opende de vergadering met de volgende rede:

„Z.: W.: BB.:! Het doel onzer bijeenkomst is u allen bekend, misschien is dit niet het geval met het groote gewigt, dat in die plegtigheid is gelegen.

„De T.: waarin wij reeds sinds tien maanden voorloopig hebben gewerkt, zal heden, namens het Groot-Oosten der *Nederlanden*, het Hoofdbestuur van onzen Bond in *Nederland* en zijne koloniën, plegtig worden ingewijd, en opgenomen in den kring van onze Zusterloges. Onze lang gekoesterde wensch zal dan eindelijk verwezenlijkt worden. De Loge *Prins Frederik* te *Kota Radja* zal mede werkzaam kunnen zijn aan het verheven doel van onzen schoonen Bond, het menschedom te veredelen, te beschaven. Verheugen wij ons in dat feit, maar laten we vooral, en in de eerste plaats beseffen, welke verantwoordelijkheid we daarmede op onze schoudereu laden. Door het aanvragen van eene Constitutie hebben we getoond, dat we werken willen; nu ze ons verleend is, moeten we trachten het bewijs te leveren, dat wij werken kunnen.

„Ik houd mij overtuigd dat dit ons aller streven zal zijn en blijven; en sterk in dat vertrouwen, open ik dan ook deze plegtige vergadering met een' enkelen mokerslag. Een ieder zij zijne pligten indachtig, en gezegend zal deze ure zijn.”

Daarna plaatste de Ges.: Reg.: M.: zich aan den voet van den Tr.: achter het Alt.:, met den 1sten Opz.: aan zijne regter- en den 2den Opz.: aan zijne linkerzijde.

Op last van den Ges.: Reg.: M.: werden de BB.: Visiteurs aangekondigd, en onder orgelmuziek binnengeleid door den Ceremoniemeester; nadat het gebruikelijk ceremonieel was gevolgd, werden de twee BB.:, die als Visiteuren zich aanmeldden, volgenderwijs door den Ges.: Reg.: M.: toegesproken:

„Welkom, BB.: Vis.: in onzen nederigen T.:!

„De versierde wanden zullen u reeds verkondigd hebben, dat binnen die tempelwanden feest gevierd zal worden. Het Groot-Oosten der *Nederlanden* heeft, bij besluit van den 20sten d.: d.: 4de m.: v.: h.: j.: d.: W.: L.: 5880, op het verzoek van een groot aantal BB.: alhier welwillend beschikt, en onze voorloopige Werkpl.: eene Constitutie verleend. We verheugen ons, dat ge deelen wilt in onze vreugde, en noodigen u uit zitting te nemen aan het hoofd onzer Zuider Kolom.”

Vervolgens werd eene Commissie van vijf MM.: benoemd, om de BB.:, die in het O.: zitting hebben, onder het St.: Gew.: den T.: binnen te leiden. Binnengekomen onder orgelmuziek, werden zij door den Ges.: Reg.: M.: volgenderwijs toegesproken:

„Namens de voorloopige Loge *Prins Frederik* heet ik u welkom, hartelijk welkom, in ons midden.

„Wij stellen het op hoogen prijs, dat uwe A.: Loges ons een bewijs van sympathie hebben geschonken door zich bij onze plegtige installatie te doen vertegenwoordigen.

„Het doel onzer feestviering is u bekend, daarom zal ik mij bepalen tot de uitnoodiging om zitting te nemen op de voor u bestemde zetels in het O.: regts van den Tr.:.”

De beide Opzieners en de Secretarissen werden daarop afgevaardigd om de Commissie van installatie uit te noodigen in den T.: te verschijnen. Nadat de Commissie zich daartoe bereid verklaard had, begaven zich zeven BB.:, zooveel mogelijk Officiëren, voorafgegaan door den Banierdrager met de omhulde banier der Loge, naar de receptiezaal, om de Commissie van het Groot-Oosten onder het St.: Gew.: in den T.: te geleiden. De poorten van den T.: werden wijd geopend en, onder orgelmuziek, trad de Deputatie binnen, die door den Ges.: Reg.: M.: werd toegesproken met de volgende woorden:

„Z.: V.: Ged.: Gr.: M.: Nat.:! Z.: A.: BB.: Groot-Officiëren!

„Nu eindelijk het oogenblik gekomen is waarop aan onzen innigsten wensch zal worden voldaan, treden we u met beschroomdheid te gemoet. Liefde tot onze K.: K.: dreef er ons toe, om te trachten hier op het pas veroverde *Atjeh* een' T.: voor Wijsheid, Waarheid en Liefde op te rigten. Nu wij op het punt staan ons doel bereikt te zien, nu huiveren wij. Wij gevoelen nu eerst dat het willen zoo gemakkelijk, maar het kunnen des te moeilijker is. Uwe welwillendheid Z.: V.: Ged.: Gr.: M.: Nat.: heeft ons in staat gesteld onze krachten te meten.

„Zijn we te kort geschoten, dat dan de Truffel der Liefde die tekortkomingen van eerstbeginnenden bedekke!

„Z.: V.: Ged.: Gr.: M.: Nat.:!

„Wij waardeeren ten zeerste de keuze der door u aangewezen fungerende Groot-Officiëren, allen mannen voor wien wij eene onbegrensde hoogachting koesteren, en zien daarin een bewijs te meer van uwe welwillendheid tegenover onze wordende Werkpl.:.

„Ik geef u bij dezen de plegtige verzekering, dat het ons aller innigste wensch is de verwachtingen, waarop die welwillendheid steunde, niet te beschamen.

„Wij betreuren het, dat onze Reg.: M.: door profane omstandigheden niet in de gelegenheid is deze plegtigheid in te leiden, en u den moker des gezags aan te bieden.

„Aanvaard dan, Z.: V.:, uit mijne handen dien Moker;

maar wil daarbij niet vergeten, dat slechts buitengewone omstandigheden mij als het ware gedrongen hebben hier in deze Werkplaats eene taak te vervullen, waarvan ik innig overtuigd ben dat ze mijne krachten verre te boven gaat. Bedenk daarbij dus, dat bij het Alt.: naast de drie groote LL.: nog eene plaats is ingeruimd."

De Z.: V.: Ged.: Grootmeester Nationaal plaatste zich vervolgens op den Tr.: , en sprak :

"Een tweeledig gevoel, BB.:! vervult mijn gemoed, nu ik hier voor het eerst sta op den Tr.: , opgericht in het O.: van *Atjeh* (1).

"Een gevoel van diepen ernst, een gevoel van innige vreugde.

"Van diepen ernst.

"Mijne gedachten verplaatsen zich in den tijd toen hier nog een Sultan den schepter voerde en alom barbaarschheid, wreedheid, wanbestuur, willekeur, onrecht heerschten; in den tijd toen de Hollandsche krijgsmagt hier voor het eerst voet aan wal zette, bij den strijd die hier in dit land zoo heftig en zoo lang is gestreden; ik zie de woede der strijders, ik hoor het gekerm der gewonden, het gereutel der stervenden, het gejammer der vlugtenden, het geknetter der alles verslindende vlammen.

"Maar te midden van al die ellende, van al die smart, van al dat geweld, zie ik ook eenige mannen elkander de hand reiken, zich verbinden om, waar tot nog toe de barbaarschheid op den zetel zat, waar de beschaving nog geen ingang had gevonden, waar tot nog toe alleen het recht van den sterkste met ruw geweld de wet stelde, eene vereeniging in het leven roepen, gewijd aan waarheid en recht.

"En die mannen zijn geslaagd.

"Door hun eenparig streven, door hunne vereende krachten, hebben zij ten slotte een' Tempel gesticht, bestemd om eene kern te zijn van beschaving in het land der barbaren.

"En zou ik dan niet hoog ernstig gestemd zijn, terwijl ik kom om in dien T.: het L.: te ontsteken; het L.: dat de zwarte duisternis, die hier alom nog heerscht, van lieverlede zal moeten verjagen; het L.: dat voor de vele barbaren om ons henen niet alleen moet zijn als eene schitterende fakkel, die den weg wijst ter volmaking, maar ook als een teeken, dat een einde is gekomen aan den strijd, een einde aan het bloedvergieten, een einde aan de ellenden van den oorlog; en dat voor deze schoone landstreek ein-

(1) Daar, naar zijne gewoonte, de Ged.: Grootmeester Nationaal alles wat hij zeide improviseerde, en zich geen stenograaf onder de BB.: bevond, geeft het in dit verslag, als door hem gesproken opgeteekende, niet geheel de door hem gebezigde woorden, maar wel volkomen de geest daarvan terug.

delijk een tijdperk is aangebroken van vrede, van orde, van rust, van beschaving, van vooruitgang.

„Zou ik, zoudt gij allen, niet hoog ernstig gestemd zijn, nu wij door deze daad: het oprigten van dezen T.: en het ontsteken van het L.: binnen zijne wanden, de verplichting op ons nemen om door wil en voorbeeld dat L.: alom hier te verspreiden, krachtig mede te werken tot bevestiging van den vrede, tot het brengen van veredeling en beschaving, deugd en waarheid onder duizenden en duizenden, die nog leven in den donkeren nacht van onkunde, vooroordeel en bijgeloof.

„Maar ook innige vreugde doortintelt mijn gemoed.

„Hoe zou het ook anders kunnen zijn?

„Zou het mogelijk zijn zich als Vrijmetselaar niet zeer te verheugen dat een nieuwe T.: wordt gesticht?

„En moet die vreugde niet ten top stijgen, als die T.: verrijst onder zulke omstandigheden en in zulke toestanden als hier?

„Een T.: des vredes, grootendeels opgerigt door mannen van het zwaard, die als ware pionniers van beschaving hebben begrepen, dat de oorlog niet door eene beschaafde natie wordt gevoerd om leed en smart en ellende, om bloed en tranen te brengen, maar om een groot en goed doel te bereiken, en die daarom zich hebben vereenigd, ten einde, terwijl het zwaard nog ter naauwernood in de schede is gestoken, door de K.: K.: krachtig mede te werken tot dat doel, dat is de beschaving en veredeling van een volk, nog levend in de diepste duisternis.

„Voorwaar, wat hier dezen avond gebeurt, zal teekenen in de geschiedenis van *Atjeh*, ja in de geschiedenis der Vrijmetselarij, in de geschiedenis der menschheid!

„En zouden dan onze harten niet van vreugde kloppen, terwijl ik hier aan uwe spitse den plegtigen arbeid mag verrigten, terwijl ik hier, namens mijn' Hoog Eerwaarden Lastgever, tot u kom, met de acte, waardoor uwe Werkplaats blijvend wordt opgenomen onder de Vrijmetselaarsloges, behoorende onder het Groot-Oosten der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen.

„Zoodra het berigt tot mij kwam, dat vele vrije mannen zich in dit O.: hadden vereenigd om een aan volmaaktheid, deugd en waarheid gewijden T.: te stichten, werd het een mijner vurigste wenschen hier den Constitutiebrief te mogen brengen, hier het L.: te mogen komen ontsteken in uwen T.:.

„En die wensch is door een zamenloop van omstandigheden vervuld kunnen worden. (1)

(1) De Z.: V.: Br.: DER KINDEREN was, in zijne hoedanigheid van gouvernements-commissaris voor het regtswezen in de bezittingen buiten *Java* en *Madura*, te *Kota Radja* gekomen, ten einde er eene in de toestanden passende regeling van het regtswezen in het gewest *Atjeh* en onderhoorigheden te ontwerpen.

„En zou er dan geen vreugde zijn in mijn hart?

„En in die blijdschap deelen ook met geheel hun hart de Groot-Officiëren van het Nederlandsch Groot-Oosten, en in de eerste plaats de zoo hooggeschatte Vrijmetselaar, die aan hunne spitse staat, de Nestor der Nederlandsche Vrijmetselaren, mijn Hoog Eerwaarde Lastgever, onze hoog vereerde, innig geliefde Prins FREDERIK der Nederlanden.

„Zij allen verzochten mij u hunne gelukwensen over te brengen.

„Het heeft den Hoog Eerwaarden Grootmeester Nationaal aange naam verrast, dat gij Zijnen naam hebt gegeven aan uwe Werkplaats, en daardoor hebt getoond te gevoelen, dat waar licht is te brengen in de duisternis, Hij steeds wil voorgaan met hart en ziel.

„Hij dankt er u voor.

„Aan Hem en BB.: Groot-Officiëren hebt gij medegedeeld welke plegtigheid dezen avond wordt gevierd. Ik ben overtuigd dat hunne innige deelneming ons bij den arbeid vergezelt, en het is mij alsof hun geest hier in ons midden is en ons aanspoort om hun voorbeeld, vooral dat van Hem, onzen Nestor, te volgen.

„Daartoe, BB.:! roep ik u op, terwijl ik op het punt ben u den brief te overhandigen, waardoor de aan deze Loge door mij voorloopig verleende Constitutie in eene definitieve wordt veranderd, en het wettig bestaan van uwe Werkplaats wordt verzekerd.”

Vervolgens werd, op verzoek van den Ged.: Grootmeester Nationaal, de Constitutiebrief door den fungerenden Groot-Secretaris, staande tusschen de Koll.:, voorgelezen.

De brief is van den volgende inhoud:

JUNCTUS AMOR VIRTUTE LEVAT SUPER AETHERA FRATRES.

De duisternissen hebben het niet bevat.

Wij WILLEM FREDERIK KAREL, Prins der Nederlanden, Grootmeester Nationaal der Orde van Vrijmetselaren in het Koninkrijk der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen;

Aan alle Onze beminde en waarde Mede-BB.: Vrijmetselaren, verspreid op de oppervlakte der aarde, die deze zullen zien of hooren lezen, W.:! K.:! S.:! H.:! Z.:! V.:!

Alzoo de BB.: K. van der Heyden, G. J. J. H. van Kempen, J. E. F. Baron van Heerdt, D. M. Kaakebeen, C. J. van den Vrijhoef, W. Cool, C. W. E. Stumpff, P. de Boer, D. J. Weyns, J. J. Tolson, C. Kaakebeen, C. J. M. de Wilde, N. van Thienen, H. F. B. Logeman, H. J. van der Weyde, J. Focke, A. Frowein, K. H. A. Haack van der Goes, H. Hamer, J. A. P. Geyll, C. A. F. Lungershausen, S. van Vuuren, H. der Kinderen, C. J. van Griethuijsen, H. W. G. Wilderink, P. de Heer, A. de Goede en M. Charlouis — te Kota Radja (Atjeh en onderhoorigheden) zich

met schuldigen eerbied, bij verzoekschrift, aan Ons gewend en verzocht hebben met eene wettige Constitutie te worden begunstigd, ten einde aldaar eene geregelde Loge op te rigten, in de Broederschap der Vrijmetselaren van het Koninkrijk der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen te worden ingelijfd, en hunne Loge als lid van het Groot-Oosten, gevestigd te 's Gravenhage, te mogen worden erkend, met verzekering en heilige toezegging om zich aan de Statuten, Wetten, en Reglementen der Orde van Vrijmetselaren in het Koninkrijk der Nederlanden enz. te onderwerpen, die te zullen nakomen, houden en observeren en tegen allen en een iegelijk te zullen helpen handhaven.

Zoo is het, dat Wij, uit aanmerking van de verplichting die op Ons rust, om het Licht, dat Wij het geluk gehad hebben te ontvangen, ook aan anderen mede te deelen, ja zelfs tot aan de uiterste einden der bekende wereld te doen schijnen, en dus Onze Eerw.: Orde onder alle talen en volken uit te breiden, met goedkeuring van het Groot-Oosten, gevestigd te 's Gravenhage, geoordeeld hebben de voornoemde BB.: in hun prijszenswaardig, edel en menschlievend oogmerk behulpzaam te moeten zijn, en ten spoedigste dezen Constitutiebrief te verleen.

Ons alzoo verlatende op de getrouwe aankleving der voormelde BB.: aan de heilige en onveranderlijke grondbeginselen onzer Orde, geven Wij bij dezen, ingevolge de magt aan Ons verleend bij de artikelen 17 en 38 van het Wetboek van het Groot-Oosten der Orde van Vrijmetselaren in het Koninkrijk der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen van 1837, in verband met de overgangsbepaling der Wet van 1877, aan de BB.: K. van der Heyden c. s., het regt en de magt om zich te Kota Radja te verzamelen tot eene echte geregelde en wettige Loge, onder den naam van *Prins Frederik*, latende hun toe zich door de kleuren *geel* en *lichtblauw* van de andere Loges te onderscheiden.

Gelastende den Voorz.: M.: om, nadat de verkiezing der Offic.: behoorlijk zal hebben plaats gehad, met, en benevens deze ambtenaren de belofte bij art. 37 van het Wetboek van 1877 voor de Broederschap der Vrijmetselaren in het Koninkrijk der Nederlanden enz., behoorende tot het Groot-Oosten, gevestigd te 's Gravenhage, gevorderd, af te leggen in Onze handen, of in handen van den Ged.: Grootmeester Nationaal, of van diegenen, welke daartoe, gelijk ook tot het plegtig installeren van deze Loge en tot het inhuldigen van Voorzitter en Offic.: in hunne bedieningen, in Onzen naam, volgens art. 31 van het voorschreven Wetboek van 1877, zullen worden gecommiteerd en geautoriseerd, gevende Wij aan de BB.:, de gemelde Loge *Prins Frederik* uitmakende, volkomen magt om den trap van Leerling te geven aan ieder eerlijk Man, onbesproken van handel en wandel, gelijk mede, om die der BB.:, welke door hunne verdiensten, ijver en vlijt, zich dit waardig maken, tot de graden van Medgezel en Meester te verheffen, echter

niet anders dan op den voet, en de wijze, als bij de artt. 8 tot 26 van het voorschreven Wetboek der Broederschap van 1877 is bepaald en uitgedrukt, hetwelk Wij hun gelasten stiptelijk na te komen.

Bevelende voor het overige aan den A.: M.: en zijne wettige Opvolgers in gemelde hoedanigheid, om, na de installatie dezer Loge, en gedurende haar bestaan, aldaar door een ieder der Medebroederen te doen opvolgen en handhaven de verplichtingen in het Wetboek van het Groot-Oosten, aan de Werkpl.: onder zijn gebied opgelegd, en die, welke later door Ons en Onze Opvolgers, en volgens door het Groot-Oosten genomen besluiten aan haar zullen opgelegd worden, alsmede om, bij het staken der werkzaamheden, te handelen als bij art. 45, laatste alinea, der Wet van 1877 is opgegeven.

Wij verzoeken en gelasten diensvolgens, in naam der Broederschap, aan alle geregelde en wettige Loges, behoorende tot het Groot-Oosten van het Koninkrijk der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen, den BB.: , uitmakende de Loge *Prins Frederik*, mits voorzien zijnde van een behoorlijk diploma of certificaat, alle hartelijkheid, beleefdheid en behulpzaamheid te bewijzen en te doen bewijzen, zoo en in dier voege als aan een vrij aangenomen en wettig Vrijmetselaar verschuldigd is, en men van hem kan verwachten.

Gedaan bij het Groot-Oosten in het Koninkrijk der Nederlanden, eene plaats, waar het Licht onuitbluschbaar schijnt, en Stilte, Vrede en Eendragt heerschen, onder het Groot Zegel van het Groot-Oosten en de handteekening der Gr.: Offic.: , op den 20sten dag der IVE maand van het Jaar des W.: L.: 5880.

Van wege den Hoog Eerwaarden Grootmeester Nationaal in het Koninkrijk der Nederlanden, onderhoorige Koloniën en Landen.

Ter zijde is geteekend :

FREDERIK, Prins der Nederlanden, Grootmeester Nationaal.

T. H. der Kinderen, Ged.: Grootmeester Nationaal voor de
Symb.: Gr.: in de Oostelijke en Westelijke
gedeelten van Ned. Indië.

Van anderen is geteekend :

J. J. F. Noordziek, Ged.: Grootmeester Nationaal.
P. G. C. von Geusau, 2de Gr.: Opz.:
L. Ed. Lenting, Gr.: Red.:
J. P. Vaillant, Gr.: Thes.:
J. van Someren Brand, Gr.: Cerem.:
G. H. Landmeter, Gr.: Archiv.:
J. Westpalm van Hoorn van Burgh, Gr.: Bouwm.:
A. J. Schouten, Gr.: Aalm.:
P. J. G. van Diggelen, 2de Gr.: Onderz.:.

Na de voorlezing noodigde de Ged.: Grootmeester Nationaal den fung.: Gr.: -Secr.: uit den Constitutiebrief en de Algemeene Wet der Orde van Vrijmetselaren onder het Groot-Oosten der *Nederlanden* op den Tr.: te brengen.

En ze vervolgens overreikende aan den Voorz.: M.: sprak hij :

„Ontvang A.: M.: deze onschatbare Oorkonde uit mijne hand.

„Het is een gewichtig document, bewaar het met zorg.

„Laat het nimmer dit O.: moeten verlaten, want dan zou ook het L.: , dat ik bij u kom ontsteken, zijn uitgebluscht.

„En dit zou eene groote ramp zijn, een teeken dat de Vrijmetselarij hier geene blijvende woonsteê heeft kunnen vinden.

„Dit te verhoeden is in de eerste plaats de pligt van hem, die in het O.: zetelt, ook de pligt van de Offic.: die hem moeten bijstaan in de vervulling zijner moeilijke en gewichtige taak.

„Zijn die allen voortdurend beziel met den waren geest der Vrijmetselarij, huldigen die allen zonder ophouden eendragtig en met onwrikbare trouw de beginselen onzer K.: K.: in woord en daad, dan, ik ben er van overtuigd, ik durf het te voorspellen, zal hier het L.: nimmer worden uitgebluscht, zal deze Constitutiebrief dit O.: nimmer verlaten, en nog na eeuwen getuigenis geven van den echten maçonnieken geest der vaderen.

„Een der eerste pligten van den M.: en zijne Offic.: is handhaving van en gehoorzaamheid aan de Wet.

„Met de Wet in de hand zijn zij krachtig in hun streven naar orde en regelmaat, naar recht en waarheid. Daarom overhandig ik u ook de Algemeene Wet, die de Nederlandsche Vrijmetselarij beheerscht.

„Zorg A.: M.: , zorgt Br.: Offic.: dat zij niet worde verkracht, maar zonder afwijking worde opgevolgd en gehandhaafd. Gijlieden zijt daarvoor aansprakelijk, evenzoo als uwe opvolgers het zullen zijn.

„En nu, Gel.: BB.: ! uwe Werkpl.: wettig is geconstitueerd en daarvan het bewijs met de Wet in hare handen is, kunnen wij overgaan tot de betekenismatige plegtigheid om in dezen uwen T.: het L.: te ontsteken. Zijt mij daarin behulpzaam Z.: A.: BB.: fungerende Gr.: Offic.:.

En terwijl deze BB.: zich naar het O.: begaven, ontstak de Ged.: Grootmeester Nationaal de uitgebluschte St.: die op den Tr.: lag, aan de drie LL.: van den M.: , zeggende :

„In het O.: schittert het eeuwige L.: der waarheid, gesymboliseerd door den wortel van het heilig getal.

„Aan dit L.: , als een symbool, dat alle W.: , alle K.: en alle

S.: komen van den Gr.: B.: d.: H.:, ontsteken wij de St.: die de LL.: zal doen ontvlammen in dezen T.:."

Zich daarop met de beide fungerende Gr.: Opz.: naar het W.: hebbende begeven, gaf hij de St.: aan den fungerenden 2den Gr.: Opz.:, en verzocht hem het L.: te ontsteken in het W.: van de Kol.: ten N.:.

De fungerende 2de Gr.: Opz.: dit doende, sprak:

"Zelfkennis is de bron der ware W.:."

Daarop deed de fungerende 1ste Gr.: Opz.:, daartoe door den Ged.: Grootmeester Nationaal uitgenoodigd, de LL.: ontvlammen ten W.: van de Z.: Kol.:, daarbij zeggende:

"Alleen W.: en K.: voeren tot de ware S.:."

Vervolgens ontstak de Ged.: Grootmeester Nationaal de LL.: om het Tabl.:, terwijl hij de navolgende woorden sprak; bij het L.: ten W.::

"Moge, gelijk de zon de aarde verlicht en verwarmt, het L.:, dat uitgaat van dezen T.:, veredelend en beschavend doordringen in de harten der menschen."

Bij het L.: ten Z.::

"Moge, gelijk de maan straalt in de duisternis der aarde, het L.: dat uitgaat van dezen T.:, de duisternis doen wijken waar nog millioenen menschen den blinddoek dragen van onwetendheid, barbaarschheid, vooroordeel, onverdraagzaamheid en bijgeloof."

En bij het L.: ten O.::

"Moge elk Reg.: M.: dezer Werkpl.: de W.: bezitten en de K.:, zoo noodig om hem in waarheid te doen zijn een der LL.: van den T.:, een voorbeeld en voorganger tot de onvergankelijke S.:."

Op den Tr.: teruggekeerd, en nadat de T.: nu helder was verlicht, riep de Ged.: Grootmeester Nationaal den zegen in van den Gr.: B.: d.: H.::

"Tot U," zoo zeide hij, "Opperb.: van het onmetelijk H.:, tot U verheffen wij in dit plegtig uur onzen geest.

"Zegen het werk, dat wij hier verrigten, moge het L.: dat hier ontstoken is helder stralen in de duisternis; moge het de harten der menschen verlichten en verwarmen; moge het beschaving en veredeling, regten waarheid brengen in dit land en onder dit volk! Dit bidden; dit smeeken wij U met geheel ons verstand, met geheel ons hart, met geheel onze ziel."

Vervolgens verzocht de Ged.: Grootmeester Nationaal den Banierdrager der Loge met de omsluijverde Banier te naderen tot het O.:.

Toen deze voor het Alt.: stond, sprak de Ged.: Grootmeester Nationaal weder:

„Wat is, BB.:, den dapperen krijgsman dierbaarder dan zijn vaandel? daarmee gaat hij ten strijde, en het is hem als de leus der overwinning; liever de dood zegt hij, dan het vaandel te laten in handen van den vijand.

„En al is dat vaandel ook gescheurd en vaneengereten door kogels en sabelhouwen en bajonetsteken, toch blijft hij het behouden, want in dat half vergane doek ziet hij als de geschiedenis zijner heldendaden, ziet hij als eene lichtende ster, die hem leidt tot de victorie.

„Wij BB.:, wij voeren geen strijd op het gebied der stof, met zwaard en geweer; onze strijd beweegt zich uitsluitend op intellectueel en moreel gebied, wij strijden met woord en voorbeeld, met hoofd en hart, niet met staal en kruid en lood.

„Maar daarom is die strijd niet minder zwaar, heeft daarin de strijder niet minder behoefte aan de aanmoediging, aan de bezieling, die zijn vaandel den krijgsman verschaft.

„En die aanmoediging en die bezieling kunt gij vooral vinden in uw vaandel, want (terwijl hij den sluijer wegtrok) daarop schittert te midden van de geliefde oranjekeur, die u herinnert aan volharding, eendragt en vrijheid, de naam van onzen veel geliefden Nestor, Prins FREDERIK.

„Met die leus aan de spitse, BB.:, kunt gij gerust den levensstrijd kampen, want zij wijst u op godsvrucht, op deugd en op liefde.

„En wie zou in die leus, door het voorbeeld van dien oudsten aller Nederlandsche Vrijmetselaren, niet de overwinning behalen!

„Daarom, BB.:, houdt deze banier in eere, brengt haar onbesmet en rein als een heilig erfstuk over bij het nageslacht, en al moge dan ook de tand des tijds de vaan doen verkleuren, afknagen en verfladderen, zij blijve voor de K.: K.: in dit O.: een onveranderlijk symbool van godsvrucht, deugd en liefde.”

Vervolgens verzocht hij den Br.: Cerem.: het noodige te regelen voor de plegtige omgangen.

Onderwijl verklaarde de Ged.: Grootmeester Nationaal den BB.:, hoe de omgangen, gedaan door alle windstreken, den strijd des levens symboliseren; en, toen alles geregeld was, plaatste hij zich onder het St.: Gew.: met den uitroep: „En nu BB.: op ten strijde!” Langzaam en

statisch ontwikkelde zich de stoet in den T.:; voorop de banier der Orde, gevolgd door den fungerenden Gr.: Secr.: met de 3 Gr.: LL.: en het Wetboek op een kussen; daarna de Ged.: Grootmeester Nationaal onder een St.: Gew.: van 7, vervolgens de Banierdrager met de banier der Loge, gevolgd door den Reg.: M.: onder een St.: Gew.: van 5, hierna de deputatie der Zusterloges en de BB.: die in het O.: zitting hebben onder een St.: Gew.: van 5; verder de Vis.: , Leden en Kinderen der Loge 3 aan 3. De fungerende Gr.: Opz.: met de Opz.: der Loge sluiten den trein.

Terwijl de stoet zich voortbewoog deed het orgel zich hooren.

Telkens als hij in het O.: was gekomen, zweeg de muziek, stond de stoet stil en sprak de Ged.: Grootmeester Nationaal een toepasselijk woord. Het eerste was gewijd aan ware vrijheid in maçonnieken zin, het tweede aan de ware gelijkheid, het derde aan de ware broederschap, en ten slotte wees hij er op, hoe de BB.: met die drie woorden in hunne ware en edele beteekenis, gegrift in hoofd en hart, het oog vertrouwend gevestigd op het opschrift van de banier der Orde: „Ik ben die was en wezen zal,” en met den eerbiedwaardigen Vrijm.: , wiens naam schittert op de banier der Loge, ten voorbeeld, dappere en moedige kampvechters zouden zijn, in den moeilijken levensstrijd, en daarin ontwijfelbaar de overwinning zouden behalen.

Op den Tr.: teruggekeerd, noodigde de Ged.: Grootmeester Nationaal den fungerenden Gr.: Secr.: uit den Reg.: M.: en het bestuur der Loge te proclameren.

Vervolgens schaarden zich, op zijn verzoek, eerst de Offic.: der Loge, daarna de Voorz.: M.: en de Opzz.: om het Alt.:; achtereenvolgens legden zij de bij de Wet voorgescreven gelofte af, terwijl zij de hand uitstrekten boven de drie Gr.: LL.:.

Onderwijl zij zich met de teekenen hunner waardigheid omhingen, sprak de Ged.: Grootmeester Nationaal hen met ernst en hartelijkheid toe, hen gelukwenschende, dat zij door hunne BB.: waren waardig gekeurd de hun op-

gedragen ambten te vervullen, en hen aansporende om in alles hunne pligten te betrachten en door woord en voorbeeld krachtig mede te werken tot den bloei en den luister der nieuwe Werkpl., tot verbreiding van de beginselen der Orde, en tot bevordering van het heil der menschheid.

Ten slotte reikte hij het maillet over aan den Voorz. M., zeggende :

„En nu, geliefde Br.:! ontvang uit mijne hand het teeken des gezags. Laat het voor u zijn een teeken van orde en regelmaat, misbruik het nimmer om willekeur of onrecht te doen zegepralen, en moge elke slag, die er mede wordt geslagen, als de bezegeling zijn van recht en waarheid, van deugd en zielenadel.

„Overreikt ook gij, Z.: A.: fungerende Gr.: Opzz.:, uwe mailletten aan de Opzz.: der Loge, opdat deze met den M.: der Loge den geheimzinnigen driehoek vormende, eendragtig met hem mogen medewerken om de orde te bewaren, de Wet te handhaven en het L.: te doen zegevieren.

„En hiermede BB.:! verklaar ik de nieuw geconstitueerde Loge *Prins Frederik* naar de oude gebruiken der Vrijmetselaars op wettige wijze te zijn geïnstalleerd, alle Loges en BB.: over de gansche aarde verspreid uitnoodigende, des noods gebiedende, haar als een wettig en volmaakt O.: te kennen en te eerbiedigen.”

Hierna namen de Ged.: Grootmeester Nationaal en de fungerende Gr.: Offic.: de voor hen bestemde zetels in aan het hoofd der Z.: Kol.: in het O.:, en plaatste de Voorz.: M.: zich op den Tr.:, waar hij, nadat de BB.: met een maç.: applaus al het gesprokene en verrigte hadden gedekt, terstond het woord nam, zeggende :

„BB.:! Zoo is dan onze wensch bevredigd en zijn wij opgenomen in den Zusterkring, die thans het 3×3 , 3×3 maal vertegenwoordigt.

„Wij hebben reeds aan den ruw.: st.: gearbeid, en zijn ons dus onze tekortkomingen volkomen bewust. Toch aanvaarden we met vertrouwen het mandaat ons door onze medeleden opgedragen, overtuigd, als wij zijn, van hunne welwillende medewerking.

„Het Opperbestuur van onzen Bond, zij onze innige dank toegebracht voor de welwillende vervulling van onzen wensch; we hopen het vertrouwen in ons gesteld nimmer te beschamen!

„U Z.: V.: Ged.: Gr.: M.: Nat.:! en u Z.: A.: BB.: Gr.: Offic.:! zijn we erkentelijk voor de schoone taak die ge in ons midden hebt volbragt. Het L.: door u in onzen T.: ontstoken, schijne onverflauwd tot in lengte van dagen.

„Laten we nu den Z.: A.: Br.: fungerenden Gr.: Secret.: in de

gelegenheid stellen het proces-verbaal der installatie in orde te brengen, en daarom onze werkzaamheden een half uur schorsen."

Hierop werden de werkzaamheden geschorst; en het proces-verbaal der installatie opgemaakt en geteekend.

Na een half uur werden de werkzaamheden hervat; de Kapel, begeleid door het orgel, deed zich hooren.

Daarna noodigde de Voorz.: M.: Br.: E. B. KIELSTRA uit zich te plaatsen voor de gebr.: Kol.:, hebbende deze Br.: op zich genomen als feestredenaar op te treden.

Deze Br.: leverde, als Bouwst.:, de volgende feestrede:

"Het feest, BB.:! dat wij heden vieren, is van hooge beteekenis. Zou het dit wezen voor elke Werkpl.:, het is dit in het bijzonder voor de onze.

"Weinige jaren geleden toch, zou wel niemand gedacht hebben dat wij thans, op deze plaats, tot eene dergelijke zamenkomst zouden kunnen worden bijeengeroepen. Heden voor zeven jaren lag de vloot op de reede, met de krijgsmagt en het materieel welke noodig geacht werden om hier vasten voet te erlangen en hier Nederlands souvereiniteit te doen erkennen. Maar die krijgsmagt was nog niet ontscheept; *Groot-Atjeh* was voor ons toen nog een nagenoeg geheel onbekend land. Wij wisten slechts dat zijne bevolking ons diepen haat en groote vijandschap toedroeg, en alle krachten zou inspannen om ons af te slaan; dat hier weinig beschaving en veel zedeloosheid heerschte; dat hier geen Europeaan, althans geen Nederlander, zijn leven kon wagen.

"En nu, wij weten het allen, hoeveel inspanning, hoeveel bloed het heeft gekost om deze landstreek te onderwerpen aan het Nederlandsch gezag; hoe onze krijgsmagt heeft te kampen gehad met een' hardnekkigen vijand, met doodelijke ziekten; hoe zij die bezwaren heeft weten te overwinnen. Voorzeker zullen nog in geruimen tijd de sporen der door den oorlog toegebragte slagen niet geheel verdwenen zijn; maar toch, wanneer wij rondom ons zien, dan moeten wij erkennen, dat in het verstreken zevenjarig tijdperk door de Nederlanders te *Atjeh* zeer veel is gedaan.

"Een drietal jaren geleden was de toestand op verre na niet zoo gunstig als thans; toen was de kracht des vijands nog niet gebroken, en had *Kota Radja* nog zeer weinig van een vredesgarnizoen.

"Maar toen reeds gevoelden de BB.:, in dit O.: aanwezig, behoefte om zich onderling naauwer aanéén te sluiten tot de beoefening van maç.: deugden; zij sloegen de handen aan het werk en stichtten eene Maç.: Societeit, die weldra zooveel leden telde, dat er aan kon worden gedacht haar tot eene behoorlijk geconstitueerde Loge te hervormen. En zoo vinden wij nu, ter hoofdplaats van *Atjeh*, eene Werkplaats met 59 leden, gevestigd in een eigen, naar de behoefte geëvenredigd lokaal.

„Zouden er in de geschiedenis onzer Orde vele voorbeelden aan te wijzen zijn van de zoo spoedige oprigting eener Bouwhut, met zooveel levenskracht in een naauwelijks onderworpen land? Ik geloof het niet; maar zeker is het, dat de Orde in het algemeen, en bovenal wij, grooten dank zijn verschuldigd aan de BB., die hier den eersten stoot hebben gegeven tot den arbeid. Door hunne toewijding aan de K. K. is ons thans de gelegenheid geschonken die Kunst hier te beoefenen.

„Hoe zullen wij dat doen? Ziedaar eene vraag, die vooral heden ter sprake mag worden gebragt, en tot welker beantwoording ik kortelijk het doel der Orde in herinnering moet brengen.

„In de profane wereld worden dikwijls de bedoelingen der Vrijmetselaren zeer verkeerd voorgesteld. Ja, de vijanden onzer Orde gaan zoover, dat zij de Vrijmetselaren vereenzelvigen met communisten en carbonari; zij zien de hand der Orde in alle uitpattingen der maatschappij; als einddoel der Vrijmetselarij stellen zij voor: de omverwerping van troonen en altaren!

„Wij, Vrijmetselaren, zouden vijandig wezen tegen het gezag of den godsdienst! Tegen het gezag, behoeft dat hier wel eenige wederlegging? Zou dan een man, als Prins FREDERIK der Nederlanden, sinds 64 jaren aan het hoofd der Nederlandsche Loges staan, en zijne krachten met denzelfden onverflauwdén ijver aan de belangen der Orde wijden? Zouden wij dan onzen Ged. Grootmeester Nationaal heden in ons midden zien? Ja, ik mag vragen, zou dan deze Loge kunnen bestaan, waarvan bijna alle leden dienaren zijn van het gezag; waarvan zooveel leden voor de handhaving daarvan hier, in hetzelfde oord waar wij thans vergaderen, bloed en leven hebben veil gehad?

„Nee, zoodanige beschuldiging is, met het oog op de feiten onzinnig. En even onwaar is de beschuldiging, dat onze Orde vijandig gezind zou zijn tegen eenigen godsdienst of eenig kerkgenootschap.

„Wij waarden elke godsdienstige overtuiging; wij eerbiedigen allen, van welk kerkgeloof zij ook wezen mogen, die door hunne daden bewijzen geven van eene ernstige levensopvatting; zoowel de zendelingen, die de rust en de genoegens des levens opofferen om, soms met levensgevaar, het Christendom onder de heidenen te verkondigen, en daardoor bij dezen den grondslag leggen van hoogere beschaving; als de geestelijken en leeken, die den O. B. des H. liefhebben en vereeren, naar de voorstelling die zij zich van Hem vormen. Wij hebben te *Atjeh* eerbied gekregen voor de geestelijken van verschillende gezindheden die, te midden van oorlog of ziekten, met groote zelfverloochening hunne roeping volgden en zooveel hulpbehoevenden troostten en opbeurden. Wij erkennen gaarne, dat het de Katholieke geestelijkheid is geweest, die door hare kloosterscholen te *Batavia* den stoot heeft gegeven tot het verkrijgen van beter onderwijs voor meisjes, en dat die

geestelijkheid, o. a. ook door de broederschool te *Soerabaija*, het hare bijbrengt tot bevordering der beschaving. Achten wij de rigting, waarin zij haar onderwijs geeft, welligt eenzijdig, is haar standpunt het onze niet, — dat neemt niet weg, dat wij ook het goede erkennen bij hen, die ons, zoo ten onregte, dikwijls zoo fel bestrijden.

„Neen, wij zijn niet vijandig gestemd tegen eenig kerkgenootschap. Alleen dan stellen wij ons tegenover de kerkelijke partijen, indien deze den godsdienst willen misbruiken als dekmantel ter bevordering van baatzuchtige of heerschzuchtige bedoelingen; indien zij haat aankweken tusschen menschen en menschen, indien zij de verdraagzaamheid schenden, die een pligt der liefde is. De Vrijmetselaar is wars van gewetensdwang, die de regten aantast van den mensch. Maar onze Orde neemt in haren Bond alle vrije mannen op van goeden naam, van welk kerkgeloof zij ook wezen mogen, indien deze willen medewerken tot de bevordering van het geluk hunner medemenschen, tot uitbreiding van het rijk der Waarheid en der Liefde op aarde.

„Wat de Vrijmetselarij wil blijkt daaruit, dat zij JOHANNES den Dooper tot Schutspatroon heeft gekozen. Toen zijne leerlingen hem vroegen wat zij moesten doen, antwoordde hij: „Onderdrukt uwe baatzucht, uw eigenbelang en uwe liefdeloosheid, beoefent mededeelzaamheid en menschenliefde.” Dit beginsel, voor welks prediking hij zelfs zijn leven opofferde, vormt den grondslag onzer Orde. Ook voor den waren Vrijmetselaar, als voor den waren Christen, geldt het woord, dat de liefde het voornaamste is van alles.

„Met den grooten Heidenapostel zeggen wij: „De liefde is geduldig; zij is goedertieren.” De liefde is niet afgunstig, niet praalziek, niet opgeblazen, niet onwelvegelijk, niet zelfzuchtig, niet prikkelbaar. Zij rekent het kwaad niet toe, heeft in de ongerechtigheid geen behagen, maar verblijdt zich met de waarheid in al wat goed en edel is; alles bedekt, alles gelooft, alles hoopt, alles verdraagt zij. Jaagt de liefde na!

„Dat is de leer der Vrijmetselarij; onze handelingen moeten die leer tot grondslag hebben. Zij geeft ons aan hoe wij te handelen hebben om beter te worden, en tot het geluk onzer medemenschen bij te dragen.

„De liefde is geduldig, goedertieren, niet afgunstig, zij rekent het kwaad niet toe.” Alzoo heeft de echte Vrijmetselaar geduld met den evenmensch, ook al schiet deze door zijne zwakheid te kort in zijne zedelijke of maatschappelijke verplichtingen. Hij verstoet hem niet, maar is goedertieren, overtuigd dat hij zelf nog ver van de volmaaktheid is. Hij is niet afgunstig, maar verheugt zich in het geluk zijner medemenschen. Hij rekent het kwaad niet toe, maar ontfermt zich over den zwakke, blijft lankmoedig ook jegens den diepstgezonkene. Want een straal van de zon der Eeuwige liefde verlicht zijn hart.

„De liefde is niet praalziek.” Daarom moeten wij, indien wij vermeenen iets goeds te hebben gedaan, ons daarop niet verheffen; niet in den lof der wereld, maar in ons binnenste, door de stem van ons geweten, moeten wij onze hoogste belooning vinden. Daarom eischt onze Orde geheimhouding van onze handelingen als Vrijmetselaar tegenover de buitenwereld.

„De liefde is niet opgeblazen, niet onwelveogelijk, niet zelfzuchtig, niet prikkelbaar.” Met het oog hierop, leeren wij dat zelfkennis de eerste pligt is van den Vrijmetselaar. Hij, die zichzelf kent, weet zijne hartstogten te bedwingen en zijne neigingen ten goede te keeren; daardoor wordt hij er toe gebragt ook zijne zelfzucht af te leggen, zijne kleingeestigheid te laten varen, en wordt zijne ziel geopend voor de geheele menschheid. Door de beoefening der zelfkennis leeren wij, hoeveel ons zelven nog ontbreekt, en hoezeer het dus onze pligt is, minzaam, niet opgeblazen te zijn jegens een ander.

„De liefde heeft in de ongerechtigheid geen behagen, maar verblijdt zich met de waarheid in al wat goed en edel is.” Daarom moet de ware Vrijmetselaar met geestelijke wapenen strijden tegen al wat onregt is, en het goede en edele, zooveel in zijn vermogen is, bevorderen. Daarom steunen wij liefdadige instellingen, ook al zijn zij niet van maatschappelijke oorsprong; daarom streven wij er naar verlichting en beschaving te bevorderen onder onze medemenschen.

„De liefde bedekt, gelooft, hoopt, verdraagt alles.” Dus verdraagzaamheid, B.B., jegens wie ook! Veroordeelen wij den mensch niet, die 't zij in het staatkundige, 't zij in het godsdienstige, 't zij in eenig ander opzicht, eene andere meening is toegedaan dan wij. Zoeken wij in zijne handelingen eerder naar de edele drijfveeren dan naar de slechte. Wanneer wij de bestaande partij-schappen in de wereld ontleden, dan zien wij maar al te dikwijls hoe de ware broederliefde geschaad wordt door gemis aan waardering van elkanders bedoeling.

„Jaagt de liefde na!” Laat de liefde de grondslag zijn van uwe handelingen tegenover uwe medemenschen, tegenover uwe echtgenooten, tegenover uwe kinderen, en gij zult u gelukkig gevoelen, ook te midden der zware stormen des levens. Al zijn miskenning en ondank uw loon, uw geweten zal gerust zijn.

„Jaagt de liefde na!” Dat is het gebod onzer Orde; daardoor is de Vrijmetselarij voortreffelijk en verheven, en daarom kan zij ten zegen zijn zoo voor hare leden, als voor hen, die buiten de Orde staan.

„Wanneer wij ons nu de vraag stellen, of onze Orde de boven besproken leer niet alleen predikt, maar ook in toepassing brengt, dan kunnen wij, meen ik, naar waarheid verklaren, dat zij dit althans tracht te doen. Niemand onzer, die eenigen tijd onze Werkplaatsen heeft bezocht, is het onbekend dat het streven der

Orde daarop is gerigt, en voor de profane wereld leggen tal van liefdadige instellingen, door haar gesticht of gesteund, getuigenis af van hare bedoelingen. O, voorzeker schiet zij nog in vele opzigten te kort, en indien wij haar willen beoordeelen, moeten ook wij bedenken dat de „liefde geduldig” is. Maar toch, meen ik, dat wij nu reeds in alle nederigheid mogen zeggen, dat onze Orde in vele opzigten een zegen is voor het menschedom.

„Zal onze Werkpl.: zich van lieverlede eene eervolle plaats verwerven onder hare Zusters? Zal ook zij naar behooren medewerken tot verspreiding van dien zegen? Alleen de toekomst zal op deze vragen een juist antwoord kunnen geven, maar intusschen kunnen wij die toekomst met vrouwen tegengaan en met goeden moed onzen arbeid voortzetten.

„De maatschappelijke toestanden in dit O.: zullen voorloopig nog wel niet toelaten dat onze Loge, zooals men dat noemt, veel naar buiten werkt; regtstreeks zal de buitenwereld van onze handelingen in den eersten tijd weinig bespeuren. Maar daarom zal deze Werkpl.: niet minder nut kunnen stichten, indien wij dat ernstig willen. De liefde is niet praalziek, het oordeel der wereld is ons tot eene zekere hoogte onverschillig. Maar de hier verkondigde plicht van algemeene menschenliefde zal ons, indien wij niet alleen hoorders des woords, maar ook daders zijn, beter maken voor ons zelve en ook voor anderen, en er ons toe brengen dat wij onze verplichtingen als burgers van den staat, als echtgenooten, als vaders steeds beter leeren kennen en nakomen. En wij behoeven niet te vreezen dat ons de gelegenheid zal ontbreken om de beginselen der Orde in praktijk te brengen; voor onze Werkpl.: zal zich die gelegenheid dikwijls genoeg voordoen, en voor ieder onzer individueel stellig van dag tot dag, van uur tot uur.

„In één opzicht is onze Loge in een bijzonder gunstigen toestand. Nagenoeg al hare leden zijn mannen van ongeveer dezelfde ontwikkeling. Voor kleingeestigheid, voor een overdreven hechten aan vormen behoeft hier geene vrees te bestaan. En de maatschappelijke stelling der leden brengt mede, dat onze maç.: kring inniger kan zijn dan op de meeste andere plaatsen, waar onze Kunst beoefening vindt.

„Door de vestiging der Loge *Prins Frederik* wordt ons de gelegenheid geopend om onze Orde te verheffen in de oogen der profanen. In eene kleine maatschappij, zooals die van *Kota Radja*, voor een groot gedeelte bestaande uit personen, die dagelijks met elkander in aanraking komen, leeren allen elkander weldra eenigzins kennen. Streven wij er naar deze Werkpl.: steeds te doen zijn eene vereeniging van innig door den geest der liefde verbonden BB.:, die ook in de prof.: wereld toonen van dien geest doordrongen te zijn. Dragen wij zorg dat hier steeds vrede en eendragt blijve heerschen. Toonen wij door onze handelingen dat

„echt maçonniek” en „braaf” woorden van dezelfde beteekenis zijn. Dan zal hier bij een aantal ontwikkelde personen genegenheid voor onze Orde worden aangekweekt; eene genegenheid, die onvermijdelijk den opbouw van den Tempel der humaniteit ten goede zal komen.

„De dure pligt rust op ons, BB.:, om door ons voorbeeld de Vrijmetselarij door de proff.: te doen hoogachten, en daardoor de vijandschap te vernietigen, die sommigen, laten wij aannemen uit onkunde, tegen onze Orde koesteren. Door de wijze waarop gearbeid zal worden in deze Werkpl.:, moeten wij toonen dat niet ten onrechte op hare banier den naam staat geschreven van den edelen Vorst, die, als onze Grootmeester, de Nederlandsche Vrijmetselarij sinds zoo vele jaren op zoo voortreffelijke wijze bestuurt. Moge onze Loge er steeds naar streven om, op even waardige wijze als Hij, den naam van Prins FREDERIK te dragen.

„BB.:! het zij ons heilige ernst, het zij, op dit onder zoo gunstige omstandigheden gevierde feest, ons plegtig voornemen met alle inspanning te trachten ware Vrijmetselaren te worden en, door verspreiding en toepassing van de beginselen der algemeene menschenliefde, den bloei onzer Orde en dien onzer jeugdige Werkpl.: te verhoogen.

„De liefde hoopt alles!” En zoo hopen wij, dat het eenmaal, zoo in de maçonnieke als in de profane wereld, een eernaam zal wezen lid te zijn van de Loge *Prins Frederik*, in het O.: van *Kota Radja*.

„Veroorloof mij, ten slotte, Z.: V.: Br.: Ged.: Grootmeester Nationaal! nog een woord van dank voor uwe tegenwoordigheid te dezer plaatse. Op geene betere wijze kan deze T.: der liefde worden ingewijd, dan door uwe persoonlijke medewerking. Gij, die meer dan 30 jaren aan de Orde verbonden zijt, en gedurende ruim 13 jaren, namens uwen Hoog Eerwaarden Lastgever, den maç.: arbeid in deze gewesten bestuurt, gij hebt meer dan een ander der Indische BB.: bijgedragen tot den bloei, waarin onze Orde zich thans in Insulinde mag verheugen. Door allen wordt gij gewaardeerd als een sieraad der Orde, als haar hechtste steunpilaar in *Indië*. Heb ik persoonlijk, in de 12 jaren, die er verlopen zijn sedert ik door u als lid der Orde werd gewijd, u steeds meer leeren hoogachten, — ik kan u de verzekering geven, dat ik niet alleen namens mijzelven, maar ook namens alle aanwezige BB.: spreek, indien ik den wensch uit, dat gij de Vrijmetselaren in *Indië* nog langen tijd door uwe wijsheid zult voorlichten en steunen; dat het u gegeven moge zijn nog vele jaren met denzelfden onverdroten ijver mede te werken, en het voorbeeld te geven bij den opbouw van den eeuwigden T.: der humaniteit!”

Nadat deze feestrede met maç.: applaus was gedekt

werd het woord gegeven aan de Vertegenwoordigers der Zusterloges.

Br.: L. W. C. VAN DEN BERG, Ges.: Reg.: M.: der Loge *de Ster in het Oosten* in het O.: van *Batavia*, was de tolk der gevoelens van die Loge, en riep de nieuwe Zusterloge een hartelijk welkom toe.

Br.: STUMPF, Vertegenwoordiger der Loge *Mata Hari* in het O.: van *Padang*, bragt den gelukwensch dier Werkpl.: over (1).

Br.: HUTTENBACH, Vertegenwoordiger der Loge *Royal Prince of Wales* in het O.: van *Penang*, sprak namens die Loge in zijne moedertaal (Duitsch) den volgende heilwensch :

Schönheit! Weisheit! Kraft!

Zur Eröffnung der Loge *Prins Frederik* in *Atjeh*.

Ein neues Haus der Menschheit aufgerichtet

Im fremden Land, das kurzlich Wald nur war,

Ein neuer Tempel ist durch Euch errichtet,

Der ew'gen Wahrheit wieder ein Altar.

Wo noch vor Kurzem raste Todesringen,

Wo kaum der Schlachten Ruf des Kriegs verhallt,

Wo einst nur Elend und der Krankheit schlingen

Und wo als Recht nur herrschte die Gewalt;

Da seht Ihr jetzt, von hohem Sinn durchdrungen,

Zum ernsten Werke Männer ernst vereint,

Seht Ihr die Brüder Hand in Hand geschlungen.

Zum Weisheits, Rechts und Schönheits Dienst geeint.

Wo früher Musen nie den Reigen führten,

Wo hässlich Wildheit formlos roh nur war zu schau'n,

Noch nie die Künste Menschenwerk verzierten,

Da wollen wir der Schönheit einen Tempel bau'n.

Und da, wo sinnlos, einst der nackte Wilde,

Centennien ungebildet sah vorüber geh'n

Sich abergläubisch neigte Götzenbilden,

Da Brüder, soll hinfort der Weisheit Tempel steh'n.

(1) De overige Zusterloges in *Indië* waren niet vertegenwoordigd, doordien van haar nog geen antwoord kon ontvangen zijn op de gezondene teekenpl.:, waarbij van de installatie werd kennis gegeven. Van de Loge *Zetland*, in het O.: van *Singapore*, werd later eene schriftelijke gelukwensching ontvangen.

Die Kraft von Euch, Ihr Brüder, in den Waffen,
 Die Kraft, die war's, die so viel Hohes hat vollbracht.
 Drum denket heute auch beim frohen Schaffen,
 Der tapfren Helden, die der Tod hinweg gerafft.

O, lasst uns hoffen, dass der Waffen streit zu Ende,
 Dass holder Friede diesem Lande kunftig lacht,
 Der sollte Kraft der Feinde Herzen zu uns wende,
 Versöhnt durch milde Weisheit und der Schönheit Macht.

Dann wird ein Jeder unsern Zweck erkennen,
 Dann bringt des Ordens Werk dem Lande Glück,
 Und Jeder wird mit Stolz den Namen nennen
 Der neuen Loge: „Heil Prinz Frederick.“

Vervolgens deelde de Voorz.: M.: mede, dat door hem telegrafisch berigt aan den Ged.: Grootmeester Nationaal in *Nederland*, den Z.: V.: Br.: J. J. F. NOORDZIEK, werd verzonden, met verzoek den H.: E.: Grootmeester Nationaal van het feest der installatie kennis te geven, en dat daarop telegrafisch antwoord is ontvangen, luidende:

„Hartelijke gelukwensch namens Prins.“

„NOORDZIEK.“

Nog werd mededeeling gedaan van eene ontvangen teekenpl.: van den M.: van Eer onzer Werkpl.: , Br.: C. J. J. H. VAN KEMPEN, waarbij die Br.: de Loge met deze plegtige gelegenheid feliciteert.

Nadat de Voorz.: M.: de Afgevv.: der Zusterloges voor hunne hooggeachte belangstelling had bedankt, noodigde hij den Ged.: Grootmeester Nationaal en de fungerende Gr.: Offic.: , de Afgevv.: der Zusterloges en de BB.: Visit.: uit om deel te nemen aan het Banket.

Onder het verlaten van den T.: deed de Kapel, begeleid van het orgel, zich hooren.

De Banketzaal was met bloemen, vlaggen en guirlandes feestelijk versierd, het portret van den Hoog Eerw.: Grootmeester Nationaal was met bloemen omhangen.

De Kapel, begeleid door orgelmuziek, deed zich van tijd tot tijd hooren, en werden de volgende, vooraf bepaalde Kann.: uitgebragt:

1°. Aan de nieuwe Loge.

2°. Aan Vaderland en Koning, en het land onzer inwoning.

3°. Aan den Grootmeester Nationaal, Zijnen Ged.: in deze gewesten en de Deputatie van het Groot-Oosten.

4°. Aan den Reg.: M.: der Loge.

5°. Aan de Deputatien der Zusterloges.

6°. Aan de Opzz.: en verdere Offic.: en Leden der Loge.

7°. Aan de BB.: Visit:..

8°. Aan alle Vrijmetselaren op den aardbodem.

De Kann.: aan Vaderland en Koning en het land onzer inwoning, door den feestredenaar Br.: E. B. KIELSTRA uitgebragt, luidde:

„Hoezeer een Vrijmetselaar zich een wereldburger moge noemen, toch trekt zijn hart steeds naar het Vaderland; naar het land, waaraan de meesten onzer nog nauw verbonden zijn, en waarheen de meesten hopen, na volbragten arbeid in *Indië*, nog eenmaal terug te keeren.

„Voor dat land heeft de Vrijmetselaar sympathie, omdat het groote beginsel van gewetensvrijheid daar het eerst met volle kracht werd uitgesproken en nog steeds wordt gehandhaafd.

„En wij, Nederlanders, in *Indië* gevestigd, blijven verknochtheid gevoelen voor het land, waar wij in onze jeugdige jaren zooveel vreugde hebben gesmaakt; waar onze betrekkingen ons blijven wachten.

„Evenzeer echter voelen wij ons verbonden aan het schoone Insulinde, waar wij een tweede Vaderland hebben gevonden; waar velen onder ons nieuwe, onverbreekbare banden hebben aangeknoopt. Met regt spreken wij niet alleen van het geliefde Vaderland, maar ook van ons dierbaar *Indië*.

„Moge ons hart steeds verplicht blijven die twee in één' adem te noemen! De Nederlandsche heerschappij blijve een zegen voor het Oosten; zij verspreide hier welvaart, orde en rust; zij blijve het werk der beschaving en verlichting ongestoord voortzetten.

„BB.: Onze eerste kreet zij dus: Heil aan *Nederland* en *Indië*!

„Wanneer wij spreken van het land onzer tegenwoordige inwoning, het voormalig rijk van *Atjeñ*, dan denken wij met weemoed aan de velen, die hier, met een schitterend betoon van dapperheid en Vaderlandsliefde, hun leven hebben veil gehad voor de onderwerping van dit gewest aan het Nederlandsch gezag. Moge het spoedig blijken, dat hun bloed niet te vergeefs heeft gestroomd, dat hunne zware opofferingen niet onnut zijn geweest. Moge dit vruchtbaar land binnen weinige jaren, onder een wijs, krachtig en

regtvaardig bestuur, genezen van de wonden, welke de oorlog heeft toegebracht, een' hooger trap van bloei en ontwikkeling bereiken, moge het weldra genoemd worden eene schoone parel aan Neêrlands Kroon!

„Onze tweede dronk zij gewijd aan de toekomst van *Atjeh*!

„Het stamhuis van *Oranje* heeft sedert meer dan drie eeuwen zulke groote uitstekende diensten bewezen aan het Nederlandsche volk, dat het daardoor dit volk met den sterken band der dankbaarheid aan zich verbonden heeft. *Nederland* en *Oranje* zijn één, het verbond tusschen beide is hecht en sterk, omdat *Nederland* de opkomst en het voortbestaan zijner onafhankelijkheid aan de Prinsen van *Oranje* heeft te danken gehad.

„Alleen daarom kan de afstammeling uit dat roemrijke stamhuis reeds rekenen op onze liefde en trouw. Hoeveel te meer dan nog onze tegenwoordige Koning, die, gedurende meer dan 31 jaren, *Nederland* en *Indië* met zooveel wijsheid bestuurt, zoodat al dien tijd in *Nederland* ongestoorde vrede bleef heerschen, terwijl in *Indië* in vele gewesten het bestuur op hechtere grondslagen gevestigd werd, en beide, *Nederland* en *Insulinde*, met reuzenschreden zijn vooruitgegaan op de baan der ontwikkeling.

„Wij, bijna allen 's Konings dienaren, eeren dien Vorst hoog, en stellig is het ons aller wensch, dat Koning **WILLEM** de Derde nog vele jaren de kracht behoude om *Nederland* en *Indië* met wijsheid te regeren.

„Alzoo roep ik u op, BB., om ten derde male het glas omhoog te heffen, en allen in te stemmen met den kreet: „Leve de Koning!“

Behalve de bovengenoemde, werden nog een groot aantal dronken ingesteld, die getuigden van de broederlijke en feestelijke geestdrift der BB.:

Na afloop van het Banket werd de Loge door den Voorz.: M.: volgens ritueel gesloten.

KORT VERSLAG

DER

Feestviering van het 125jarig bestaan der A.: Loge

CONCORDIA VINCIT ANIMOS,

in het O.: van Amsterdam,

gehouden den 3den December 1880 g.: s.:

MEDEGEDEELD DOOR

Br.: A. BONTJES,

Secretaris der Werkpl.:

Was, wel is waar, de vreugde van het 125jarig bestaan der oudste in *Nederland* gevestigde Werkplaats voor *Concordia vincit animos* nog kort te voren in rouw verkeerd door het plotseling afsterven van haren A.: Reg.: M.: , en de feestviering daardoor verdaagd, en moest men ook, bij het opstellen van het latere feestprogramma, op bezuiniging bedacht zijn, te meer wijl een liefdadig doel veel geld eischte en een gedeelte der voor het feest opgebragte gelden daarvoor beschikbaar werd gesteld, toch waren de leden zoo doordrongen van de belangrijkheid van het feest, dat besloten werd gemeld heuglijk feit op passende, hoewel eenvoudige wijze te herdenken.

De Feestcommissie, bestaande uit de BB.: G. N. VAN ZEGWAART, J. F. HOLMAN en H. A. C. DEKKER, door het onverwachte doodsberigt in hunne veelvuldige werkzaamheden gestuit, waren zoo vervuld van het ge-

wigt hunner taak, dat zij, vooral door de krachtige medewerking van den Ged.: M.: der Loge Br.: D. WOLF POLAK, alsook geschraagd in hun pogen door de onvermoeide werkzaamheid van Br.: JOH. M. COENEN, Directeur der Kapel, en verscheiden BB.: musici en zangers, op nieuw de werkzaamheden opvatten en voor geene zwaarigheden terugdeinsden.

Het feest, dat eerst plaats zou gehad hebben op 1 Mei 1880, werd nu vastgesteld op 3 December 1880; en daar bepaald was dat het huishoudelijk zou worden gevierd, werden ditmaal geene officieele uitnoodigingen gedaan, en alleen de aankondiging in de gewone dagbladen geplaatst. Toch toonde eene talrijke opkomst van BB.: Bezoekeren, dat velen in- en buiten het O.: van Amsterdam met warme belangstelling voor *Concordia vincit animos* waren beziel. O. a. werd de Loge *la Persévérance* door drie leden vertegenwoordigd, de BB.: M. KATZ, DOUDART DE LA GRÉ en J. BEIDEL. Twee A.: MM.: Br.: CANTOR, van de Loge *la Paix*, en Br.: COHEN, van de Loge *la Bien Aimée*, verhoogden door hunne tegenwoordigheid den luister van het O.:; maar wat de meeste plegtigheid bijzette, was de tegenwoordigheid van Br.: J. VAN SOMEREN BRAND, in hoedanigheid van Afgevaardigde van het Collegie van Groot-Officieren.

Nadat allen op gebruikelijke wijze, en met alle maç.: plegtigheid, binnen den T.: waren geleid, bood de A.: M.: Reg.: M.:, Br.: L. VAN DOESBURGH, het maillet aan den tegenwoordig zijnde Groot-Officier, hetwelk deze op de minzaamste en vleijendste wijze weder aan den Reg.: M.: overhandigde, daar, zooals de Z.: A.: Br.: zeide, hij overtuigd was dat het in goede handen berustte.

Thans heette de A.: M.: de BB.: welkom in den T.: des Lichts, in het vaderland van het L.:. Hij deed uitkomen hoe de Nederlanden niet ten onregte wel eens het vaderland van DESCARTES genoemd waren, en alhoewel BOURDIN en VOETIUS het Cartesianismus heftig bestreden, de Dordsche Synode in 1665 die leer verbood en de Utrechtsche Magistraat in 1676 zelfs bij voordragten er niet eens van gerept wilde hebben, de

eenmaal gestrooide zaden zich ontwikkelden; ja, van lieverlede de Universiteiten van *Utrecht, Leiden, Groningen, Franeker, Nijmegen* en *Leuven* er als het ware van doordrongen waren. Hij noemde REGIUS in *Utrecht*, RAEIJ en HEIDANUS in *Leiden*; CLAUBERG en BALTHASAR BECKER werden niet vergeten, en zoo kwam hij tot ARNOLD GEULINCK, die zijn *Ethica* op het *ἡθικὴ θεωρία* vestigde. Hij noemde het land, hetwelk van de vroegste tijden op zulke beginselen kon bogen, een vruchtbaren bodem voor de Vrijmetselarij, vooral na de verdere ontwikkeling tot op onzen grooten BARUCH SPINOZA. Het was dus niet te verwonderen, dat reeds vroeg zich Loges hier te lande ontwikkeld hadden.

Het was hem wel te moede zoo vele BB.: opgekomen te zien tot herdenking van deze heuglijke gebeurtenis, het 125jarig feest dezer Werkplaats; tevens den wensch uitsprekende, dat zij, bij de intrede van het zesde vierendeel eeuws, hare groote roeping niet mogt voorbijzien, maar er naar streven zou Licht en Waarheid bevorderlijk te blijven.

Nu werden de BB.: dilettanten (zangers) en musici verzocht, onder directie van den Directeur der Kapel, de volgende feestcantate uit te voeren, waarvan de woorden door Br.: G. N. VAN ZEGWAART en de muziek door Br.: JOH. M. COENEN geleverd waren:

Koor.

Een luid hoezee, CONCORDIA ter eer,
Weerklink in deez' versierde zale,
Waar vijf kwart eeuw in schoone tale,
Verkondigd werd de reinste leer.

Trio voor Baritons.

Honderd vijf-en-twintig jaren,
Mocht zich hier de Wijsheid paren
Aan de Schoonheid en de Kracht.
Zegen werd haar veel geschonken,
En als Heil en Voorspoed blonken,
Toonde C.: V.: A.: haar macht.

Koor met viool-solo door Br.: A. DE LEEUW.

Broederlijke liefde
Heelde wat ons griede,
Gaf na arbeid lust.
Eendracht won de harten,
Troffen al eens smarten,
Zij schonk vreë en rust.

Bariton solo, te zingen door Br.: FRANKEN

O, bloei steeds voort geliefd CONCORDIA
Waar in zoo menig duisterling
Nieuw licht voor zijnen geest ontving;
Uw kleur blijf' wit, uw leus steeds C.: V.: A.:
O, werk en streef en leer te alle tijden,
Blijf jong, hoezeer gij onder wordt.
Het zwaard aan uwe zijd' gegord,
Zij immer 't beeld van uw voortdurend strijden.

Koor.

Haleluja!
Al die kwamen
Werden hier gesterkt, geleid,
Vonden hier humaniteit.
Blijf' 't zoo immer:
Amen!

Daarop betrad de Redenaar, Br.: G. N. VAN ZEGWAART, de geknotte Kolm en deed, in eene breedvoerige rede, uitkomen, hoe de Loge, in den lateren tijd, vooral veel geleden had, doordat eierzuchtigen hunne belangen boven die der Orde stelden. Vervolgens gaf hij, in aansluiting aan het 100jarig verslag van Br.: W. J. C. VAN HASSELT, eene biographie van de voornaamste leden, welke zich aan de Loge gedurende de laatste 25 jaren hadden verplicht gemaakt, en wel herdacht hij eerst hen, die dit O.: met het eeuwig O.: verwisseld hebben, om daarna enkele woorden te wijden aan hen, welke de Loge nog onder hare leden mag tellen. Niet werden vergeten de BB.: J. VAN SOMEREN BRAND, J. WIJDOOGEN Jr., J. NOORDBERGH Az. en D. WOLF POLAK, aan welke laatste drie vooral het behoud der Loge te danken was. Daarna wees hij er op dat, volgens den Schotschen Constitutiebrief, in berusting bij den Z.: A.: Br.: J. VAN SOMEREN

BRAND, Reg.: M.: van Eer der Werkplaats, de Loge *Concordia vincit animos* gevestigd werd op 14 April 1755, alzoo met regt haar 125jarig feest vieren, en zich de oudste der gevestigde, wettig geconstitueerde Werkpl.: noemen mogt. Eindelijk deed spreker nitkomen, wat in het vervolg van de Vrijmetselarij in het algemeen, en van de Loge *Concordia vincit animos* in het bijzonder, verwacht werd. Hij deed opmerken hoe de teekenen des tijds ons waarschuwen, dat wij weder aan een keerpunt op maatschappelijk en zedelijk leven staan, en dat, wil men hervormingen van vooruitgang zonder schokken en beroeringen, het L.: van uit den Vrijmetselaarstempel daartoe den weg moet voorbereiden. Vooral deed hij uitkomen, hoe ontwikkeling van den geest, door vrij onderwijs, de eenige factor was waardoor LOYOLA en consorten moeten bestreden worden, en dat weten, gebaseerd op de onveranderlijke wetten der natuur, verre te verkiezen is boven alle geloof op gezag, van welk kerkgenootschap dan ook. Ten slotte drukte spreker den wensch uit, dat *Concordia* vooral het voetspoor van de Loge *La Paix* zou volgen, die reeds gedurende geruimen tijd op zeer ontwikkelende wijze werkzaam is, en dat *Concordia vincit animos*, in vereeniging met al hare zusters in en buiten Amsterdam, krachtig mogt werkzaam blijven tot voortbouw van den maç.: T.: des L.:.

Nadat den Br.: Redenaar hulde was toegebracht voor zijn uitvoerig Bouwst.:, droeg Br.: N. P. WEDEMEIJER een violoncel-solo voor, welke alle aanwezigen op de zichtbaarste wijze stichtte. Luider dan zulks dan ook wel in den T.: betaamt, werden hem de welverdiende lauweren toegebracht.

Daarop had een treffend tooneel plaats. Br.: N. SAX, gedurende 25 jaren Br.: Servant der Loge, werd voor den Troon des A.: Meesters geroepen, en in sierlijke bewoordingen hem hulde gebracht voor de trouw en liefde, welke hij ten allen tijde voor de Loge *Concordia vincit animos* had aan den dag gelegd; waarbij hem tevens als aandenken een prachtig gouden remontoir horloge met inscriptie werd ter hand gesteld.

Hierop werd eene solo-voordragt gehouden door Br.: VAN Ooy, die met prachtig geluid het immer tref-fende „O Isis und Osiris” voordroeg.

Nadat verder de Aalmoezeniers waren rondgegaan, werd den BB.: medegedeeld, dat de opbrengst zou strekken voor hetzelfde doel als waarvoor een gedeelte der feestgelden waren gereserveerd.

Toen vervolgens gelegenheid werd gegeven aan BB.: Visiteuren het woord te voeren, nam Br.: J. VAN SOMEREN BRAND het woord, om namens het Collegie van Groot-Officieren een woord van dank en hulde toe te brengen, zoowel aan de Feestcommissie, aan den Reg.: M.:, aan den Br.: Redenaar en aan alle BB.:, die tot het wel-slagen van dezen feestavond hadden bijgedragen. Even-zoo nam de Reg.: M.: van de Loge *la Paix* het woord, die vooral wees op de goede verstandhouding die immer tusschen *la Paix* en *Concordia* had geheerscht, en aan *Concordia* eene schoone toekomst voorspelde, daar zij in zich die krachten bevatte, welke eene Werkpl.: moeten doen bloeijen. De A.: M.: van de Loge *la Bien Aimée* meende dat het noodzakelijker was meer door het werken naar buiten dan door philosophische beschouwingen binnen den Tempel te arbeiden.

Ook de Loge *la Persévérance*, bij monde von Br.: J. BEIDEL, uitte een woord van opregten dank en hulde aan de Loge *Concordia vincit animos*, die op zoo waar-dige, echt maçonnieke wijze wist feest te vieren, en wenschte, dat immer *Concordia* mogt bloeijen en daardoor de Vrijmetselarij in het algemeen gebaat worden.

Alsnu werd het volgende gezang, gedicht en gecomponeerd door de hiervoren genoemde BB.:, door Br.: J. HARTOG (bariton-solo), begeleid door het koor, ge-zongen:

Broeders Vrije Metselaren,
Die met ons hier mogt vergaren,
Nog één bede zij geuit:
Blijft der Orde steeds ten zegen
Deze Werkpl.: regt genegen,
Tot de dood uw' oogen sluit.

Hierna noodigde de Reg.: M.: de BB.: leden der Werkplaats en BB.: Visiteuren uit deel te nemen aan de eenvoudige Tafelloge, waar, onder het drinken van een glas wijn, nog menige toast, zoowel officiële als niet-officiële, werden uitgebragt, en zulk eene uitnemende regt feestelijke stemming heerschte, dat middernacht en veel meer verstreken was, alvorens de BB.: van elkander scheidden.

HET VIJFTIGJARIGE HERINNERINGSFEEST

VAN DE

A.: Loge ULTRAJECTINA,

werkende in het O.: van Utrecht,

MEDEGEDEELD DOOR

Br.: E. L. G. P. C. ANDRAU,

Secretaris der Werkpl.:

In het najaar van het voor *Nederland's* historie zoo gedenkwaardige jaar 1830, besloten eenige BB.: in *Utrecht* pogingen aan te wenden om het, sedert vele jaren aldaar uitgebluschte, L.: der Vrijmetselarij weder te ontsteken. Hunne pogingen werden door het Groot-Oosten welwillend ondersteund en, op den 8sten dag der 10de maand van het jaar d.: W.: L.: 5830, werd de Loge *Ultrajectina* plegtig geopend.

De BB.: , die tegenwoordig in deze Loge werken, besloten, in den loop van 1880, op dien 8sten dag zelf dit heugelijk feit te herdenken, en reeds was alles voor het eenvoudige feest bijna gereed, toen het onverwacht heengaan naar het E.: O.: van onzen A.: Br.: L. C. J. A. DE VOGEL, in leven Bibliothecaris en Archivaris der Loge, het besluit deed nemen de viering van den gedenktag tot den 27sten dag dierzelfde maand uit te stellen.

Toen deze dag aangebroken was, verzamelden de BB.: leden der Loge zich tegen den middag in den Voorhof des Tempels, opdat de werkzaamheden ten één ure in volle kracht zouden kunnen aanvangen. Op het vooraf bepaalde uur opende de A.: Reg.: M.: Br.:

J. D. GERLINGS de Loge, waar de lichten niet onstoken waren, in den Leerlingsgr. De T.: was op eenvoudige doch nette wijze versierd: aan het hoofd der Z.:kolom was op eene smaakvolle console, een geschenk van den A.: Br.: G. J. CUBES, de buste van Z. K. H. Prins FREDERIK der Nederlanden, onzen beminden Hoog Eerwaarden Grootmeester Nationaal, geplaatst, en in de hoeken links en rechts van den Troon prijkten in vergulde cijfers de jaartallen 5830 en 5880. Bovendien waren in de nis in de N.:kolom, op een in eene eenvoudige lijst gevat chassinet, de namen vereeuwigd der oprichters van *Ultrajectina*. Op 't Alt.: lag, nevens de gewone symbolen, de Constitutiebrief.

Nadat de BB.: leden der Loge zich allen op de voor hen bestemde zitplaatsen bevonden, werd het bezoek van BB.: Afgevaardigden uit andere Oostens aangekondigd.

Op plegtige wijze werden deze onder het St.: Gew.: door BB.: Herauten met den Banierdrager binnengeleid, en met een hartelijk woord door den Reg.: M.: verwelkomd.

De volgende Loges hadden Afgevaardigden gezonden: *de Drie Kolommen*, in het O.: van Rotterdam, BB.: W. A. TER BRUGGEN en P. W. DICKS; *Acacia*, in het O.: van Rotterdam, BB.: N. T. H. JANSSEN en G. LEVINGSTON; *la Charité*, in het O.: van Amsterdam, Br.: H. ZEEMAN, tevens lid van Eer van *Ultrajectina*; *Concordia vincit animos*, in het O.: van Amsterdam, BB.: W. A. VAN DER GANT en J. M. VORST; *l'Union Royale*, in het O.: van 's Gravenhage, Br.: J. KIPS; *de Geldersche Broederschap*, in het O.: van Arnhem, BB.: H. A. T. DE VOGEL en H. LAUER, de eerste was echter tot zijn leedwezen verhinderd om tijdig de werkzaamheden bij te wonen; *la Compagnie durable*, in het O.: van Middeburg, Br.: J. H. DE FREMERY; *l'Amitié sans fin*, in het O.: van Ter Neuzen, BB.: J. C. KREMER en L. SCHORER; *Deugd en IJver*, in het O.: van Harlingen, Br.: W. H. F. VAN HEEMSTRA; *Jacob van Campen*, in het O.: van Amersfoort, BB.: A. M. KOLLEWIJN en A. M. A. VAN DEN WALL BAKE; en *le Préjugé vaincu*, in het O.: van Deventer, Br.: D. B. WISSELINK.

Van vele andere Loges werden Teekenpl.: en telegrammen ter gelukwensching ontvangen, en vele BB.: Bezoekers bezetten verder de Koll.:.

Nadat ook de Z.: A.: Br.: J. C. DE GRAAF, M.: van Eer van *Ultrajectina* en tevens Afgevaardigde van het Kapittel *Ultrajectina*, was binnengeleid, en deze met Br.: ZEEMAN ter zijde van den Troon aan het hoofd der N.:kolom had plaats genomen, werd de aankomst van de deputatie van het Groot-Oosten gemeld. Op plegtige wijze werden deze Z.: A.: BB.: (de Groot-Redenaar L. E. LENTING en de Tweede Groot-Secretaris J. BOUDEWIJNSE) onder het St.: Gew.: binnengeleid. De Reg.: M.: verliet den Tr.:, verwelkomde de BB.: Groot-Officiëren en bood den Z.: A.: Br.: LENTING het Maill.: aan, waarvoor deze echter onder zeer vereerende woorden dankte, daar de leiding der werkzaamheden, naar zijn oordeel, aan geen betere handen kon worden toevertrouwd. Hierop namen beide Z.: A.: BB.: plaats ter zijde van den Tr.:, aan het hoofd der Z.:kol.:.

Thans waren allen, die de plegtige gedachtenisviering zouden bijwonen, tegenwoordig, en plotseling klonk door den T.: het *Welkomslied*, door een kwartet van BB.: leden dezer Loge gezongen; welwillend hadden de BB.: J. L. GRUBER en S. VAN ADELBERG op zich genomen deze BB.: bij hunne oefeningen te steunen en te leiden, en ieder, die hun lied gehoord heeft, kan getuigen dat zij eer van hun werk hebben ingeogst. De welkomst-groet luidde aldus:

Heft aan op dezen vreugdedag!
 Heft aan! met reine accoorden!
 Heil! Heil! die hem beleven mag,
 Stemmen in met onze woorden.

Volharding was bij 't klein begin
 Het paswoord ons gegeven;
 Wij werkten voort in Broederzin,
 Volhardend in ons streven.

Bij 't feestlied klinke, welgemeend,
 U hart'lijk 't welkom tegen,
 Het feest, dat heden ons vereent,
 Zij u en ons ten zegen!

Na dit welkomstlied opende de Reg.: M.: de eigenlijke Feestloge met 3 harde slagen, die uit het O.: uitgingen en in het W.: weêrklonken, waar tot aller leedwezen de A.: Br.: S. VAN LIER de plaats van 1sten Opziener dien dag niet innam, omdat hij door den dood van zijne geliefde echtgenoot te zeer door rouw en droefheid was vervuld, om met de BB.: te zamen dezen dag te herdenken. De 2de Opz.:, de A.: Br.: G. J. CUBES, was daarom als 1ste Opz.: werkzaam, terwijl de plaats van dezen werd vervuld door den Br.: Aalm.: R. VAN DER MONDE.

Daarop nam de Reg.: M.: het woord en sprak ongeveer aldus:

„Z.: A.: BB.: Groot-Officiëren A.: BB.: Afgevv.: Bezz.:, Leden van Eer en Leden dezer Loge!

Het is u allen bekend dat het onverwacht overlijden van onzen A.: Br.: DE VOGEL, Bibl.: en Arch.: dezer Loge ons niet stemde om op den dag zelve feest te vieren. Dank derhalve dat ge gehoor gaaft aan onzen wensch tot uitstel en ons dezen dag met uw bezoek bevoordeelt.

Onder de vele bewijzen van belangstelling, die wij heden mogten ontvangen, behoort in de eerste plaats eene zeer gewaardeerde Teekenpl.: van onzen zeer beminden en gevierden Groot-Meester Nationaal die, met te kennen geven dat Zijn Hoog-Eerwaarde niet kan tegenwoordig zijn, ons geluk wenschte met hetgeen ons heden te beurt valt om, na een onafgebroken werkkring van vijftig jaren, den dag te mogen gedenken dat hier het licht op nieuw ontstoken werd.

Een niet minder hartelijk schrijven ontvingen wij van den eenigen nog in leven zijnde Br.: oprichter onzen M.: van Eer, den Z.: V.: Br.: E. C. U. VAN DOORN, die gewenscht had heden in ons midden te zijn, maar door ongesteldheid verhinderd, dit heeft moeten afschrijven.

De tweede nog levende Br.: die onzen T.: hielp vestigen, heeft voor acht dagen zijne echtgenoot verloren en kan dus niet deelen in onze feestvreugde, voor hem dubbel merkwaardig; het is onze A.: Br.: 1ste Opz.:, S. VAN LIER, die als Afgev.: van de toen nog bestaande Loge in het O.: van *Vianen* de vereischte toestemming overbragt. En vele andere BB.:, die wij gaarne hier hadden gezien, ontbreken door verschillende omstandigheden verhinderd.

BB.:! voor vijftig jaar werd als Pasw.: *Volharding* gegeven. De BB.: van *Ultrajectina* hebben volhard. De lessen en het streven hunner voorgangers hebben huu W.: en K.: gegeven om te vol-

harden. Daarbij denken wij in de eerste plaats aan hen, die hier het L.: ontstaken en ons bijstonden met raad en daad. Z.: A.: BB.: Afgevv.: van BB.: Groot-Officiëren, bevoordeelt ons ook heden door in dit werk behulpzaam te zijn. Bestraalt ons niet alleen met uwen geest, maar verlicht ook onzen T.: en hernieuwt alzoo den band tusschen het G.: O.: en deze Loge.

Het tweede L.: had ik gewenscht ontstoken te zien door den eenigen nog levenden oprigter onzen M.: van Eer Br.: VAN DOORN. Maar daar deze niet met ons is kunnen opkomen, zoo noodig ik u, Br.: ZEEMAN, ons L.: van Eer, uit dit in zijne plaats te doen.

En, Br.: DE GRAAF, laatste Reg.: M.: dezer Loge, wil gij het geheel volmaken door het derde L.: te ontsteken en alzoo het Tabl.: geheel te verlichten, zoo dikwerf door u voor de BB.: in toepassing gebracht."

Nadat de Reg.: M.: deze uitnoodiging tot de BB.: LENTING, ZEEMAN en DE GRAAF had gerigt, ontstaken deze BB.:, onder zeer gevoelvolle en indrukwekkende woorden, de LL.: van W.:, K.: en S.:, en daarna vervolgde de Reg.: M.: aldus:

"BB.:! hebt dank voor deze schoone mag.: daad. Zij het menigen jongere over vijftig jaren gegeven van deze plegtigheid te getuigen! Moge dit L.: vijftig jaren lang onafgebroken schitteren en veel L.: van deze Loge uitgaan!

Zoo prijkt dan nu *Ultrajectina* in vollen glans. BB.: Leden, geluk hiermede! Bewaart dien glans, die uwen T.: siert. Behoeft hem voor verval! Voorzitter en Opzieners kunnen leiding geven, zonder de medewerking der BB.: is alles te vergeefs.

Strijdt voor het goede en volhardt! Ik wijd hierover niet verder uit, maar voel mij sterk en gelukkig in het voorregt werkzaam te zijn met BB.:, die overtuigd zijn van hunnen plicht om hier te arbeiden in den geest der Vrijmetselarij, en dat werk te vervolgen in huis-gezin en maatschappij.

Zoo werkt dan *Ultrajectina* vijftig jaren, en om te vermelden wat haar in dien tijd is wedervaren, daarvoor geef ik het woord aan den Br.: Red.:."

De Br.: Red.: A. H. G. P. VAN DEN ES werd daarop door den Br.: Cerem.: naar de gebr.: Kol.: geleid, en leverde een Bouwst.:, waarin hij, naar aanleiding van *Ultrajectina's* streven, gedurende de eerste halve eeuw van haar bestaan, de liefde tot den naaste als den eersten plicht van den waren Vrijmetselaar beschouwde, niet de liefde, die alleen weldoet met giften en aalmoezen, maar

de liefde, die den naaste tot hooger tracht op te voeren,
 en zoo de veredeling van het menschdom als haar ideaal
 beschouwt. Een woord van hulde aan alle BB.: Afgevv.:,
 Bezz.:, Offic.: en leden der Loge, besloot dit Bouwst.:,
 terwijl ook de verdiensten van den onlangs ontvallen Br.:
 DE VOGEL door den Br.: Red.: naar waarde werden
 geschat. (1)

Na dit Bouwst.: klonk andermaal de schoone zang van
 het kwartet:

Zoo zijn dan vijftig jaren
 Voorbij, en 't nageslacht
 Mag fier en dankbaar staren
 Op 't werk dat is volbragt.
 En zijn ons ook ontvallen
 Veel stichters van deêz' bond;
 Wij willen hen herdenken,
 Vereeren op deêz' stond.

Herdenken in dien eenen,
 Die, in de kunst vergrijsd,
 Steeds als een ster bleef schitt'ren
 Den weg naar hooger wijst.
 Hem, sieraad onzer Orde,
 Zij hulde en eer gebragt,
 Voor zijn volhardend streven
 In W.:, S.:, K.:.

Hij bragt ons 't paswoord over
 Van 't vorige geslacht;
 Welaan dan, in ons leven
 Volhardend dit betracht.
 't Klinke eens na vele jaren:
 Zij hebben schoon gebouwd;
 Zij waren 't paswoord waardig
 Bij d'aanvang hun vertrouwd.

(1) Daar dit Bouwst.:, op verlangen der BB.: van *Ultrajectina*,
 in het licht is verschenen, acht de verslaggever het niet nood-
 zakelijk het, of in zijn geheel, of in breeder trekken terug te geven
 dan hier gedaan is.

De Reg.: M.: bragt nu een woord van dank aan de Br.: , die, uit een ander O.: hierheen gekomen, *Ultrajectina's* geschiedenis uit de bronnen had moeten bewerken en daarbij ook aan de BB.: Secrett.: die alles zoo getrouw hadden beschreven. Van deze laatsten was slechts één, de laatste dier getrouwe schrijvers, Br.: P. A. Rijk, KEBUSCH, tegenwoordig. Hem verzocht de Reg.: M.: nog de hulde te willen aanvaarden, die hij hem uit naam der Loge aanbood voor het werk van zooveel jaren. Daarop herdacht de A.: Br.: nog, hoe reeds voor jaren *l'Union Royale* zich jegens *Ultrajectina* verdienstelijk had gemaakt door het schenken der Off.: Banden. Daarna vervolgde de Reg.: M.: zijne toespraak, en om op zijn arbeid als het ware de kroon te zetten, thans in dichtmaat, aldus:

„Reeds ééns was in 't Bisschoplijk Sticht
 een T.: ingewijd;
 Maar een bestaan van vijftig jaar
 was hem niet weggeleid;
 Veel schuld had wis de Broederschap,
 die niet begreep haar taak;
 Regeren toch wilde iedereen;
 maar 't is niet ieders zaak.
 Een poging tot hereeniging
 was maar voor korten tijd;
 In 't treurig lot van 't Vaderland,
 door dwang zijn vrijheid kwijt,
 Deelde ook onze eedle Metslarij;
 maar was men al niet vrij,
 De T.:bouw werd nooit gestaakt,
 trots vreemde heerschappij;
 De kunst werd in 't geheim gekweekt,
 tot men 't weer wagen kon,
 In eigen T.: saam te zijn
 in 't volle L.: der zon;
 Was 's Bisschops magt niet meer zoo groot,
 had hij voor 't L.: gezwich,
 Een andre magt niet min geducht,
 het strenge Dordtsche licht,
 Was ook geen vriend der Metslarij;
 maar toch, in 't vijfde jaar
 Van deez' onze eeuw vestte zich hier
 een nieuwe Br.:schaar,

erdekt, waarop aan de eene zijde de naam L. G. URICIUS en aan de andere die van F. D. CHANDON in zilveren letters gegrift stond.

Nadat alle BB.: zich om de sarkophaag hadden verenigd, werd de zamenkomst door den Ges.: Reg.: M.: in forma in den 1sten gr.: geopend, en vervolgens de Jerem.: uitgenoodigd de BB.: Bezz.: binnen te leiden, die door de BB.:, staande voor hunne zitplaatsen, onder het spelen der treurmuziek, ontvangen en tusschen de Koll.: gesteld werden, waarna de A.: M.:, gezeten op den Tr.:, hen op de volgende wijze toesprak :

„Z.: W.: BB.: Visiteuren !

„Is ons steeds de opkomst van BB.: niet-leden onzer Werkpl.: aangenaam, wanneer wij bij de eene of andere gelegenheid vreugdefeest vieren in onzen T.:, niet minder aangenaam is ons die op den avond als dezen, waarop wij zijn zaamgekomen om eenige oogenblikken te verwijlen bij het graf onzer afgestorvene BB.:, en met diepen weemoed vervuld, hunne nagedachtenis bij ons in dankbare herinnering te brengen. Gij weet welke BB.: hiermede door mij worden bedoeld, zij zijn de BB.: BOURICIUS en CHANDON, respectievelijk Reg.: M.: en 1ste Opz.: onzer Werkpl.: De onverbidde-lijke dood heeft hen kort na elkander in dit werkjaar opgeëischt, ons blijft niets anders over dan een' stillen traan te weenen op den graf, en voor u en voor ons allen te verlevendigen wat zij voor onze Werkpl.: in het bijzonder en de Vrijmetselarij in het algemeen geweest zijn.

„Moge deze ure van ons zamenzijn ook voor u, BB.:! hare nuttige zijde hebben, en gij, uit hetgeen gij hier hooren zult, voor uzelf wijsheid putten, om uw leven zóó in te rigten, dat gij den dood zonder vrees kunt te gemoet zien. De O.: B.: d.: H.: schenke u daarbij kracht om uw leven te wijden aan de beschaving van het menschedom, en geve dat de hoogste schoonheid, de broederlijke liefde daarbij steeds uwe harten bestralen moge, opdat gij, aan den avond uws levens, met zelfvoldoening op den afgelegden weg moogt terugzien en uw hoofd gerust kunt ter neder leggen.”

Nadat hierop de Visiteuren hunne plaatsen in de Z.:ol.: hadden ingenomen, noodigde de A.: M.: alle BB.: om zich met hem andermaal rondom de sarkophaag te scharen, en hield alsnu, met bewogen stem, de volgende toespraak :

„Met diepen weemoed in het hart, waarde BB.:! staan wij hier in deze plaats. De LL.: van het Tabl.: zijn uitgedoofd en een

mat schijnsel laat onzen T.: in halfduister, en waar wij het oog ook heenwenden, hetzij wij vóór ons zien op doodkist en lijkbaar, die in ons midden staan, hetzij wij regts of links onzen blik wenden, alles verkondigt ons dat de onverbiddelijke dood ook onder onze BB.: zijne offers heeft gezocht.

„Gij weet het allen, welk doel ons dezen avond op deze plegtige wijze hier bijeen brengt. Wij viëren thans geen vreugdefeest, maar zijn opgekomen om rouw te bedrijven over hen, die zoo menigmaal ons met den naam van Broeder toespraken, doch wier lippen thans voor immer gesloten zijn. Twee onzer BB.:, Officiëren dezer Werkpl.:, waarin de een laatstelijk als Reg.: M.:, de tweede gedurende de laatste jaren als eerste Opz.:, werkzaam was, en die dus meer dan eens in onze Koll.: aan het groote doel, hetwelk de Vrijmetselarij zich voorstelt, met ons arbeidden, werden onlangs, slechts weinige maanden na elkander, uit onzen Broederkring weggenomen, en wij willen dit stille avonduur aan hunne nagedachtenis wijden. Zij zijn ons vóórgegaan naar het E.: O.:, en het is alsof zij van over het graf ons in dit plegtig oogeblik waarschuwend toeroepen: „De dood liegt niet! Ook gij allen zult sterven!”

„Mogten wij niet te vergeefs deze waarschuwende stem vernemen. Voor den een' moge het leven wat korter, voor den ander wat langer zijn, hetzij wij rozen plukken op onzen weg, hetzij wij slechts doornen aantreffen op ons pad, ons allen wacht, dit staat onomstootelijk vast, eenmaal een nederdalen in het kille graf, en wie weet hoe spoedig reeds van een' onzer de levensdraad zal worden afgesneden. Vluchtig toch zijn de oogenblikken, die tusschen onze geboorte en ons sterven verlopen. Aan eene schaduw, aan een damp, die slechts voor eene korte wijle tijds gezien wordt, is het leven des menschen gelijk. Zijne geboorte is de morgenschemering, zijn dood de avond. Dat wij ons dikwijls, indien wij zijn willen zooals wij behooren te wezen, als wij als wijzen leven willen, den dood voor oogen stellen als houdende de noodlottige lijkbuis, waarin allen, die ons voorgingen, ja alle geslachten der aarde, tot stof veranderd zijn.

„Mogt deze ure ons in de eerste plaats opwekken tot waakzaamheid; want, BB.:! wij weten den tijd noch de ure, waarin de Koning der verschrikking ook ons toeroepen zal: „Kind des stofs, gij zult, gij moet mij volgen!” Besteedt uw leven wèl, BB.:! Woekert met uwen tijd, en werkt zoolang het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan. Spant al uwe krachten in om nuttig te zijn voor uzelf, nuttig voor uwen medemens; dan zal, wanneer ook voor u de ure gekomen zal zijn waarin gij scheiden moet van deze wereld, scheiden van al wat u lief en dierbaar is, die ure geen verschrikkelijke zijn, omdat de stem, die in uw binnenste spreekt, u toe zal roepen: „Gij hebt uw' plicht betracht, leg nu het hoofd, vol vertrouwen op de toekomst, op het doodkussen neder.”

„Trachten wij verder, BB.:! wijsheid te leeren in deze plegtige oogenblikken, en moge deze zamenkomst ons ten zegen strekken, opdat wij, van hier gaande, het bewustzijn met ons voeren, dat ons bijeenzijn in waarheid gediend heeft tot stichting van onszelfen, en ons onze Broederschap te hooger heeft doen waarden.

„Dat geve de O.: B.: d.: H.:!”

Met diepe aandoening werd deze toespraak aangehoord, en nadat het orgel weêr zijne plegtige toonen had doen hooren, noodigde de A.: M.: den 1sten Opz.: uit het eerste L.: te ontsteken. De 2de Opziener ontstak het tweede en de A.: M.: zelf het derde L.: Na het ontsteken van elk dezer drie LL.: werden door den A.: M.: eenige toepasselijke woorden gesproken en speelde het orgel.

Hierna hernamen de BB.: in de grootste stilte hunne zitplaatsen en noodigde de A.: M.: den Br.: Redenaar uit de Gebr.: Kol.: te beklimmen en een bouwst.:, voor deze plegtigheid passende, te leveren.

De Br.: Red.:, steller van dit verslag, sprak hierop het navolgende:

„Daar is een tijd van komen,

Daar is een tijd van gaan;

Dat hebt gij vaak vernomen,—

Maar hebt gij 't ook verstaan?

„'t Zijn deze behartigingswaardige woorden van een' vroeg gestorven vaderlandsch dichter, die ons toeklinken, nu wij aan den avond van dezen dag onzen voet plaatsen in onzen T.: Ja, vernomen hebben we 't vaak, dat er een tijd van komen en van gaan is; wij vernemen zulks iederen dag. Maar of wij deze waarheid ook verstaan; of wij haar ook wegleggen in onze harten; of ze ook invloed oefent op ons leven — ziet, mijne BB.:! dat is eene vraag, waarop niet ieder onzer aanstonds bevestigend zal kunnen antwoorden. Moge deze avond ons allen de hoogst gewichtige beteekenis dier woorden leeren verstaan.

„Ja, deze avond; want we zijn hier om aan de dooden te gedenken, de dooden te eeren, met de dooden eene wijle te verkeerren. Ge ziet om u heen niets dan teekenen des doods. Geen vrolijk schitterend licht, zooals nu acht dagen geleden (1), bestraalt onzen T.: Neen, dat licht is gebluscht; somberheid heerscht

(1) Den 14den Mei was er eene Rec.: Loge in den 1sten gr.: gehouden.

alom; treurig zwart bedekt de wanden; in 't midden ziet ge de lijikbaar; de dood waart als 't ware rond in onzen kring.

„De dood! Ja, hij staat aan de eindpaal van 't menschelijk leven; een leven, bovendien vaak zoo diep treurig en ellendig, zoo vol jammer, teleurstelling, tranen en leed. De bitterheid, den schrik des doods, hebben wij ons dezen avond verzinnelijk door de in onzen T.: aangebragte symbolen. En wij kwamen hier allen plegtig, ernstig, om als aan het graf te staan van twee geliefde BB., die tot voor weinige weken nog stonden in onze keten, deelnamen, hartelijk deelnamen aan onzen arbeid, aan onze zamenkomsten, — en die nu reeds aan 't stof zijn wedergegeven, der vernietiging ter prooi zijn geworden.

„Helaas! de dood begeleidt den mensch op iedere schrede. De dood staat reeds aan zijne wieg en strekt de beenderige hand naar hem uit; de dood bevindt zich bij hem als hij verkeert in den vrolijken leeftijd van jeugd en kracht en 't bloed hem als 't ware door de aderen bruist; de dood vergezelt hem ook in den bezadigden mannelijken leeftijd. Ja, altijd en overal is de dood gereed des menschen levensdraad af te snijden. Hij komt en rukt den vorst af van zijn' troon; voert den rijkard ver weg van de schatten, waaraan hij zijn hart had gehecht; hij bevrijdt de wereld van den ontaarden booswicht, maar drukt ook meedoogenloos de oogen toe van den zorgzamen huisvader, wiens leven voor de zijnen nog zoo noodig was.

„Dat is de schrik des doods. De wereldling en de lichtzinnige sluiten voor die gestalte hun oog en gaan ver weg van de plaats, waar hij zijne verwoestingen openbaart, uit vrees dat hun leven door de doodsgedachte zal worden vergiftigd. Maar ook voor hen duurt 't niet lang of de bedwelming gaat voorbij en de kille hand des doods grijpt ook hen aan. Neen, niemand ontkomt aan dien vijand. Eeuwig waar blijft 't:

Reis over steile rotsen
En hooge bergen vrij; —
Dien kleinen doodenheuvel
Raakt gij toch niet voorbij...
Zie ginds die smalle groeve;
Geen kracht die haar verwin,
Daar zinkt ge eens moê bij neder,
En valt er magtloos in.

„Maar — voor ons Vrijmetselaren is de dood iets anders dan voor den zelfzuchtigen wereldling. De ware Vrijmetselaar gedenkt aan den dood, opdat hij wijs worde en zich tot sterven leere voorbereiden.

„Wij zitten heden als aan de graven onzer vóór ons heengegane BB., die dáár nederliggen in somber duister. Duister? Maar, Vrijmetselaren, weet ge dan niet, denkt ge er dan niet aan, dat

dáár op ons Alt.: zijn neêrgelegd de drie groote LL.: der Orde, Bijbel, Winkelhaak en Passer? En die drie groote LL.: , ver-eenigen zij zich niet tot één, als het verhevenst symbool, hoe de doodsnacht tot hooger leven voert?

„Dat het den Vrijmetselaar bestralend licht den schrik des doods vernietigt — dat, mijne BB.: , wensch ik in dit mijn bouwst.: u aan te toonen.

„Wij willen vooraf de dooden gedenken, die voor weinige weken zijn heengegaan uit onzen kleinen kring, en ons hun leven en werken in korte trekken voor den geest stellen.

„De namen dier BB.: zweven u op de lippen. 't Zijn L. G. BOURICIUS en F. D. CHANDON; de eerste in leven Voorz.: M.: , de laatste 1ste Opz.: onzer Bouwhut. Met de innigste dankbaarheid en den diepsten weemoed noemen we beider namen. Met dankbaarheid, omdat beiden in hun leven voor de Vrijmetselarij in 't algemeen, en voor onze Loge in 't bijzonder, ten rijken zegen geweest zijn, en wij op zeer veel goeds kunnen wijzen, dat door hun' invloed en hunne medewerking onder ons is tot stand gekomen.

„Maar aan dat gevoel paart zich juist daarom diepen weemoed over het verlies dezer twee verdienstelijke BB.: , wier krachtige medewerking wij niet dan noode kunnen ontberen. Met weemoed staren we hen na. Gedenken we hunner!

„LOUIS GERARD BOURICIUS werd den 4den September 1824 te *Leeuwarden* geboren uit het huwelijk van LOUIS GERARD BOURICIUS en BODINA BRUNA. Oorspronkelijk wilde hij in dienst treden bij de Kon. Ned. Marine, gaf echter, op verlangen zijner ouders, dat voornemen op, en studeerde in de rechten, achtereenvolgens te *Franker*, *Leiden* en *Utrecht*, aan welke laatste akademie hij den 28sten November 1845 promoveerde. Van dáár begaf hij zich naar *Delft*, alwaar hij medio 1845 het radicaal verkreeg van Indisch ambtenaar, waarop wij hem in het begin van 1847 in *Indië* zien gevestigd.

„Hier werd hij werkzaam gesteld bij het Hoog-Geregtshof, echter zonder eenig traktement; eerst in Februarij 1848 werd hem eene belooning van f 300 's maands toegelegd. Den 3den Maart werd hij benoemd tot substituut-griffier bij den Raad van justitie te *Samarang*, welke betrekking door hem tot in Maart 1850 bekleed werd, waarna hij werd aangesteld tot griffier bij den Omgaanden Regter in de 3de afdeeling op *Java*. In 1852 verkreeg hij het radicaal van ambtenaar 3de klasse en werd bij gouvernementsbesluit van 4 Maart benoemd tot officier van justitie te *Amboina*. Den 27sten December 1856 volgde zijne overplaatsing naar *Soerabaija* als griffier bij den Raad van justitie, welke betrekking hij met den grootsten ijver en naauwgezetheid vervulde tot Junij 1876, toen hij naar *Europa* vertrok. Den 2den Maart 1878 wegens droevige familie-omstandigheden in deze gewesten teruggekeerd, werd hij den 12den April benoemd tot president der Landraden van *Padang*

en *Priaman*, welke benoeming echter reeds vijf dagen later ingetrokken en gevolgd werd door die van Officier van justitie alhier, welke betrekking hij bekleedde tot zijn dood toe. In het begin van Januarij dezes jaars werd hij naar *Batavia* opgeroepen, ten einde in eene hoogere betrekking geplaatst te worden; vertrok van daar naar *Soerabaija* om zijne kinderen te zien, en begaf zich, weinige dagen na zijne aankomst, tot herstel van gezondheid naar *Malang*, waar hij nog onverwachts, op Woensdag 28 Januarij, zacht en kalm overleed, in den ouderdom van nog geen 56 jaren.

„*BOURICIUS* stond bekend als een zeer knap jurist; als raadgever en helper van iedereen, die zijn advies vroeg, terwijl het hem nooit te veel was om allerwege bijstand te verleen en met raad en daad.

„Behalve met de uitoefening zijner regterlijke betrekking, hield hij zich ook nog bezig met de ondersteuning van alles wat goed en nuttig was. Zoo was hij gedurende zijn verblijf te *Soerabaija* een van de oprigters der zoo gunstig bekend staande muziekvereeniging *St. Cecilia*, waarin hij langen tijd het presidium voerde, en waarvan hem in Julij 1876 het honorair lidmaatschap werd verleend.

„Hij was ook mede-oprichter en voorzitter der schietvereeniging *Kroonprins der Nederlanden* te *Soerabaija*, waarvan hem mede in Junij 1876 het honorair lidmaatschap werd aangeboden.

„Ook bij het korps der schutterij te *Soerabaija* bekleedde hij verschillende rangen, en ontving den 23sten April 1870, op verzoek, zijn eervol ontslag als kapitein bij deze weerbaarheid.

„*BOURICIUS* is tweemaal gehuwd geweest. De eerste maal trad hij den 1sten November 1848 te *Samarang* in het huwelijk met Mej. *JEANNETTE FREDERIKA THERESIA PEETERS*, die hem zeven kinderen schonk en hem den 18den November 1860 te *Soerabaija* door den dood ontviel.

„In 1874 huwde hij met Vrouwe *SOPHIA SIKKEN*, met wie hij echter slechts twee jaren mogt vereenigd blijven. Uit dit huwelijk werd één zoon geboren. Dezen, benevens een' anderen zoon, insgelijks Meester in de regten, thans hier te *Padang* woonachtig, en drie dochters, alle uit zijn eerste huwelijk hem overgebleven, heeft hij nog vóór zijn afsterven mogen ontmoeten.

„Hij was voor zijne kinderen een uitstekend vader. Volgaarne getroostte hij zich voor hen alle mogelijke opofferingen, en mogt ook wederkeerig van hen de blijken van innige hoogachting en liefde ondervinden.

„Heeft dus de maatschappij en hebben de zijnen in *BOURICIUS* veel verloren, niet minder wordt hij door de Orde der Vrijmetse-laren in het algemeen, en door onze Loge *Mata Hari* in 't bijzonder, diep betreurd en staren wij hem weemoedig na. Zijn geheele maç.-leven draagt de bewijzen van ijver en naauwgezetheid, en zijne liefde voor de K. K. was algemeen bekend.

„Hij zag het L.: in de Loge *de Vriendschap*, in het O.: van *Soerabaja*, den 14den d.: d.: 9de m.: v.: h.: J.: d.: W.: L.: 5857. Nog geen vier maanden later werd hem door dezelfde Werkpl.: H.: L.: toegekend, en hem den 16den d.: d.: 2de m.: 5858 bij dispensatie de M.:gr.: verleend.

„Terstond na zijne Leerl.:rec.: als lid dier Werkpl.: aangenomen, nam hij bijna twee jaren later, om mij onbekende redenen, als zoodanig zijn ontslag. Op zijn verzoek werd hij echter den 10den d.: d.: 5de m.: 5860 weder als lid aangenomen, en bleef vervolgens getrouw de belangen der Loge behartigen, totdat hij op 1 Junij 1875 p.: s.:, wegens zijn vertrek naar *Europa*, andermaal eervol ontslag verkreeg.

„In de Soerabajasche Loge bekleedde hij in het Bestuur verschillende betrekkingen.

„Als Red.:, tevens Fisk.:, fungeerde hij in de jaren 5858, 5860—5862, 5865, 5870 en 5871. In 5861 was hij bovendien 1ste Voorber.:, en nam in 5872 de betrekking waar van Ges.: Reg.: M.:.

„In meergenoemde Werkpl.: onderscheidde hij zich door ijver en trouw, en zijne leuze, waaraan hij tot het einde onwrikbaar getrouw bleef, luidde: „Ieder lid der Loge, maar vooral ieder Bestuurslid, moet de hem opgedragen betrekking, waartoe hij zich plegtig verbonden heeft, naauwgezet en belangeloos vervullen.”

„Nadat hij in de eerste helft van 1878, van verlof teruggekeerd, zich met der woon in dit O.: gevestigd had, meldde hij zich aanstonds aan om lid onzer Werkpl.: te worden, en als zoodanig werd hij bij acclamatie aangenomen den 13den d.: der 4de m.:, en denzelfden datum, met eenparig goedvinden, tot Ges.: M.: benoemd. Ten gevolge van voortdurende ongesteldheid van Br.: DE BRUINE, die dat jaar den M.: des Gez.: voerde, werd hij meer dan ééns geroepen om bij comparities en recepties als Voorzitter op te treden, en op de Verkiezingsloge, in Junij 1879 p.: s.:, werd hem het praesidium opgedragen, dat hij tot aan zijn dood behield.

„Gedurende den tijd dat BOURICIUS, zoowel ad interim als definitief, met het hoogste gezag in onze Loge was bekleed, hadden wij in ruime mate de gelegenheid hem in al zijne kracht waar te nemen en zijn' ijver en naauwgezetheid ten zeerste te waarderen. Wie onzer herinnert zich niet, welk een' ernst hem bezielde, wanneer hij onze recepties leidde, en hoe hij de Candidaten met het hooge gewigt der door hen doorleefd wordende ure wist te doordringen? Recepties in den 1sten gr.: hadden er gedurende zijn bestuur wel niet plaats, bij welke gelegenheden de A.: M.: op zoo uitmunten wijze zijne kracht kan toonen; — maar onder zijne leiding woonden wij eenige recepties in den 2den en 3den gr.: bij, en bemerkten toen welk een tact hij bezat en welk eene hooge ingenomenheid met de beginselen der Vrijmetselarij hem bezielde. Wanneer na afloop der Rec.: nog enkele BB.: eenige oog-

blikken in de voorportalen zamenbleven, was BOURICIUS de man, die ons onderhield met aangenamen kout en gezellige scherts, en menige gulle lach klonk dan over zijne lippen, zoodat dan de tijd sneller omvloog dan we meenden.

„Het past ons niet om in deze plegtige ure uitbundige loftuitingen uit te spreken over de dooden, en dus ook niet over Br.: BOURICIUS, temeer niet daar ook hij, even als ieder onzer, zijne gebreken bezat. In het aangezicht van den dood hebben wij meer te letten op de deugden dan op de gebreken onzer afgestorvenen, en dat BOURICIUS de eersten bezat in het prof.: zoowel als in het maç.: leven, hoop ik u, zij het in korte trekken, te hebben aangetoond, en verder zij ieder van ons indachtig aan het oude spreekwoord: „De mortuis nil nisi bene!” Hij ruste in vrede!”

Na het spreken van het bovenstaande had eene korte pauze plaats, gedurende welke eene plegtige treurmuziek de aanwezigen in eene ernstige stemming hield. Hierop dankte de A.: M.: den spreker voor de welverdiende hulde aan Br.: BOURICIUS toegebracht, en noodigde hem uit, thans ook Br.: CHANDON te gedenken, waarop de Red.: aldus voortging:

„Wij hebben, mijne BB.:! heden avond nog eenen afgestorvenen Br.: te gedenken, wiens verlies voor onze Bouwh.: zeer groot, zoo niet onherstelbaar, genoemd meet worden. 't Is Br.: CHANDON, in leven 1ste Opz.: onzer Loge, een man vol van liefde voor de K.: K.: en onwankelbaren waarheidszin; een man, beziel met rusteloozen ijver en warm gevoel, waarachtig vriend voor zijne vrienden, Broeder voor zijne BB.:, een man over wiens gedragslijn, ook in 't prof.: leven, maar ééne stem opgaat.

„FREDERIC DANIEL CHANDON werd den 31sten Maart 1839 te *Middelharnis* in *Zuid-Holland*, geboren uit het huwelijk van CHARLES JEAN GERARD CHANDON en CONSTANTIA MARGARETHA KOLFF VAN OOSTERWIJK. Hem trof het ongeluk op jeugdigen leeftijd zijne beide ouders te verliezen, waarop hij door twee bejaarde bloedverwanten werd opgenomen, die hem nagenoeg alle genoegens der jeugd bijna stelselmatig onthielden. Zijne eerste levensjaren, voor het kind en den jongeling in de nabijheid van liefhebbende ouders, anders zoo vol genot en weelde, gingen voor CHANDON alzoo doodsch en eentonig voorbij.

„Den 8sten Mei 1862 legde hij met gunstigen uitslag zijn notaris-examen te *Gouda* af, en vertrok nog dat zelfde jaar naar *Indië*, alwaar hij ten kantore van den notaris KLINKHAMER te *Soerabaja* verder gelegenheid had zich voor zijn vak te bekwamen. Den 19den Mei 1865 werd hij benoemd tot notaris te *Japara*, doch reeds in Februari daaraanvolgende herplaatst naar *Soerabaja*, om

den heer KLINKHAMER gedurende diens verblijf in *Europa* tijdelijk te vervangen. Den 12den Januarij 1867 werd hij benoemd tot notaris te *Bodjonogoro* in *Rembang*, doch ontving op zijn verzoek nog in October deszelfden jaars de vergunning de praktijk te *Soerabaija* te gaan hervatten. Den 5den Februarij 1871 werd hij benoemd tot notaris te *Padang*, welke betrekking hij tot aan zijn' dood, den 7den April van dit jaar, met onvermoeiden ijver en trouw heeft vervuld.

„Wat CHANDON in 't prof.: leven, met name hier te *Padang*, geweest is, is bekend genoeg en behoef ik dus niet met vele woorden te releveren. Van al wat naar oneerlijkheid en draaijerij zweemde, had hij een onoverwinnelijken afkeer. Rondheid en opregtheid waren hem als 't ware aangeboren en eene strikte waarheidsliefde ging daarmede gepaard. Hoewel zelf niet gezegend met aardsche goederen, was het hem echter nooit te veel om behoeftigen te helpen en zelfs gratis zijne diensten te verleenen. In 't sociale leven was hij in zijn' omgang opregt, iemand op wiens woorden men staat kon maken, die voor zijne vrienden des noodig in de bres sprong, en voor hen alles was.

„Was het te verwonderen dat zulk eene groote menigte den 8sten April hem naar zijne laatste rustplaats vergezelde?

„Neen, dat was volstrekt niet te verwonderen, evenmin als dat nagenoeg alle BB.: Vrijmetselaren, in dit O.: woonachtig, op den dag zijner begrafenis op den doodenakker waren zamengekomen. Immers, iedereen gevoelde wat de Vrijmetselarij, wat *Mata-Hari* boeven, in Br.: CHANDON verloor.

„Het zij mij thans vergund, u zijne maç.: loopbaan te schetsen, zooals mij die in 't kort door een' zijner vrienden, die lang met hem heeft zamengewoond, is medegedeeld (1).

„'t Was in het jaar 1868 dat CHANDON als Leerling Vrijmetselaar in de A.: Loge *de Friendship* in het O.: van *Soerabaija* werd aangenomen. De indruk, door hem bij zijne rec.: ontvangen was verre van gunstig. Het schijnt dat zij, die met zijne voorbereiding belast waren, den noodigen tact misten om hem te doordringen met het gewigt dier plegtigheid, ten minste nog geruimen tijd later had hij hoegenaamd geen begrip van de beteekenis der symbolen, die volstrekt geen' indruk maakten op zijn vrijen onafhankelijken geest. Niet beter werd zulks, nadat hij een paar huish.: vergaderingen had bijgewoond. In de talrijke Soerabajasche Werkpl.: bestond het gebruik om vóór den aanvang van iedere comp.: in den 1sten gr.:, eene bestuursvergadering te houden. Dewijl deze soms vrij lang konden duren, moesten alsdan de Leerll.: geruimen tijd in de voorportalen blijven wachten, en na hun binnentreden

(1) Door Br.: J. D. VAN DORP, toen der tijd Secr.: en Archiv.:, thans Red.: der Loge *Mata-Hari*.

werden dan schielijk een paar weinig beduidende zaken afgedaan, om spoediger te kunnen aanvangen met de comp. in den 2den en 3den gr.: Zulks was voor den Leerl. CHANDON eene groote grief, vooral te *Soerabaija*, waar hij verscheiden bestuursleden kende die in beschaving en ontwikkeling ver beneden hem stonden, en in 't geheel niet in staat waren eene dragelijke verklaring te geven van de beteekenis van vele maq. vormen, gebruiken en zinnebeelden.

Aan CHANDON bleef dan ook steeds een grooten afkeer bij van ieder waas van geheimzinnigheid, waarin vele BB. de kracht der Orde gelegen achten. Daarbij streefde hij steeds naar duidelijkheid en eenvoud, en betoonde zich een verklaard tegenstander van holle woorden, ledige klanken en hoogdravende redeneringen, en niet het minst van onderlinge bewondering en toejuicing. Het was dan ook in den eersten tijd eene groote zeldzaamheid als CHANDON de Loge te *Soerabaija* bezocht, al bleef hij daarvan ook voortdurend lid. Alleen op sterken aandrang van eenige vrienden deed hij aanvraag om H.: L., doch vond daarna nog veel minder bevrediging voor zijn naar waarheid en licht zoekenden geest. Het bleef hem even duister en geheimzinnig ook in den 2den gr., en niemand hebbende die bereid was, of tact of kennis genoeg had, hem de zoo vurig gewenschte verklaringen te schenken, zette hij sedert geen voet meer in de Loge.

„Toen nu CHANDON in 1871 te *Padang* kwam, kostte het den BB. alhier dan ook zeer veel moeite, om hem over te halen zich bij *Mata Hari* aan te sluiten, en ging hij daartoe niet over; dan nadat hij reeds ruim vier jaren in dit O. vertoefd had, en hij verzekerd was dat hij in de Loge vrienden zou vinden, met wien hij éénstemmig denken en handelen kon. Eéne uitdrukkelijke voorwaarde maakte hij echter, gedachtig aan het gebeurde te *Soerabaija*, namelijk, dat hij vooraf den M.:gr.: moest erlangd hebben, om bewaard te blijven voor de uitsluiting, die hem vroeger te *Soerabaija* zoozeer tegen de borst had gestuit.

„De notulen onzer Werkpl. vermelden, dat CHANDON den 29sten d.: der 1ste m.: 5875 in forma tot M.: Vrijmetselaar werd bevorderd, en den 12den d.: der 2de m.: zien we hem voor het eerst op de presentielijst als lid vermeld.

„Al spoedig werd hij in het Bestuur gekozen. In de Verkiezingsloge van den 7den d.: der 4de m.: van hetzelfde jaar werd hem het ambt van Secr., Archiv. en Zegelbew. opgedragen. In die van den 19den d.: der 4de m.: 5876 dat van 2den Opz.; terwijl hij den 11den d.: der 4de m.: 5877 1ste Opz. werd.

„Den 17den d.: der 7de m.: van dat jaar moest de toenmalige A.: M., de A.: Br.: APPELIUS VAN HOBOKEN, wegens vertrek naar een ander O., zijne betrekking nederleggen, en werd ingevolge de bepalingen, CHANDON als 1ste Opz., tot het volgend Sint-Jansfeest ad interim, met het praesidium belast.

„Was er door hem sedert zijne toetreding tot de Loge *Mata Hari* reeds veel belangstelling getoond in alles wat met de Orde in 't algemeen en onze Loge in 't bijzonder in betrekking stond, thans ontwikkelde hij zijne talenten op het zeerst. Enkelens onzer, en ook ik, die thans tot u spreek, hadden het voorregt om onder CHANDON'S praesidium tot Leerl.: Vrijmetselaar te worden gereciperd. Nog staat mij voor den geest, welk een' diepen indruk mijne rec.: op mij maakte, en ook die van anderen, door hem geleid; nog herinner ik mij den hoogen ernst en de waardigheid, die hem alsdan bezielde. Ook op onze comparities was hij de krachtige, voortvarende, welbedachte en standvastige man, die nooit vergat dat hij was primus inter pares, de eerste onder zijne gelijken, en steeds deed hij met echt broederlijken zin aan elk gevoelen regt wedervaren. Wel klaagden enkelen, dat hij wat al te voortvarend en niet zonder autokratie was; maar al was er voor deze meening welligt eenige grond, 't ging de *Mata Hari*, zoolang hij den M.: des Gez.: voerde, in vele opzichten goed, en de sympathie van zeer vele BB.: was de beste belooning voor zijn streven. Ongetwijfeld zou die sympathie hem ook verder zijn gebleken tijdens de Verkiezingsloge den 13den d.: der 4de m.: 5878, want het vaste voornemen bestond om hem definitief de vervulling op te dragen der betrekking, door hem gedurende acht maanden zoo uitnemend waargenomen. Onverwachts echter verklaarde hij vóór den aanvang der werkzaamheden nadrukkelijk, dat hij bepaald weigeren zou als men hem mogt willen benoemen tot Reg.: of Ges.: M.: der Werkpl.: Door hem werden andere BB.: daartoe aanbevolen, terwijl hij mededeelde, dat hij, wat hem betrof, iedere andere betrekking met de meeste bereidvaardigheid zou aannemen.

„Aan zijn' wensch werd voldaan, en de tweede hamer der Loge weder voor hem gereserveerd. Deze betrekking van 1sten Opz.: bleef hij vervullen tot aan zijn verscheiden. In de laatste maanden werd hij echter door ziekte verhinderd geregeld, zooals anders altoos, ten arbeid op te komen. Zulks hinderde hem meer, dan de meesten onzer wel wisten, al was zijn leedwezen daarover ook zichtbaar, wanneer hij, door lichaamspijnen gefolterd en door afmatting geplaagd, eene enkele maal zijne plaats in de Z.:Kol.: innam om belangrijke onderwerpen in te leiden of gewichtige zaken tot stand te helpen brengen. Een krachtig bewijs van sympathie ondervond hij bij vernieuwing, toen hij eenmaal te kennen gaf, dat hij, wegens zijn' ziekte-toestand zijne functie niet naar behooren kunnende vervullen, den A.: M.: wilde verzoeken een' ander voor hem te willen aanwijzen. Eenstemmig werd toen door de BB.: besloten, dat CHANDON in zijne betrekking van 1sten Opz.: zou blijven gehandhaafd, doch dat aan een' ander M.:, lid der Loge, door den Voorzitter zou worden opgedragen, zoo vaak Br.: CHANDON afwezig zou zijn, diens functie tijdelijk waar te nemen. Waarlijk wel een bewijs hoezeer de Loge zijne verdiensten en ijver wist te waarderen

„En die waardering, hij verdiende haar ten volle. Het goede toch, dat CHANDON voor de Loge, en dus voor de Orde heeft gedaan, bezielde als hij was met liefde voor de K.: K.:, ijver, naauwgezetheid, oprechtheid, eenvoud en zucht naar duidelijkheid, is boven allen lof verheven.

„Ieder edel denkbeeld vond in hem een' krachtigen voorstander, een' vurigen ijveraar, en door de warmte, waarmede hij het verdedigde, deelde hij ook anderen zijne geestdrift mede.

„Herinnert u maar onze Sint-Nicolaasfeesten, waarvan hij meestal een der regelaars was; de volksbibliotheek, die hij hielp op touw zetten, die hij korten tijd mede dirigeerde en krachtig steunde, zoowel door geld als door het ten geschenke geven van geschikte boekwerken; vooral de spaarbank, het kind van zijn brein, waarvoor hij zooveel moeite en tijd over had.

„Ziet, al deze zaken zijn zoovele sprekende bewijzen van de nooit genoeg te roemen geestkracht en den onvermoeiden ijver van Br.: CHANDON.

„Werd hij in commissien benoemd tot wetsveranderingen, rapporten of dergelijke, dan kreeg men steeds van hem iets, dat kort en duidelijk was en flink in elkander zat.

„Naar de beteekenis en het doel onzer uitgebreide maq.: symboliek bleef hij tot het laatste toe ijverig zoeken, hoewel het resultaat hem weinig bevredigde. Mogelijk was zijn verstand hiertoe te koel en zijn hart te realistisch; wel gloeide hij van verontwaardiging bij het zien van onregt, wel deed hij alles om dat te keer te gaan; wel werden vriendschap en hartelijkheid door hem ten zeerste op prijs gesteld; — doch de symboliek kon hem maar weinig boeijen, en in de betooning van onderlinge hulpvaardigheid, in gezellig verkeer, in de bevordering van beschaving en volksverlichting stelde hij veel meer de kracht van ons verbond, dan in W.:, T.: of Aanr.:. In dien geest sprak en schreef hij, zoowel in als buiten den Get.: R.:; in dien geest heeft hij gewerkt, tot de dood hem opriep en hem rukte uit de maatschappij, die hem hoogachtte, uit zijn' prof.: werkkring, dien hij met zooveel ijver vervulde, uit den Broederkring, die hem als een' zijner ijverigste en welmeenendste medewerkers liefhad.

„Ik heb over CHANDON uitgebreider tot u gesproken, BB.:! omdat de meesten onzer door zijn langdurig verblijf in dit O.: beter met hem bekend zijn, en ik verzekerd ben, dat gij allen met mij zeggen zult, dat zijn verlies voor onze Loge groot, zeer groot is. Bovendien was het mij eene behoefte het hier, als aan zijn graf, openlijk uit te spreken, dat onze vereering van zijne nagedachtenis geen bloote vorm, maar eene welverdiende, eene nog veel te zwakke hulde is, aan zijn talent en zijn ijver toegebracht. Met diep gevoel zeggen we 't dan ook na, wat een zijner vrienden aan zijne geopende groeve, waar omheen we den 8sten April met zooveel belangstellenden geschaard stonden, heeft getuigd: „In CHANDON is een goëd, een edel mensch begraven.”

„BB.:! we hebben aan de twee ons ontvallene mannen, die beiden de voornaamste betrekkingen in onze Bouwh.: bekleedden, op passende wijze, volgens de aloude gebruiken der Vrijmetselaren, de hun toekomende hulde plegtig toegebracht. Maar niet daarom alleen zijn we hier verschenen. Neen, wij kwamen hier ook om aan onzen eigenen dood te gedenken. En hoe doen we dat? In het begin van dit mijn bouwst.: zeide ik: „Voor ons Vrijmetselaren is de dood iets anders dan voor den zelfzuchtigen wereldling. De ware Vrijmetselaar gedenkt aan den dood, opdat hij wijs worde en zich op het sterven leere voorbereiden” De 3 op het Alt.: neêrgelegde groote Lichten der Vrijmetselarij zijn ons de symbolen der verlichting van den doodsnacht, der opvoering tot hooger leven.”

„Zijn of niet zijn!” Dat is de groote vraag onzes tijds, waarvoor de menschheid zoekend en tastend stilstaat, wier oplossing ze met angstig verlangen verbeidt. De materialistische wereldbeschouwing dezer dagen beweert de oplossing te hebben gevonden; zij verkondigt het als 't ware *ex cathedra*: „Na den dood is er niets meer dan het Niet!” Zij bekommert er zich niet om, of ze door zoo te spreken, aan anderen al dan niet hun zoetsten troost ontnemt. Het geestelijke en zieleleven, dat in den mensch woont en dat toch niet maar zoo weg te redeneren is, beschouwen zij bij wijze van bloot natuur-proces, hetzij als een gevolg van phosphorescering der hersenen, hetzij als dat der samenwerking van kool-, water-, zuur- en stikstof in het inwendige van 't dierlijk leven. Van onsterfelijkheid is er bij die rigting geen sprake, en onbarmhartig werpt zij de arme menschheid in de magt van den wreeden dood, waaruit geene redding meer mogelijk is.

„Dat voor de aanhangers van het materialisme de dood de verschrikkelijkste ramp is, die een mensch kan overkomen, behoeft wel geen betoog. De dood toch ontnemt hun alles, ook de hoop.

„Maar de Vrijmetselaar heeft eene andere oplossing gevonden dezer zoo hoogst belangrijke kwestie. Hij spreekt van een E.: O.:, eene uitdrukking, die m. i. het geloof aan onsterfelijkheid in zich sluit.

„Alles in de natuur verandert, maar vernietigd wordt er niets.

„Geen stofje van 't menschelijke ligchaam gaat verloren; alles neemt andere verbindingen aan. Oplossing heeft plaats, maar ook het kleinste atoom blijft voortbestaan.

„En de ziel, die naar haar wezen ondeelbaar, ontastbaar, die veel meer dan water en stof is — de ziel zou van dit voortbestaan zijn uitgesloten? Is dat aan te nemen? Is dat overeen te brengen met de wijsheid en goedheid van Hem, dien we noemen O.: B.: d.: H.:?

„'t Onsterfelijkheidsgeloof treffen wij aan bij alle, zelfs bij de

op den laagsten trap van geestelijke ontwikkeling staande volken, als volksgeloof.

„Maar nog meer. Wij hebben een geweten, d. w. z. daar is in ons bewustzijn van goed en kwaad. Dat geweten vordert belooning voor 't goede, straf voor 't kwade.

„Uit duizend en duizend voorbeelden echter blijkt ons dat loon en straf hier op aarde niet altoos voltrokken worden. Nu zou het eene verkrachting van ons zedelijk gevoel zijn, als wij moesten aannemen, dat loon en straf voor altoos zouden uitblijven. Hieruit volgt, dat er een leven na dit leven bestaan moet, waarin aan dezen eisch des gewetens wordt voldaan.

„Het 1ste groote L.: der Vrijmetselarij predikt luide de onsterfelijkheid. Alle groote en edele geesten, wier woorden de Bijbel ons overlevert, hebben er aan geloofd. En wij hebben op onze Altaren den B.: liggen, die tot ons spreekt van onsterfelijkheid, van leven uit den dood.

„Maar, vragen we, is 't niet natuurlijk dat men vernietiging aanneemt in plaats van een ellendig voortbestaan voor de ziel, die der ongerechtigheid hare krachten wijdde?

„Op deze vraag antwoordt het 2de groote L.:, de Winkelhaak. Dit symbool leert, dat wij dan alleen den dood zonder vreezen kunnen tegengaan, wanneer wij regthoekig hebben gewandeld op den weg van den plicht. Met den W.: meten wij onze schreden af, om te beoordeelen of wij al dan niet vorderingen hebben gemaakt in zedelijke volkomenheid; of wij al dan niet vóór het Alt.: des grooten Meesters het loon zullen ontvangen van getrouwen maç.: arbeid. Zoo wij toch de poorten onzes T.: niet openen voor hen, die door ons onwaardig zijn geoordeeld binnen te treden, mogen wij dan aannemen dat de hoogste M.:, de alwijze O.: B.: d.: H.:, den toegang in Zijnen T.: vergannen zou aan hem, die, na een onmaç.: leven geleid te hebben, aanklopt aan de poort der Eeuwigheid?

„Echter, deze rechtschapenheid alleen waarborgt ons nog geen hoopvol sterven; eerst dan, als ze gepaard gaat met broederliefde, als er gearbeid wordt aan de zuilen van K.: en S.:, verkrijgt het leven zijne regte waarde. Daarom sluit de Bond der Vrijmetselaren zoo naauw de Br.:keten, en geeft aan iederen Vrijmetselaar den Passer in handen, opdat hij daarmede den cirkel trekke, die de geheele menschheid omvat; den cirkel in welks midden de vlam der liefde brandt, waardoor het leven verwarmd, gekoesterd, verlicht en geheilgd wordt. Te sterven in het geluk der liefde, zonder dat vervloeking van medemenschen, die door ons ongelukkig werden gemaakt, ons achtervolgen in de duistere groeve en het geweten beangstigen — ziet, dat is eerst een zalig sterven.

„Een dicht gordijn hangt er voor de eeuwigheid geschoven, dat geen menschenhand kan opligten. Maar aan de in het E.: O.:

opgerichte Kol.: der W.: wordt eenmaal alle donkerheid en dwaling vernietigd; aan de Kol.: der K.: wordt het willen, volbrengen; van de Kol.: der S.: vloeit een stroom van zaligheid uit, waardoor dit leven eerst regt zijne waarde ontvangt. En in dat E.: O.: troont de Allerhoogste Meester, die in menschenzielen de hope der onsterfelijkheid heeft gelegd, eene hope, waardoor de schrik des doods voor immer vernietigd wordt.

„Naar dat E.: O.: gingt gij ons vóór, gestorven BB.:! wier nagedachtenis hier door ons werd vereerd. Wij hebben dat gedaan, omdat wij behoefte gevoelden 't openlijk uit te spreken, dat we veel in u verloren, dat wij u om uw werken en streven hebben liefgehad. Neen, de braven sterven niet. Ook uw geest blijft met ons. Moge die geest ons bezielen bij onzen maq.: arbeid, zoowel in als buiten dezen T.:, binnen welks wanden wij zoo vaak uwe tot het goede ons opwekkende stem mogten vernemen.

„Vrije Metselaars!

Daar is een tijd van komen,
Daar is een tijd van gaan;
Wij hebben 't vaak vernomen,
Is 't ook door ons verstaan?

O, wie het mag verklaren,
Dat spreekwoord zoo vol smart,
Die leefde luttel jaren,
Maar leefde met zijn hart.

Die voelt van al dat komen,
Dat komen en dat gaan
Van menschen, dingen, droomen.
Zich moè en onvoldaan;

En hijgt met sterk verlangen
Naar Eén, die komt en blijft,
Dien hij aan 't hart kan hangen,
Waar alles henendrijft;

Die haakt met alle vromen
Naar 't oord, waar vroeg of laat,
Weer allen zamenkomen,
En niemand henengaat.

„Geliefde BB.:, tot weerziens in het E.: O.:!”

Nadat de A.: M.: den spreker namens alle aanwezige BB.: had dank gezegd voor de aan onze gestorvenen

bewezen welverdiende hulde, deed wederom de treurmuziek zich hooren, en na het einde daarvan vroeg en verkreeg Br.: J. D. VAN DORP, Secret.: der Loge, het woord. Deze begaf zich hierop naar de sarkophaag en legde daar een prachtige krans van witte rozen op neder, terwijl hij met diep bewogen stem ongeveer de volgende woorden sprak:

„Dierbare, voor ons te vroeg gestorven BB.:!

„Liefderijke zusterhanden hebben deze bloemen, de schoone kinderen der vrolijk lagchende aarde, zaamgewonden tot een' krans, om daarmede uw zinnebeeldig graf te tooijen; en hij, de jeugdige Br.: dien gij beiden zoozeer genegen waart, die zoo menige les van levenswijsheid van uwe lippen mogt opvangen, hij heeft gevraagd om de gunst dezen laatsten groet van het leven aan den dood te mogen overbrengen, en u, namens de Loge, die gij hebt lief gehad en waarvoor gij zooveel hebt over gehad, deze bloemen te wijden als eene hulde, eene dankbare hulde aan uwe nagedachtenis.

„Eene hulde aan uwe nagedachtenis? Is dan alles wat gij hebt gedaan en gedacht, goed, edel en schoon? Wie zou dat in dezen plegtigen oogenblik, op deze plaats, durven beweren? Zeker hij niet, die u zoo goed gekend heeft en weet, dat gij altijd waart: vijanden van ijdel vertoon, strijders tegen den geest van onderlinge bewierooking, waartoe men in den engen kring van menige vereeniging maar al te zeer geneigd is te vervallen; mannen die vol eenvoud, wars van alles wat opzien baart, zonder om te zien, deden wat zij meenden dat hun pligt was.

„Maar toch, niettegenstaande wij zeer goed weten en beseffen, dat ook gij niet altoos iedere klip kunt zijn voorbij gezeild, waarop 's menschen wil ten goede zoo rijke gelegenheid heeft om te stranden; niettegenstaande niets verder van ons is dan te willen handelen in strijd met de beginsels die gij altijd hebt voorgestaan, toch mogen we uwe nagedachtenis veilig eeren, uw voorbeeld in veel navolgen, en het doet ons goed dat luide te mogen verkon- digen.

„Verschillend als ge waart in karakter en levensopvatting, waart ge toch door een' naauwen vriendschapsband verbonden, en er is voor hen, die u gekend hebben, iets treffends in gelegen, dat uw beider onverwachte dood zóó zamengevallen is, dat we uw henen- gaan gelijktijdig kunnen herdenken.

„Bij alle verschil toch waart ge één waar het gold in uwe prof.: betrekkingen anderen te helpen en vóór te lichten; waart ge één in liefde voor het verbond waartoe ge behoortet; één in liefde voor de Loge die gij hielpt besturen en die u lief was, aan wier belangen gij uwe beste krachten hebt gewijd. Eén in eene innige

genegenheid voor uw kroost, voor welks belangen gij zwoegdet en welks welzijn gij bevordert met eene zelden overtroffen opofferende toewijding. Eén in het vast geloof dat een machtig Opperwezen het Heelal regeert en bestuurt, onze daden ordent, onze vreugde en ons lijden regelt, alles eindelijk ten goede doet keeren, en in een beter O.: eenmaal aan een ieder loon naar werken geeft; een geloof dat gij geen van beiden prediktet aan de hoeken der straten, waarover gij in het dagelijksch leven nauwelijks spraakt, dat zelfs menigwerf in strijd scheen met uwe zeer liberale levensopvatting; maar waaraan gij toch zóó innig waart gehecht, en waar gij zóó vast van waart overtuigd, dat het u in menig donker oogenblik tot hulp, steun en troost verstrekte in den moeilijken strijd des levens.

„Eén is daarom voor u beiden onze dankbare erkenning, van hetgeen ge met en voor ons deelt, en met den éénen bloemenkrans, waarmede we uw beider katafalk tooijen, spreken we het niet alleen zinnebeeldig uit, dat uwe namen met gulden letteren in de geschiedrollen onzer Loge zullen blijven opgeteekend, maar ook dat uwe nagedachtenis in onze harten zal blijven voortleven; dat we het elkander beloven, in dit plegtig oogenblik ernstig beloven, voort te gaan op den weg van deugd en plicht, dien gij ons hebt getoond, voort te arbeiden aan het schoone werk dat gij hebt aangevangen.

„Door zóó te doen, zullen we u eene eerezuil stichten, schooner en grootscher dan eene van arduin of metaal; door zóó te doen, zullen we onze roeping getrouw blijven; door zóó te doen zullen we doen wat we willen: handelen in uwen geest, en dien levendig houden in onze Bouwhut.

„En het loon dat gij u droomdet in een ander O.:, het moge dan al of niet voor u zijn weggelegd, toch hebt gij niet te vergeefs geleefd, gearbeid en gestreden. Het goede dat ge hebt gewerkt, blijft steeds bestaan, en ondanks duisternis en strijd zal het de kiem voortroepen van eene schoone en betere toekomst.

„Dierbare BB.:, vaartwel!”

Alle aanwezigen waren door deze gevoelvolle taal, een woord uit het hart gesproken, ten zeerste geroerd. Aan het diep en ernstig zwijgen der BB.: was zulks duidelijk merkbaar. Na eenige oogenblikken deed de A.: M.: de Tronk der armen rondgaan, wat wederom onder de plegtige toonen van het orgel plaats had. Na de volbrenging dezer daad van liefde werd de bijeenkomst door den Voorzitter op de gebruikelijke wijze, natuurlijk echter zonder de gewone toejuiching, in forma in den eersten gr.: gesloten, waarop de BB.: nogmaals verzocht werden

zich om de sarkophaag te vereenigen en de Br.:keten te sluiten. Hierop werd een laatst vaarwel toegeroepen aan de van ons heengegane BB.: , en verlieten allen den T.: in de vaste overtuiging, dat de hier doorgebrachte ure lang in hunne herinnering zou blijven leven, en met het voornemen bezielde de deugden der afgestorvenen te trachten na te volgen.

L I J K R E D E ,

voorgedragen in de Rouwloge , gehouden ter gedachtenis
van den overleden Voorz.: M.:

GERARDUS RUDOLPH PALM ,

op 19 Junij 1880 ,

DOOR

Br.: G. A. L. FERGUSON ,

Redenaar der Loge *de Vergenoeging*.

„ Z.: V.: Br.: Ged.: Grootmeester Nationaal , A.: M.:
BB.: Opzz.: , Visiteurs en Leden dezer Loge !

„ Met bedroefde harten ontmoeten wij elkaër heden avond ; onze
T.: is in diepen rouw gehuld ; de katafalk is wederom opgerigt ,
en wij zijn daaromheen geschaard , om met opregtheid en liefde
hulde te bewijzen aan de nagedachtenis van onzen diep betreunden
Voorz.: M.: , Br.: GERARDUS RUDOLPH PALM.

„ Wij gevoelen bij deze gelegenheid weder levendig hoe onzeker
wij zijn van de naaste toekomst :

Het is den mensch gezet te sterven ;
Een ieder , van wat stand of rang ,
Zal , vroeg of laat , het leven derven ;
De dood neemt alles in bedwang.

„ Bij gevolgtrekking maken wij dikwijls berekeningen omtrent
toekomstige toestanden , gebeurtenissen of voorvallen ; maar in den
regel zijn daaraan personen verbonden , en daarom falen die be-
rekeningen zoo dikwijls door den onzekereren duur van 's menschen
leven. Ik zal mij niet willen vereenigen met de zienswijze van
geneesheeren , die zeggen altijd certificaten voor *periculum in mora*
te mogen afgeven , omdat de mensch steeds in gevaar van sterven
verkeert ; maar ik zeg toch ook :

Het is den mensch gezet te sterven,
 Den tijd wanneer, wie wijst dien aan?
 Die heden 't leven mag verwerven,
 Is welligt straks aan 't eind der baan.

„Zoo was het voor ons een onverwachte zware slag, het doodberigt van onzen waardigen Br.: PALM te ontvangen, niettegenstaande wij wisten dat hij ziek van hier gegaan en, tot herstel van gezondheid, in *Nederland* was. Ik zelf heb medegewerkt om hem de reis te doen ondernemen en vele zwarigheden, welke hij daartegen had, hem uit het hoofd gepraat. Het was noodig voor hem zich eenigen tijd te onttrekken aan zijne bezigheden, en in *Holland*, waar invloeden en omstandigheden voor hem gunstig konden zijn, gezondheid en nieuwe krachten te gaan zoeken. Hij was lijdende naar ligehaam en geest; maar er was toch gegronde reden om te verwachten dat eene zeereis en verblijf in *Nederland* hem goed zouden doen, en om te hopen dat hij hersteld tot ons zou terugkeeren. In die verwachting, in die hoop, zijn wij nu deerlijk teleurgesteld door het onverwachte doodberigt, dat gevolgd is op zelfs zeer gunstige berigten van beterschap.

„Alzoo heeft onze geliefde Voorz.: M.: PALM, in den krachtigen mannelijken leeftijd van 34 jaren, dit leven verlaten; wel bij zijne, nu in droefheid gedompelde, gade en dochter, maar toch in den vreemde, ver van zijne bloedverwanten, zijne medebroeders en zijne vrienden, die hem zoo hartelijk toegenegen waren en hem met liefde zouden hebben bijgestaan, toen zijne ziekte zulk een' ernstigen keer had genomen. Gaarne hadden wij hem nog een' broederlijken handdruk gegeven vóór zijn vertrek naar het Eeuwig O:..

„Nu is het eene behoefte voor de Loge *de Vergenoeging* hulde te bewijzen aan zijne nagedachtenis. Wij leden dazer Werkpl.: weten beter dan anderen, dat hij steeds heeft gewerkt voor den roem en den voorspoed der Orde in het algemeen, sedert hij daarin is opgenomen, en voornamelijk met ijver heeft gearbeid aan de bevordering van welvaart en degelijkheid onzer Loge. De reputatie en de eer van *de Vergenoeging* was zijn ernstig streven; met volharding heeft hij er zich op toegelegd om den arbeid in den Tempel dienstbaar te maken tot bereiking van het groote doel der Orde.

„Wanneer men in droefheid verkeert, is het vertroostend bij anderen deelneming te ontmoeten. Dat ondervinden wij, leden van *de Vergenoeging*, nu ook, zeer geachte BB.: Bezz.:! Uwe opkomst heden avond, om met ons in den Rouwtempel te arbeiden ter nagedachtenis van onzen overleden Voorz.: M.:, is een krachtig bewijs van uwe belangstelling in ons wedervaren en van uwe achting voor den overledene. Zij strekt ons tot opbeuring in onze smart, waarvoor wij u broederlijk dank zeggen.

„Bij gelegenheden als deze is het de gewoonte eene levensschets van den afgestorvene te leveren, en daarbij zijne goede hoedanigheden

in herinnering te brengen; van de dooden moet men geen kwaad spreken. De mortuis nil nisi bene is eene wijze zedeles, omdat de afgestorvene zich niet kan verdedigen tegen de vaak ligtvaardige aantijgingen, welke schadelijk kunnen zijn voor zijn' goeden naam; en onder de spreken, waarmede de katafalk prijkt, vinden wij: „Een goede naam is meer dan schatten waard.”

„Geen sterveling is volmaakt; een ieder heeft zijne goede en kwade eigenschappen; maar in waarheid, BB.:! voor zoover ik onzen overleden Voorz.: M.: gekend heb, weet ik u niets dan goed van hem te vertellen. Hij heeft zeker een' goeden naam achtergelaten. Overtuigt u zelven daarvan, mijne BB.:; informeert naar onzen afgestorven Br.: PALM bij een ieder, die hem van nabij gekend heeft, en gij zult hooren dat allen zijn' dood betreuren, dat allen zijn heengaan beschouwen als een verlies voor zijne familie, voor zijne vrienden, voor de maatschappij en voor de Orde der Vrijmetselaren.

„Onze Br.: PALM heeft het voorregt niet gehad ouderliefde te kennen. Hij was nog zeer jong toen hij zijne ouders door den dood verloor. Zijne tantes hebben hem echter liefderijk verzorgd en haar best gedaan om hem het gemis eener moeder te vergoeden; later heeft hij in wijlen onzen Br.: ANDRIES DE HASETH, wiens afsterven wij ook zeer betreuren, een' liefdevollen pleegvader gevonden, die allen lof verdient voor de opvoeding, aan zijn' pleegzoon gegeven. Hij heeft dan ook het genoegen gehad onzen Br.: PALM, na volbrachte studie aan de universiteit te *Leiden*, als meester in de regten te zien terugkeeren, en in die kwaliteit nuttig werkzaam zijn voor onze maatschappij.

„PALM heeft zijn' tijd niet in ledigheid doorgebracht. Immers reeds spoedig na zijne aankomst alhier heeft hij zich gewijd aan de regtsgeleerde praktijk. In Januarij 1871 nam hij daarbij nog de honorifieke betrekking aan van plaatsvervangend kantonregter, en in Mei 1872 in den kolonialen raad geroepen, bleef hij lid van dit wetgevend collegie tot hij tot herstel van gezondheid met verlof moest gaan. Den 1sten Maart 1873 verwisselde hij de betrekking van praktijks bij het hof van justitie voor die van kantonregter op dit eiland.

„Dat regterlijk ambt moet hij naar wensch hebben bekleed en daarbij nuttig werkzaam zijn geweest; want wij zien hem drie jaren daarna bevorderd tot lid van het hof van justitie dezer kolonie.

„In het profane leven heb ik ook het voordeel gehad met hem te arbeiden, namelijk in den geneeskundigen raad, waarvan hij eerst plaatsvervangend en daarna gewoon lid was tot zijn vertrek naar *Nederland*.

„In het maçonniek leven hebben wij allen gelegenheid gehad, BB.:! zijne beminnelijke hoedanigheden van hart en geest te leeren kennen. Niet alleen als Voorz.: M.: heeft hij gedurende eenige jaren gearbeid tot nut der Orde in het algemeen en van deze Loge

in het bijzonder, reeds vroeger had hij als Red.: dezer Werkpl.: zijne talenten daartoe aangewend, en meer dan een bouwstuk van hem, bij plegtige vergaderingen der Loge voorgedragen, is door den druk der vergetelheid ontruikt.

„Met al zijn edel streven en zijne goede werken is PALM ons ontvallen na een kortstondig leven. Maar het leven is niets uit zichzelf, BB.:! De waarde hangt af van het gebruik dat er van gemaakt wordt. Het goede, dat gedurende het leven verricht is, geeft daaraan alleen eene blijvende waarde. Zoo is onze geachte Voorz.: Mr.: heengegaan, maar zijne daden blijven bij ons in vereerend aandenken; hij leeft voort in onze harten. Wat stof bij hem was, is tot stof wedergekeerd; maar de dood was voor hem een bode, die hem kwam noodigen om in betere gewesten te wonen.

„Die gedachte, BB.:! doet ons opklimmen tot die hoogere orde der dingen, tot dat onzichtbare rijk, waarin onze ontslapen Mr.: is ingegaan. Zij voert ons tot de leer van de onsterfelijkheid der ziel. Laat ons ook een oogenblik daarbij stilstaan, BB.:.

„De onsterfelijkheid der ziel is toch eene zaak, waaraan voor ons zooveel gelegen is, welke ons zoo innig aangaat, dat men wel alle gevoel moet missen om met onverschilligheid daarover heen te stappen. Wij staan hier wel voor den sluier, welken nog geen sterveling opgeligt heeft, maar men moet niet alles verwerpen wat men niet verklaren kan. Als men zich de wijze van een leven hier namaals niet kan voorstellen, is dit nog geen gegronde reden om te ontkennen dat, wanneer het vleesch de beenderen verlaat, wanneer wat stof is tot stof overgaat, iets onstoffelijks blijft bestaan, dat wij niet in het graf moeten zoeken.

„Onze kennis, onze wetenschap leeren ons, dat niets vergaat op deze aarde; al wat daarop is heeft bestaan van den beginne af en zal blijven bestaan tot aan het einde, wanneer er een einde is. Het is geen vergaan, maar vormsverandering, hetgeen om ons plaats grijpt; en waarom zal dan de kracht vergaan, welke de stof, waaruit ons ligchaam bestaat, zoodanig doet werken, dat wij het bewustzijn hebben van ons bestaan, dat wij denken en willen kunnen? Zal die kracht met den dood vernietigd zijn, of heeft zij ook eene vormsverandering ondergaan?

„Zoekt het antwoord op die vraag bij uw verstand, bij uwe rede, BB.:! en bedenkt tevens, dat, als de maçonnieke leer u zegt: „Stof zijt gij, en tot stof zult gij wederkeeren,” ten einde u te vermanen om uw heil niet te zoeken in wereldsch goed en in al wat ijdelheid der ijdelheden is, diezelfde leer u ook verkondigt dat de dood voor den deugdzaame een vriend is, die hem komt noodigen om in betere gewesten te wonen.

„Ik heb gezegd.”

ROUW LOGE,

gehouden in den Leerl.:Gr.: in het O.: van Leeuwarden,

den 20 d.: 2m.: 5880,

ten einde op plegtige en waardige wijze eene laatste hulde te brengen aan de nagedachtenis van den zoozeer geliefden

A.: M.: der Loge

DE FRIESCHE TROUW,

CORNELIS WIER SMA ;

DOOR

Br.: J. J. MUNNIKS DE JONGH,

1ste Secretaris der Loge.

De Ged.: M.: , Br.: Z. S. DE HAAN, opent de Loge en geeft den Br.: 2de Secret.: S. DRAISMA VAN VALKENBURG het woord tot voorlezing der ingekomen stukken.

Het aantal teekenpll.: van rouwbeklag is echter zoo groot, dat alleen de voorlezing geschiedt van de teekenpll.: van Z. K. H. Prins FREDERIK der Nederlanden, Gr.: M.: Nat.: en die van het Collegie van Gr.: -Off.: , gezonden aan de Nederlandsche Werkpll.:.

De eigenhandig door den Prins onderteekende teekenpl.: getuigt van de hooge waardeering en Br.: genegenheid die Z. K. H. den overledene toedroeg; van warme deelneming in het zeer groote verlies dat de Loge „*de Friesche Trouw*” in het bijzonder, en de Orde in het algemeen heeft geleden bij het heengaan van een' Br.: , die altijd zijne beste krachten aan beider bloei, instandhouding en vooruitgang besteedde.

De Teekenpl.: van het Collegie van Gr.:Off.: geeft in korte trekken verslag van de Maç.: loopbaan van den hooggeachten Br.: , van de adel van zijn hart en geest, en spreekt de overtuiging uit dat de vruchten van zijn arbeid niet zullen verloren gaan, maar erkentelijk worden genoten door hen, die hem overleefden.

Mededeeling geschiedt van de ontvangst van een telegram van den Z.: V.: Ged.: Gr.: M.: Nat.: , Br.: J. J. F. NOORDZIEK, het berigt inhoudende dat hij onverwacht wordt verhinderd de Rouw-Loge bij te wonen.

De BB.: Bezoekers en Afgevaardigden van een tal Loges worden binnengeleid en begroet, waarna de BB.: VON GEUSAU en LEWE QUINTUS, als Afgevaardigden van het Collegie van Gr.:Off.: met de gewone eerbewijzen voor den Troon worden geleid.

De Ged.: M.: biedt den Br.: VON GEUSAU de teekenen des gezags aan en noodigt hem uit de werkzaamheden te leiden. Br.: VON GEUSAU beantwoordt den Ged.: M.:; hij deelt mede hoe hij den overledene reeds als student had leeren kennen, hoe hij later, zitting nemende in het Collegie van Groot-Offic.: , dien Br.: had teruggevonden. Hij brengt hulde aan de nagedachtenis van den Br.: , wien hij eene groote mate van hoogachting toedroeg, dien hij had leeren waardeeren en liefhebben als een man van één stuk; hij begrijpt wat de Loge „*de Friesche Trouw*” zal derven door zijn gemis, doch acht dat zijn geest in de Loge zal blijven leven, en deze, met dien geest beziel, steeds eene eereplaats zal innemen onder de Nederlandsche Werkpl.:. Als Groot-Offic.: had hij zijn ambtgenoot leeren kennen als een echt Vrijmetselaar, die voor zijne meening onverholven uitkwam, al stond hij ook alleen; die bij verschil van gevoelen steeds met gematigdheid en juistheid zijne meening wist te verdedigen en uit wiens doen immer Br.:lijke zin en liefde sprak. Hij hoopte dat de geest van den 1sten Opz.: van het Collegie van Groot-Offic.: ook in de toekomst onder Groot-Offic.: mogt blijven heerschen. Den Br.: Ged.: M.: dankt hij voor de aanbieding van

de teekenen des gezags, overtuigd als hij is dat die aan waardige handen zijn toevertrouwd.

Hierna sprak de Br.: Ged.: M.:

„W.: BB.:!

„Thans plegtig vereenigd, afgezonderd van de prof.: wereld in deze stille plaats, waar liefde, vrede en eendragt wonen, is het oogenblik gekomen om onzen afgestorven Br.: CORNELIS WIERSMA te gedenken, wiens onverwacht overlijden in alle mag.: kringen een' zoo diepen rouw bragt, en om onze beklemde borst lucht te geven in dezen Br.:kring, waarvan hij een sieraad was en waar hij zoo warm werd vereerd.

„Wij roepen in onzen geest terug alles wat zijn onvermoeide vlijt, zijn helder oordeel, zijne gehechtheid aan den Vrijmetselaarsbond en zijne liefde voor al wat schoon en goed is en welluidt, over de Orde in het algemeen en over deze hem zoo dierbare Moederloge uitstortte. De Br.: 1ste Red.: zal hem ons schetsen in zijn leven en werken.

„Ik verzoek deze, zich daartoe wel voor de gebroken Kol.: te willen plaatsen, nadat de BB.: van de Kapel door hun lied de ernst die de gemoederen vervult, zullen hebben verhoogd.”

Indrukwekkend was de aanblik van het geheel.

De lokaliteit leende zich zoo bij uitnemendheid voor deze plegtigheid en was, door de zorg van de BB.: Bouwm.: R. REIJNDERS en R. KIELSTRA, ingerigt met al den smaak hun eigen, en zoo geheel in overeenstemming met de treurige plegtigheid van het oogenblik.

Het was een schoon, een treffend gezigt, al die mannen verschillende in leeftijd en maatschappelijke positie, zamengekomen uit onderscheiden OO.: van ons Vaderland, zich vereenigende om katafalk en lijkbaar van een' waarachtigen Br.: Vrijmetselaar.

Dat die Br.: hoog in achting stond, bewees het tal van waardigheden waartoe hij in de Orde geroepen was, en waarvan de insigniën het rouwfloers van de lijkbaar als overdekten.

De Kapel, bestaande uit tien BB.:, onder de leiding van den Br.: M. SCHUIL, hief het volgende treurgezang aan:

„Stille ist das Haus der Klage,
Und der Glocken Töne hallen.
Dass man Leid im Herzen trage,
Wenn wir ernst zum Grabe wallen.”

De Br.: 1ste Red.: F. H. SCHEFFELAAR KLOTS sprak daarop aldus:

„Z.: V.:, Z.: A.: en Z.: W.: BB.:!

„Ontvangt gij allen, die door uwe zoo zeer gewaardeerde opkomst luister en kracht bijzet aan deze rouwplegtigheid, ook mijn opregten welkomstgroet.

„Somber en eerbiedig, mijne BB.:, is de stemming van mijn gemoed, en uw aanblik zegt mij, dat 't u niet anders is.

„Dan, wat wonder ook!

„De droeve herinnering, die nog versche wonde, ze maken de ziel op nieuw gevoelig, nu we staan te midden van zoo vele teekenen van rouw, nu daar voor ons is uitgebreid het zinnebeeldig graf van den M.:, dien we waarachtig lief hadden, nu alles om ons heen, sarcophaag en katafalk, rouwfloers en tranen om schedel en beenderen, ons luide den dood prediken!

„Wat zeg ik: dood?

„Ja, BB.:! onze welbeminde, onze hooggevierde Reg.: M.:, en niet minder onze vriend en Br.:, is ten minste van ons heen gegaan; hem geldt al de heilige ernst dezer plegtige stonde!

„Als Red.: werd mij de moeilijke taak toevertrouwd, in deze Rouwloge een woord te spreken ter eere van de nagedachtenis des onvergetelijken M.:.

„Ik wensch dat woord met Br.:lijken zin alleen te rigten tot uw gemoed, en zal, in de vaste overtuiging, dat al wat u den dierbaren afgestorvene nog eens duidelijk kan voor den geest doen treden, u lief moet zijn, aanvangen met u een beknopt overzicht te geven, zoowel van 's mans profaan als van zijn maç.: leven.

„CORNELIS WIERSMA zag op 11 Mei 1806 het eerste levenslicht te *Franeke*, in welke plaats hij zijne kinder- en eerste jongelingsjaren doorbragt.

„Begaafd met voortreffelijke geestvermogens, ontwaakte in hem reeds vroegtijdig de lust voor de beoefening van het Regt, in welke wetenschap hij aan het toenmalig Atheneum met ijver studeerde van 1822—26. Te *Leiden* zette hij zijne studiën zorgvuldig voort en promoveerde aldaar in de Regten op 28 Junij 1828.

„Geëmploijeerd bij het syndikaat te *Amsterdam*, vervulde hij al aanstonds zijne pligten met die naauwgezetheid en ijver, welke zijn gansche verdere loopbaan hebben gekenmerkt.

„Intusschen lieten de Belgische onlusten ook zijn vaderlandlievend hart niet koud. Hij trok alzoo in 1830 uit met de Amsterdamsche schutterij en maakte den tiendaagschen veldtocht mede. In het volgende jaar werd hij belast met de hem zeer geëigende functie van auditeur-militair, en sedert 5 April 1832 mogt hij, als erkenning zijner verdiensten, het metalen kruis op zijne borst zien prijken.

„In 1834 zag hij zijn vurig verlangen, om naar *Friesland* terug te keeren, bevredigd door zijne benoeming tot notaris te *Huizum*. In 1841 werd hij bevorderd tot notaris te *Leeuwarden* en in 1866 benoemd tot regter-plaatsvervanger.

„Door de trouwe en uitstekende wijze waarop hij al zijne betrekkingen vervulde, trok hij in 1851 de aandacht der kiezers, die hem afvaardigden als lid van den gemeenteraad, in welke kwaliteit hij sedert aarhoudend blijken gaf van veel omvattende kennis en ruimen blik. Steeds openbaarde zich in al zijne redevoeringen en daden de zucht, om voor de stad zijner inwoning het goede te bevorderen en zijne medeburgers in de zegeningen van den immer wassenden vooruitgang te doen deelen.

„Een mandaat als lid der Provinciale Staten van *Friesland*, hem verstrekt, ueende hij niet te moeten aannemen

„Nog was hij 10 jaren voorzitter van de Vereeniging voor wetenschappelijke bijeenkomsten ten behoeve van het volk, en van vele andere collegien.

„U te schetsen het vele goede dat hij in al die betrekkingen der maatschappij bewees, ligt niet op mijn weg.

„Zijn blik, zijn stem, was overal een zeer gewaarde.

„Veel verkeers trachtte hij te doen verdwijnen, veel goeds tot stand te brengen. Maar wat hem in het prof.: leven bovenal ter harte ging, was de ontwikkeling van het volk. Getuige daarvan in de laatste dagen zijns levens zijne bezorgdheid, hoe toch wel de plaats des voorzitters voor de volksvoordrachten zou vervuld worden gedurende zijne krankheid. Immers daar mogt de goede zaak toch niet onder lijden. En dan vaak zijne ernstige opwekking in gewijden kring aan de BB.: gerigt, om toch altijd op de voorposten te staan, waar het geldt: licht te ontsteken en het vooruitbrengen van de lagere volksklassen te bevorderen! — Maar genoeg. In den vooravond van den 7den Maart j.l. maakte de dood na eene betrekkelijk zeer korte ongesteldheid, geheel onverwacht, een einde aan zijn even nuttig als werkzaam openbaar leven.

„Heb ik zooeven de voornaamste momenten uit het openbare leven van den waardigen overledene aangestipt, gewis zult gij, mijne BB.:! mij wel met onverdeelde aandacht willen volgen, wanneer ik u, als bij de hand, langs zijne maç.: loopbaan voere. Als Vrijmetselaar toch was hij ons allen dierbaar, als zoodanig vooral herdenken wij hem hier, als zoodanig was hij bijna zonder wederga.

„In 5836 was de Loge *de Friesche Trouw*, door het krachtig initiatief van den Br.: MUNNIKS DE JONGH en anderen, uit haar veeljarigen slaap gewekt, en naauw was zij verzezen of de duisterl.: Mr. C. WIERSMA verlangde het Licht te zien, dat hem dan ook op den 4den d.: der 2de m.: van het j.: d.: w.: L.: 5837 werd geschonken; wordende hij, op den 8sten d.: der 8ste m.: deszelfden jaars tot gewoon lid der Loge aangenomen. Nog in dat zelfde jaar

kon de veelbelovende arbeider worden bevorderd tot Metgez.: en M.:. Zijn M.-diploma is geteekend den 1sten dag der 12de maand 5837.

„De toenmalige BB.: zagen in hem al aanstonds een krachtigen steunpilaar voor den T.:, en zoo was het dat hij zich reeds in 5839 mogt gekozen zien tot Adj.: Red.: en tot Adj.: Voorber.:, welke keuze in 5840 werd hernieuwd.

„In 5841 en '42 vervulde hij de betrekking van Red.:, en zóó krachtig was de maçonnieke geest, die in hem leefde, ontwikkeld en aangegroeid, dat reeds in 5843 hem welverdiend de onderscheiding te beurt viel tot Ged.: M.: te worden bevorderd, welke betrekking hij tot 5846 onafgebroken en zeer tot genoegen van de leden der Loge bekleedde.

„Op den 17den dag der 9de maand van dat zelfde jaar eindelijk kwam hij op den zetel, waarop hij eigenlijk behoorde, dien van Reg.: M.:, en jaar uit jaar in werd hij met zeldzame eenstemmigheid herkozen om de Werkpl.:, hem en ons zoo dier, met even zeldzamen ijver en tact te besturen.

„In het Collegie van Groot-Officieren had hij zitting sedert 5857 en was achtereenvolgens Groot-Bouwm.: tot 5863, Tweede Groot-Opz.: tot 5879 en Eerste Groot-Opz.: tot aan zijn' dood.

„Br.: C. WIERSMA werd verder opvolgend benoemd tot Voorz.: M.: van Eer van de Loges *l'Union Provinciale* in het O.: van *Groningen*, *Deugd en IJver* in het O.: van *Harlingen*, *Concordia Res Parvae Crescunt* in het O.: van *Sneek*, en *Excelsior* in het O.: van *Dokkum*.

„Nog zij vermeld, dat hij met andere BB.: oprichter was van het zedelijk lichaam *Archimedes* en sedert 1857 President van dat genootschap, hetwelk al sedert geruimen tijd in een harer gebouwen aan de *Friesche Trouw* de noodige lokalen voor Loge-arbeid in huur afstaat.

„Een van de vele vruchten van zijne maçonnieke bemoeijenissen is het *Liefdefonds*, in den volsten zin des woords zijn troetelkind. Op 29 April 1869 g.: s.: besloot de Loge op zijn voorstel tot de oprigting van dat fonds, hetwelk in de eerste plaats bestemd is tot ondersteuning van BB.: leden, oud-leden of kinderen der Loge *de Friesche Trouw* of van hunne betrekkingen, en ten andere tot zoodanig liefdadig doel, als waartoe in open Loge, op voorstel van de Off.-Loge, zal worden besloten.

„Gezegd fonds neemt steeds in bloei toe en bezit nu reeds een vast kapitaal van f 2300 à f 2400. Het wordt gevormd en versterkt door bijdragen, overstortingen en geschenken. Hij zelf deed er meermalen belangrijke schenkingen aan.

„Verder was het de overledene, die een zeer werkzaam aandeel heeft genomen aan de zamenstelling en invoering van de nieuwe Wet voor Vrijmetselaren in *Nederland* en alle onderhoorige Koloniën en Landen, onder welke Wet wij nu sedert een paar jaar leven en waarvan de Orde veel goeds verwacht.

„Hoe hij overigens al zijne betrekkingen vervulde, daarvan legt onze waardige Br.: 1ste Secretaris, die meer dan 40 jaren met hem samenwerkte, de schoonste getuigenis af. Als begaafd Red.: wist hij in keurige en wel doorwrochte bouwstukken zijnen mede-BB.: den mag.: geest te doen gevoelen en liefde voor de goede zaak in te storten; als Ged.: M.: leidde hij de zaken voortreffelijk gedurende de ongesteldheid van den toenmaligen A.: M.:. Maar in zijn glanspunt hebben wij allen, gij, mijne BB.:! die uit zijne handen het L.: mogt ontvangen, alsook wij enkelen, uit een ander O.: herkomstig, die het voordeel hadden in den schoot der *Friesche Trouw* te worden opgenomen, alsook gij, BB.: Afgevaardigden en Visiteuren, wij allen, zeg ik, hem gekend en bewonderd. Hij was de A.: M.:, de Reg.: M.: bij uitnemendheid. Zijn geest beheerschte in den volsten zin des woords onze, zijne Werkpl.:. Geen Off.: betrekking in de Loge, wier gewigt hij niet volkomen doorgrondde. Niet ééne, die hij niet met eere, ja onberispelijk zou hebben vervuld.

„Getuigt het, mijne BB.: mede-Officieren, hoe hij ons wist te leiden, te raden, te steunen, te helpen waar hem gevraagd werd. En dan de kieschheid, waarmede hij steeds zijn L.: verstrekte. Hij bekleedde eigenlijk ons aller functiën, en toch voelde niemand zich ooit gekwetst; want nimmer werd door den kieschen M.: de eigenwaarde aangerand; zijn L.: schoot heldere stralen, maar pijnlijk, als anders zoo vaak het licht der waarheid, was dat L.: niet. En dan die ernst, die verheven ernst bij al wat hij deed. Hoe indrukwekkend en gemoedelijk tevens waren niet zijne receptiën. Hoe wist hij den nieuw aangenomen Br.: als met een tooverslag den sluijer zoover op te heffen, dat verstand en hart beiden aan zijne voeten van stonden aan een gewenscht rustpunt vonden. Hoe gelukkig, ja hoe dankbaar was hij, wanneer een der BB.: hem daarin de behulpzame hand bood. En dan, als hij zich — en hij deed dit nog zoo gaarne — op zijn hoogen leeftijd nog eens achter de gebr.: Kol.: plaatste, met welk eene energie en een gloed verkondigde hij dan wat hem op het hart lag: nieuwe gezigtspunten, in het buitenland opgedaan of wel uit geschriften opgezameld, altijd echter daarbij zijne eigene meening ten beste gevende. Dat nobele oog, die fiere houding, die vaderlijk en overtuigend schuddende hand, o BB.:! aanschouwt zijne beminnelijke beeldtenis, en gij ziet uwen A.: M.: nog eens in al zijne grootheid voor u.

„Maar niet minder dan in de Werk- en Receptie-Loges was hij op zijne plaats daár, waar hij onze comparitiën leidde. Ik laat de huishoudelijke vergaderingen maar ter zijde, hoezeer hij ook daar voortdurend het middelpunt was, en herinner u alleen de avonden, waarop wij onder zijne leiding onze besprekingen hielden. Altijd had hij een oordeel en een juist oordeel tevens, en bijna zonder uitzondering wist hij, als een beleidvol veldheer, onze soms uiteenlopende opiniën zóó tot elkaar te brengen, dat ze een gewenscht

resultaat opleverden. Ze waren nuttig, opbouwend, leerzaam voor ons allen, die avonden, onder zijne leiding aan het debat gewijd.

„Immers moge men in de dagen van 1848 hem beschouwd hebben als „zijn tijd vooruit,” juist daardoor paste hij in onze dagen zoo uitstekend bij het vrijzinnig debat; vooruitgang toch, gelijkmatige vooruitgang was steeds zijne leuze.

„Dan ook aan den disch, bij de Bankk. en Tafell. was hij steeds, als de immer waardige en tevens hoogst gezellige gastheer.

„Laten enkele herinneringen voor vele dienen:

„Hoe versch BB. ligt ons nog in het geheugen de laatste maal, toen hij, des vorigen daags nog krank en schier kunstmatig in staat gesteld om zijn functiën te vervullen, op den jongsten geboortedag van den Hoog Eerw. Grootmeester Nationaal onze Tafell. presideerde!

„Hoe krachtig was niet de eerste dronk, dien hij wijdde aan Z. M. onzen geëerbiedigden Koning en H.D. Huis! Hoe sprak daar niet uit zijne warme vaderlandsliefde, zijne opregte koningsgezindheid, zijne innige verknochtheid aan het roemrijke Stadhuis van Oranje! — Maar vooral: Hoe innig en eerbiedig was niet de kan. die hij deed afvuren op onzen Hoog Eerw. Grootmeester Nationaal Z. K. H. Prins FREDERIK der Nederlanden. O ziet, hoe hem de borst zwelt als hij in groote trekken ons al de verdiensten schetst, die de grijze Vorst meer dan eene halve eeuw aan de K. K. bewees. Jeugdig vuur bezielt hem, hij biedt in waarheid gouden vruchten op zilveren schalen!

„En dan die hartelijke toespraak aan den zoo verdienstelijken zoon van het oudste Lid onzer Werkpl. die vóór zijn vertrek naar *Insulinde* uit zijne handen het L. had ontvangen en die getuigd had in de moeilijkste oogenblikken zijns levens, in veelvuldig doodsgevaar zelfs, naast zijnen eerbiedwaardigen Vader het meest en het eerst aan hem te hebben gedacht en aan het kostbare voorschrift, hem bij zijne receptie als een toetssteen van pligtsbetrachting medegegeven.

„Dat mannelijk en hartelijk woord, BB. dat toen van zijne lippen vloeide, het bevochtigde immers ons aller oog, het stortte een heiligen druppel in het hart des Vaders, het was eene streelende erkenning van voorbeeldige pligtsbetrachting!....

„En slechts twee dagen na dien heerlijken avond, van zijne beroepsbezigheden teruggekeerd, werd hij door eene doodelijke krankheid aangetast, en acht dagen daarna ging onze onvergetelijke leidsman en vriend het Eeuw. O. in!

„BB.! ik kan geen woorden vinden om U te schetsen, wat ik gevoelde, toen die treurmare mij bereikte, en Gij — o, ik weet het — Gij kunt dat evenmin.

„Wij waren allen te zamen verslagen, stom van smart en aandoening: geen kind toch kon meer zijn Vader lief hebben dan wij hem!

„Reeds den volgenden dag werd eene Commissie uit het Bestuur der Loge afgevaardigd, bestaande uit de BB.: Ged.: M.:, Eersten Opz.: en Eersten Red.:, die bij monde van eerstgenoemde in trefende bewoordingen den beminden zoon des overl.: onzen geachten B.: 2den Opz.:, namens de Loge *de Friesche Trouw*, haar rouwbeklag aanbod en hem van hare hartelijke deelneming verzekerde.

„Inmiddels was aan den H.: Eerw.: Grootmeester Nationaal, het Collegie van Groot-Offic.:, de Loges waarvan de overl.: het Eerevoorzitterschap bekleedde en aan de Leden en Eereleden onzer Werkplaats, de droeve tijding kond gedaan, met opgave van den dag der teraardebestelling, die op 11 Maart g.: s.: zou plaats grijpen op het kerkhof te *Marssum*.

„Op uitdrukkelijk verlangen des afgestorvenen was uit de Broederschap slechts eene Commissie gekozen om officieel het lijk te begeleiden. Deze bestond uit de BB.: Ged.: M.:, 1sten Opz.:, 2den Secret.: en 1sten Red.:.

„De Br.: 1ste Secret.: had zich niet sterk genoeg gevoeld voor den droeven, zwaren gang.

„Vóór het geliefde lijk naar de grafkuil werd gedragen, had zich echter eene breede schaar van BB.: en andere belangstellenden op den dooden-akker verzameld, en als de kist op de baar voor de groeve was gezet, trad Uw Red.: met een beklemd borst en vol gemoed eerbiedig voor, en sprak ongeveer de volgende woorden:

„„Vrienden en vereerders, nabestaanden van den overledene!

„„Wij staan aan de geopende groeve van een man, wien we allen de hoogste achting toedroegen; van een man, dien we hartelijk liefhadden en . . . weemoed, diepe weemoed vervult ons aller gemoed.

„„En hoe zou dit ook anders kunnen?

„„Immers de overledene zelf heeft zich die achting verworven; hij heeft ons die liefde als ingeweven; zijn lijkbaar dwingt ze ons af!

„„Naar verstand en hart toch was hij een eenig man.

„„Waar ooit zijn oordeel werd ingeroepen, daar ontving men steeds de vrucht van het rijpe verstand, van de rijke ondervinding.

„„En moest zijn hart zich openbaren, o het kostte geen moeite het te ontsluiten.

„„Altijd werd hij bereid gevonden om bij te staan, te steunen en te helpen met raad en daad.

„„Zijne veelzijdige bekwaamheid, wie heeft ze niet gekend?

„„Gekend van hem, die zich tot levenstaak had gesteld, voor anderen, voor allen, voor de geheele menschheid nuttig, ja haar ten voorbeeld te zijn.

„„Wat deed hij niet tot veredeling van het volk!

„„Hoe nauw ging hem niet de zedelijke volmaking van het menschedom ter harte!

„„Ja, waarlijk, hij was een man, die geen eigenbaat kende,

die slechts leefde voor zijn grootsch beginsel: „Bevorder het goede waar gij slechts kunt, altijd en overal!”

„„Maar was hij zoo de weldoener en zegen der menschheid in het algemeen, o voor ons, zijne vrienden en bijzondere omgeving was hij dat in nog hoogere mate.

„„Hij was in den vollen zin des woords onze voorganger en leidsman op het pad des levens, de rijke bron van een ondoofbaar licht, die elken geestes-eisch tot zijn regt wist te brengen, de man, die ons door woord en voorbeeld leerde wat het zegt waarachtig godsdienstig te wandelen, vrij van wan- en dwaalbegrippen, die ons waarheden leerde gevoelen, die door het hart worden ingegeven en door het verstand niet worden gewraakt; hij was de man, die ons den mensch steeds leerde zoeken en vinden in den mensch! O zeg ik te veel, wanneer ik hem in dien zin onzen Vader noem?

„„En die verhevene persoonlijkheid, die krachtige en edele figuur ligt daar nu ter neder, als een door den storm gevelde eik! — Dat treft ons! treft ons diep!!!

„„Maar gestorven?... weg?... voor immer van ons gescheiden?... Neen dat is hij niet.

„„Zijn lieflijk beeld zal ons bijblijven en ons omzweven; zijn in ons gemoed geschreven woord niet worden uitgewischt; zijn levenswandel ons ten voorbeeld blijven, ja eene lichtstreep voor ons achterlaten, groot en breed en rein genoeg om nooit te verdooven, eene lichtstreep, die steeds zal zijn een lamp voor onzen voet, een spiegel voor geheel ons volgend leven!

„„Zonen van den waardigen afgestorvene! Gij hebt het voorrecht gehad den edelen man in werkelijkheid Uw Vader te mogen noemen.

„„Ook ik stond eenmaal bij het graf van een' veelgeliefden en hooggeachten Vader! Ik kan mij dus zoo levendig in uwe plaats indenken, ja met U gevoelen de smart, die U thans het hart moet doorgaan.

„„Die smart, o ze is gewettigd niet alleen en natuurlijk, maar ook ze is heilig; immers ze is een diep gevoelde hulde aan de liefde, die U uw Vader toedroeg; ze is een uiting van den nauwen band, die U aan hem verbond; ze is een kroon op zijn eerwaardig hoofd.

„„Dan ook voor U zal de brave Vader niet dood zijn.

„„Hij zal ook voor U leven, al rust ook zijn stof van nu aan hier te midden der stille natuur.

„„Wat hij U ingrifte, zoo hij U tot waardige menschen maakte, Gij kunt 't niet vergeten; Gij blijft onder zijne leiding onder zijnen invloed!

„„Uwe smart, ze vereert U, maar vooral ook hem, dien ze geldt, hem die ook als Vader de eerepalm wist weg te dragen. Zij worde aan uw hart geheiligd!

„Achtbare doode! Wij allen hebben eerbied, diepen eerbied voor Uwe assche, en zullen dien koesteren, tot ook onze jongste ure zal slaan!

„Zij ruste in vrede!”

„Na deze welgemeende woorden hield nog de predikant der Nederduitsch Hervormde kerk te *Marssum* eene schoone toespraak, waarbij hoofdzakelijk het vele goede werd herdacht, dat ook die gemeente had te danken aan den man, die zich in haar schoot altijd zoo gelukkig voelde en wiens lijk nu gereed stond in de groeve der vertering, naast dat zijner gade, te worden neêrgelaten.

„Diep geschokt betuigde de zoon des overledenen, onze Br.: 2de Opz.: , mede namens zijne verwanten, zija opregten dank voor de hulde, den onvergetelijken vader gebragt; die hulde was veel geweest, maar niet te veel, want werkelijk hij was een eenig man geweest.

„Met een ontroerd gemoed verlieten de talrijke aanwezigen de stille rustplaats; ja, de heiligste aandoeningen der droefheid spraken uit aller houding en trekken.

„En nu, BB.:! zijn wij hier vergaderd om op echt maçonnieke wijze het lijfkest van onzen zoo beminden A.: M.: ernstig en plegtig te vieren.

„Als van zelve dringt zich de vraag aan ons op: Wat kan, wat moet de zegenrijke vrucht daarvan zijn voor het maçonnieke leven van ons, BB.: leden der *Friesche Trouw*, die hier staan als verlatenen, als weezen?

„Wij wenschen, ter beantwoording dezer vraag, ons niet te verdiepen in beschouwingen omtrent eene meer of min gegronde hoop op een leven na dit leven. We zouden daartoe de zeer uiteenloopende meeningen van zoovele denkenden moeten toetsen aan het licht der waarheid, en dat lust ons heden niet. Sommigen toch getuigen dat zij weten dat de onsterfelijkheid der ziel bestaat; velen beweren dat zij ze gevoelen en voelen zich daarmede gelukkig; anderen postuleeren haar, dat is, stellen ze vast als een eisch, als een noodzakelijk gevolg van de orde der ondermaansche dingen, van de omstandigheden vooral, die hier op aarde het zieleleven raken en dat maken tot wat het is; — en zijn alzoo van oordeel dat geen idealisme denkbaar is zonder de hulp van dat heerlijk en verheven ideaal, terwijl bovendien ook voor hen — als voor allen — die eisch tevens eene noodzakelijke consequentie is van het geloof aan eenen persoonlijken O.: B.: H.:; nog anderen zijn een gansch afwijkend gevoelen toegedaan, en houden zich overtuigd dat men W.: K.: S.: zeer wel kan huldigen en kweeken en eerbied hebben voor de nagedachtenis zijner geliefde dooden, al stelt men het voortbestaan niet als een feit, — daar toch zeker waarheid het einddoel van ons denken, deugd het einddoel van ons willen, gelukzaligheid in en buiten ons het einddoel van

ons handelen moet zijn. Maar nog eens: alle wijsgeerige beschouwingen ter zijde; wij zijn daar thans niet voor gestemd en bovendien, ik zou alleen spreken tot uw gemoed.

„Onze A.: M.:, gij weet het, kleeft de gevoelens aan: „die Grabsäule sind wie Spitsen, sie deuten nach einer höhern und bessern Welt,” en wenschte, in verband daarmede, dat al ons maçonniek streven zou zijn een bestendig voortschrijden naar het ideaal „O.: B.: H.:” en naar die betere wereld, — zonder dat hij evenwel zijne meening op den voorgrond plaatste, noch ze iemand opdroeg.

„Maar die vrucht dan?

„BB.:! vergunt mij, dat ik u dan nog eenmaal terugvoere naar dien droeven avond van 7 Maart, en ik zal ze u kunnen aanbieden; mij werd ze toen, als het ware, toegeworpen.

„Ziet, daar spoedt één uwer BB.:, die de treurmars voor het eerst uit een kindermund vernam, zonder regt te weten waarheen, zich ter deure uit en.... voort in de rigting, waar hij nog voor weinige uren naar den toestand des lijders had vernomen. Maar ook een anderen uwer BB.: was het zoo gegaan; ook hem waren de wanden zijner woning te eng geworden.

„Het is dan waar,” meer konden de ontmoetenden niet uitbrengen, maar als waren ze vleeschelijke broeders geweest, strengelden ze voor de eerste maal huns levens de armen, en drukten die wederkeerig zoo innig, als wilden ze uitdrukken wat in hen omging, en wat ze niet in woorden konden brengen, als wilden ze wederkeerig heul en troost zoeken bij den Br.:, die ook zijn vader moest derven.

„BB.:, laat dit eenvoudig roerend tafreel het beeld zijn voor ons zamenzijn, voor ons maç.: leven, na zijn verscheiden, en laat de wijze van dat zamenzijn de vrucht wezen van deze plegtige ure. Dat we ons vast, vaster dan ooit, aaneensluiten, om de erfenis van den heengereisdten A.: M.: dankbaar te aanvaarden, zijne beginselen in eere te houden en te verbreiden, en alzoo broederlijk vereend, zijne Loge te doen bloeijen, om door W.: en K.: hare S.: te versterken.

„O, als de ouders eens weg zijn, is in het prof.: leven zoo vaak ook de band verscheurd, die kinderen van één gezin verbindt. Zij verstrooijen zich en vervreemden allengs van elkaar.

„Nog eens BB.:, laat 't niet zoo zijn met ons, maar laat ons één blijven, gelijk wij dat onder hem waren. O! aanschouwt nog eens die beminnelijke figuur! Mij is het, als knikte zijn vriendelijk oog mij toe, als sprak hij:

„Ik dank u, mijn Br.:, gij hebt begrepen, wat mijn laatste woord zo u geweest zijn, zoo mij de dood niet ware overvallen; want niet aan 't droeve treuren alleen herken ik den rouw der mijnen, maar daaraan dat zij handelen, dat zij liefde hebben onder elkander, en eendragtiglijk voortzetten wat ik met hen aanving.”

„Op dan BB.: , vormt de keten ,
 't Beeld van ware Broedertrouw ,
 Klemt de handen immer vaster ,
 Onder d'indruk van uw rouw .

„Is de vader dan verscheiden ,
 O , der weezen broedermagt
 Zal eendragtig , kloek beschermen ,
 't Pand van W.: , S.: , K.: !”

Na deze rede wordt door de BB.: van de K.: gezongen :

„Dem Menschenfreund , der treu und bieder ,
 Des Lebens-Pflichten stets vollbracht ,
 Ertönen unsere Klagelieder ;
 Denn ihn verschlang des Todes Nacht.
 Nur wenig Tagen sind verflossen ,
 Als er in unserem Kreis noch stand :
 Auf ewig ist sein Aug geschlossen ,
 Das Liebe bietend Liebe fand .

„Wir seh'n mit Thränen in dem Blicke :
 Den Leib verschliesst des Graben Thor.
 Befreiet schwebt zum ew'gen Glücke
 Der Geist , hinauf zum Engelchor .

„O schlummer sanft !”

De Ged.: M.: geeft daarna het woord aan den Br.:
 3de Red.: J. TROEIJSTRA , die onder het spelen van het
 orgel , door den Br.: 2de Ceremon.: naar de gebr.: K.:
 geleid wordt , en de volgende dichtregelen uitspreekt :

„De droeve mare klonk in 't ronde:
 „Onze A.: M.: is niet meer !” —
 Hoe ! velde één slag den grijsaard neer ?
 Was 't waar , wat de onheilsboô verkondde ? —
 Hij dood ! — en nog zoo kort geleên
 Een man vol moed , vol kracht , naar 't scheen ,
 Toen hij ten feestdich aangezeten ,
 Vol overtuiging , ernst en gloed ,
 Ons wees , hoe de Orde ons streven doet
 Naar waarheid en een rein geweten ;
 Hoe zij ons bindt aan deugd en plicht.
 Hoe vol gevoel was 't woord , gericht
 Tot hem , gekeerd uit verre streken , (1)

(1) Een Br.: , kind der Loge , uit Indië teruggekeerd , zoon van
 den Br.: 1sten Secret.: J. J. MUNNIKS DE JONGH.

Waardoor hij 't harte trillen deed,
 En menig oog een traan ontgleed.
 Nooit hoorden wij hem schooner spreken! —
 Had al die ernst, die gloed, een doel? —
 Was in zijn hart een voorgevoel,
 Dat in het zandglas van zijn leven
 Een laatste korrel nederviel? —
 Moest daarom, met geheel zijn ziel,
 Nog eens, voor 't laatst, zijn aangegeven
 Hoe de Ordeleer ons steunt en sticht,
 Hoe zij ons levenspad verlicht,
 Ons rein en waar geluk doet vinden? —
 Was 't niet, als werden we aangespoord,
 Door 't roerend hartlijk Br.:woord,
 Ons naauw en innig te verbinden?

Helaas, dat woord, vol vuur en gloed:
 Het was zijn laatste Broedergroet! —

Onze A.: M.: is niet meer;
 In 't O.: werd een L.: gedooft;
 Deez' Werkpl.: mist haar waardig hoofd;
 Zijn trouwe hand omvat niet weer
 Het achtbre teeken van 't gezag,
 Door hem gevoerd sints jaar en dag.
 't Symbool van zijne waardigheid,
 Ligt op de lijkbuis uitgespreid.
 Dien zetel daar, de plaats der eer,
 Door hem geliefd, hem nooit betwist,
 Waarin hij zelden werd gemist,
 Bezet hij niet. Hij roept niet meer
 Tot d'arbeid op. Het „ziet naar mij;”
 Het wachtwoord voor de Broedrenrij,
 Klinkt nimmermeer uit zijnen mond. —
 Wij gingen op met tragen voet;
 Bekneld, beklemd was ons gemoed,
 En treurig staarde 't oog in 't rond.
 Een kort, een zacht gefluisterd woord,
 Werde slechts als Broedergroet gehoord;
 Het plegtig uur drukte allen neer.
 En hier! — 't herhaalt de doffe kreet,
 Die ons het harte krimpen deed:
 „Onze A.: M.: is niet meer!”

O, vrij een traan van rouw geplengd!
 't Zij 't offer dat de Br.: brengt
 Den M.:, die hem heeft gewijd
 Voor 't schoonst, het edelst levensdoel;

Die in zijn borst het reinst gevoel
 Ontwaken deed; die t' allen tijd
 Zijn voorbeeld was, een man van kracht,
 Die zijn geloof tot daden bragt;
 Den man, die ons ten priester waar,
 Die geestdrift wekte in ons gemoed,
 Voor wat het harte kloppen doet
 Van d'echten Vrijen Metselaar.

Hij heeft gewerkt met ernst en lust
 En onvermoeid, tot middernacht;
 Zijn laatste handling is volbragt;
 De dood heeft hem als vriend gekust.
 Het leven vlood; hem wenkte 't graf,
 En kalm bond hij het schootsvel af!"

Gij hebt ons verlaten
 O Meester en vriend!
 Gij had onze achting
 Onz' eerbied verdiend!
 In de ure van 't scheiden
 Getuigt onze rouw,
 Hoezeer wij waardeerden,
 Uw' ijver en trouw!
 Gij waart ons een leidsman,
 Een licht t'allen tijd;
 Gij hebt als een vader
 Uw' zorg ons gewijd!
 Uw leven, uw werken,
 Naar 's Metselaars pligt,
 Was immer op 't edle
 Op 't schoone gerigt!
 Gij reiktet den Broeder,
 In needrigen stand,
 Met hartlijke liefde
 De helpende hand! —
 Gij hebt ons verlaten, —
 Doch wat ons ontviel:
 Uw beeld is geteekend
 In 't diepst onzer ziel!
 Uw handlen, uw streven,
 Uw hoop, uw geloof:
 Zij blijven ons steunen,
 Wat 't lot ons ook roof!
 Wij zullen uw godsdienst,
 Geplant in 't gemoed,
 Den jong'ren verkonden,
 Met ernst en met gloed!

En leggen we ook eenmaal
 De werktuigen neêr :
 Toch rijst nog de Tempel,
 Den Bouwheer tot eer ! —
 O priesters der menschheid,
 Gij dragers van 't Licht,
 Gij hebt reeds u zelven
 Een eerzuil gesticht !
 Het blijve op deze aarde
 Een komen en gaan :
 De vrucht van uw werken
 Blijft eeuwig bestaan.
 Zoo lang in den boezem
 Een menschenhart slaat,
 Dat streeft naar de schoonheid
 Die nimmer vergaat :
 Zóó lang zal men zeeg'nen
 Uw naam en uw werk,
 Zóó lang blijft gij leven,
 Al dekt u de zerk ! —
 O dierbare Broeder :
 Hoe zwak ook van klank :
 Ook u onze hulde
 Onz' innigen dank ! —
 Doch zij ook die hulde,
 Die dank u gebragt :
 Méér was u beschoren,
 Méér is 't wat u wacht :
 Er daalde in uw harte
 Een zalig gevoel ;
 't Geschenk van een leven
 Voor 't edelste doel !
 En zijt ge ook gestorven :
 U, M.: verbeidt,
 Als vrucht van dat leven,
 De onsterfelijkheid ! —
 Zoo mogt gij erlangen
 Des Metselaarsloon ;
 Zoo mogt gij verwerven
 Des Metselaars kroon ! —

De Ged.: M.: deelt mede dat hij het voornemen heeft drie omgangen te doen.

Om hem te vergezellen noodigt hij uit van de BB.: Afgevaardigden de BB.: J. B. HUBER, F. LIEFTINCK, A. VAN VIERHOUTEN en DOEDERUS DE VRIES, van

welker respectieve Loges de overleden Voorz.: M.: van Eer was, en verder drie van de oudste Off.:, één M.:, één Medg.: en één Leerl.: der Loge.

De omgang gaat uit van den Troon langs de N.: Kolom, Z.: Kolom, en keert voor den Troon terug. De Br.: 1ste Ceremon.: J. J. BRUNGER geleidt den stoet, terwijl de Br.: 2de Ceremon.: H. G. BOEKHOLDT bij het altaar staat om de BB.: bloemen aan te bieden, die op de lijkbaar gestrooid werden.

Alle overige BB.: staan in orde, de MM.: met de punten van de zwaarden naar den grond gekeerd.

Tijdens de drie omgangen draagt de Kapel voor de lijkzangen N°. 1, 2 en 3.

1ste omgang.

Ruhe sanft bestattet,
Du von Schmerz ermattet;
Allen Kummer tilgt das Grab.
Wir, die letzten Blicke senkend,
Stehn am Rand und, dein gedenkend,
Streun wir Blumen hir hinab.

2de omgang.

Wohl dir! ruh' in Frieden!
Deinen Lauf hienieden
Hast du Guter! wohl gelebt.
Redlich hast du nach Vermögen,
Schnöder Eitelkeit entgegen,
Gottes Licht und Recht erstrebt.

3de omgang.

Seelen hüll', o werde
Was du warest, Erde;
Oben wart der Meisterlohn!
In verklärtem Schimmer hebet
Staunend sich der Geist, und schwebet
Englenflug zu Gottes Thron.

Na den eersten omgang houdt de Ged.: M.: de volgende toespraak:

„Treurend staan wij, A.: M.:, hier bij uw zinnebeeldig graf!
Te midden uwer vele en belangrijke prof.: en maç.: werkzaamheden zijt gij ontruikt aan familie en betrekkingen en van ons, in

wier midden gij, nog zoo kort geleden, met jeugdig vuur ons bezielde en steeds opbouwde tot dat ware maq.: leven, waarvan gij zelf ons voorbeeld waart.

„Naast het eeuwig adagio: „Ken u zelve!“ plaatstet gij het: „Volmaak u zelve!“ en gij streefde naar dat ideaal van volmaaktheid, dat wij kunnen najagen, maar in deze wereld niet bereiken.

„O! zoo vele jaren waart gij onze getrouwe gids, aan wiens leiding wij ons zoo gaarne overgaven. Het is ons een heilige plicht en een vurige wensch, uwe nagedachtenis in zegening te houden, en met weemoed strooijen wij bloemen op uw graf.”

Bij den tweeden omgang zegt de Br.: Ged.: M.:

„Uw arbeid is hier geëindigd. Is ze voor altijd voor u geëindigd? Gij zijt gestorven in de heilige overtuiging, die ge zoo dikwijls in den Broederkring hebt verkondigd, dat de dood des Vrijmetselaars geene ruste, maar eene handeling is, en dat dit leven eene schrede is tot een beter leven.

„En terwijl wij hier nog staan vóór die geheimzinnige eindpaal — en wie weet voor hoe kort nog — welke gij reeds zijt voorbijgegaan, zeggen wij: deze wereld is schoon; maar is zij de schoonste onder alle de werelden, die ons op onmetelijke afstanden schijnen toe te wenken? Wel is het licht van ons bewustzijn helder, waarin de geest boven de duisternis der natuur schittert; maar is dat licht reeds het helderste dat aan onzen geest kan worden geopenbaard? Een voorgevoel van een beter leven bemoeidigt ons op ons pad. En, A.: M.:, is uwe overtuiging zekerheid geworden, dan streeft gij voort op den weg der volmaking, die in de Godheid het hoogste is geopenbaard.”

Na den derden omgang:

„A.: M.:! De arbeid aan den zinnebeeldigen tempel, dien wij, naar de mate onzer krachten, willen stichten, is jaren lang door uwe talenten gesteund, en nam onze Loge steeds eene waardige plaats in onder de Loges in *Nederland*. Gij hebt voor den bloei en groei uwer Moederloge gewaakt, gewerkt, geleden en gestreden.

„'t Is thans aan ons, leden der *Friesche Trouw*, zonder hem de moeilijke taak te vervolgen. De indrukken van het treffend verlies zullen allengs in de beslommingen des dagelijkschen levens verflaauwen, onze opvolgers zullen hem niet hebben gekend. Maar BB.:, leden der *Friesche Trouw*, laten wij zijne nagedachtenis huldigen door zoodanig te arbeiden, dat we aan onze opvolgers eene Werkpl.: overlaten, gelijk onze Br.: WIERSMA aan ons overliet. Laat de br.:lijke liefde, eensgezindheid en trouw aan de Orde bij ons wonen, dan zal de zegen op den arbeid niet ontbreken!”

Hierna hernemen de BB.: hunne plaatsen, met uitzon-

dering van den Ged.: M.: die blijft staan voor den Sarcophaag. De Br.: 1ste Ceremon.: J. J. BRUNGER biedt hem eene ster aan, hij ontsteekt de groote lichten en houdt daarna de volgende toespraak:

„Te midden onzer smart mogen wij, Vrijmetselaren! niet verslagen nederzitten. Wij zouden onzen naam onwaardig zijn. Wij hebben lucht gegeven aan ons beklemd gemoed op eene, den overledene waardige wijze. Wij hebben den bitteren beker gedronken, doch de hoop is gebleven, en het voorbeeld des afgestorvenen is voor ons eene lichtbaak op onze verdere levensreis. Laat ons werken zoolang het dag is en het licht des geestes nog helder voor ons schijnt. Ontsteken wij weder de lichten, geplaatst om het vloertapijt, — dat zinnebeeld onzer br.:lijke vereeniging, — die drie lichten, welke voor ons zijn de symbolen van de hoogste Wijsheid, de oneindige Kracht en de uitnemendste Schoonheid.”

De Kapel draagt nu het navolgende gezang voor:

Zwar gen Himmel eilend
Haucht der Geist noch weilend
Tröstung uns, den Lüftchen gleich:
„Weinet nicht zu sehr, ihr Lieben!
„Last den Erden-Staub zerstieben;
„Dort in Wonn' erwart' ich euch.”

De Ged.: M.: bedankt hierop de BB.: Afgevaardigden en Bezoekers voor hunne tegenwoordigheid, en geeft te kennen gaarne het woord te willen verleen en wien zulks verlangt.

Dit wordt gevraagd en verleend aan den A.: Br.: F. LIEFTINCK, Voorz.: M.: van de Loge „*Deugd en IJver*,” die zich daartoe naast de katafalk plaatst.

Die Br.: vangt aan met de mededeeling dat hij spreekt ingevolge opdragt namens de vier Loges, waarvan de overleden Voorz.: M.: van Eer was. Hij getuigt dat spreken hier moeilijk is, want men is dan het meest welsprekend, wanneer het hart er buiten is.

„Diep zijn wij getroffen (zoo vervolgt hij); vier Loges dragen er roem op, dat Br.: C. WIERSMA aan hun hoofd stond; 't is ledig in hun midden en tranen hebben wij gestort; wat toch hebben wij verloren, onzen M.: van Eer, die Mæster was over zich.

zelve, Meester over zijne omgeving; hij kende zijn werk, hij deed dat, en dat maakte hem tot Meester.

„Eenvoud was uw naam, degelijkheid uw symbool, geen andere eer is door u nagejaagd dan die van te zijn een waarachtig M.: Vrijmetselaar. Uwe armen waren open om te omvatten al wat goed, al wat schoon, al wat edel was; maar zij waren even onherroepelijk gesloten voor al de onreine hartstochten en eierzuchtige bedoelingen, van wie het ook zij.

„Namens de Loge *Deugd en IJver* leg ik op uw zinnebeeldig graf deze bloemenkrans neder. Het zij een bewijs onzer liefde, onzer dankbare hulde. *Deugd en IJver* wijdt u een krans van verse bloemen, want frischheid van geest en gedachte openbaarde zich in al uw doen en laten.

„Ziet, de omgeving waarin wij zijn, herinnert ons aan den dood; wij schamen ons onze tranen niet; zij strekken ons tot eer. Tranen zien wij mede aan de wanden, doch ook bloemen, levende bloemen op het graf; heerlijke tegenstelling van dood en leven.

„Rust dan in vrede, hooggeachte, hooggeschatte Br.:! Wij zullen immer aan u denken en u ons ten voorbeeld herinneren.

Nadat de B.: LIEFTINCK zijne plaats hernomen heeft, wordt het woord gevraagd door den A.: Br.: BAUD, Voorz.: M.: van de Loge *de Geldersche Broederschap*.

Dat woord verleend zijnde, verklaart Br.: BAUD dat het na het gesprokene, bijna overbodig is om het woord te vragen, dat hij het echter alleen heeft gevraagd uit opregte deelneming. Hij wijst er op, hoe in het groote drama van het leven waarheid en leugen moeilijk zijn te onderscheiden door de narrenpakken, waarin men zich hult en waaronder geveinsde deugden en beginselen zich verschuilen. Hoe daar oogenblikken in het leven komen die ons doen rondzien en stilstaan, die er ons aan herinneren dat ook voor ons de tijd van middernacht komt, en dat dan het oogenblik dáár is waarop ons het narrenpak wordt afgerukt, waarop het blijkt wie wij zijn en wat wij zijn.

„Br.: CORNELIS WIERSMA was,” vervolgde hij, „gelijk men het in de wereld uitdrukt, geen groot man; geene gewigtige betrekkingen, die op dien naam aanspraak maken, heeft hij ooit bekleed, geen eermetaal of ridderkruis versierde zijne borst.

„En toch heb ik mij aangespoord gevoeld om den betrekkelijk grooten afstand af te leggen en hierheen te komen; die komst ligt in den brief, ontvangen van den zoon, waarin hij mij mededeelt:

„Mijn brave vader is overleden.”

„Die enkele getuigenis maakte Br.: WIERSMA in ons oog tot een groot man, want wij allen, die hem hebben gekend, erkennen de waarheid dier getuigenis. Wij brengen hulde aan zijn innemend, humaan karakter; wij weten dat de woorden pligtbeseft en pligts-betrachting voor hem geen ijdele klanken waren. Er ligt dan ook waarde in onze hulde, die grootere waarde erlangt, als bij ons het vaste voornemen bestaat om zijne deugden, die der eenvoudigheid, humaniteit, werkzaamheid en beginselvastheid tot de onze te maken.”

Hierna wordt op verzoek het woord gegeven aan den Br.: HEEMSKERCK VEECKENS, Achtb.: M.: van de Loge *Willem Frederik* in het O.: van Amsterdam.

Die Br.: verklaart, dat hij namens zijne Loge is verzocht, gevolg te geven aan de uitnoodiging dezerzijds om aan den waardigen Achtb.: M.: van de Loge *de Friesche Trouw* een laatste blijk van hoogachting te brengen. Als huldeblijk wordt door hem een immortellen krans op de katafalk neergelegd

Nadat gebleken was dat door geen der Afgevaardigden, BB.: Bezoekers of Leden der Loge het woord werd gevraagd, werd zulks op verzoek verleend aan den B.: H. WIERSMA. Hoewel overtuigd, dat bij stilzwijgen zulks niet verkeerd zoude worden uitgelegd, acht hij, hoe zwaar het hem ook moge vallen, zich verplicht zijn innigen dank uit te spreken voor de bewijzen van hulde en achting, den Achtb.: M.: bewezen. Hij brengt dien dank aan allen, die er toe hebben medegewerkt deze handeling dien plegtigen ernst bij te zetten. Hij verklaart dat er moed toe behoort om staande te blijven, wanneer alles nacht om ons heen is, dat de vele bewijzen van deelneming wel in staat zijn de wond te zuiveren en het gemoed tot kalmte te brengen, doch dat het verlies door hem geleden, is onvergetelijk en onherstelbaar. Hij eindigt met tot de BB.: de bede te rigten: „brengt de vriendschap, dien gij mijn' besten Vader hebt bewezen, over op mij zijn' zoon.”

De Ged.: M.: brengt hierop een woord van welverdiende hulde aan de BB.: van de Kapel, die zich wel de moeite hebben willen geven om uit het O.: van *Harlingen* naar hier te komen, om deze plegtigheid op

te luisteren, en aan den Br.: Kapelm.: der Loge D. TIGLER WIJBRANDI voor den ijver, waarmede hij deze aangelegenheid heeft voorbereid en tot stand gebragt.

Onder het spelen van het orgel wordt door den Br.: Aalm.: H. TACONIS Sz., bijgestaan door den Br.: C. H. F. A. CORBELIJN BATTARD, gelegenheid gegeven tot het inzamelen van liefdegaven.

De Ged.: M.: biedt den Gedep.: van het Collegie van Groot-Offic.:, zoomede den Afgevaardigden aan, om onder het stal.: gew.: te worden uitgeleid; voor welke plegtstatige uitleiding wordt bedankt.

Hierna wordt deze Leerl.: Rouw-Loge gesloten.

em
Se
L

vi
da
me
Be
25
on

me
ru
me
Ha
bli
no
he

tro
be
M

16

LEED EN LIEF IN DORDRECHT'S OOSTEN,

DOOR

Br.: A. J. SCHOUTEN.

Gelijk bij ieder mensch, zoo ook bij iedere Loge, wisselen leed en lief zich elkander af; wij zagen dit weder bevestigd den 20sten September en den 23sten October van het afgelopen jaar in de Loge *la Flamboyante*.

Haar verdienstelijke 2de Opz.: DIRK WILHELMUS HORDIJK ontviel aan zijne betrekkingen, vrienden en broeders op eerstgenoemden datum; haar immer zoo ijverige oud-Secr.: TEUNIS PIEREN Jz., mogt op den laatstgenoemde zijn 50-jarig Metslaarschap gedenken. Beiden waren haar lief, beiden hechtte ze het eereteeken voor 25-jarige trouwe dienst als Officieren op de borst, waartoe zij, onder het maillet van den A.: M.: JAN SCHOUTEN, werden gekozen.

Op den ouderdom van ruim 66 jaren lag Br.: HORDIJK het moede hoofd ter ruste en ontvielen hem truffel en schootsvel. Op ruim 78-jarigen leeftijd vierde Br.: PIEREN zijn jubilé als Vrij-metselaar, rustend op de welverdiende lauweren in onze gewijde Halle verworven. Moge de nagedachtenis van gene in zegening blijven bij allen die hem kenden en wisten te waardeeren, en deze nog menige zonnige dag beleven na de vaak treurige dagen, door hem in de laatste jaren doorworsteld.

Deze eenvoudige woorden, terneêrgesteld ter eere van twee trouwe BB.: en vrienden, worden in dit Jaarboekje geplaatst ter bevestiging van hetgeen door mij ten hunnen voordeele in ons Maç.: Weekblad werd medegedeeld.

O.: van *Dordrecht*,
16de d.: der 9de m.: 5880.

TWEETAL MEDEDEELINGEN

BETREFFENDE DE LOGE

LE PROFOND SILENCE,

in het O.: van Kampen;

DOOR

Br.: J. H. P. ENNEMA.

Bij de Loge *le Profond Silence* te *Kampen* hadden dezen zomer twee voorvallen plaats, het eene van blijden, het andere van droevigen aard, die beide in korte woorden wel mogen vermeld worden.

In de eerste dagen van Augustus vergaderde de Loge ter viering van het St. Jansfeest, dat om bijzondere reden niet op den daarvoor bestemden tijd kon worden gehouden, en tevens ter herdenking van het vijf-en-twintigjarig Vrijmetselaarschap van den A.: Voorz.: M.: der Loge, Br.: S. H. DE LA SABLONIERE.

Bij deze gelegenheid werd, uit naam van al de leden der Loge, een woord van dank en erkentelijkheid gesproken voor al de bewijzen van gehechtheid en liefde, die de zeer geachte Jubilaris in dat aanzienlijk tijdsverloop aan zijne Moederloge had gegeven, waarvan Zijn A.: nu bijna 17 jaren als Voorz.: M.: was opgetreden. Een keurig bewerkt album in 4°., gebonden in blaauw fluweel met zilveren hoeken en medaillon, dat de portretten bevatte van al de Logeleden, werd als een zichtbaar blijc dier dankbaarheid den Voorz.: M.: aangeboden.

Dit verrassend blijc van hoogachting en waardeering werd ten zeerste door den Voorz.: M.: op prijs gesteld en onder hartelijke dankbetuiging aangenomen. Met een banket dat, tot het einde toe, gekenmerkt werd door zeer aangename stemming, werd deze dubbele en schoone feestviering besloten. —

Dat „de smart aan de vreugde grenst,” de waarheid van dat woord werd ook in onze Loge maar al te spoedig bewezen. Korten tijd toch na bovengenoemde feestviering, hadden de BB.: een' droevigen pligt te vervullen, daar de dood een hoog bejaard en zeer geacht en eerwaardig Br.: uit onzen kring wegrukte.

Op den 21sten Augustus 1880 toch, overleed alhier, in den

hoogen ouderdom van 81 jaren, een der oudste leden der Loge, de A.: Br.: LION SALOMON STIBBE. In 1842 alhier in de Br.:schap der Vrijmetselaren opgenomen, en in het daaropvolgende jaar tot den M.:gr.: bevorderd, was hij in verschillende betrekkingen, als die van Voorber.: , Onderz.: en 1ste Opz.: werkzaam. Sedert de laatste jaren evenwel, toen hij, wegens eene aanhoudende oogziekte en daarmede gepaard gaande verzwakking van het gezigt, de laatste betrekking nederlegde, werd hem het ambt van Aalm.: toevertrouwd, dat hij tot aan zijn' dood toe met ijver en naauwgezetheid waarnam. Dat de eerwaardige grijsaard bij zijne BB.: bemind was, dat zij het trouwe lid der Loge, dat gedurende 38 jaren slechts zelden bij den arbeid ontbrak, hooge achting toedroegen, werd hem menigmalen, onder anderen door zijne benoeming tot lid van eer der Loge, en nog niet lang geleden bij zijn gouden huwelijksfeest, bewezen.

Een tiental leden der Loge geleidden het stoffelijk overschot grafwaarts, alwaar de Voorz.: M.: een woord van warme hulde uitsprak, den trouwen en eenvoudigen Br.: gewijd, een woord van dank voor wat hij gedurende eene reeks van jaren voor zijne Moederloge tot aan zijn verscheiden was geweest. Allen stemden dan ook met het slotwoord van den Voorz.: M.: in, toen hij eindigde met: „de braven sterven niet. Het stoffelijk omhulsel van onzen Br.: L. S. STIBBE moge op dezen doodenakker worden bijgezet, het vele goede en achtenswaardige dat hem in zijn leven kenmerkte zal dankbaar in onze herinnering voortleven.”

V E R S L A G

ter herinnering aan het 12½jarig bestaan der Mac.: Societeit

CHARITAS NOS DUCIT,

gevestigd te Amsterdam;

DOOR

Br.: J. DONKER.

't Was een ware winteravond, die avond van Zaterdag den 22sten Januarij 1881 g.: s.:

De sneeuw, door den storm van vorige dagen bijeengezweept, en door de woelende en wriemelende hoop van voorbijgangers op de straten zaamgepakt, deed den rillenden en huiverenden mensch, die de gezellige huiskamer verlaten had om zich aan de ijzige handgreep van den wintervorst te wagen, meer achteruitglijden dan voortkomen.

Toch waren er velen, die de genoegens van den huisselijken kring hadden vaarwel gezegd, en opgegaan waren naar de gezellige vergaderzaal der Mac.: Soc.: *Charitas nos ducit*.

't Was een vrij breede rij van mannen, die daar zaamgekomen waren, één zelfs uit Haarlems grijze veste; de reden moest dus wel gewichtig zijn.

En dat was ze in vollen nadruk. Immers, men zou de herinnering vieren aan den dag, waarop vóór twaalf en een half jaar de Societeit, door het krachtig initiatief van haren tegenwoordigen Voorzitter, den A.: Br.: H. ZEEMAN, was tot stand gekomen.

Tegen ongeveer acht uur des avonds beklom Br.: ZEEMAN het spreekgestoelte en opende de feestvergadering met eene boeiende toespraak. Spreker begon met uiteen te zetten wat eene Societeit, naar zijne meening, zijn moest, namelijk eene vereeniging van mannen, die, vóór alles, ééndragt en onderlinge goede verstandhouding voorstaat, en geenerlei haarkloverij noch kleingeestige kastengeest toelaat, veel min aankweekt, in één woord, een

gezellige kring, waarbinnen ieder lid kan vinden wat voor hoofd en hart nuttig en noodig is.

Met dit beeld voor oogen had spreker de grondvesten der Societeit gelegd, en nu hij van dit eerste rustpunt op hare baan zijne voedsterlinge beschouwde, had hij meer dan ééne reden van tevredenheid en lof. Vervolgens trad spreker in eene historische herinnering der feiten, die voor de Societeit belangrijk waren geweest, om ten slotte te eindigen met eene opwekking tot de tegenwoordige leden, om liefde en ééndragt te blijven bevorderen en zich daardoor van het bestaan en den bloei der Societeit in de toekomst te verzekeren.

Welverdiende toejuichingen getuigden van der leden waardeering dezer gelukkig geslaagde feestrede.

Br.: H. C. LEEUW, Secretaris der Societeit, nam hierop het woord, en bood den Voorzitter, uit naam van de leden, met eenige gevoelvolle en welgekozen woorden, een blijk van hoogachting en vriendschap aan, bestaande in een' kristallen beker op gedreven zilveren voet; een en ander voorzien van de opdracht en den datum van schenking.

Zigtbaar geroerd, aanvaardde de waardige Praeses het geschenk en dankte met een kort doch hartelijk woord de gevers, den aanbieder en den vervaardiger, Br.: VAN GELDER. Hij verbond daaraan de belofte dat, was hem de Societeit van hare jeugd af dierbaar geweest, hij, zoolang de Opperbouwheer hem het leven wilde schenken, hare belangen zou voorstaan en bevorderen met al de kracht die in hem is.

Weder verkondigde een welgemeend gejuich, dat allen den geachten Br.: nog jaren van gezondheid en ijver toewenschten.

Het woord nu aan het jongst aangekomen lid der Societeit, Br.: J. DONKER, gegeven zijnde, vertolkte deze den indruk, door hem van de feestelijkheid der schenking ontvangen, in de volgende regelen:

Gaf vriendschap u dien beker,
Versierd uit eel metaal,
Het is waardeering zeker
Van 'tgeen ons menigmaal
Uw trouw en nuttig leven
Ten beste heeft gegeven,
In schoone daad en taal.

Zijt ge in uw heilrijk leven
Zoo veler vriend geweest;
Steeds was uw nuttig streven
Vereedling van den geest.
Blijve u die zin nog jaren,
Wis zult ge liefde garen,
En zelfvoldoening 't meest.

Zij 't lied der seraphijnen,
 Dat u verzelt op aard,
 Als geur der eedle wijnen,
 In 't kristallijn gegaard.
 Voor 't laag, onedel woelen
 Van 't ijverzuchtig doelen,
 Zij steeds uw hoofd bewaard.

De reinheid der metalen,
 Die steun zijn voor 't geheel,
 In 't leven af te malen,
 Het blijve uw heerlijk deel.
 Moog, Br.: , heel uw leven,
 Waardeering u omzweven
 Op 't groote schouwtooneel.

Allen vereenigden zich hierna aan een' gemeenschappelijken feestdich, die, door de goede zorgen van het medelid Br.: P. W. SCHOONDERBEEK uitstekend toebereid, het aangename middel werd tot langdurig en vriendschappelijk zamenzijn.

Menige hartelijke toast getuigde van der Broederen onderlinge genegenheid; menig geestig woord kruigde den disch, die tot laat in den nacht voortduurde, en waar ten einde toe gezellige kout en vriendschappelijke jokkernij voorzaten.

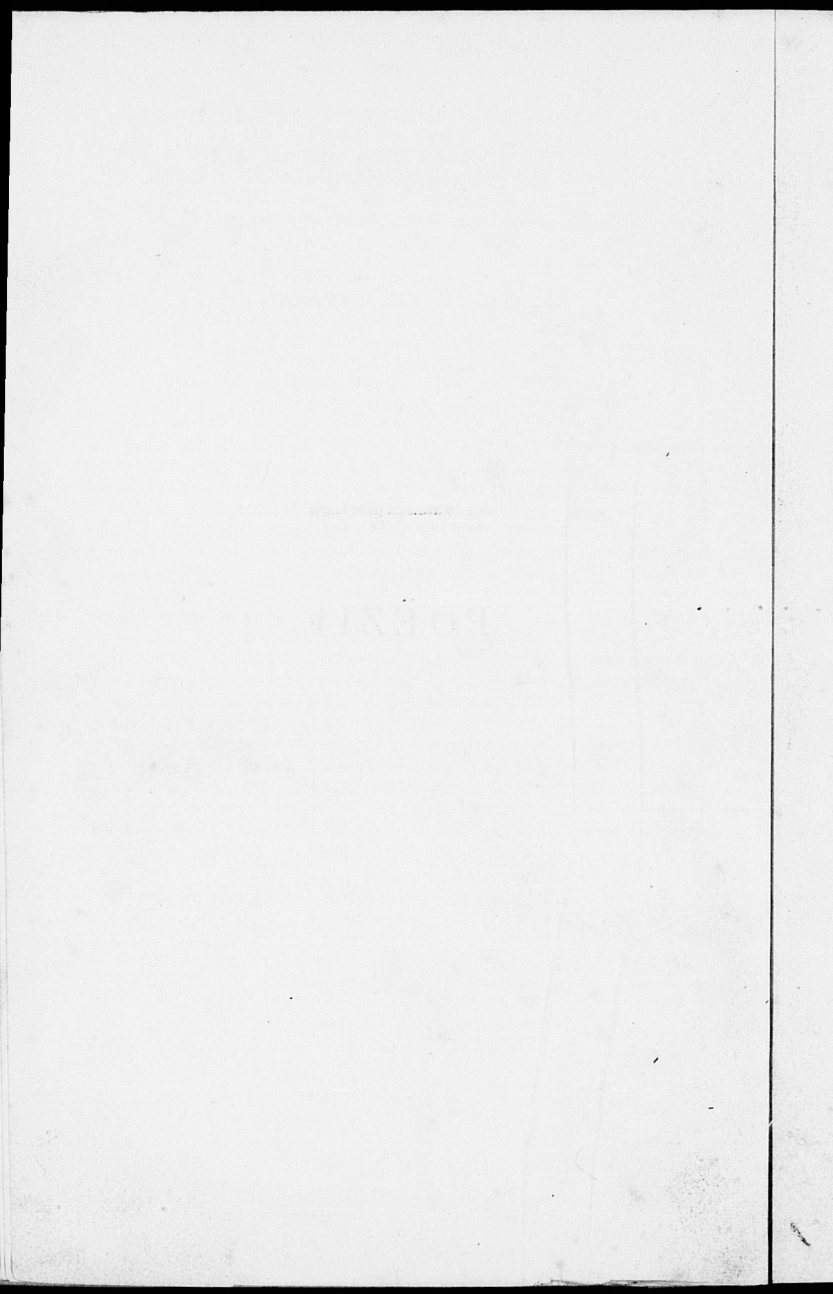
In de aangenaamste stemming keerden allen huiswaarts, in' de overtuiging dat, waar 't prof.: leven zoo vele en velerlei teleurstellingen aanbiedt, een avond als de verloopene een glanspunt is voor allen, wier hart nog niet door den strijd om 't bestaan werd verstaald, en in wier gemoed nog snaren trillen van menschenliefde en vriendschap.

Met regtmatigen trots mag de Societeit op de afgelegde baan terugzien, in de genotvolle overtuiging dat, was haar werkkring beperkt en haar aandeel in den algemeenen vooruitgang gering, zij steeds deed wat hare hand vond om te doen, en dat hare leden werkten aan de aankweeking van den eersten factor voor waarachtigen vooruitgang: „de Liefde.”

—VI—

POËZIE.

ZW I J G E N.

(Het proza van Br.: Hammer berijmd.)

DOOR

Br.: H. ZEEMAN.

Wanneer de smart uw hart de rust mogt rooven,
Vertrouw uw leed aan 't licht der sterrenrij,
Dat licht straalt om u heen, en ook daar boven;
Dat licht schijnt ver, toch is het u nabij;
Stort tranen dan, zij zullen 't leed verzachten,
Ween uit uw smart, als niemand u bespiedt,
Maar voor het oog der wereld moet gij trachten
Te huichelen, als trof u nooit verdriet.

Valt u ten deel de bitterste verachting,
Waardoor uw hart uit diepe wonden bloedt,
Strijdt dan alleen; — dat strijden geeft verzachting,
Dat sterkt u kracht en geeft u nieuwen moed.
Die strijd doet eens uw voorhoofd opwaarts beuren,
Dien zegenpalm hebt gij u zelf bewaard;
Doch laat geen mensch het aan uw daân bespeuren,
Wat zwaren strijd gij strijden moet op aard!

Wordt eens uw strijd bekroond met 's Hemels zegen,
Volbreng dan trouw waartoe uw pligt u riep,
In liefde klopt het broederhart u tegen,
Maar denk vooral dat God het voor u schiep.
Wanneer uw ziel, in zoet genot verloren,
Der heil'ge deugd en waarheid is gewijd,
Dan moet de nijd der menschheid 't nimmer hooren,
Dat gij verheugd, dat gij gelukkig zijt!

Veracht met moed, der zelfzucht nietig streven,
Bekamp haar hier met kracht, nooit strijdens moê;
Sta voor geen troon, hoe hoog, met angstig beven,
Vrees hoort alleen een boos geweten toe.
Werp voor uw God u knielend neêr, te midden
Der eenzaamheid, waar gij steeds kalmte vindt.
„Uw wil geschiede”, wil dit vurig bidden,
Maar buig uw knie nooit voor een menschenkind.

Als de Opperbouwheer u door smart wil leeren
 Zijn kind te zijn in alle tegenheên,
 O wil geheel uw hart naar Hem slechts keeren
 Want Hij beproeft, maar Hij ook redt alleen.
 Laat van uw smart geen woord uw lippen spreken,
 Al is het dat uw hart naar laafnis hijgt,
 O laat het eer van smart en weemoed breken,
 Ween in 't geheim, maar voor de wereld niet!

DER VOOGLLEN-ZANG.

DOOR

Br.: N. J. MOUTHAAN.

Wees gegroet gij, blijde zanger!
 Met uw overheerlijk lied.
 Laat uw toonen vrolijk klinken,
 Mij, ja mij verveelt gij niet.

Ja, ik hoor ze graag die toonen,
 Want ze stemmen mijn gemoed
 Tot een wereld vol gedachten,
 Die mij juichen, danken doet.

Gij toch schalt der schepping tegen
 Met een vollen levenslust,
 En gij eindigt niet uw zangen
 Vóór de nacht de schepping kust.

Leven, leven, volop leven,
 Doet u fluiten schoon en zacht;
 Zou het mij dan ook niet stemmen,
 Wien dat leven tegenlacht?

Leven, leven, volop leven,
 Leven dat ten zegen zij,
 Onder vrolijk, blij genieten,
 Schept een roeping ook voor mij.

Neen, geen kweezlen, neen, geen feemlen,
 Welk een last de schouder torscht,
 Dankbaar juichen, dankbaar zingen
 Uit een vrije, dankbre borst!

DAUW EN TRAAN.

DOOR

Br.: N. J. KROM.

De dauw zei tot den traan vol hoon:
„Geboren, gij, uit leed en uit nood,
„Zijt niet als ik, des hemels zoon,
„Het kind van de lucht, der bloemen genoot.”

Niet schuldig bleef 't antwoord de traan, en zei weër:
„Mij perst de smart uit 't menschelijk oog.
„Naar de aarde uit den hemel daalt gij neêr,
„Ik stijg naar den hemel van de aarde omhoog.”

Naar het Hoogduitsch van
GÜNTHER WALLING.

Aan Br.: JOHA.

(Uit het boek der herinnering, bladz. Januarij 1880.)

DOOR

Br.: A. J. LANSEN.

Rust in vrede,
Trouwe gade;
Brave moeder,
Slaap gerust.
Want een Engel
Heeft het lijden
Van uw voorhoofd
Weggekust.

't Was dien Engel
Dus bevolen
Door Gods wetten;
't Was zijn pligt.
Daarom doofde
Hij in de ure
Van uw sterven
's Levens licht.

Rust in vrede,
Trouwe moeder,
Want uw ega
Leeft en waakt.
Hij zal waken
Dat het kwade
Uwe kindren
Niet genaakt.

Dat uw aanzijn
Door de kleinen
Steeds vol liefde
Wordt herdacht.
Want hij voelt het
Hoe uw beelt'nis
Uit huu oog hem
Tegenlacht.

Rust in vrede.
Hij zal trachten,
Dat uw kindren
Vroom en vroed
Zullen leven
Door dien adel,
Die ons rein maakt
Van gemoed.

En als de Engel
Hem zal wenken,
Legt hij 't schootsvel
Wis eens af.
Met den uitroep:
„'k Heb gearbeid
„Aan het kroost dat
„Gij mij gaf.”

Vlissingen.

W.: K.: S.:

DOOR

Br.: J. DONKER.

Bouwt den Tempel, Bouwheers bode
Klopt ter deure, en Zijn woord
Straft den luiaard, en schoon noode
Drijft hem uit ter Wijsheidspoort.

Bouwt den Tempel; buigt de ziele
Ook voor 's werelds duistre magt;
Kweekt de Wijsheid, wat er kriele,
't Deer' u niet, zij schenkt u Kracht.

Past de steenen, slijpt de randen,
's Meesters zegen zij het loon,
Als de hechte Tempelwanden
Luid weërgalmen „ 't Al is Schoon !”

Wijsheid, Schoonheid, Kracht, verkregen
In den strijd om 't aardsch bestaan;
Deze trits ontsluit de wegen
Om ten Tempel in te gaan.

Amsterdam,

8

18—80.

11

T E L E G R A M ,
gezonden aan den Hoog Eerwaarden Grootmeester
Nationaal , op Zijn' 84sten verjaardag ,

DOOR

Br.: A. J. SCHOUTEN.

Aan de boorden van den Rijn ,
Viert Ge Uw heugelijk festijn ,
Dierbre Hoog Eerwaarde !
En in 't lieve Vaderland
Scharen Broeders hand in hand
Zich in d' Orde-gaarde ,
Broeders U gehecht en trouw
Pijler van hun Tempelbouw !
De Opperbouwheer van 't Heelal
Spaarde Uw dierbaar leven ,
Uw Huis en Uw Broedrental
Tot een milden zegen ;
Halleluja ! Hem zij de eer
Zie Hij zeegnend op U neer ,
Tal van jubeljaren ;
Blijf nog lang aan onze spits ,
Wijze raadsman , trouwe gids
Onzer Broederscharen.

O.: van Dordrecht ,

58²⁸/₁₂80.

